PRAKTIKA

TES EN ATHENAIS

ARCHAIOLOGIKES ETAIREIAS

TOU ETOUS 1916-1917

ATHENESIN

EK TOY TYPOGRAFEIOY

P. D. SAKELLARIOY

1922

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1916-1919

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1922

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1916

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΑΩΛΙ
ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Δ. Τσιβανόπουλος. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Χαλκοκονδύλη 24.

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἡ Α. Υ. ὁ πρίγκιψ **Διάδοχος Βερνάρδος τοῦ Sax-Meiningen.** — Breslau.

Ἡ Α. Υ. ὁ πρίγκιψ **Φρειδερῖκος Κάρολος τοῦ Hessen.** Frankfurt a. Main. (Schloss Rumperheim).

Ἡ Α. Υ. ὁ πρίγκιψ **Roland Bonaparte.** — Paris. 10 Avenue d'Iéna.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος.

E. Babelon — Paris. 30 Rue de Verneuil.
J. Beloch. — Roma. Via Pompeo Magno 5.
Ἐλ. Βενιζέλος. — Λυκαβηττοῦ 4.
James Gordon Bennett. — New York.
Erich Bethe. — Leipzig. Davidstrasse 1.
F. W. von Bissing. — München. Georgenstrasse 10.
G. Boni. — Roma. Via Genova 30.
Max Bonnet. — Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet. — Liverpool. — Bedford Street 40.

Alfred Brueckner. Berlin. Friedenau. Sponholzstr. 11.
M. Ronald Burrows—London. King's College.
Chamonard J.—Paris. 3, square du Croisic XVe.
G. Clémenceau, ancien Président du Conseil.—Paris. Rue Franklin 6.
Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
Max. Collignon.—Paris. Boulevard St Germain 88.
Domenico Comparetti.—Firenze. Via La Marmora 20.
Alfred Croiset.—Paris. Rue Cassette 13, VIe.
Ludwig Curtius.—Erlangen. Burgbergstrasse 45.
Δαγκλῆς Παναγιώτης.—Ὁδὸς Κανάρη 6.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Charles Diehl.—Paris, VIIIe. Square du Roule 4.
Hermann Diels.—Berlin W. 50, Nürnbergerstrasse 65.
Ὁ Παν. Ἐπίσκοπος Ζακύνθου Διονύσιος.
Wilhelm Dörpfeld.—Berlin. Friedenau. Niedstrasse 22.
Δούσμανης Βίκτωρ.—Ὑποστράτηγος, ὁδὸς Μενάνδρου 35.
H. Dragendorff.—Berlin. Lichterfelde. Zehlendorferstrasse 55.
Eug. Drerup.—München. Kaiserstrasse 2.
Mgr. Duchesne.—Rome. École Française. Palais Farnèse.
Fr. von Duhn.—Heidelberg. Neuenheim. Werrgasse 7.
Joseph Durm.—Karlsruhe. Technische Hochschule.
Félix Dürrbach.—Toulouse. Rue du Japon 40.
Adolf Ermann.—Berlin. Dahlem, Peter Lenéstrasse 72.
Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford.
Joseph Eydoux.—France.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br. Göthestrasse 44.
Paul Foucart.—Paris. Rue Jacob 19.
Gustave Fougères.—Athènes. École Française.
Γεώργιος Χρηστάκη Ζωγράφος.—Ἀθῆναι. Κανάρη 1.
Ernst Gardner.—Tadworth (Surrey) Farm Corner.
Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.

Ricciotti Garibaldi.—Roma. Via Pontefici 57.
Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος.
Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Γερβάσιος.
Gherardo Ghirardini. — Bologna. Via dell' Indipendenza 54.
B. G. Gildersleeve. —Baltimore U. S. A. (Maryland).
Δ. Γούναρης.—Ὁδὸς Βουλῆς. Ξενοδ. Touristes.
Botho Graef.—Jena. Erfurterstrasse 64.
Angelo de Gubernatis. — Roma. Università.
Federico Halbherr. — Roma. Via Arenula 21.
M[ss] Jane Ellen Harrisson. — Cambridge. Newnham College.
B. Haussoullier. —Paris. 8 Rue Ste Cécile.
Rudolph Heberdey. — Graz. Mandell Strasse 26.
Paul Hermann. — Dresden. Stephanienstrasse 13.
Léon Heuzey. — Paris. Auteil. 90 Boulevard Exelmans.
B. Hodge Hill. —Athens. American School.
Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin. Westend, Ebereschen-Allee 11.
Otto Hirschfeld. — Berlin. Charlottenburg Mommsenstrasse 6.
David G. Hogarth. —Oxford. Ashmolean Museum.
Maurice Holleaux. — Paris. Quai de la Tournelle 27.
Théophile Homolle. — Paris. Rue de Petits Champs 8.
Take Jonesco. — Bucarest.
André Joubin. — Montpellier. 10 Avenue du Stand.
Georg Karo. — Athen. Deutsches Archäolog. Institut.
Bruno Keil. —Leipzig. Universität.
Frederick George Kenyon. — London. British Museum.
Wilhelm Klein. — Prag. Deutsche Universität.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss. — Athen. Deut. Archäolog. Institut.
Gustav Körte. — Göttingen. Wilhelm Weberstrasse 11.
Παῦλος Κδυντουριώτης.—Νικοδήμου 1.

Rodolfo A. Lanciani.—Roma. Piazza Sallustio 24.
Henri Lechat.—Lyon. Quai Gailleton 22.
Philippe Legrand.—Lyon. 60. Avenue de Noailles.
Θεόδωρος Λιμπρίτης.—3η Σεπτεμβρίου 131 Α.
Emmanuel. Loewy.—Roma. Via del Progresso 23.
G. A. Mackmillan.—London. St Martin's Street.
Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland), Provost of Trinity College.
E. Martini.—Leipzig. Universität.
Horace Marucchi.—Roma. Santa Maria in Via 7 A.
G. Mendel.—Paris. Avenue de l'Observatoire 11.
Ed. Meyer.—Berlin. Lichterfelde W. Mommsenstr. 7/8.
William Miller.—Roma. 36 Via Palestro.
Gabriel Millet.—Paris. 34 Rue Hallé XIVe.
Ἀντώνιος Μιχελιδάκης.—Ἡράκλειον. Κρήτης.
Oscar Montelius.—Stockholm. Museum für Altertümer.
Jean de Mot.—Bruxelles. Rue Gérard 214.
Eduard Naville.—Genève. Université.
Φωκίων Νέγρης.—Ἀθῆναι. Τρικόρφων 3.
Jules Nicole.—Genève. 9 Chemin de Roches.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Théodore Ouspensky.—Constantinople. Rue Imam 8.
Ettore Pais.—Roma. Via di Ripetta 102.
S. D. Papadimitriou.—Odessa. Université.
R. Paribeni.—Roma. Via dei Prefetti 22.
Joseph Partsch.—Leipzig. Universität.
Giovanni Patroni.—Pavia, Università.
Giuseppe Pellegrini.—Padua. Via Massimo 9.
Paul Perdrizet.—Nancy. Avenue de la Garrenne 4.
Luigi A. Pernier.—Atene. R. Scuola Arch. Italiana.
Giulio de Petra.—Napoli-Pallonette. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn. Königstrasse 1.

Luigi Pigorini.—Roma. Via del Collegio Romano 26.
Edmond Pottier.—Paris-Passy. 72 Rue de la Tour.
Ant. v. Premerstein.—Prag-Smichow, Presslgasse 13.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnerstr. 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
W. M. Ramsay.—41, Braid Avenue, Edimburgh.
Pember W. Reeves—London.
Salomon Reinach.—Boulogne sur Seine. Avenue Victor Hugo 16.
Théodore Reinach.—Paris. 2, Place des Etats-Unis.
E. Reisch.—Wien XVIII. Karl Ludwigstrasse 28.
C. Ricci.—Roma. Piazza Venezia 11.
R. B. Richardson.—Woodstok Connecticut.
A de Ridder.—Paris. 22 Rue de Marignan.
W. Ridgeway.—Cambridge. Fen Ditton.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθῆναι.
Al. Rostowitz. Bey.—Le Caire.
Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.
Bruno Sauer.—Kiel. Lornsenstrasse 30.
L. Savignoni.—Roma. Via dell'Anima 50.
Rev. A. H. Sayce.—8, Chalmers Cresent, Edimburgh.
Gustave Schlumberger.—Paris. 29 Avenue Montaigne VIIIe.
Hans Schrader.—Frankfurt a. Main. Schumannstr. 49.
Ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Σεβαστιανός.
Cecil Smith.—London. South Kensington Museum.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Avvocata a Piazza Dante 25.
Vittorio Spinazzolla.—Napoli. Museo Nazionale.
E. von Stern.—Halle a. Saale. Lindenstrasse 63.
Mrs S. Arthur Strong—Roma. British School. Palazzo Odescalchi 80.
F. Studniczka.—Leipzig. Leibniz Strasse 11.
Ludwig von Sybel.—Marburg i. H. Sybelstrasse 1.

Hermann Thiersch. Freiburg i. Br. Zascherstr. 67
Albert Trapman.
Georg. Treu. — Dresden. — Weisser Hirsch. Heinrichstrasse 21.
Sir Charles Waldstein. — Cambridge. Newton Hall.
Otto Walter. — Oester. Archäolog. Institut. Athen.
Carl Watzinger. — Giessen. Gr. Steinweg 23.
Th. Wiegand. — Berlin, Dahlem, Peter Lennéstr. 30.
Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff. Excellenz. — Westend bei Berlin. Eichen — Allee 12.
Wilhelm Wilberg. — Oesterreich. Archäolog. Institut. Athen.
Adolph Wilhelm. — Wien IX, Schlickgasse 5.
A. Willems. — Bruxelles. Université.
Paul Wolters. — München. Tengstrasse 20/1.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος Θρασύβουλος. Ἀγορὰ Στοὰ Ἀθανάτων.
Ἀγγελόπουλος Ἠλίας. Ζωοδόχου Πηγῆς 5 Α.
Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος. Ἀμαρούσιον.
* **Ἀμπελᾶς Τιμολέων.** Ἁγ. Κωνσταντίνου 26.
* † **Ἀνδρόπουλος Σταῦρος.** Βουκουρεστίου 19.
* **Ἀνέζης Δημήτριος.** Σαρρῆ 41.
Anthes Eduard. Darmstadt.
* **Ἀντωνιάδης Δημήτριος.** Λυκαβηττοῦ 21 Α.
Ἀντωνόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἁγίου Κωνσταντίνου 20.
Ἀποστολάκη Ἄννα. Λεωφόρος Κωνσταντίνου Διαδόχου 5.
Ἀποστολόπουλος Θεόδωρος. Εὐριπίδου 6.
Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος. Βόλος.—Μουσεῖον.
Ἀστεριάδης Σ. Θεσσαλονίκη. Λεωφόρος Β. Κωνσταντίνου 32.
Βαλτατζῆς Γεώργιος. Ἀχαρνῶν 4.
* **Βάσος Τιμολέων.** Βουκουρεστίου 30.
Battle William. Austin Texas. U. S. A.
Βέης Κωνσταντῖνος. Κάνιγγος 5.
* **Βερναρδάκης Γρηγόριος.** Λαμάχου 5.
Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος. Ἱπποκράτους 2.
Βερσάκης Φρειδερῖκος. Πειραιῶς 61.
Bissing Fr. München. Georgenstrasse 10.
* **Βολονάκης Μιχαήλ.** Ἀραχώβης 26.
* **Βορέας Θεόφιλος.** Μαυρομιχάλη 8.
* **Βούκρας Δημήτριος.** Κωνσταντίνου Παλαιολόγου 8.
Brueckner Alfred. Berlin. (Friedenau) Sponholzstr. 11.
H. Bulle. Würzburg. Konradstr. 1.
* **Γαρδίκας Γεώργιος.** Ἀμαρούσιον.
* **Γεννάδιος Ἰωάννης.** London Kensington Palace.
Γενοβέλης Παναγιώτης. Σοφοκλέους 8.

---

* Οἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμενοι εἶνε ἑταῖροι ἰσόβιοι.

Γερογιάννης Κωνσταντῖνος. Ἀσκληπιοῦ 7.
Γεωργιάδης Ἀθανάσιος. Ἰουλιανοῦ 9.
Γιαννοῦτσος Κωνσταντῖνος. Κεραμεικοῦ 3.
Girard Paul. Paris. Rue du Cherche-midi 55.
Γκίζης Βαρθολομαῖος. Χαρ. Τρικούπη 8.
Γούδας Μιχαήλ. Διοχάρους 3.
Groh Friderich. Prague. Bohême Vinohrady 411.
* Δαμβέργης Ἀναστάσιος. Ἀλκιβιάδου 22.
* Δαμβέργης Νικόλαος. Πλατεῖα δημοπρατηρίου.
Δελακοβίας Νικόλαος. Ὁμήρου 36.
* Δεληγεώργης Λεωνίδας. Κανάρη 1.
* Δεληγιάννης Ἐπαμεινώνδας. Πειραιῶς 4 β.
Δέλιος Ἰωάννης. Μπουμπουλίνας 6.
* Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος. Νικοδήμου 6.
* Δέρβος Γεώργιος. Καλλιδρομίου 20.
* Δημητρακόπουλος Νικόλαος. Κολοκοτρώνη 9.
Δημητριάδης Χρῆστος. Ὁμήρου 12.
* Dörpfeld Wilhelm. Berlin. Friedenau, Niedstrasse 22 III.
Doucet Jacques. Paris. 19 Rue Spontini.
* Δραγάτσης Ἰάκωβος. Ὁδὸς Φιλελλήνων 14 (Λύκειον).
* Δραγούμης Στέφανος. Λεωφόρος Ἀμαλίας 28.
Δυοβουνιώτης Γεώργιος. Τζώρτζ 10.
Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος. Σολωμοῦ 54. α.
* Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης. Μεθώνης 52.
* Εὐταξίας Ἀθανάσιος. Σίνα 14.
* Εὐταξίας Ἰωάννης. Ἀκαδημίας 11.
Fabricius Ernst. Freiburg i. Br. Göthestrasse 44.
Frickenhaus August. Strassburg. Universität.
* Ζαΐμης Ἀλέξανδρος. Χαρ. Τρικούπη 12.
* Ζαΐμης Θεόδωρος. Ξενοφῶντος 12.
Ζάννος Κλεάνθης. Φιλελλήνων 23.
Ζησίου Κωνσταντῖνος. Σωτῆρος 6.
* Ζολώτας Ἐμμανουήλ. Σολωμοῦ 36.
Ζυγομαλᾶς Ἀντώνιος. Ἀκαδημίας 5 Β.
Ζωγράφος Ἰωάννης. Πανεπιστημίου 12.
Haupt H. Giessen. Kepler Strasse 1.
Ἠλιάδης Μιλτιάδης. Ἀχαρνῶν 63.

Ἠλιόπουλος Χρῆστος. Ζαλόγγου 3.
Hiller v. Gaertringen Fr. Berlin. W. Ebereschen-Allee 11.
Θεοδωρακάκης Στυλιανός. Παπαρρηγοπούλου 9.
Θεοδωράκης Γεώργιος. Σατωβριάνδου 16.
Θεοφανόπουλος Δημήτριος. Σατωβριάνδου 12.
Judeich Walter. Jena Universität, Sedan Strasse 8.
* Καβαλλιεράτος Ἄννινος Μιλτιάδης. Λεββενίου 6.
Καββαδίας Ἀλέξανδρος. Ἰωακεὶμ Πατριάρχου 25.
* Καββαδίας Παναγῆς. Κιτλανῶν 9.
* Καζάζης Νεοκλῆς. Ἀριστοτέλους 16.
* Καλαποθάκης Οἰκ. Δημήτριος. Σοφοκλέους 5.
* Καλλικούνης Νικόλαος. Πειραιῶς 8.
Καλλιοντζῆς Εὐάγγελος. Πανεπιστημίου 79 Α.
Καλογερόπουλος Νικόλαος. Λυκαβηττοῦ 18.
Καλογερόπουλος Παναγιώτης. Ἀσκληπιοῦ 5.
* Καπετανάκης Νικόλαος. Μετσόβου 18.
Καρέλλας Δημήτριος. Ἀναβρυτηρίου 2.
Καρκούλιας Ἡρακλῆς. Εὐριπίδου 12.
Κάρο Γεώργιος. Φειδίου 1.
* Καρολίδης Παῦλος. Μαυρομιχάλη 5.
* Καρυτινὸς Γεώργιος. Ἀβέρωφ 25.
* Καστόρχης Δημήτριος. Καλλιδρομίου 6.
* Καστριώτης Παναγιώτης. Ἀβέρωφ 9.
Καυταντζόγλους Ἰωάννης. Ἀκαδημίας 27.
Κεραμόπουλος Ἀντώνιος. Ζαΐμη 23 Α.
Kinch Friedr. Copenhague St. Annaeplads 20.
* Κλοντηρόπουλος Γεώργιος. Μαυρομιχάλη 16α.
* Κουμανούδης Ἰωάννης. Πειραιεύς.
* Κουμανούδης Πέτρος. Ζαλοκώστα 8.
* Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος. Ἀναγνωστοπούλου 11.
Κούσουλας Γεώργιος. Κυκλοβόρου 43 α.
* Κριεζῆς Ἀντώνιος. Ἀκαδημίας 72.
Κριεζῆς Ἐμμανουήλ. Τζώρτζ 5.
Κυπαρίσσης Νικόλαος. Ἰωακεὶμ Πατριάρχου 44.
* Κύρης Μιχαήλ. Μεταξᾶ 6.
Κυριαζῆς Σπυρίδων. Φερρῶν 18.
* Κωνσταντινίδης Πάνος. Κάνιγγος 26.

* **Λαμπρόπουλος Ἀλέξανδρος.** Ἀσκληπιοῦ 20.
* **Λάμπρος Σπυρίδων.** Μαυροκορδάτου 10.
* **Λάππας Μίνως.** 3ης Σεπτεμβρίου 73.
Λεκὸς Γεώργιος. Στουρνάρα 37α.
* **Λεονάρδος Βασίλειος.** Προαστείου 59.
Λιόλιος Γεώργιος. Σατωβριάνδου 16.
Loewy Emmanuel. Via del progresso 23. Roma.
* **Λυκάκης Ἀλέξανδρος.** Θουκυδίδου 10.
* **Λυκούδης Ἐμμανουήλ.** Ἀσκληπιοῦ 45.
Μαγιάσης Ἰωάννης. Σόλωνος 97.
* **Μακκᾶς Δημήτριος.** Δημοκρίτου 10.
Μακκᾶς Νικόλαος. Σόλωνος 10.
Μαλτέζος Κωνσταντῖνος. Καποδιστρίου 29 Β.
* **Μαντζάκος Χρῆστος.** Πιπίνου 25.
Μαντζούφας Ἀνδρέας. Ἀσκληπιοῦ 23.
Μανωλίδης Σωκράτης. Προαστείου 76.
Μαρκόπουλος Βασίλειος. — Ἰωάννινα.
* **Μαρκόπουλος Ἰωάννης.** Βουλῆς 9.
Ματάλας Ἀθανάσιος. Πατησίων 81.
* † **Μαυρομιχάλης Κυριακούλης.** Ἀμαλίας 4.
Μαυρουκάκης Ἀντώνιος. Ἀκαδημίας 71.
* **Μερκούρης Σπῦρος.** Πανεπιστημίου 61.
* **Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.** Μαυρομιχάλη 15
* **Μητσόπουλος Χρῆστος.** Σολωμοῦ 2.
* † **Μιστριώτης Γεώργιος.** Στουρνάρα 47.
* **Μομφερρᾶτος Ἀντώνιος.** Ἀριστοτέλους 9.
Μουντζουρίδης Ἰωάννης. Δεληγιάννη 6.
* **Μούσης Ἰωάννης.** Προαστείου 45.
Μπάρτ Γουλιέλμος. Μαυρομιχάλη 8.
Μπενάκης Ἐμμανουήλ. Κουμπάρη 1.
Μπότασης Ἰωάννης. Κηφισίας 47.
Müller Kurt. Goettingen, Plankstrasse 18.
* **Μυστακίδης Βασίλειος.** Constantinople (Musée Imp. Ottoman).
Νεγρεπόντης Μιλτιάδης. Ὄθωνος 14.
Νικολαΐδης Ἰωάννης. Πραξιτέλους 33.
Νικολαΐδης Λουδοβῖκος. Τράπεζα Ἀνατολῆς.
Noack Ferdinand. Tübingen. (Gartenstrasse 59).

Ξανθουδίδης Στέφανος. Ἡράκλειον Κρήτης.
Οἰκονόμος Γεώργιος. Ἡρακλείτου 24.
* Οἰκονόμος Παναγιώτης.
* Παγανέλης Σπυρίδων. Σωκράτους 73 Α.
* Πάλλης Ἀγαμέμνων. Πατησίων 60.
* Παναγιωτόπουλος Ἀνδρέας. Ἀχαρνῶν 27.
Παντελίδης Ἐμμανουήλ. Αἰόλου 154.
Παντερμαλῆς Στυλιανός. Ἀκαδημίας 78.
† Παπαβασιλείου Γεώργιος. Σύρου 12.
Παπαδάκης Νικόλαος. Μουσεῖον. Θῆβαι.
Παπαζαχαρίου Ἄγγελος. Μαγνησίας 2.
* Παπαμιχαλόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἀριστοτέλους 70 Α.
Παπανδρέου Γεώργιος. Δεινοκράτους 5.
* Παππούλιας Δημήτριος. Βαλτετσίου 57.
Πατσουράκος Ἰωάννης. Πειραιεύς. Λεωφόρος Χατζῆ Κυριακοῦ 17.
Pernice Erich. Greifswald. Universität.
Πολίτης Ἰωάννης. Ἀλεξ. Σούτσου 2.
* Πολίτης Νικόλαος. Κυκλοβόρου 22 Α.
* Πολυγένης Κωνσταντῖνος. Ἀκαδημείας 52.
Πουρῆς Μιλτιάδης. Ὄθωνος 14.
* Πὼπ Γεώργιος. Σταδίου 6.
Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος. Λουκιανοῦ 6α
* Ραγκαβῆς Κλέων. Κρήτη.
* Ράλλης Δημήτριος. Πανεπιστημίου 41.
* Ράλλης Κωνσταντῖνος. Ἀναγνωστοπούλου 19 Α.
Ρεδιάδης Περικλῆς. Σόλωνος 36.
Robert Karl. Halle a. Saale. Universität.
Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος. Μεσολόγγιον.
* Ρωμᾶνος Ἄθως. Paris.
* Ρώσης Ζῆκος. Ἀμαρούσιον.
* Σακελλαρόπουλος Σπυρίδων. Ὁμήρου 17.
* Σβορῶνος Ἰωάννης. Δελφῶν 3.
Schmidt Eduard. Galleriestrasse 4. München.
* Σημαντήρας Κωνσταντῖνος. Ἡρακλείτου 21.
* Σκιᾶς Ἀνδρέας. Βαλτετσίου 7.
Σκουζὲς Ἀλέξανδρος. Ρηγίλλης 12.
* Σκουλούδης Στέφανος. Γεωργίου Α΄. 3.

* **Σκοῦφος Θεόδωρος.** Ἀσκληπιοῦ 65.
* **Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.**
* **Στάης Βαλέριος.** Ἐθν. Ἀρχ. Μουσεῖον.
* **Στάης Σπύρος.** 3ης Σεπτεμβρίου 79.
Σταμούλης Ἀναστάσιος. Silivrie.
Steele Daniel. Ὁμήρου 32.
* **Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.** Μακεδονίας 6.
* **Στέφανος Κυπάρισσος.** Σόλωνος 20.
* **Στρέϊτ Γεώργιος.** Γεωργίου Σταύρου 1.
Στρέϊτ Στέφανος. Γεωργίου Σταύρου 1.
Studniczka Franz. Leipzig. Leibnizstrasse 11.
* **Σφακιανάκης Παναγιώτης.** Σατωβριάνδου 42.
Σωτηριάδης Γεώργιος. Λουκιανοῦ 21.
Τραπάντζαλης Γεώργιος. Πατησίων 73.
Τριανταφυλλάκος Νικόλαος. Κωνσταντίνου Διαδόχου 2.
Τρικούπης Σπυρίδων. Δώρου 6.
Τσάτσος Ἰωάννης. Ὁμήρου 8.
* **Τσιβανόπουλος Δημοσθένης.** Χαλκοκονδύλη 24.
* **Τσίλλερ Ἐρνέστος.** Κανάρη 2.
Τσιπούρας Δημήτριος. Μαραθῶνος 64.
* **Τσούντας Χρῆστος.** Ἀλκιβιάδου 36.
* **Τυπάλδος Μπασιᾶς Ἀθανάσιος.** Ὁμήρου 14.
Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος. Κάνιγγος 18.
Φιλαδελφεὺς Θεμιστοκλῆς. Βουλῆς 16.
* **Φιλάρετος Γεώργιος.** Ὁμήρου 11.
Χατζῆς Ἀντώνιος. Προαστείου 81.
* **Χατζιδάκης Γεώργιος.** Σκουφᾶ 10.
* **Χατζιδάκης Ἰωάννης.** Ἡρακλείτου 8.
Wide Sam. Uppsala. Univers. Bibliotheket.
Wiegand Theodor. Berlin. Koenig. Museen.
Zahn Robert. Berlin. K. Museum am Lustgarten.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1916

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἄρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ πλέον		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Εἰσφοραὶ ἐτήσιοι ἑταίρων. . .	2200		1580				620	
»	2	Τόκοι καὶ μερίσματα	32515		35050		2535			
»	3	Ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων. .	140		194		54			
»	4	» ἐκ δημοσιευμάτων. . . .	2500		929	90			1570	10
»	5	» διάφορα.	300		2781	10	2481	10		
»	6	» ἐκ συνδρομῆς τοῦ δημοσίου	30000		12000				18000	
»	7	» ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων.	145		85				60	
			67800		52620		5070	10	20250	10

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦ. Α' ΑΡΘΡΟΝ 4,

Ἤτοι ""Ἔσοδα ἐκ δημοσιευμάτων,,

	Δραχ.	Λ.
Ἐξ ἀντιτίμου πωληθέντων ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος. . . .	602	40
» » » » τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας	50	
» » » » τοῦ συγγράμματος «Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ».	130	
» » » » τοῦ συγγράμματος «Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως	35	
» » » » τοῦ συγγράμματος «Προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου». . .	70	
» » » » τοῦ συγγράμματος «Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας» ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου . . .	30	
» » » » τοῦ Καταλόγου τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ὑπὸ H. G. Lolling.	12	50
Τὸ ὅλον	929	90

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1916

Ὁ Ταμίας
Ἀλέξ. Α. Μυλωνάκος

Ὁ Λογιστὴς
Παναγ. Γ. Στριγόπουλος

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	*Προϋπολογισμοῦ* Ἀρ.	*Εἶδος ἐξόδων*	*Προϋπολογισθέντα*		*Ἐνταλθεῖσαι πληρωμαί*		*Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον*	
Α	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Γραφείων Ἑταιρείας	7680		6569	60	1110	40
»	2	Ἔξοδα διαχειρίσεως.	2000		1966	30	33	70
»	3	Ἐπίδομα Γραμματέως Συμβουλίου (κατὰ τὸν Ὀργανισμόν) .	720		720			
Β	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Βιβλιοθήκης	3000		2648		352	
»	2	Ἔξοδα πλουτισμοῦ κ. λ. Βιβλιοθήκης.	7000		1134	60	5865	40
Γ	Μ	Συνδρομαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά.	1000		980		20	
Δ	1	Ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη .	26228		19098	55	7129	45
»	2	Ἀγορὰ ἀρχαίων.	500				500	
Ε	Μ	Δημοσιεύματα	16000		6855	55	9114	45
ΣΤ	1	Τέλη χαρτοσήμου.	200				200	
»	2	Συντάξεις	972		972			
»	3	Ἔκτακτα ἔξοδα.	1500		1408	75	91	25
Ζ	Μ	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων. .	1000		651	20	348	80
			67800		43004	55	24795	45

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦΑΛ. Δ ΚΑΙ Ε

Ἤτοι ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς τὰς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη καὶ δημοσιεύματα.

α') Ἀνασκαφαί	Δραχ.	Λ.
Δαπάναι ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον . . .	3784	30
» » κατὰ τὴν Πνύκα. . .	1488	80
» » Ἐρετρίας. .	2976	70
» » Ὀλυμπιάδος Γόννων Θεσσαλίας . . .	1874	85
» » Νικοπόλεως	2635	35
» » Ἀμφιαρείου	3202	15
» » Ἐπιδαύρου.	2714	30
» διὰ μελέτας τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων Βορείου Ἑλλάδος .	422	10
Σύνολον . . .	19098	55

β') Δημοσιεύματα	Δραχ.	Λ.
Δαπάναι διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ ἔτους 1915	883	10
» διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1916 .	3619	75
» διὰ τὰ Πρακτικὰ 1914 .	1809	
» διὰ τὰ Πρακτικὰ 1915 .	50	15
» διὰ τὸ ἐκτυπούμενον σύγγραμμα Α. Ἀρβανιτοπούλλου «Στῆλαι Παγασῶν»	493	55
Σύνολον . . .	6855	55

Α'

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε.

Ἐκτελέσαντες τὴν ἀνατεθεῖσαν ἡμῖν ἐντολὴν περὶ ἐξελέγξεως τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ὑπόλογον ἔτος 1916, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν τὸ πόρισμα τοῦ παρ' ἡμῶν γενομένου ἐλέγχου.

α') Χρηματικόν.

1. Χρέωσις.

Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1915 κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας	Δρ.	3,693,90
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	»	52,838,55
» » χρεώστας διαφόρους	»	18,600,—
» » καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	9,000,—
Τὸ ὅλον	»	84,132,45

2. Πίστωσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Δρ.	43,223,10
Καταθέσις ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	37,574,—
Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1916	»	3,335,35
Τὸ ὅλον	»	84,132,45

β') Ἔσοδα καὶ ἔξοδα.

1. Ἔσοδα.

Ἀπὸ εἰσφορὰς τακτικῶν ἑταίρων	Δρ.	1,580,—
» τόκους καὶ μερίσματα	»	35,050,—
» ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων	»	194,—
» » ἐκ δημοσιευμάτων	»	929,90
» » διάφορα	»	2,781,10
» » ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	»	12,000,—
» » » κεκλεισμένων χρήσεων	»	85,—
Τὸ ὅλον	»	52,620 —

2. *Ἔξοδα.*

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν γραφείων	Δρ.	6,569,60
» ἔξοδα διαχειρίσεως	»	1,966,30
» ἐπίδομα τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου	»	720,—
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης	»	2,648,—
» ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης	»	1,134,60
» συνδρομὰς εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά	»	980,—
» ἀνασκαφὰς καὶ πᾶσαν σχετικὴν δαπάνην	»	19,098,55
» δημοσιεύματα	»	6 855 55
» συντάξεις	»	972,—
» ἔκτακτα ἔξοδα	»	1,408,75
» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	651.20
» Κεφάλαιον, τὸ καθαρὸν περίσσευμα ἐσόδων προστιθέμενον εἰς τὸ Κεφάλαιον	»	9,615,45
Τὸ ὅλον	»	52,620,—

γ') Γενικὸς Ἰσολογισμός.

1. *Ἐνεργητικόν.*

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1916 ἀνήρχετο εἰς . . . Δρ. 876 518.05

Ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	3,835,35
2)	» κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863,80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	18,447,50
4)	» 80 Μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	229,515,25
5)	» 1697 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. Ἑνοποιήσ. 1898	»	171,795,75
6)	» 365 » Παγίου Δανείου 1889	»	79,025,50
7)	» 170 » Δανείου 1907	»	17,253,25
8)	» 30 » Πατριωτ. δαν. τῶν 30,000,000	»	25,—
9)	» 1 » Ἐθν. Δαν. Κεφαλοποιήσεως	»	640,—
10)	» 110 » Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1914 τῶν 500,000,000	»	48,110,65
11)	» καταθέσεις ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	28,574,—
12)	» προκαταβολάς	»	1,932,—
13)	» ὑπόλοιπον συνδρομῆς Δημοσίου πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἔτους 1916	»	18.000,—
	Τὸ ὅλον	»	876,518,05

2. *Παθητικόν.*

Τὸ δὲ παθητικὸν τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1916 ἀνήρχετο εἰς Δρ. 876,518,05
ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ Κεφάλαιον . . . » 876,518,05

δ') Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας τῇ 31η Δεκεμβρίου 1916 ἀνήρχετο εἰς				Δρ	876,518,05
ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:					
1)	ἀπὸ	τὸ ὑπόλοιπον Ταμείου τῇ 31 Δεκεμβρίου 1916		»	3,335,35
2)	»	κατάστημα τῆς Ἑταιρείας		»	259,863,80
3)	»	ἀκίνητα κτήματα.		»	18,447,50
4)	»	80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.		»	229,515,25
5)	»	1697 ὁμολογίας Ἐθν. Δανείου ἑνοποιήσ. 1898.		»	171,795,75
6)	»	365 »	» Παγίου Δανείου 1889 .	»	79,025,50
7)	»	170 »	» Δανείου 1907.	»	17,258 25
8)	»	30 »	» Πατριωτικοῦ Δανείου τῶν 30 ἑκατομμ. . .	»	25,—
9)	»	1 »	» Δανείου Κεφαλαιοποιήσ.	»	640,—
10)	»	110 »	» Δαν. 1914 500,000,000.	»	48,110,65
11)	»	καταθέσεις ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.		»	28,574,—
12)	»	προκαταβολάς.		»	1932.—
13)	»	ὑπόλοιπον συνδρομῆς Δημοσίου πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἔτους 1916		»	18,000,—
		Τὸ ὅλον		»	876,518,05

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας ἡ Ἑταιρεία κέκτηται πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἤτοι Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα, Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κλπ. καταγεγραμμένα λεπτομερῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, ὧν τεύχη κατὰ τὸ ἔτος 1916 ἐπωλήθησαν καὶ εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 929,90, αἵτινες ἐνεγράφησαν εἰς τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸ Κεφάλαιον Α', ἄρθρον 4, ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δραχμὰς 1570,10.

Ἡ γενομένη ἐξέλεγξις ἀπέδειξεν ὅτι ἡ διαχείρισις εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβὴς καὶ ὅτι ἐτηρήθησαν ἀνελλιπῶς τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου καὶ τοῦ Λογιστηρίου. Διὰ τοῦτο θεωροῦμεν καθῆκον νὰ προτείνωμεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1916 ὡς ὀρθῶς γενομένην, ἐπικυρώσῃ τὸν ἰσολογισμὸν καὶ ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1916 καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7η Ἰανουαρίου 1917.

Τὰ μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς

Ἀ. Ζωγράφος

Τυπάλδος Μπασιᾶς

Μ. Β. Κύρης

Γ. Κλοντηρόπουλος

Μιχαὴλ Γούδας.

Β'

ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

(Λογοδοσία καὶ διαχείρισις τοῦ ἔτους 1916).

Τῇ 8 Ἰανουαρίου 1917, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὥρᾳ 10 ½ π. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς πρώτην γενικὴν συνέλευσιν ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὰ ἄρθρα 31 καὶ 32 τοῦ Ὀργανισμοῦ, ἵνα ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐξελεγκτικὴν καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1917, καὶ ἀκούσωσι τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας καὶ τὴν λογοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις κατὰ τὸ ἔτος 1916.

Ἡ συνεδρίασις ἤρξατο τῇ 10 ½ ὥρᾳ πρὸ μεσημβρίας παρόντων 48 ἑταίρων, εἰς οὓς διενεμήθη κατάστασις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1916. Γενομένης ψηφοφορίας ἐξελέγησαν Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Κ. Πολυγένης, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ἀλέξ. Ραγκαβῆς, Α'. Γραμματεὺς ὁ κ. Μ. Πουρῆς καὶ Β'. Γραμματεὺς ὁ κ. Γ. Παπανδρέου. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἀνεδείχθησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπείας οἱ κ. κ. Ἀθανάσιος Τυπάλος Μπασιᾶς, Ἰωάννης Ζωγράφος, Μιχαὴλ Γούδας, Ἰωάννης Δέλιος καὶ Γεώργιος Κλοντηρόπουλος. Μετὰ ταῦτα ἀνεγνώσθη ἡ ἐν σελ. 22 ἔκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1916, ἡ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην. Τούτων γενομένων διεκόπη ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἡ συνεδρία.

Προσῆλθον εἶτα ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεύς, τακτικὸς Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας, ἡ Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος Γεώργιος, Συμπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας καὶ ἡ Α. Β. Υ. ὁ Πρίγκιψ Νικόλαος, Ἀντιπρόεδρος, καὶ οὕτως ἐπανελήφθη ἡ συνεδρία, καθ' ἣν ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καββαδίας ἀνέγνω ἣν συνέταξεν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ Συμβουλίου κατὰ τὸ ἔτος 1916.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1916

συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου Π. Καββαδία καὶ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τῶν Ἑταίρων τῇ 8 Ἰανουαρίου 1917.

Τῇ 19 Ἰουνίου 1916 συνῆλθεν ἡ Ἑταιρεία εἰς ἔκτακτον συνέλευσιν, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ πληρώσεως τοῦ παραχθέντος ἐν τῷ Συμβουλίῳ κενοῦ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ τέως Ἀντιπροέδρου Γεωργίου Μιστριώτη, ἐψήφισε δὲ τροποποίησιν τοῦ Ὀργανισμοῦ, καθ' ἣν Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας ὁρίζεται ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρῖγκιψ Νικόλαος, δεύτερον δ' Ἀντιπρόεδρον ἀντικαθιστῶντα τὸν Πρόεδρον εἰς πᾶσαν κατὰ τὸν Ὀργανισμὸν ἐνέργειαν σχετιζομένην πρὸς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν ἐκλέγει τὸ Συμβούλιον ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μελῶν. Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει ἡ Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος Γεώργιος ἀνεκηρύχθη Συμπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν Κωνσταντῖνος, Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας, εὐδοκήσας ἐνέκρινε τὰς ἀποφάσεις ταύτας τῆς Συνελεύσεως κυρώσας τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Β. Διάταγμα τῆς 6 Ἰουλίου 1916.

Πρὸς πλήρωσιν τῶν παραχθέντων ἐν τῷ Συμβουλίῳ κενῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου συμφώνως τῷ Ὀργανισμῷ σύμβουλοι οἱ Κ. Κουρουνιώτης, τμηματάρχης τοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, Β. Λεονάρδος (ἀντὶ τοῦ Κ.

Ζησίου ἀποχωρήσαντος), διευθυντὴς τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, Δ. Παπούλιας, καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Α. Ἀδαμαντίου, καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου.

Νέοι ἑταῖροι ἐξελέγησαν καὶ ἐνεγράφησαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 12, ὁ δλος δ' ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν ἑταίρων ἀνῆλθεν εἰς 176.

Πρὸς τῷ ἀποβιώσαντι Ἀντιπροέδρῳ τῆς Ἑταιρείας καὶ ἐπιτίμῳ καθηγητῇ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Γεωργίῳ Μιστριώτῃ, οὗτινος ἡ προσήκουσα μνήμη ἐγένετο ἐν τῇ συνελεύσει τῇ 19 Ἰουνίου, ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ δύο τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ὁ **Σταῦρος Ἀνδρόπουλος,** παλαιὸς ἑταῖρος, ἀγαθὸς δὲ φιλόπατρις καὶ φιλάρχαιος ἀνήρ, καὶ ὁ **Γεώργιος Παπαβασιλείου,** παλαιὸς Γυμνασιάρχης, ἀνὴρ δ' ἐγκρατὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἀρχαιολογίας ζηλωτής, ὅστις πολλαχῶς ἐγένετο χρήσιμος τῇ Ἑταιρείᾳ δι' ὧν κυρίως ἐξετέλεσεν ἀνασκαφῶν ἐν Εὐβοίᾳ. Ἡ ἐν Χαλκίδι οἰκοδομὴ καὶ ἵδρυσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Ἑταιρείας καὶ ὁ πλουτισμὸς αὐτοῦ εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἀποτέλεσμα τοῦ ζήλου, τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Παπαβασιλείου.

Ἠραίωσε δὲ ὁ θάνατος καὶ τὰς τάξεις τῶν ἐπιτιμίων ἑταίρων, διότι ἔπληξε δύο τῶν ἐπιφανεστάτων παρ' ἡμῖν πολιτικῶν ἀνδρῶν, τὸν **Γεώργιον Θεοτόκην** καὶ τὸν **Κυριακούλην Μαυρομιχάλην.** Ἀπώλεσεν αὐτοὺς ἡ πατρὶς καὶ ὁ Βασιλεὺς καθ' ἃς ἡμέρας καταδυναστεύεται ἡ Ἑλλὰς καὶ κατατυραννεῖται ὁ ἀσάλευτος Κωνσταντῖνος, ὁ ἐρρωμένως καὶ εὐστόχως ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ του δαφνηφόρος Βασιλεύς.

Τρέποντες νῦν τὸν λόγον εἰς τὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἔργα τῆς Ἑταιρείας ἀνακοινοῦμεν ἐν πρώτοις τὰ περὶ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν.

Αἱ παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ***Ὠδείου τοῦ Περικλέους*** ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ ἐπανελήφθησαν καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Μετὰ πάροδον ὅμως βραχέος χρόνου διεκόπησαν ἕνεκα ἀσθενείας τοῦ διευθύνοντος αὐτὰς κ. Καστριώτου. Κατὰ τὸν δίμηνον περίπου χρόνον, καθ' ὃν διήρκεσαν αἱ ἐργασίαι ἀπεκαλύφθη ἡ συνέχεια τοῦ τείχους, τοῦ ὡς ἀναλήμματος χρησιμεύοντος, καὶ τῆς Στοᾶς, καὶ ἐγένοντο τὰ αὐτὰ εὑρήματα, ἃ καὶ κατὰ τὰ πρότερον ἔτη, τὰ πιστοῦντα τὴν ἐκεῖ ὕπαρξιν τοῦ Ὠδείου, ἤτοι σωρεία τέφρας καὶ ἀπηνθρακωμένων ξύλων καὶ ἥλων καὶ κεράμων στέγης. Αἱ ἀνασκαφαὶ θέλουσιν ἐπαναληφθῇ τὸ ἀρξάμενον ἤδη ἔτος.

Ἐγένετο δὲ καὶ δευτέρα ἀνασκαφὴ ἐν Ἀθήναις, ***παρὰ τὴν Πνύκα,*** ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κουρουνιώτου, συνέχεια ἀνασκαφῆς γενομένης τῷ 1910 καὶ 1911. Κύριος σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἦτο «νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τοῦ ἐκεῖ ἡμικυκλικοῦ ἀναλήμματος καὶ ὁ ἀληθὴς προορισμὸς τοῦ μέχρι τοῦδε ***Πνὺξ*** ὀνομαζομένου τόπου, διότι διὰ τῆς προτέρας ἀνασκαφῆς διεσαλεύθη πως ἡ βεβαιότης περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ὀνομασίας ταύτης. Τὸ σπουδαιότερον συμπέρασμα τῆς γενομένης νῦν ἀνασκαφῆς εἶνε ἡ ἀποκάλυψις κλιμακωτῆς ὁδοῦ ἐσκαμμένης ἐν τῷ βράχῳ, ἀρχαιοτέρας τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος. Ἐκ τῶν γενομένων δὲ εὑρημάτων, τεμαχίων ἀγγείων, πηλίνων εἰδωλίων κλπ. δηλοῦται, ὅτι ἡ ἐπίχωσις δὲν κατέρχεται κατωτέρω τοῦ 4ου αἰῶνος· πιθανὸν δ' εἶνε ὅτι

τότε ἐκτίσθη καὶ τὸ ἀνάλημμα» (ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Κουρουνιώτου).

Ἄλλη δ' ἀνασκαφὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Κουρουνιώτου ἐν ***Ἐρετρίᾳ***, συνέχεια παλαιοτέρων ἀνασκαφῶν τῆς Ἑταιρείας σκοπὸν ἐχουσῶν τὴν ἔρευναν τῶν νεκροταφείων καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς πόλεως. Ἡ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνασκαφὴ περιεστράφη περὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν καὶ κυρίως τῶν σωζομένων ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἐρετρίας. Ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ἀκροπόλεως ἐδείχθη ὅτι διατηροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καλῶς λείψανα οἰκιῶν, ὧν οἱ τοῖχοι ἐνιαχοῦ σώζονται εἰς ἱκανὸν ὕψος. Ἀνεσκάφησαν δ' ἐφέτος τρεῖς ὁλόκληροι οἰκίαι καὶ μέρη διαφόρων ἄλλων. «Προσομοιάζουσι δ' αὗται κατὰ τὸ σχέδιον μᾶλλον πρὸς τὰς ἐν Πριήνῃ Ἑλληνιστικὰς οἰκίας, ἢ πρὸς τὰς ὑστερωτέρας τῆς Δήλου. Ἴχνη τοιχογραφημάτων, κυρίως εἰπεῖν χρωματισμοῦ τῶν τοίχων, σώζονται σπάνια. Ἀφθονοῦσιν ὅμως τεμάχια ἀγγείων Ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἐξ ὧν κατωρθώθη νὰ ἀποτελεσθῇ εἷς ἐκτάκτου μεγέθους σκύφος τῶν λεγομένων Μεγαρικῶν. Αἱ μεταξὺ τῶν οἰκιῶν ὁδοὶ εἶναι στεναὶ καὶ σκολιαί. Συνεχιζομένη δὲ ἡ ἀνασκαφὴ ἐν τῇ κάτω πόλει θὰ ἀποκαλύψῃ πλουσιωτέρας οἰκίας, ὧν τὰ ἐρείπια σώζονται, καὶ θὰ φωτίσῃ ἱκανῶς τὸν ἀρκούντως εἰσέτι σκοτεινὸν ἰδιωτικὸν οἰκιακὸν βίον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῶν δύο τελευταίων π. Χ. ἑκατονταετηρίδων». (ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Κουρουνιώτου).

Αἱ ἐν ***Πέλλῃ τῆς Μακεδονίας*** ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ τῆς Ἑταιρείας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπαναληφθῶσι κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἕνεκα τῶν θλιβερῶν ἐθνικῶν περιστάσεων

ἐν τῇ Μακεδονικῇ χώρᾳ, τῇ ποτισθείσῃ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ ἐλευθερωθείσῃ διὰ τοῦ ξίφους τοῦ πρωτοτόκου Αὐτοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου.

Ἐπανελήφθησαν δὲ καὶ αἱ ἐν *Θεσσαλίᾳ* ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ διὰ τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὸ Συμβούλιον ἐκθέσει του ἀνακοινοῖ περὶ αὐτῶν τὰ ἑξῆς: «Ἐν Παγασαῖς ἀνεκαλύφθη μικρὸς ναὸς τῆς Κυβέλης καὶ ἐν αὐτῷ εὑρέθη ἐξαίρετον καὶ εὐμέγεθες ἀγαλμάτιον τῆς θεᾶς ταύτης διατηροῦν ζωηροτάτας νωποτάτας γραφάς. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ ἀνεκαλύφθησαν οἰκήματα τῆς Μυκηναίας περιόδου καὶ ἐν αὐτοῖς εὑρέθησαν ἀγγεῖα λόγου ἄξια, φέροντα γραπτοὺς ναυτίλους καὶ ἄλλα κοσμήματα τῆς περιόδου ἐκείνης. Περαιτέρω ἀνεκαλύφθη μέγα τετράγωνον οἰκοδόμημα ἀσβεστόκτιστον, φέρον κόγχην ἢ ἐξέδραν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ ἔχον δάπεδον ἐστρωμένον διὰ ψηφιδώματος, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἐσωτερικὴ κιονοστοιχία (διπλῆ) εἴκοσι κιόνων, εἰλημμένων ἐξ οἰκοδομήματος ἀρχαίων ἑλληνικῶν χρόνων. Οἱ κίονες οὗτοι ἠρείδοντο ἐπὶ μεγάλων μαρμαρίνων ἐνεπιγράφων βάθρων, ἐφ' ὧν ἦσαν ἱδρυμένοι ἀνδριάντες ἐκ χαλκοῦ καὶ ἐκ μαρμάρου. Ἐξηρευνήθη δὲ διὰ σκαφῆς καὶ ὁ ἐν τοῖς Γόννοις ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος καὶ πρὸς τούτοις ἀπεκαλύφθη πλουσιώτατον ***ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος,*** ἐν ᾧ εὑρέθησαν ὑπὲρ τὰς τριακοσίας ἀναθηματικὰς στήλας, ὧν αἱ διακόσιαι διατηροῦσιν ἐπιγραφὰς ἀναθηματικὰς τῇ *Ἀρτέμιδι Λοχίᾳ* ἢ *Ἀρτέμιδι Γενετείρᾳ* ἢ *Ἀρτέμιδι Εἰλειθυίᾳ.* Περίεργος δ' εἶνε μία τῶν στηλῶν τούτων, ἣν γυνή τις Μενέπολις καλουμένη ἀνέθηκε τῇ Ἀρτέμιδι ὡς ***πανσοτόκεια.*** Ἔφερον δὲ αἱ στῆλαι αὗται γραπτὰς παραστάσεις, ὧν σώζονται ἐλάχιστα λείψανα· εὑρέθησαν δὲ καί τινες φέρουσαι ἀναγλύφους παραστάσεις δη-

λωτικὰς τοῦ τρόπου τῆς λατρείας τῆς θεᾶς. Πρὸς τούτοις δ' εὑρέθησαν μαρμάριναι καὶ πήλιναι κεφαλαὶ ἀγαλματίων, ὧν τινες ἀρίστης τέχνης καὶ διατηρήσεως, τινὰ μαρμάρινα ἀγαλμάτια ὅλως ἀκέραια, δύο χρυσᾶ φύλλα μετ' ὀπῆς ἐξαρτήσεως πρὸς ἀνάθεσιν, ἄλλα τινὰ μικρὰ εὑρήματα, πεντηκοντὰς μεγάλων καὶ μικρῶν βάθρων καὶ μεγάλη στήλη φέρουσα ἀναθηματικὴν ἔμμετρον ἐπιγραφὴν» (κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου).

Ἐξηκολούθησαν δὲ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ αἱ ἀπὸ ἐτῶν ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ ἐν ***Νικοπόλει*** διὰ τοῦ κ. Φιλαδελφέως, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὸ Συμβούλιον ἐκθέσει του ἀνακοινοῖ περὶ αὐτῶν τὰ ἑξῆς: «Ἀνεσκάφησαν ἀμφότερα τὰ ***πλευρικὰ κλίτη*** τῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1915 ἀποκαλυφθείσης ἀρχαιοτάτης Χριστιανικῆς ***Βασιλικῆς Δουμιτίου***. Εἶτα ἀνεσκάφη ἡ ***βορεία πτέρυξ τοῦ Νάρθηκος*** καὶ ὁλόκληρος ὁ ***Ἐξωνάρθηξ***. Ἀμφοτέρων δὲ τούτων τὸ δάπεδον ἦτο κεκαλυμμένον δι' ὡραίου ψηφιδωτοῦ ὁμοίου τὴν ποικιλίαν πρὸς τὰ ἤδη πρότερον ἀποκαλυφθέντα. Ἐν τῇ βορείᾳ πτέρυγι τοῦ Νάρθηκος ἀνευρέθησαν πληθὺς κιονίσκων βυζαντινοῦ τύπου μετὰ πλείστων τεμαχίων μαρμαρίνων πλακῶν, αἵτινες πιθανὸν νὰ ἀπήρτιζον μετὰ τῶν κιονίσκων μνημεῖόν τι ἐπιτύμβιον ἤ τι τοιοῦτον, ὅπερ μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηκριβώθη. Ὁ Ἐξωνάρθηξ σχηματίζει ἐν τῷ μέσῳ μέγαν τετραγωνικὸν ὕπαιθρον χῶρον περιβαλλόμενον πέριξ ὑπὸ στοῶν. Πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Ναοῦ ἀπεκαλύφθη μεγίστη ***ψηφιδωτὴ ἐπιγραφὴ*** διδάσκουσα ἡμᾶς ὅτι ἕτερος ἱεράρχης τῆς Νικοπόλεως, ὁμώνυμος τῷ πρώτῳ ἱδρυτῇ αὐτῆς Δουμετίῳ, διάδοχος δ' ἐκείνου, συνεπλήρωσε τὴν διακόσμησιν τῆς τριστῴου Βασιλικῆς καὶ ὅτι ἀμφότεροι εὐγνωμονοῦσι τῷ ***Μάρτυρι Δημητρίῳ***, ὅπερ δηλοῖ,

ὅτι ὁ Ναὸς ἦν ἀφιερωμένος τῷ Μεγαλομάρτυρι τῆς Θεσσαλονίκης.

Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἀποκάλυψιν τῆς Βασιλικῆς ἐγένετο ἐκσκαφὴ τοῦ ἀπέναντι ταύτης μεγάλου ἐρειπίου, ὅπερ διὰ τῆς ἀποκαλυφθείσης Βασιλικῆς ἀποδεικνύεται ἤδη, ὅτι οὐ μόνον σύγχρονον ἦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπετέλει οἱονεὶ παράρτημα ἢ ἐξάρτημα ἐκείνης. Τοῦτο εἶναι τεράστιον τετράγωνον, ἔχον ἐν τῷ μέσῳ παμμέγιστον **περιστύλιον**, ὡς αἱ ἰδιωτικαὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων οἰκίαι. Εἰς τὸ βάθος τῶν περιφερικῶν στοῶν τοῦ περιστυλίου ὑπάρχουσι πλεῖστα μικρὰ καὶ μεγάλα δωμάτια, ὁλόκληρον δὲ τὸ δάπεδον τῆς στοᾶς καλύπτεται ὑπὸ **ψηφιδωτοῦ**, ὁμοίας περίπου τεχνοτροπίας πρὸς τὸ τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου. Ἀνεσκάφησαν νῦν πολλὰ τῶν δωματίων τούτων, ὡς καὶ μέγα μέρος τῆς περὶ τὸ περιστύλιον στοᾶς. Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως εὑρέθησαν κιονόκρανα Κορινθιακά, κίονες καὶ ἕτερα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη. Ἐκ δὲ τῶν ἀποκαλυφθέντων ψηφιδωτῶν δαπέδων κάλλιστον εἶναι τὸ πρὸς Ν. τοῦ περιστυλίου, ἐφ' οὗ παρίστανται θαυμαστὰ κοσμήματα, κεφαλαὶ φανταστικαὶ **πωγωνοφόρων γερόντων**, εἶτα **πτηνά**, **ζῷα**, **θηρευταὶ** εἰς μικρὸν σχῆμα ἐντὸς κύκλων ἀποτελουμένων ἐκ κλάδων φυτῶν. Ἐν τῷ κέντρῳ ὑπῆρχε μέγας **ψηφιδωτὸς πίναξ**, ὅστις ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον εἶνε κατεστραμμένος. Πρὸς Α. τοῦ περιστυλίου ἀπεκαλύφθη μέγιστον δωμάτιον, οὗ ἡ εἴσοδος ἀπετελεῖτο ἐκ δύο κιόνων, ὧν σώζονται μόνον αἱ βάσεις, καὶ ἑκατέρωθεν παραστάδες. Τὸ δῶμα τοῦτο θὰ ἦτο «ὁ οἶκος» ἢ «τρίκλινον» τοῦ οἰκοδομήματος Καὶ τούτου τὸ δάπεδον ἔφερε θαυμαστὴν ψηφιδωτὴν διακόσμησιν, ἐξ ἧς διεσώθησαν μόνον τὰ παρὰ τοὺς τοίχους καὶ τὰς γωνίας τμήματα. Ἐπ' αὐτῶν παρίστανται **Τρίτωνες ὑπερμεγέθεις μετὰ θαλασσίων τεράτων καὶ δελφίνων**». (Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Φιλαδελφέως).

Ἐξηκολούθησαν δὲ καὶ αἱ παλαιαὶ ἐν Ὠρωπίᾳ, ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀμφιαράου, ἐνεργούμεναι ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφαὶ διὰ τοῦ κ. Λεονάρδου. Ἀπεκαλύφθη ἐφέτος παρὰ τὸ ἱερὸν ὅλη συνοικία ἐξ 100 περίπου κτισμάτων (οἰκημάτων, καταλυμάτων ἢ ξενώνων καὶ καπηλείων) διῃρημένων δι' ὁδῶν εἰς δέκα περίπου τμήματα. «Ἄλλο δὲ ἀξιολογώτατον τετράγωνον κτίσμα ἀπεκαλύφθη, ὅπερ εἶνε ***κρήνη*** ἄριστα διατηρουμένη, ἔχουσα ἐν μέσῳ περιβόλου τετράγωνον δεξαμενὴν μετὰ κρουνῶν καὶ διαδρόμου, ἐξ οὗ κατήρχετό τις δέκα βαθμίδας πρὸς ὕδρευσιν. Εἶνε δὲ ἡ τοιχοδομία τοῦ κτίσματος ἀρίστη, γενομένη ἰσοδομικῶς διὰ μεγάλων παραλληλογράμμων λίθων ἐπιμελέστατα εἰργασμένων καὶ κανονικώτατα προσαρμοζόντων, τέχνης δὲ τῆς 4ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος». Τῶν γενομένων κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Λεονάρδου εὑρημάτων περισπούδαστον εἶνε «μικρὸν μολύβδινον ἔλασμα, ὅπερ φαίνεται ὅτι εἶνε εἰσιτήριον, φέρει δὲ ἔκτυπον ἐπιγραφὴν ***ἱερὸν Ἀμφιαράου*** ἐν μέσῳ δύο κεφαλῶν, ὧν ἡ μὲν εἶνε κεφαλὴ τοῦ Ἀμφιαράου, ὅστις εἰκονίζεται ὅμοιος τῷ Ἀσκληπιῷ, ἡ δὲ εἶνε κεφαλὴ τῆς Ὑγιείας, ὡς δηλοῖ καὶ ἐπιγραφὴ μικροῖς γράμμασιν ***Ὑγίεια***. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὑπὸ τῶν θεραπευθέντων ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατεβάλλετο εἰς τὴν πηγήν, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι ῥέει πλησίον τοῦ ναοῦ, ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐπίσημος, κατὰ δὲ τὸν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς εὑρεθέντα ***ἱερὸν νόμον*** ὁ μέλλων νὰ θεραπευθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀμφιαράου ἔπρεπε νὰ προπληρώσῃ 9 ὀβολούς, δηλ. μίαν δραχμὴν καὶ ἡμίσειαν, ἣν θὰ ἐπλήρωνεν κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον αὐτοῦ ἀντὶ εἰσιτηρίου ἴσως, οἷον τὸ νῦν εὑρεθέν» (1).

Ἄλλο δ' εὕρημα τῶν ἐν τῷ Ἀμφιαρίῳ ἀνασκαφῶν,

---

(1) Ἀφιλοκερδέστερος τοῦ Ἀμφιαράου τῶν Ὠρωπίων ἦτον

πρωτοφανὲς τοῦτο καὶ σπουδαιότατον, εἶνε ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον τέχνης τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος καὶ διατηρή-

ὁ Ἀσκληπιὸς τῆς Ἐπιδαύρου. Οὐδὲν κατέβαλλον τούτῳ προκαταβολικῶς οἱ ἀσθενεῖς, ἀλλ' ἐπλήρωνον τὰ ἴατρα μετὰ τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήρχοντο δωρεάν, δωρεὰν δὲ εἰσήρχοντο καὶ εἰς τὸ *Ἄβατον*, ἔνθα κατεκλίνοντο τὴν νύκτα καὶ ἐθεραπεύοντο ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, μεθ' ὃ κατέβαλλον τὰ ἴατρα, ἅτινα δὲν ἦσαν καθωρισμένα, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀμφιαρίῳ, ἀλλ' ὡρίζοντο συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις. Τῶν πλουσίων ἀσθενῶν ἱκανῶς ἐξεκενοῦτο τὸ βαλάντιον. Οὕτω λ. χ. Ναυπάκτιόν τινα πάσχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ σχεδὸν τυφλὸν ὄντα ἐθεράπευσεν ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιὸς ἀντὶ 2000 χρυσῶν στατήρων (48000 φρ. περίπου). Πτωχοὶ ἀσθενεῖς ὅμως οὐδὲν ἐπλήρονον, ἢ ἐπλήρονον ὅ,τι ἕκαστος ἐδύνατο. Οὕτω λ. χ. παῖς τις Ἐπιδαύριος, ὅστις ἔπασχε *λιθίασιν*, προσῆλθεν εἰς τὸ Ἱερὸν καὶ κατεκλίθη ἐν τῷ Ἀβάτῳ, ἐφάνη δ' αὐτῷ ὅτι παρουσιασθεὶς ὁ Ἀσκληπιὸς τὸν ἠρώτησε «τί θὰ μοὶ δώσεις, ἂν σὲ θεραπεύσω; δέκα ἀστραγάλους, ἀπήντησεν ὁ παῖς (τοῦτο εἶχε!). Ἐγέλασε δὲ ὁ θεὸς καὶ τῷ εἶπε «θὰ σὲ θεραπεύσω». Ὄντως δὲ τὴν πρωΐαν ἐξῆλθεν ὁ παῖς ἐκ τοῦ Ἀβάτου ὑγιής. Ἐζήτει δ', ὡς εἴπομεν, τὰ ἴατρα ὁ Ἀσκληπιὸς οὐχὶ πρὸ τῆς θεραπείας ἀλλὰ μετ' αὐτήν. Γυναῖκά τινα ἐκ Φερῶν, ἥτις ἐπὶ ἓν ἔτος ἦτο κατὰ τὸ φαινόμενον ἔγκυος καὶ ἐν κινδύνῳ διετέλει, ἐθεράπευσεν ὁ Ἀσκληπιὸς δι' ἐγχειρίσεως, ἐμφανισθεὶς αὐτῇ ὡς ὡραῖός τις ἀνήρ. Ἔσχισε τὴν κοιλίαν τῆς ἀσθενοῦς καὶ ἐξήγαγεν ἐξ αὐτῆς μέγα πλῆθος σκωλήκων, εἶτα ἔρραψε τὴν κοιλίαν. Ἐφανέρωσε δὲ τῇ θεραπευθείσῃ ἀσθενεῖ, ὅτι ἦτο ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ τῇ παρήγγειλε νὰ πέμψῃ τὰ ἴατρα εἰς Ἐπίδαυρον. Θεραπευθέντα δ' ἀσθενῆ ἀρνούμενον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του ἐτιμώρει ὁ Ἀσκληπιός. Οὕτω λ. χ. ἄνδρα τινὰ ἐκ Θάσου, ὅστις ἦτο τυφλός, ἐθεράπευσε, μὴ πέμποντα ὅμως τὰ ἴατρα εἰς Ἐπίδαυρον ἐτύφλωσεν ἐκ νέου· ἀναγκασθέντα δ' αὐτὸν νὰ ἔλθῃ

σεως καλλίστης, ὅπερ κομισθὲν εἰς Ἀθήνας κατετέθη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ. Ἐν αὐτῷ εἰκονίζεται «ὁ Ἀμφιάραος ὅμοιος ἀκριβῶς τὴν μορφήν, ὡς ὁ Ἀσκληπιός, ἤτοι μετὰ ὀζώδους ράβδου, πωγωνοφόρος καὶ μειλίχιος τὴν ἔκφρασιν, κρατῶν καμπύλον μαχαίριον καὶ θεραπεύων δι' ἐγχειρίσεως τὸν δεξιὸν βραχίονα νεανίου· δεξιὰ δὲ κεῖται ἐπὶ κλίνης ἐγκαθεύδων νεανίας, ὄφις δὲ (ὁ ἱερὸς ὄφις τοῦ Ἀμφιαράου, ὡς ὁ τοῦ Ἀσκληπιοῦ δράκων, ὑφ' οὗ τὴν μορφὴν καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐμφανίζεται) ἐκ τῶν ὄπισθεν τῆς κλίνης ἀνέρπων ἅπτεται τοῦ ὤμου τοῦ νεανίου ἀνοικτῷ τῷ στόματι. Ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ ἄκρᾳ τοῦ ἀναγλύφου ἵσταται ὄρθιος νεανίας ὑψῶν τὴν δεξιὰν καὶ προσβλέπων τὸν Ἀμφιάραον ὡς ἱκέτης» (1).

Ἄλλων δ' εὑρημάτων τῶν ἐν τῷ Ἀμφιαρίῳ ἀνασκαφῶν, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Λεονάρδου, μνημονευτέον εἶ-

πάλιν εἰς τὸ Ἱερόν, νὰ ἐγκοιμηθῇ ἐντὸς τοῦ Ἀβάτου καί, τὸ σπουδαιότατον, νὰ πληρώσῃ τὰ ἴατρα, ἐθεράπευσεν.

(1) Εὐλόγως ὁ Λεονάρδος διακρίνει ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τρεῖς πράξεις τοῦ αὐτοῦ ἰάματος, *ἐγχείρισιν* τοῦ πάσχοντος ὑπὸ τοῦ Ἀμφιαράου, ***ἀποθεραπείαν*** τῆς πληγῆς ὑπὸ τοῦ ὄφεως καὶ ***ἀπόδοσιν εὐχαριστιῶν*** τῷ θεῷ ὑπὸ τοῦ ἰαθέντος ἀσθενοῦς. Ἀναμιμνήσκει δὲ ἡ παράστασις αὕτη τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἴαμα, καθ' ὃ ἱερὸς ὄφις ἐξελθὼν ἐκ τοῦ Ἀβάτου ἐθεράπευσε διὰ τῆς γλώσσης ἄνθρωπόν τινα δεινῶς πάσχοντα τὸν δάκτυλον τοῦ ποδὸς ὑπὸ φοβεροῦ ἕλκους. Καὶ γενικώτερον δὲ συνδέεται τὸ προκείμενον ἀνάγλυφον πρὸς τὰς Ἐπιδαυρίους ἐπιγραφὰς τῶν ἰαμάτων, εἶνε τουτέστι *πίναξ*, οἷοι οἱ πολλοὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ, ὧν ἦτο πλῆρες τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐν αὐτοῖς παριστάνοντο δι' εἰκόνων αὐτὰ τὰ ἐπὶ τῶν εὑρεθεισῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ περιλαλήτων στηλῶν ἀναγεγραμμένα ἰάματα. Τὸ ἀνάγλυφον ἄρα εἶνε συμπλήρωμα τῶν ἐπιγραφῶν ἐκείνων, αἵτινες διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ἐν τοῖς Ἀσκληπιείοις, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐν τῷ Ἀμφιαρίῳ, τὰ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους γινόμενα ἰάματα δὲν

δώλιον τριμόρφου Ἑκάτης, μικρὸν χρυσοῦν ἐνώτιον ἴσως καὶ 170 νομίσματα, ἐν οἷς νομίσματα Ἀθηναίων καὶ Βοιω-

---

ἦσαν ἀποτέλεσμα ἐμπράκτου θεραπευτικῆς τέχνης ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν ἱερέων τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὡς ἄλλοτε ὑπὸ πολλῶν ἐπιστεύετο, ἀλλ' ἦσαν αὐτὸ τοῦτο *θαύματα*. Οἱ προσερχόμενοι εἰς τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀσθενεῖς, ἀφ' οὗ ἐτέλουν ἱεροτελεστίας τινὰς καὶ θυσίας, κατεκλίνοντο ἐν τῷ Ἀβάτῳ ἢ τῷ ἄλλως Ἐγκοιμητηρίῳ καλουμένῳ, ἔνθα ἐμφανιζόμενος τὴν νύκτα ὁ Ἀσκληπιὸς ἐθεράπευεν αὐτούς, εἴτε διά τινος λόγου, ὃν προέφερε, εἴτε δι' ἐγχειρίσεως, εἴτε διὰ φαρμάκου τινός. Ἡ θεραπεία δὲ ἐγίνετο αὐτοστιγμεί, ὥστε τὴν πρωΐαν ἐξήρχοντο οὗτοι ἐκ τοῦ Ἀβάτου ὑγιεῖς. Τὸν προηγουμένως μνημονευθέντα παῖδα ἐξ Ἐπιδαύρου τὸν πάσχοντα *λιθίασιν*, ἐθεράπευσεν ὁ Ἀσκληπιὸς δι' ὧν εἶπε: «θὰ σὲ θεραπεύσω». Γυναῖκα δέ τινα ἐξ Ἀθηνῶν, πάσχουσαν τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ἐθεράπευσε σχίσας τὸν βολβὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἐγχύσας ἐν αὐτῷ φάρμακόν τι.

Ἄλλως ὅμως εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Τότε ἀληθῶς ἠσκεῖτο ἐν τοῖς Ἀσκληπιείοις θεραπευτικὴ τέχνη. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μ. Χ. χρόνους, εἶχε μειωθῆ ἡ πρὸς τὸ θεῖον πίστις, δὲν ἦτο δ' εὔκολον νὰ φαντάζηταί τις τὸν Ἀσκληπιὸν ἐμφανιζόμενον τὴν νύκτα καὶ ἀσκοῦντα ἀληθῶς ἰατρικὴν τέχνην, οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύῃ τις εἰς θεραπείας γινομένας δι' ὀνείρων. Ἵνα τηρῶσιν ἄρα οἱ ἱερεῖς ἀμείωτον τὴν ἐπὶ ταῖς θεραπείαις τῶν ἀσθενῶν ἐπισημότητα τῶν Ἀσκληπιείων, ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσαγάγωσιν ἐν τοῖς Ἀσκληπιείοις τὴν χρῆσιν φαρμάκων καὶ ἄλλων θεραπευτικῶν μέσων, συνιστωμένων τὸ μὲν ὑπὸ ἐμπειρικῆς τέχνης ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πολλοῖς, τὸ δὲ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰατρικῆς, ἰδίᾳ τῆς κατὰ τὸν Γαληνὸν θεραπευτικῆς. Περιεστρέφετο δ' αὕτη ἡ ἐν τοῖς Ἀσκληπιείοις θεραπευτικὴ εἰς τὴν χρῆσιν ψυχρῶν καὶ θερμῶν λουτρῶν εἰς παντοίας σωματικὰς καὶ γυμναστικὰς ἀσκήσεις, εἰς δίαιταν περὶ τὴν τροφήν, εἰς φλεβοτο-

τῶν, Χαλκιδέων καὶ Ὠρωπίων, καὶ νομίσματα Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου.

μίας, εἰς ἐπίθεσιν ἐμπλάστρων καὶ ἀλοιφῶν καὶ εἰς ἐσωτερικὴν χρῆσιν φαρμάκων τινῶν, καθαρτικῶν ἰδίως καὶ ἐμετικῶν. Ἐν ᾧ δ᾽ οὕτως ὁ ἀσθενὴς ὑπεβάλλετο ἐμπράκτως εἰς θεραπευτικὴν δίαιταν, κατώρθωνον οἱ ἱερεῖς διὰ διαφόρων μέσων καὶ δι᾽ ὑποβολῆς ὥστε νὰ πιστεύῃ ὁ ἀσθενὴς ὅτι ὁ θεὸς ὁρίζει τὴν δίαιταν, εἰς ἣν ὑπεβάλλετο.

Ὁ εἰς ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ προσφεύγων ἀσθενὴς ἐλάμβανεν ἐν πρώτοις λουτρόν, ἀκολούθως ἐτέλει θυσίας τινάς, μετεῖχε πιθανῶς μυσταγωγιῶν τινων συντελεστικῶν πρὸς ἔξαρσιν τῆς εἰς τὸ θεῖον πίστεως, ἀνεστρέφετο μετὰ τῶν ἱερέων, οἵτινες ἐλάμβανον οὕτως ἀφορμὴν νὰ μανθάνωσι τὰ κατὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ καὶ νὰ κατηχῶσιν αὐτὸν εἰς τὰ περὶ τὴν θείαν δύναμιν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, παρίστατο ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὰς εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν δοξολογίας καὶ μετεῖχεν ᾀδομένων ὕμνων καὶ παιάνων, ὑπεβάλλετο δ᾽ ἐπί τινα χρόνον καὶ εἰς ἀποχὴν τροφῆς. Οὕτω παρεσκευασμένος, καταπεπονημένος τὸ σῶμα, ἐξηρμένος τὴν φαντασίαν καὶ νευροπαθής, κατακλινόμενος ἔβλεπεν ὄνειρον, δι᾽ οὗ ὁ θεὸς ὑπεδήλου αὐτῷ κατά τινα τρόπον τὴν χρῆσιν φαρμάκων καὶ ἄλλων θεραπευτικῶν μέσων πρὸς θεραπείαν του. Εὐνόητον εἶνε ὅτι τὸ ὄνειρον θὰ ἦτο σχετικὸν πρὸς τὴν ἀσθένειάν του καὶ πρὸς ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε κατὰ τὴν ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ διατριβήν του. Ἐπίσης δὲ δὲν θὰ ἦτο σαφὲς τὸ ὄνειρον, ὥστε εἶχεν ἀνάγκην ἑρμηνείας, ἡρμήνευε δὲ τοῦτο ὁ ἱερεύς. Ἀλλὰ πολλάκις ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔβλεπεν ὄνειρον, ἀντ᾽ αὐτοῦ ὅμως ὠνειρεύετο ὁ ἱερεύς, ὅστις ἀνεκοίνου τὸ ὄνειρον τῷ ἀσθενεῖ καὶ ἡρμήνευεν αὐτό. Τοιαύτη τις ἦτον ἡ ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς ἀσκουμένη ὑποβολή.

Ταῦτα συνάγονται ἐκ φιλολογικῶν τινων πηγῶν, ἐξ ἐπιγραφῶν τινων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν περιφήμων ἐπιγραφῶν τῆς Ἐπιδαύρου. Χαρακτηριστικωτάτη κυρίως εἶνε ἡ ἐπιγραφή, ἐν ᾗ ὁ Μικρασιάτης Μάρκος Ἰούλιος Ἀπελλᾶς ἀναγράφει τὴν ἐν τῷ

Ἐπανελήφθησαν δὲ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ 1880 ἐνεργούμεναι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας μεγάλαι ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ παρὰ τὴν *Ἐπίδαυρον Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ*, αἵτινες εἶχον διακοπῆ τῷ 1909. Διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἐκείνων εἶχεν ἀποκαλυφθῆ καὶ ἐξερευνηθῆ τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ Ἱεροῦ. Αἱ νῦν ἀρξάμεναι ἀνασκαφαὶ σκοποῦσι τὴν ἐξερεύνησιν τῶν κατὰ

Ἀσκληπιείῳ τῆς Ἐπιδαύρου θεραπείαν αὐτοῦ. Ἦτο δ' οὗτος φιλάσθενος, νευροπαθὴς δὲ καὶ ὑστερικός, ὡς φαίνεται, ἔπασχε δυσπεψίαν, κεφαλαλγίαν καὶ ἄλλας νόσους. Ὅταν ἔπλεον, λέγει, ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Ἐπίδαυρον καὶ τὸ πλοῖον ἦτο πλησίον τῆς Αἰγίνης, εἶδον καθ' ὕπνους τὸν Ἀσκληπιόν, ὅστις μοὶ παρήγγειλε *μὴ πολλὰ ὀργίζεσθαι*. Ἀφ' οὗ δὲ ἔφθασα εἰς τὸ Ἱερόν, μοὶ παρήγγειλεν ὁ θεός: νὰ λαμβάνω ὡς πρόγευμα τυρὸν καὶ ἄρτον καὶ σέλινα μὲ μαροῦλι, νὰ λούωμαι μόνος (ἄνευ βοηθείας ὑπηρέτου), καὶ νὰ προστρίβω τὸ σῶμά μου εἰς τοὺς τοίχους τῆς λεκάνης, νὰ ἀσκῶμαι ἐν τῷ γυμναστηρίῳ εἰς δρόμον καὶ νὰ *κουνιῶμαι* διὰ τῆς *κούνιας*, νὰ ἀλείφω τὸ σῶμά μου διὰ πηλοῦ, νὰ περιπατῶ ἀνυπόδητος, πρὶν ἐμβῶ εἰς τὴν λεκάνην, ὅπως λάβω θερμὸν λουτρόν, νὰ χύνω οἶνον περὶ τὸ σῶμά μου, νὰ πίνω λεμονάδαν ἐκ κίτρου καὶ γάλα μὲ μέλι. Ἐπειδὴ δὲ μίαν ἡμέραν ἔπιον μόνον γάλα, εἶπεν ὁ θεός: μέλι βάλλε ἐντὸς τοῦ γάλατος διὰ νὰ εὐκολύνηται ἡ πέψις. Εἰς τοιαύτην δίαιταν ὑπεβλήθη ὁ ἀσθενὴς ἐπὶ 9 ἡμέρας· τέλος δὲ τῷ παρήγγειλεν ὁ θεὸς νὰ κάμνῃ χρῆσιν συναπισμῶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα, νὰ ἀλείφῃ δηλ. τὸ σῶμά του διὰ συνάπεως μετὰ ἅλατος, καὶ οὕτως ἐθεραπεύθη. Ἔπαθε δὲ καὶ συμφόρησιν καὶ κεφαλαλγίαν, ἐθεραπεύθη δέ, τοῦ θεοῦ παραγγείλαντος αὐτῷ νὰ κάμῃ χρῆσιν ἀνήθου μετὰ ἐλαίου. Ἔπαθε πρὸς τούτοις ἐκ φλεγμονῆς τῆς σταφυλῆς καὶ τῶν ἀμυγδαλῶν καὶ ἐθεραπεύθη διὰ ψυχρῶν γαργαρισμῶν. «Τέλος, λέγει, μοὶ παρήγγειλεν ὁ θεὸς νὰ ἀναγράφω ἐπὶ τοῦ λίθου ταῦτα πάντα. Ἀπῆλθον δὲ ἐγὼ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ὑγιὴς γενόμενος καὶ εὐγνωμονῶν τῷ θεῷ».

τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἱεροῦ κτισμάτων, ὅπως οὕτω συμπληρωθῇ τὸ ὅλον ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας.

Αἱ ἐργασίαι ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ χώρου τοῦ ἀπέναντι τοῦ Θεάτρου, ἀπεκάλυψαν δὲ πλησίον τοῦ μεγάλου διωρόφου **Καταγωγίου** οἰκοδόμημα Ρωμαϊκῶν χρόνων χρησιμεῦον πρὸς κατοικίαν, συγκείμενον ἐξ αὐλῆς, περὶ ἣν ὑπάρχουσι δωμάτια. Περαιτέρω αἱ ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν ἕτερον ὅμοιον κτίσμα, ὅπερ ὅμως εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένον. Εἰς ἱκανὴν δ' ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν, κατὰ τὴν πρὸς τὰ Προπύλαια τοῦ Ἱεροῦ κατεύθυνσιν, ἀπεκαλύφθη μεγάλη ἰδιωτικὴ οἰκία τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων ἐκ 15 περίπου διαμερισμάτων συγκειμένη. Δύο μεγάλαι αἴθουσαι, αἵτινες ἀπεκαλύφθησαν καθ' ὁλοκληρίαν, ἔχουσι τὰ ἐδάφη μουσειωτά, κάλλιστα δὲ διατηρούμενα, παριστῶντα διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων ἐν ζώναις διῃρημένων, παρεντιθεμένων καὶ μορφῶν διαφόρων πτηνῶν, θαυμασίως πεποικιλμένους πολυχρόους τάπητας. Ἐπίσης μουσειωτὸν πολυποίκιλτον ἔχει τὸ ἔδαφος, ἄλλο μέγα οἰκοδόμημα ἀποκαλυπτόμενον παρὰ τὰ Προπύλαια, προερχόμενον ἐκ τῶν τελευταίων ἴσως μετὰ Χριστὸν χρόνων. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλης τετραγώνου αὐλῆς, ἧς τὰς τρεῖς πλευρὰς περιέβαλλον στοαί. Τὴν τετάρτην πλευρὰν ἀποτελεῖ ἐπίμηκες κτίσμα συγκοινωνοῦν διὰ πολλῶν θυρῶν μετ' ἄλλου μεγάλου στωϊκοῦ, ὡς φαίνεται, τετραγώνου κτίσματος ἀπολήγοντος εἰς ἁψῖδα, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶνε ἐκτισμένον τὸ κατηρειπωμένον ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τό τε ἐκκλησίδιον τοῦτο καὶ χριστιανικοὶ παρ' αὐτῷ τάφοι εἶνε ἐκτισμένοι ἐπὶ μωσαϊκοῦ ἐδάφους. Εἶνε δὲ τὰ μωσαϊκὰ ταῦτα τῆς Ἐπιδαύρου, κατά τε τὰ σχέδια τῶν κοσμημάτων καὶ κατὰ τὸ σύστημα τῆς διακοσμήσεως, ἱκανῶς ὅμοια τοῖς μωσαϊκοῖς τῆς Νικοπόλεως.

Τῶν γενομένων δ' εὑρημάτων σπουδαιότατον εἶνε μέγα τεμάχιον ἐπιγραφῆς συμπληροῦν μίαν τῶν περιφήμων στηλῶν, ἐν αἷς εἶνε ἀναγεγραμμέναι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ γινόμεναι θεραπεῖαι. Ἀναγινώσκεται πλέον ὁλόκληρον τὸ ἴαμα ἀσθενοῦς τινος, ὅστις ἦτο φθισικός.

Τοσαῦτα περὶ τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνασκαφῶν.

Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἔργων τῆς Ἑταιρείας σημειωτέον τὰ ἑξῆς:

Ἐσυνεχίσθησαν καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Ζησίου γινόμεναι ἀνὰ τὴν ***Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν*** ἔρευναι καὶ μελέται τῶν χριστιανικῶν μνημείων, σχετικὴ δ' ἔκθεσις αὐτοῦ δημοσιευθήσεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἑταιρείας.

Τῆς ***Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος*** ἐξεδόθησαν τὸ 1ον καὶ 2ον τεῦχος τοῦ 1916 ἐπιμελείᾳ τοῦ Α. Φιλαδελφέως ἀναπληροῦντος προσωρινῶς τὸν Π. Καστριώτην ἀσθενήσαντα. Ἐψήφισε δὲ τὸ Συμβούλιον τροποποίησιν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐφημερίδος καὶ κατήρτισε τριμελῆ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως ἐπιτροπὴν διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἑξῆς Ἐφημερίδα τὸν Β. Λεονάρδον, ὡς ἐπιμελητὴν τῆς ἐκδόσεως, Κ. Κουρουνιώτην καὶ Π. Καστριώτην. Καθυστερεῖ δὲ ἡ ἔκδοσις τῶν ***Πρακτικῶν*** τοῦ 1916 καὶ ἡ τοῦ συγγράμματος τοῦ Π. Ἀρβανιτοπούλου περὶ τῶν ***ἐγχρώμων στηλῶν τῶν Παγασῶν***.

Δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν τὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας νὰ ἀναπτυχθῶσιν, ὡς ἔπρεπε, καὶ νὰ βαδίσωσι γοργῶς καὶ εὐσταθῶς κατὰ τὸ λῆξαν τοῦτο ἔτος 1916, ὅπερ ἦτο ἔτος πικρίας καὶ θλίψεως. Ἡ γεραρὰ Ἑταιρεία ἡμῶν ἡ ἱδρυθεῖσα τῷ 1837 ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ συνυφανθεῖσα μετὰ τοῦ ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας βίου τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἡγηθεῖσα ἐν τῇ

πολιτιστικῇ καὶ πατριωτικῇ ἐξελίξει τοῦ Ἔθνους, ἀόκνως δ' ἐργασθεῖσα πρὸς δόξαν αὐτοῦ, καταπλήσσεται ἐπὶ τῇ ἐνσκηψάσῃ εἰς τὸ ἔθνος συμφορᾷ. Βλέπουσα δὲ στερρῶς ἐμμένοντας πάντας τοὺς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα Ἕλληνας, συσπειρωμένους περὶ τὸν ἔνδοξον ἤδη Βασιλικὸν Θρόνον, ὅστις εὐσταθής, κραταιὸς καὶ εὐθαλὴς ἔχει ἱδρυθῇ ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος καὶ τοῦ Κόδρου, ἔχει δι' ἐλπίδος, ὅτι θέλουσιν ἀνατείλει ἡμέραι δικαιοσύνης καὶ ἐπανορθώσεως, ὅτι τὸ ἀρξάμενον ἔτος θέλει λήξει ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς διὰ τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ διὰ τὸν ἐλευθερωτὴν καὶ σωτῆρα Βασιλέα.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ

ΑΙ ΕΝ ΤΩι ΩΔΕΙΩι ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

Συνεχίζων τὰς ἀπὸ τριετίας ἀρξαμένας σκαφικὰς ἐργασίας πρὸς τελείαν ἀποκάθαρσιν τοῦ περιφήμου Ὠδείου τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ κληθέντος τοῦ Περικλέους, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, περὶ οὗ ἔν τε τῇ «*Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι*» τοῦ 1914 (σελ. 143-166) καὶ τοῦ 1915 (σελ. 145-156) μετ' εἰκόνων καὶ σχεδιογραμμάτων ἐδημοσίευσα ἱκανά, προσέτι δὲ καὶ ἐν τοῖς «*Πρακτικοῖς*» τῆς αὐτῆς Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1914 καὶ 1915, προέβην καὶ ἐφέτος, ἀφ' οὗ ἤδη τὰ κατὰ χώραν εὑρήματα διεπίστωσαν τὴν ταυτότητα τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου ὡς Ὠδείου ἀκραδάντως, εἰς τὴν συνέχισιν τῶν ἀνασκαφῶν πρὸς τελείαν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου μου, ἀπὸ τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1916 δι' ἱκανῶν ἐργατῶν.—Ἡ ἐργασία ἔβαινεν αἰσίως, πολλῶν νέων πειστηρίων ἀρχαιολογικῶν εὑρισκομένων, οἷον σωρῶν τέφρας καὶ ἀπηνθρακωμένων ξύλων καὶ ἥλων καὶ κεράμων στέγης, καὶ εἶχον ἤδη ἀποκαλύψει τὴν συνέχειαν τοῦ τείχους τοῦ ὡς ἀναλήμματος χρησιμεύοντος, ὡς καὶ τῆς Στοᾶς, ὅτε σοβαρῶς ἀσθενήσας ἠναγκάσθην μετὰ μεγάλης λύπης νὰ καταλίπω τὴν ἀνασκαφήν, ἥτις συνεχίσθη ἐπὶ δύο περίπου μῆνας, ἤτοι μέχρις Ἀπριλίου. Ἀπὸ δὲ τῆς 4ης Ἀπριλίου ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ κ. Ἠλιοπούλου δι' ὀλίγων ἐργατῶν καὶ κάρρων τινῶν πρὸς ἀποκόμισιν καὶ ἀπόρριψιν τῶν συσσωρευθέντων χωμάτων τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν προελθόντων. Ὥστε ἡ ἐργασία αὕτη ἦτο μᾶλλον ἀποκαθαρτικὴ τοῦ χώρου καὶ προπαρασκευαστικὴ τῆς μελλούσης νὰ ἐπαναληφθῇ ἐκσκαφῆς.

Πράγματι δέ, σὺν Θεῷ, ἀναρρώσας ἐκ τῆς μακρᾶς νόσου μου μέλλω νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἀνασκαφῶν, ἐὰν τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς παντοιοτρόπως δοκιμαζομένης

Πατρίδος εὐοδοθῶσιν, δι' ὧν ἐλπίζω νὰ παραδώσω εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦ Πανελληνίου καὶ τῆς διεθνοῦς ἀρχαιολογίας αὐτὸ τοῦτο τὸ περίφημον Ὠδεῖον τὸ φέρον τὸ ὄνομα τοῦμεγαλοπράγμονος Ἀθηναίου, τοῦ Περικλέους.

Ἀθήνησι τῇ 8 Δεκεμβρίου 1916.

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΝΥΚΑ

Σκοπὸς τῆς παρὰ τὴν «*Πνύκα*» ἀνασκαφῆς ἦτο ἡ ἔρευνα τοῦ πρὸ τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος χώρου, ὅπως, εἰ δυνατόν, κατορθωθῇ νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἡ χρονολογία αὐτοῦ τοῦ ἡμικυκλικοῦ ἀναλήμματος καὶ ὁ ἀληθὴς προορισμὸς τοῦ μέχρι τοῦδε «Πνὺξ» ὀνομαζομένου τόπου, διότι εἶνε γνωστόν, ὅτι διὰ τῆς προτέρας ἐν τῇ θέσει ἀνασκαφῆς τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν (Πρακτικὰ 1910 σελ. 127 ἑ.) καὶ τῆς ἀποκαλύψεως ἐνδοτέρω τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος, ἑτέρου ἡμικυκλικοῦ ὁμοίως, μικροτέρου, παραλλήλως πρὸς τὸ μέγα, διεσαλεύθη πως ἡ βεβαιότης περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ὀνομασίας ταύτης.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἐφέτος ἔγεινε παρὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος ἐπὶ τοῦ πρὸς Βορρᾶν αὐτοῦ χώρου, τὸ σπουδαιότερον δὲ συμπέρασμα ταύτης εἶνε μετὰ τὴν ἐκ νέου ἀποκάλυψιν κλιμακωτῆς ὁδοῦ ἐσκαμμένης ἐν τῷ βράχῳ ἀρχαιοτέρας τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος, ἅτε τῶν βαθμίδων αὐτῆς χωρουσῶν καὶ ὑπὸ τὸ ἀνάλημμα, ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ὅτι ὅλος ὁ πρὸ τοῦ ἀναλήμματος χῶρος ἐπεχώσθη καὶ ἰσοπεδώθη διαρρυθμισθεὶς καταλλήλως πρὸς τὴν κλίσιν τοῦ βράχου δι' ἐπιχώσεως ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, δι' ἧς ἐπεχώσθη καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ ἡμικυκλικοῦ ἀναλήμματος βασταζομένη ἐπιφάνεια, πιθανώτατα, ὅτε συνεπληρώθη ἡ ἀνίδρυσις τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος.

Ἡ χρονολογία τῶν ἐν τῇ ἐπιχώσει εὑρισκομένων πραγμάτων, τεμαχίων ἀγγείων, πηλίνων εἰδωλίων κλπ., δὲν κατέρχεται κατωτέρω τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος, ἴσως δὲ τότε ἐκτίσθη καὶ τὸ ἀνάλημμα.

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἀνασκαφῆς ἐπιβάλλεται, καὶ διότι πρέπει νὰ διαρρυθμισθῇ καταλλήλως πρὸς ἀσφάλειαν καὶ εὐπρεπισμὸν ὁ ἀνασκαφεὶς χῶρος, καὶ διότι δυνατὸν εἶνε ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἀνασκαφῆς νὰ παράσχῃ ἁπτότερα σημεῖα περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ἀναλήμματος καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ χώρου τῆς «Πνυκός».

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΕΡΕΤΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1916

Διὰ τῶν προηγηθεισῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἑταιρείας ἐν Ἐρετρίᾳ ἂν μὴ ἐξηντλήθη, προώδευσεν ὅμως ἱκανῶς ἡ ἔρευνα τῶν νεκροταφείων καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων καὶ ἱερῶν τῆς πόλεως, διὰ τοῦτο ὡς σκοπὸς τῆς ἐφετεινῆς ἀνασκαφῆς ἐτέθη ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν σῳζομένων, ὡς ἐφάνη διὰ παλαιοτέρων δοκιμαστικῶν σκαφῶν, ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἐρετρίας.

Οὕτω ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο κυρίως ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως, ἔνθα ἡ μεγάλη ἀρχαία ἐπίχωσις παρεῖχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ διεφύλαττεν ἱκανὰ λείψανα τῶν ἐρειπίων τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως. Ἡ ἐλπὶς δ' αὕτη δὲν διεψεύσθη. Ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ἀκροπόλεως ἀπεδείχθη, ὅτι διατηροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καλῶς λείψανα οἰκιῶν, ὧν οἱ τοῖχοι ἐνιαχοῦ σῴζονται εἰς ἱκανὸν ὕψος.

Ἐκ τούτων ἀνεσκάφησαν ἐφέτος τρεῖς ὁλόκληροι οἰκίαι

καὶ μέρη διαφόρων ἄλλων. Πενιχρότης οἰκοδομῆς καὶ διαρρυθμίσεως χαρακτηρίζει ταύτας, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ὡς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ εἶνε λίαν ἐπικλινὲς δὲν ἦτο, φαίνεται, δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ ἑνὸς τῶν γνωστῶν κανονικῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων τῶν ἀρχαίων οἰκιῶν· ἀλλ' ὅμως αἱ τρεῖς ἀνακαλυφθεῖσαι οἰκίαι προσομοιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὰς ἐν Πριήνῃ Ἑλληνιστικὰς οἰκίας, ἢ τὰς ὑστερωτέρας τῆς Δήλου. Ἴχνη τοιχογραφημάτων, μᾶλλον χρωματισμοὶ τῶν τοίχων, σῴζονται σπάνια.

Αἱ μεταξὺ τῶν οἰκιῶν ὁδοὶ εἶνε στεναὶ καὶ σκολιαί.

Τεμάχια ἀγγείων ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἐξ ὧν κατωρθώθη νὰ συμπληρωθῇ, ὅλος σχεδόν, εἷς ἐκτάκτου μεγέθους σκύφος τῶν λεγομένων Μεγαρικῶν ἀφθονοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις. Ὀλίγα εἶνε καὶ τὰ εὑρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια.

Ἡ οὔπω περατωθεῖσα ἀνασκαφὴ ὁλοκλήρου τοῦ τμήματος τῆς ἀρχαίας Ἐρετρίας ὡς καὶ τῶν πλουσιωτέρων, ὡς φαίνεται, οἰκιῶν, ὧν τὰ ἐρείπια σῴζονται εὐτυχῶς ἐν τῇ κάτω πόλει, θὰ φωτίσῃ ἱκανῶς τὸν ἀρκούντως εἰσέτι σκοτεινόν, ὅσον ἀφορᾷ τοὐλάχιστον εἰς τὰ τοῦ οἴκου, ἰδιωτικὸν βίον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῶν δύο τελευταίων π. Χ. ἑκατονταετηρίδων.

Διὰ τῆς ἐρετεινῆς ἀνασκαφῆς ἐπεδιώχθη πρὸς τούτοις ἡ συμπλήρωσις τῆς μελέτης τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἀκρόπολιν τείχους πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς καταρτισθέντος πρὸ χρόνων σχεδίου τούτου, ἀνεκαλύφθη δὲ μία νέα πύλη ἐπὶ τοῦ βορειανατολικοῦ ἄκρου.

Συμπληρωτικὴ παλαιοτέρας ἀνασκαφῆς τῆς Ἑταιρείας ἦτο ἡ γενομένη ἐργασία πρὸς ἀποκάλυψιν ἑνὸς λίαν περιέργου ἀρχαίου λουτροῦ ἱκανῶς καλῶς σῳζομένου παρὰ τὸν λιμένα τῆς πόλεως.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

(1916)

Περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου παρελθόντος θέρους ἐπανέλαβον, τὸ τέταρτον ἤδη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἔτος, τὰς ἐν Νικοπόλει, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας, ἐρεύνας, προέβην δ' ἀμέσως εἰς τὴν ἀνασκαφὴν καὶ τοῦ ὑπολειφθέντος ἀσκάφου ἔτι τμήματος τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ σπουδαιοτάτης ἅμα χριστιανικῆς Βασιλικῆς Δουμετίου, ἧς μέγιστον μέρος μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ περιφήμου ψηφιδωτοῦ δαπέδου εἶχον ἀποκαλύψει κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος.

Ἀνέσκαψα λοιπὸν ἤδη τὰ δύο ἐπιμήκη πλευρικὰ κλίτη τοῦ ναοῦ, τό τε βόρειον καὶ τὸ μεσημβρινόν, ἐντὸς δὲ τῆς ἐπιχώσεως τούτων, ἥτις ἦτο μέχρι 2,50 μ. ὕψους, ἀνευρέθησαν πλεῖστα μαρμάρινα μέλη ἀρχιτεκτονικὰ τοῦ ναοῦ, οἷον ἐπίκρανα, ἐπιστύλια, κιόνων τμήματα καὶ ἄλλαι γλυφαί, πάντα βυζαντιακοῦ ῥυθμοῦ, πρὸς δὲ κέραμοι καλυπτῆρες ἡμισωληνοειδεῖς καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα. Παραδόξως δ' ὅμως, ἐνῷ ὁλόκληρον τὸ δάπεδον τοῦ ἤδη ἀποκαλυφθέντος πλείστου μέρους τοῦ ναοῦ εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ, οἷον ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ περιέγραψα ἐν τοῖς τεύχεσι Γ' καὶ Δ' τῆς Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ λήξαντος ἔτους, συνοπτικῶς δ' ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ ἔτους 1915, τὸ δάπεδον τῶν δύο πλευρικῶν κλιτῶν καλύπτεται ὑπὸ μικρῶν καὶ ἀκανονίστων πλακιδίων, ἅτινα ἀποτελοῦσι πρόχειρόν τι καὶ ἄτεχνον μαρμαρίνων πλακῶν μουσείωμα κατὰ τὸ «Ἀλεξανδρινὸν» καλούμενον σύστημα. (Εἰκ. 1).

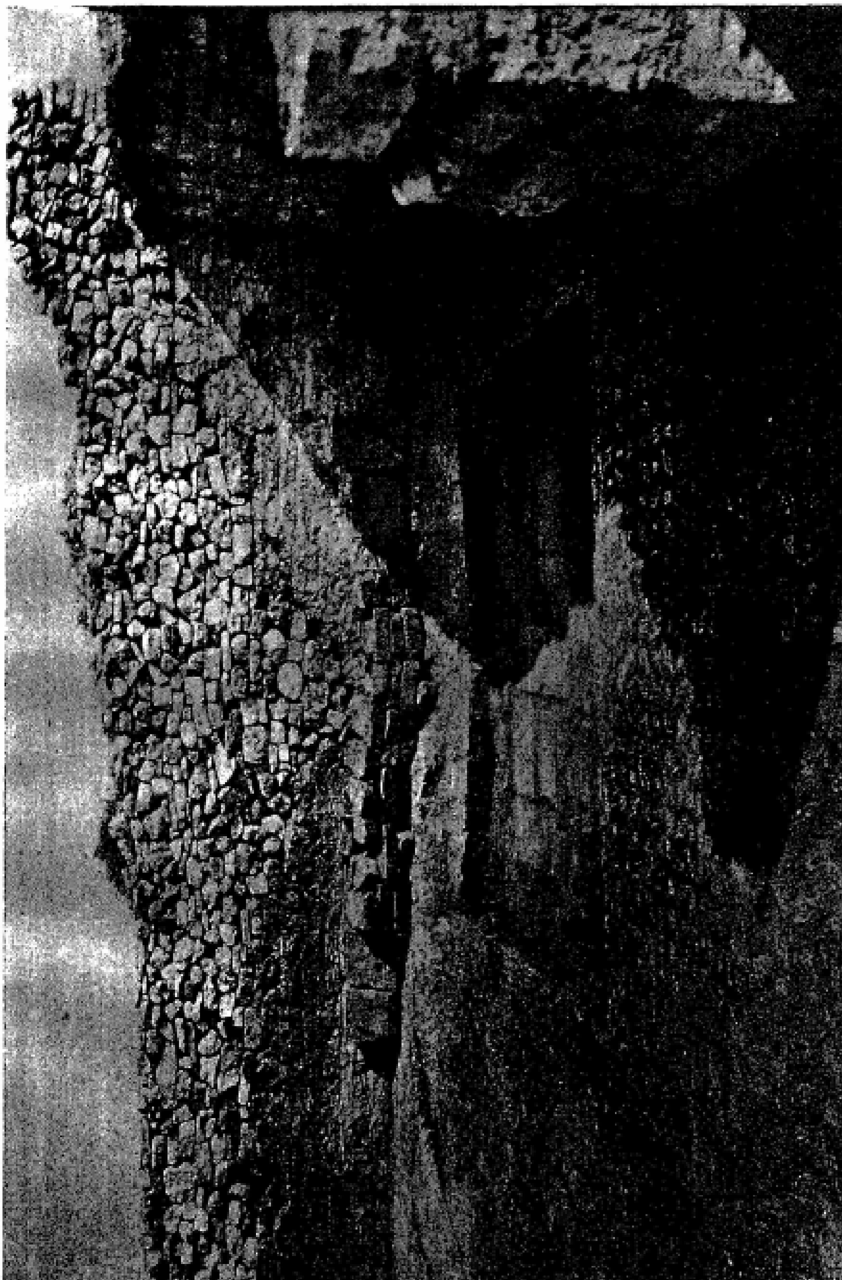
Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐπελήφθην τῆς ἀνασκαφῆς τῆς βορείας πτέρυγος τοῦ Νάρθηκος, ἥτις εἶχεν ὑπολειφθῇ ἡμιτελὴς κατὰ τὸ προπαρελθὸν θέρος. Ἡ πτέρυξ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ *μεγάλου τετραγώνου δώματος*, διῃρημένου εἰς δύο τμήματα,

ἐλευθέρως δ' ὅμως συγκοινωνοῦντα, διότι δὲν σώζεται οὐδαμοῦ ἴχνος τι θύρας, ἀλλὰ μόνον ἑκατέρωθεν προέχουσι τοῖχοι εἰς μῆκος 1,14, ἐν εἴδει παραστάδων. Πολὺ πιθανὸν παραπέτασμα ἢ ξύλινόν τι δρύφρακτον νὰ ἔφρασσε τὸ μεταξὺ τῶν παραστάδων ἄνοιγμα, 4 περίπου μέτρων. Ὁλόκληρον δὲ τὸ δάπεδον

Εἰκ. 1. Πλακόστρωτον ἐν τοῖς πλευρικοῖς κλίτεσι τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

τοῦ τετραγώνου τούτου διαμερίσματος, ὅπερ ἔχει μῆκος μὲν 7 μ., πλάτος δὲ 6 μ. εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ, ἔχοντος σχῆμα ἀλληλοσυμπλεκομένων πολυχρώμων πλοχμῶν (εἰκ. 2), οἷον ἀπεκαλύφθη καὶ ἀλλαχοῦ ἤδη ἐν τῷ ναῷ, ἰδίως ἐν τῇ μεσημβρινῇ πτέρυγι τοῦ Νάρθηκος καὶ οὗ ἡ διατήρησις εἶνε σχε-

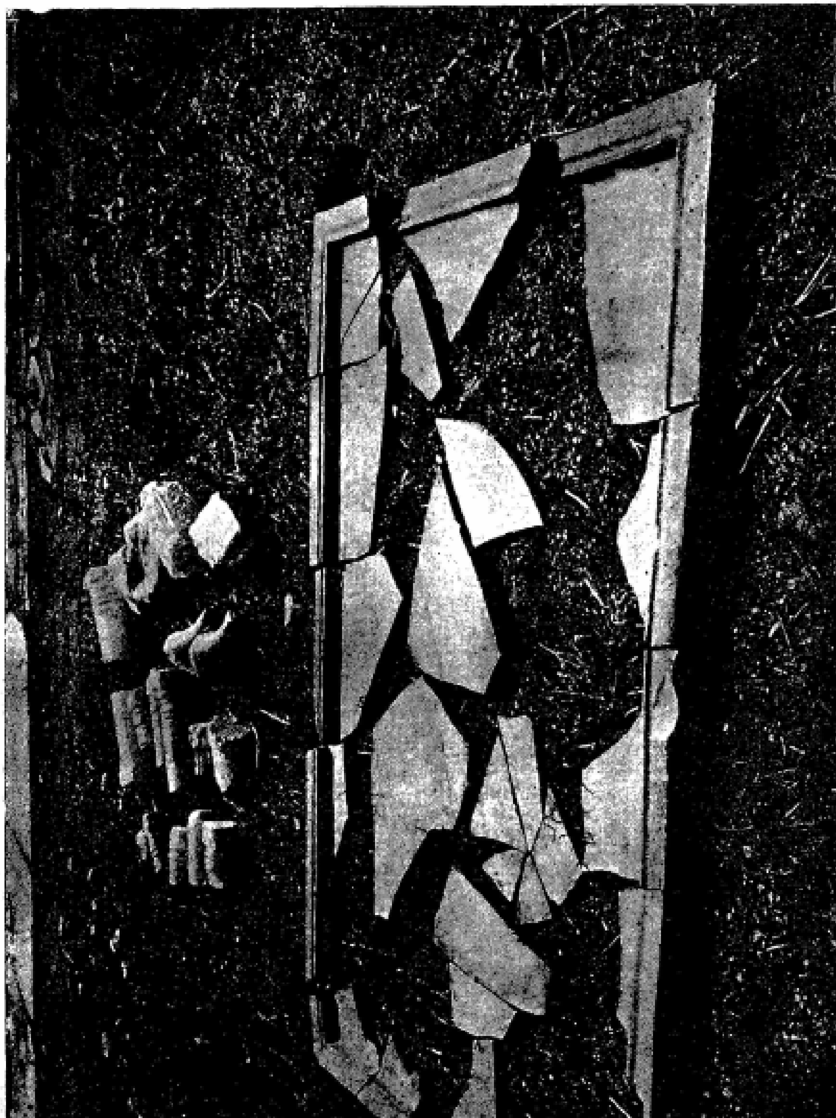

Εἰκ. 2. Ὀρθογωνικὸν ἐκ πλίνθων θεμέλιον ἐν τῇ ΝΑ γωνίᾳ τοῦ βορείου δωματίου τοῦ Νάρθηκος τῆς χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

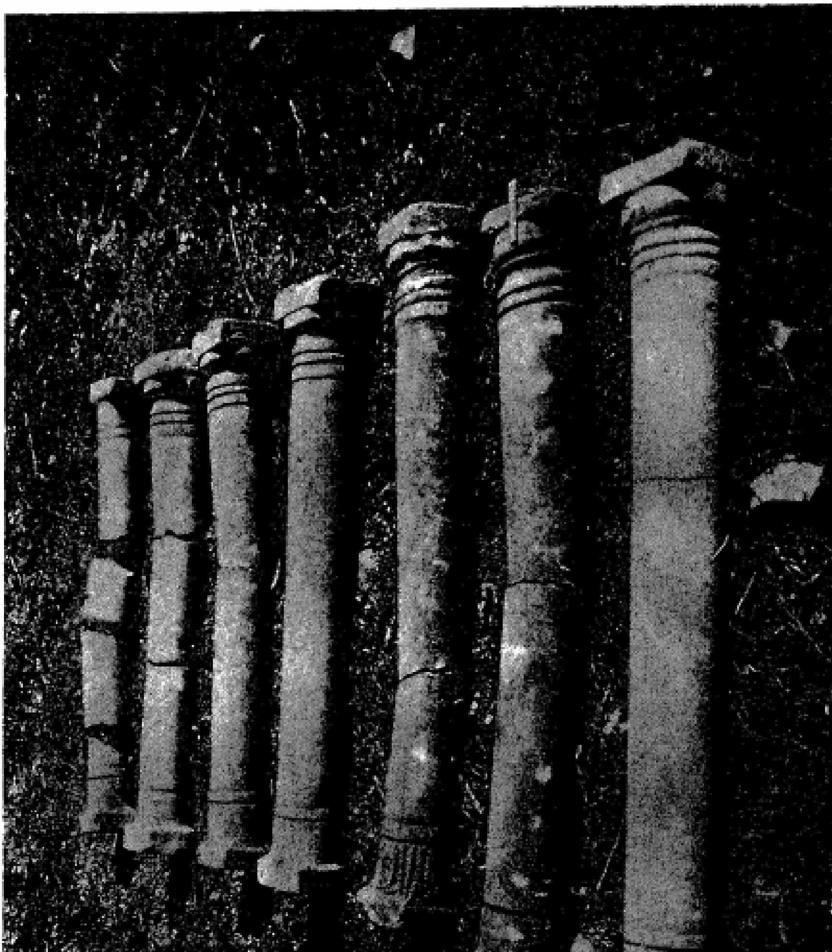
δὸν εἰπεῖν καλλίστη, παρ' ὅλους τοὺς ὑπερμεγέθεις ὄγκους τῶν χωμάτων καὶ πετρῶν, οἵτινες εἰς ὕψος 3 μ. εἶχον ἄνωθεν καὶ ἐκ τῶν πλευρῶν ἐπιπέσει καὶ κατακαλύψει τοῦτο.

Ἀλλὰ τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο δάπεδον διακόπτεται πρὸς τὴν ΝΑ γωνίαν, ἔνθα σχηματίζεται ἐν τῷ ἐδάφει *ἐπίμηκες ὀρθογώνιον ἐκ παχυτάτων πλίνθων θεμέλιον* μήκους 2,60 καὶ πλ. 1,80. Αἱ πλίνθοι αὗται ἔχουσι μῆκος 0,45 πρὸς 0,28 πλ. πάχος δὲ περίπου 0,08, εἰσὶ δὲ καλλίστης κατασκευῆς καὶ φέρουσί τινες τούτων σημεῖα, πιθανὸν σήματα τοῦ ἐργοστασίου. Ὑπάρχει δὲ κάτωθεν καὶ ἑτέρα σειρὰ πλίνθων τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ὥστε σχηματίζεται οὕτω στερεώτατος πυρήν, ἐφ' οὗ θὰ ἦτο ἀνιδρυμένον μέγα τι καὶ βαρύτατον μνημεῖον, πιθανώτατα σαρκοφάγος, ἤ τι τοιοῦτον, διότι κάτωθεν ἀνασκάψας τὸ ἔδαφος οὐδὲν εὗρον ἐκτὸς *δύο νομισμάτων βυζαντινῶν* τοῦ Ε' ἢ Ϛ' αἰῶνος. Ὅτι δὲ ὑπῆρχέ τι τοιοῦτον διαπιστοῖ καὶ ἡ ἀνεύρεσις ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ μεγάλου τούτου δωματίου *πλείστων τεμαχίων μαρμαρίνων πλακῶν καὶ κιονίσκων*, ἅτινα συναρμολογήσας κατὰ τὸ ἐνόν, διότι ἐλλείπουσι πολλὰ τεμάχια, ἀπετέλεσα δύο μεγάλας πλάκας, οἱονεὶ πίνακας μαρμαρίνους μετὰ πλαισίου, ὡς δεικνύει ἡ εἰκ. 3 ἑνὸς τούτων, καὶ *ἑπτὰ κιονίσκους* βυζαντινοῦ τύπου, ὕψους 1 μ. (εἰκ. 4).

Μετὰ τοῦτο ἀνέσκαψα τὸ ἐπίλοιπον τοῦ *Ἐξωνάρθηκος*, οὗ εἶχον μόνον ἓν τμῆμα ἀνασκάψει προπέρυσι. Ἤδη ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος οὗτος μετὰ τῆς κυρίας καὶ μεγάλης τοῦ ναοῦ εἰσόδου, ἥτις κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ δυσμικοῦ τοίχου τοῦ Ἐξωνάρθηκος. Καὶ τὸ μὲν μῆκος τοῦτο εἶνε 18 μ. τὸ δὲ πλ. 0,14, σχηματίζει δ' ἐν τῷ κέντρῳ καὶ πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον *τετράγωνον ὑπαίθριον πιθανὸν αὐλήν*, πλακόστρωτον καὶ περιοριζομένην ὑπὸ τοιχίου, ὕψους 0,50 μ. καὶ πλ. 0,65 (πίν. 1. εἰκ. 5). Ἡ τετράγωνος αὕτη αὐλὴ ἔχει μῆκος μὲν 9,85, πλ. δὲ 6,85, αἱ δὲ πλάκες αὐτῆς εἰσὶ τὸ πλεῖστον κατεστραμμέναι, πολλαὶ δὲ καὶ ἐλλείπουσι. Πέριξ ὁ χῶρος τοῦ Ἐξωνάρθηκος σχηματίζει ἓν Π, τὸ δ' ἔδαφος τούτου εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ, δυστυχῶς λίαν ἐφθαρμένου, ὡς ἐκ τῆς ἐλαχίστης ἐπιχώσεως, ὑφ' ἧς ἦτο κεκαλυμμένον, διότι αὕτη μόλις εἶχεν

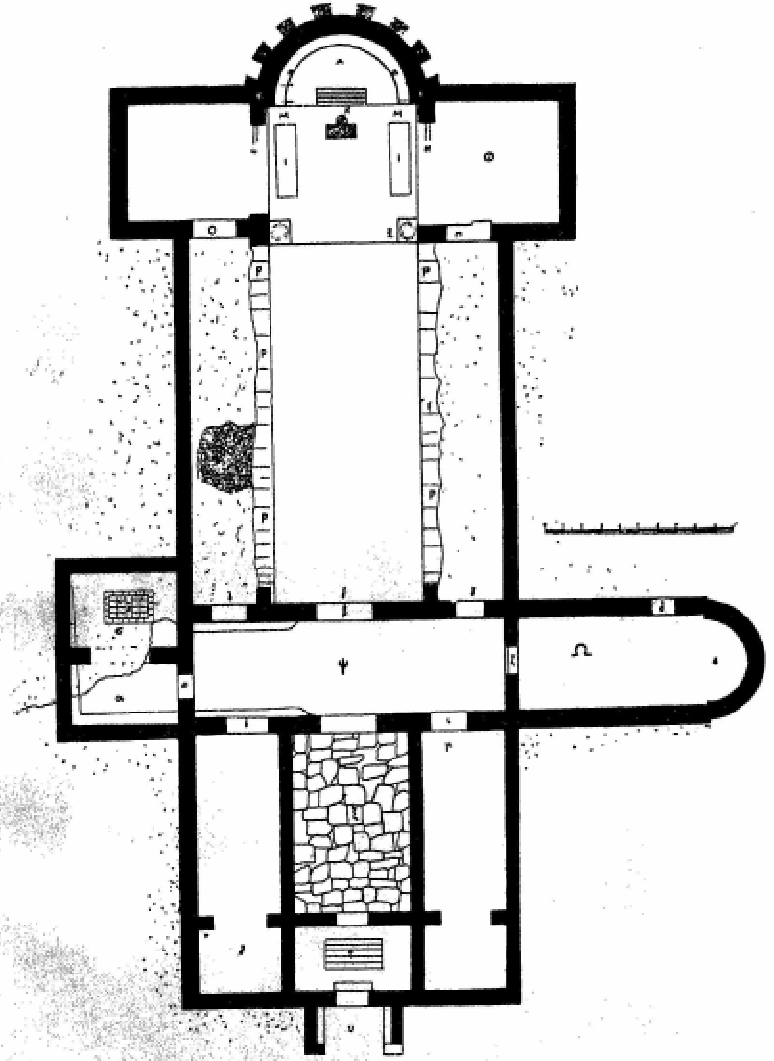

Εἰκ. 3. Τεμάχια πλακὸς καὶ κιονίσκων ἐκ τοῦ βορινοῦ δωματίου τοῦ Νάρθηκος τῆς χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

Εἰκ. 4. Ἑπτὰ κιονίσκοι βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ εὑρεθέντες ἐν τῷ βορεινῷ δωματίῳ τοῦ Νάρθηκος τῆς χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

ὕψος 0,50 μ. Τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνων ἐκ πολυχρώμων ταινιῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρίστανται ζῷα,

Πίν. I. Κάτοψις Χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

καρποί, ἄνθη, πτηνὰ ἐντὸς φωλεῶν κλπ. Ταῦτα πάντα εἰσὶ διὰ πολυχρώμων ψηφίδων κατεσκευασμένα, ὧν τινες λίθιναι, ἄλλαι

Εἰκ. 5. Κεντρικὴ αὐλὴ τοῦ Ἐξωνάρθηκος μετὰ τῆς ψηφιδωτῆς ἐπιγραφῆς πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τῆς χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

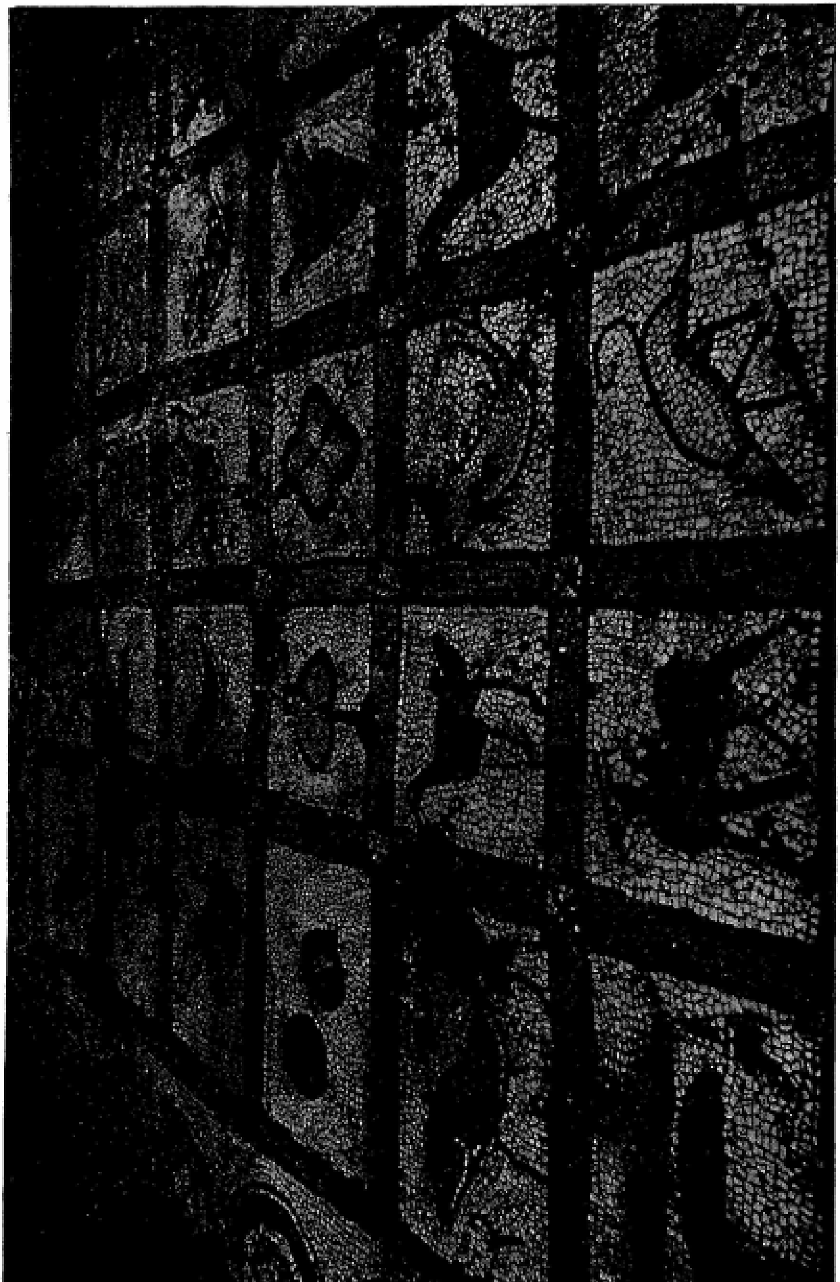
δὲ ὑέλιναι, ἀλλ' ἡ τέχνη τῶν ψηφιδωτῶν τούτων ὑπολείπεται τῆς τῶν λοιπῶν τοῦ ναοῦ. Ἀμυδρὰν ἰδέαν τούτων παρέχεται ἡ εἰκ. 6.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Ἐξωνάρθηκος εἶνε ἡ πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου ἐν θέσει τ. τοῦ πίνακος *ψηφιδωτὴ ἐπιγραφή*, ἡ τετάρτη ἤδη ἐν τῷ ναῷ ἀποκαλυπτομένη, μήκους μὲν 3 μ. πλ. δὲ 1,50 μ. τὸ δὲ ὕψος τῶν ψηφίων εἶνε περίπου 0,22. Ταῦτά εἰσι ἐκ ψηφίδων μολυβδοχρόων ἐπὶ ἐδάφους (ἐξέργου) λευκοῦ. Ἐκτείνεται δὲ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τοῦ οὐδοῦ τῆς μεγάλης πύλης τῆς κυρίας εἰσόδου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πέντε στίχων (εἰκ. 7). Τὸ κείμενον ταύτης ἔχει ὧδε:

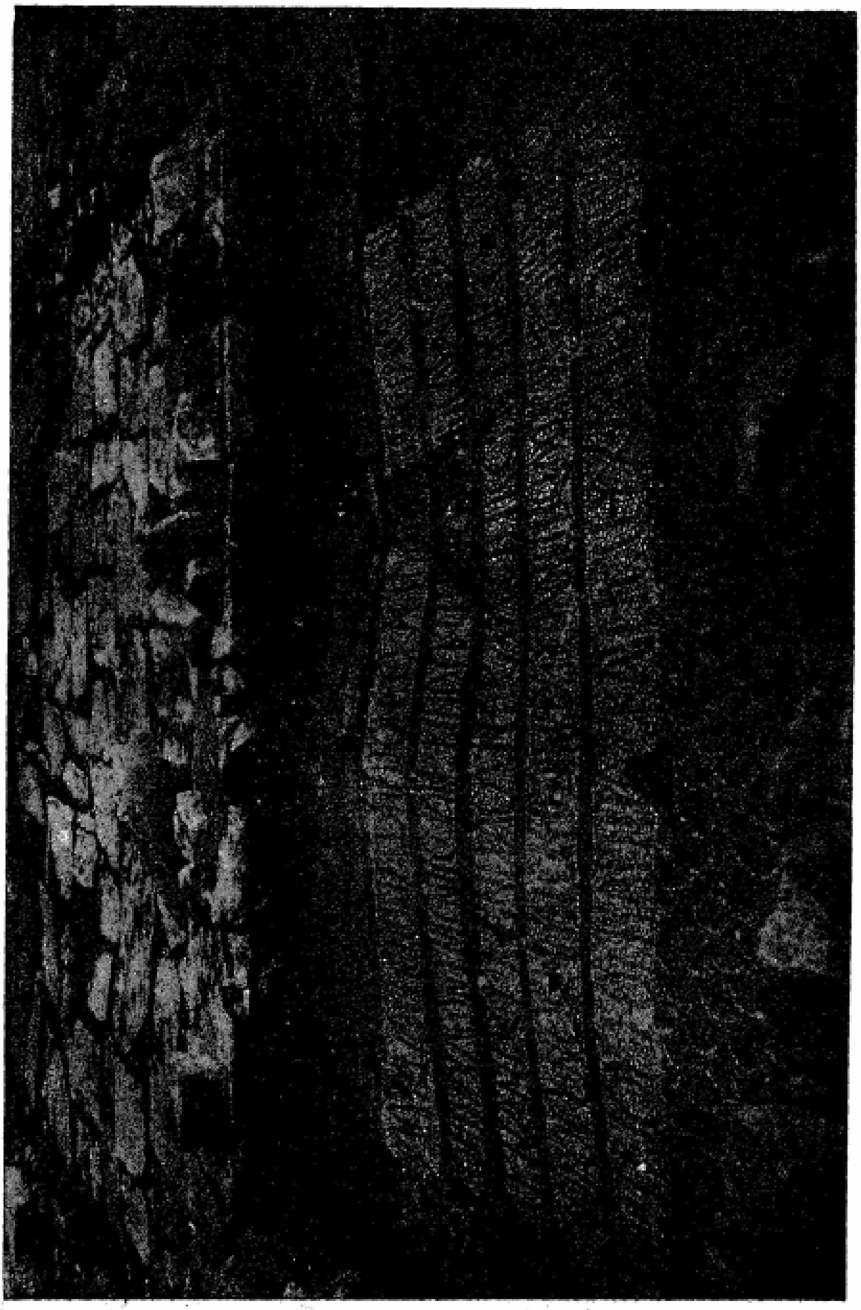
ΔΟΜΗΤΙΟC ΜΕΝ Ο ΠΡΩΗΝ ΤΟΝ CEBACMION ΚΑΤΕCΚΕΥΑCΕΝ ΟΙΚΟΝ
ΔΟΜΗΤΙΟC ΔΕ Ο ΝΥΝ ΓΕ ΝΠ ΕΩΝ ΕΚΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗC ΙΕΡΩCΥΝΗΣ ΔΙΑΔΟΧΟC
ΔΥΝΑΜΙ ΧΡ ΤΗΝ ΠΑCΑΝ ΕΚΑΛΛΙΕΡΓΗCΕΝ ΤΡΙCΤΩΟΝ
ΕΥΦΡΟCΥΝΟC ΜΗΝ ΕΝ ΤΩ ΝΕΩ ΩC ΜΑΘΗΤΗC ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΡΟΥ ΠΗΜΑΙ...
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟC ΕΚΑΤΕΡΟC ΕΥΧΑΡΙCΤΩΝ ΤΗ ΠΡΟCΤΑCΙΑ

ἤτοι: Δομήτιος μὲν ὁ πρῴην τὸν σεβάσμιον κατεσκεύασεν οἶκον, Δομήτιος δὲ ὁ νῦν γε ΝΠ (Νικοπόλεως) ἐὼν ἐκείνου καὶ τῆς Ἱερωσύνης διάδοχος, δυνάμει ΧΡ (Χριστοῦ) τὴν πᾶσαν ἐκαλλιέργησε τρίστφον. Εὐφρόσυνος μὴν ἐν τῷ νεῷ ὡς μαθητὴς τοῦ προτέρου πημαι... (ποιμήναντος;) Δημητρίου Μάρτυρος ἑκάτερος εὐχαριστῶν τῇ προστασίᾳ.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δύο τινὰ σπουδαιότατα διδασκόμεθα. Ἐν πρώτοις μὲν ὅτι καὶ ἕτερος *Δομήτιος* ἢ *Δουμέτιος*, ἀρχιερεύς, διάδοχος τοῦ πρώτου, ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Νικοπόλεως, διακοσμητὴς δ' ἐπίσης τῆς παρούσης Βασιλικῆς καὶ δεύτερον ὅτι ὁ ναὸς οὗτος, καθὰ ὁ τελευταῖος στίχος δηλοῖ, ἦν ἀφιερωμένος τῇ μνήμῃ τοῦ Μάρτυρος Δημητρίου. Ἡ δὲ κυρία εἴσοδος τοῦ ναοῦ εἶχεν εὖρος περίπου 2 μ. πρὸ ταύτης δὲ ὑπάρχει *πρόθυρον* ἢ *πρόπυλον*, ὅπερ ἔχει μῆκ. 3,15, πλ. δὲ 2,50 μ., θὰ ἦτο δὲ ἄνωθεν ἐστεγασμένον πιθανῶς διὰ θόλου ἢ καμάρας, ὡς εἴθιστο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. (Πίν. Ι υ. εἰκ. 5).

Εἰκ. 6. Τμῆμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐν τῇ βορειῷ πτέρυγι τοῦ Ἐξωνάρθηκος τῆς χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

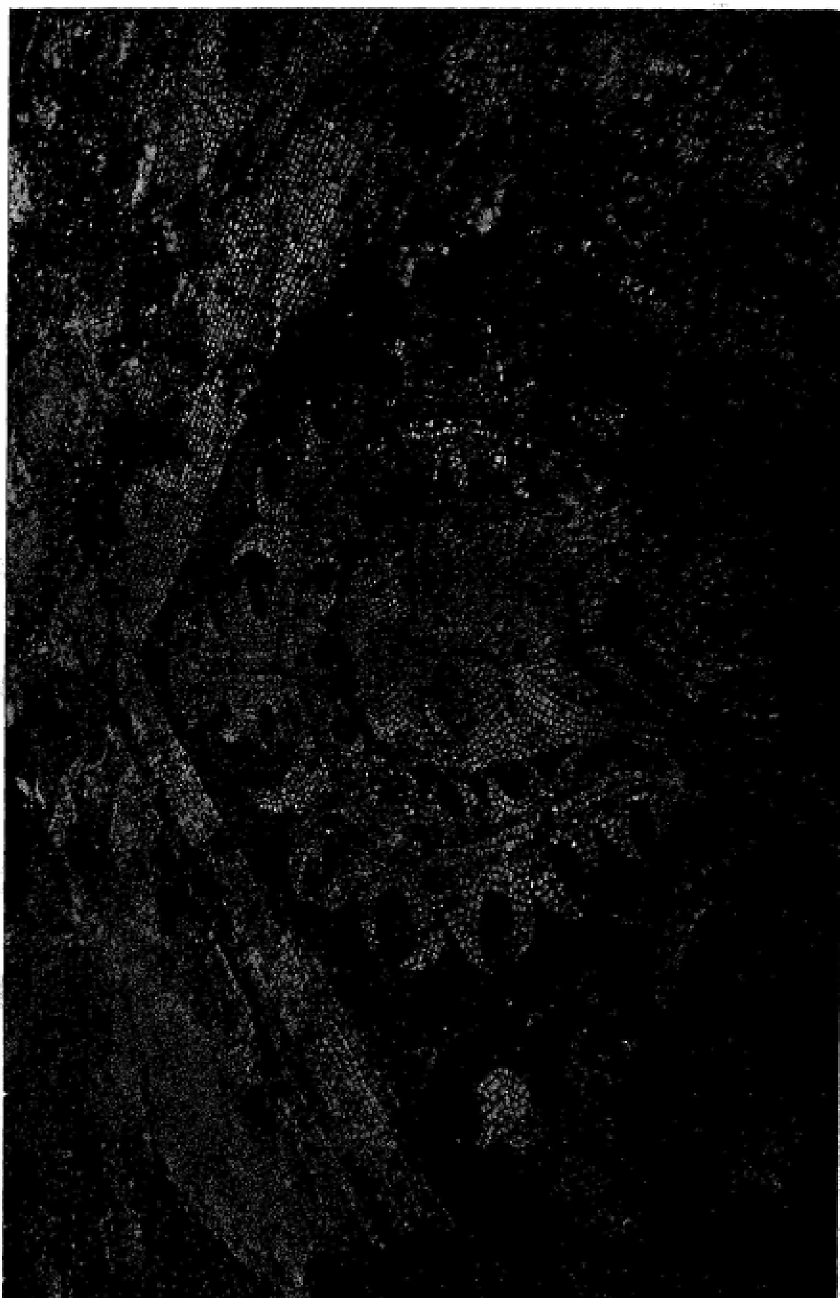

Εἰκ. 7. Ἐπιγραφὴ ψηφιδωτὴ ἐν τῷ Ἐξωνάρθηκι καὶ πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τῆς χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΑΡΧΑΙΟΥ ΠΕΡΙΣΤΥΛΙΟΥ

Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἀνασκαφὴν τῆς ἀρχαιοτάτης χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου ἐπελήφθην τῆς σκαφικῆς ἐρεύνης τοῦ *μεγάλου τετραγώνου περιστυλίου*, ὅπερ εἶχον ἐν μέρει ἀποκαλύψει πρὸ τριετίας καὶ τὸ ὁποῖον κεῖται ἀκριβῶς ἔναντι καὶ πρὸς Β. τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου, χωριζόμενον ἐκείνου διὰ τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἀνέρχεται ἐκ τῆς πόλεως κάτω καὶ ἄγει διὰ πύλης ἀψιδωτῆς ἐπὶ τοῦ μεσημβρ. τείχους πρὸς τὰ ἔξωθεν τῆς πόλεως περίχωρα. Τὸ περιστύλιον τοῦτο ἀποτελεῖ στοὰν περὶ τετραγωνικὴν ὕπαιθρον αὐλήν, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἀρχαίαις οἰκίαις, τὸ δ᾽ ἔδαφος τῆς στοᾶς ταύτης ἦν ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἠφανίσθη. Εἰς τὸ βάθος τῆς στοᾶς ταύτης, κατὰ τὰς πλευρὰς αὐτῆς, ὑπάρχουσι δωμάτια, αἴθουσαι καὶ ἄλλα διαμερίσματα, ἐξ ὧν πολλὰ ἤδη ἀνεσκάφησαν. Πρὸ δύο ἐτῶν εἶχον ἀνασκάψει τὰ τῆς δυτικῆς καί τινα τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς μετὰ τῆς πρὸ αὐτῶν στοᾶς τοῦ περιστυλίου, ἐφέτος ἀνέσκαψα ὁλόκληρον τὴν στοὰν τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἀνατολικήν. Καὶ ἐν μὲν τῇ μεσημβρινῇ στοᾷ ἀπεκαλύφθη θαυμάσιον ψηφιδωτὸν δάπεδον, ὅπερ δ᾽ ὅμως ἀτυχῶς εἶνε λίαν ἐφθαρμένον, διότι ἔχει ἐξηφανισμένον ὁλόκληρον τὸ κέντρον, ἐφ᾽ οὗ, καθὰ ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ὀλίγων ἰχνῶν συμπεραίνομεν, ὑπῆρχε σπουδαιοτάτη ψηφιδωτὴ σύνθεσις. Τὸ πέριξ τῆς κεντρικῆς ταύτης παραστάσεως διασωθὲν ψηφιδωτὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ πολυχρώμους ὡραιοτάτους πλοχμοὺς ἐκ κλάδων ἀναδενδράδος μετὰ φύλλων, ἐντὸς δὲ τῶν κύκλων, πλ. 0,52, οὓς οὗτοι σχηματίζουσι παρίστανται ζῷα, πτηνά, θηρευταὶ καὶ ἄλλα λίαν ἐντέχνως κατεσκευασμένα διὰ μικρῶν τετραγώνων πολυχρώμων ψηφίδων. Ἐν δὲ ταῖς γωνίαις παρίστανται κεφαλαὶ πωγωνοφόρων γερόντων φανταστικαί, περιβαλλόμεναι ὑπὸ στεφάνης ἐκ φύλλων διακοσμητικῶς συμπεπλεγμένων (εἰκ. 8).

Μετὰ τὴν σειρὰν ταύτην τῶν κύκλων, οἵτινες, ὡς εἴπομεν, περιβάλλουσι τὸν κεντρικὸν πίνακα, ἕπεται πλατεῖα ζώνη, 0,65

Εἰκ. 8. Ψηφιδωτὸν ἐν τῇ μεσημβρ. στοᾷ τοῦ «Περιστυλίου» ἐν Νικοπόλει παριστῶν φανταστικὴν κογχοφόρον κεφαλήν.

Εἰκ. 9. Κιονόκρανα καὶ βάσεις κιόνων ἐκ τοῦ «Περιστυλίου» Νικοπόλεως.

Εἰκ. 10. Ὑπόγειον κατασκεύασμα ἐκ πλινθίνων κιονίσκων χρησιμεῦον ὡς «Ὑπόκαυστον» ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ «Περιστυλίου» ἐν Νικοπόλει.

μ. περίπου, ἥτις διαθέτει πέριξ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τὸ δάπεδον καὶ ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν τὴν ῴαν τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ. Ἡ ζώνη αὕτη κοσμεῖται διὰ σχημάτων ἐν εἴδει μηνίσκων μετὰ καθέτου πρὸς τὸ μέσον αὐτῶν κεραίας καὶ οἵτινες συμμετρικῶς συμπλέκονται χειαστί, ἀποτελοῦντες σύνολόν τι ἐξόχως ἁρμονικὸν καὶ εὐάρεστον.

Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ περιστυλίου ἀπεκαλύφθη μέγα ἐπίμηκες ὀρθογώνιον δωμάτιον, μήκ. 13,25 καὶ πλ. 7,20, ἀνοικτὸν δὲ πρὸς τὸ περιστύλιον πρὸς Δ. Τὸ ἄνοιγμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δύο κιόνων ἐν τῷ μέσῳ, ὧν ἐσώθησαν αἱ βάσεις μόναι μετὰ θραυσμάτων ἐκ τῶν κιονοκράνων (εἰκ. 9), ἑκατέρωθεν δὲ ἐκ δύο παραστάδων. Καὶ τοῦ μεγάλου τούτου δωματίου τὸ δάπεδον ἦν πάλαι ποτὲ ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ ποικιλωτάτου, οὗ δυστυχῶς δὲν διεσώθη ἢ ἐλάχιστον τμῆμα, τὸ κατὰ μῆκος τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου. Ἐπ' αὐτοῦ παρίστανται *τρίτωνες* εἰς φυσικὸν μέγεθος μετὰ *δρακόντων*, *δελφίνων* καὶ ὁμοίων θαλασσίων δαιμόνων.

Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἀπροσδόκητον εὕρημα ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ αἰθούσῃ τοῦ Περιστυλίου ἦν ἡ ἀποκάλυψις κάτωθεν ὁλοκλήρου τοῦ δαπέδου αὐτῆς *χθαμαλοῦ ὑπογείου* ἐν τῷ ὁποίῳ πληθὺς κιονίσκων, ἡμίσεος μέτρου ὕψους καὶ ἀνὰ σύμμετρα διαστήματα πλησίον ἀλλήλων ἀνιδρυμένων, ὑποβαστάζει τὸ ἄνωθεν ψηφιδωτὸν δάπεδον. Οἱ κιονίσκοι οὗτοι ἀποτελοῦνται ἐξ ἐννέα δισκοειδῶν στρογγύλων πλίνθων δμ. 0,20 καὶ πάχους 0,03. Ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν κιονίσκων εἶνε περίπου 0,35. Ἄνωθεν ἑκάστου τῶν κιονίσκων εἰσὶ προσηρμοσμέναι δύο μεγάλαι τετράγωνοι πλίνθιναι πλάκες (μήκ. 0,54 καὶ πάχους 0,04), ἐπὶ τούτων δὲ στηρίζεται τὸ ὑπόστρωμα τοῦ ψηφιδωτοῦ ἐδάφους πάχους περίπου 0,12 (εἰκ. 10). Ἀλλ' εἰς τί ποτε ἐχρησίμευε τὸ ὑπόγειον τοῦτο κατασκεύασμα; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ *Ὑποκαύστου*, οἷον ὑπῆρχεν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Θέρμαις, ἰδίως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Τοιούτων ὑποκαύστων πρόσφατον παράδειγμα ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν τὰ ἐν ἀρχαίᾳ Ἤλιδι (παρὰ τὸ Γαστοῦνι) ἀποκαλυφθέντα, ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὸ ἡμέτερον, κατὰ τὰς πρὸ ἑξαετίας ἐν αὐτῇ ἐνεργηθείσας ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Αὐστριακῆς Σχολῆς ἀνασκαφάς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Θ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ ΣΚΑΦΑΙ

Διὰ τῶν τοῦ 1916 σκαφικῶν ἐργασιῶν ἀπεκαλύφθη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τῆς χαράδρας ὄχθης ἡ στενὴ ὁδὸς καὶ τὸ πρὸς τῇ χαράδρᾳ τετράπλευρον κτίσμα καὶ ἄλλα τινὰ τῶν αὐτόθι κειμένων (ΠΑΕ 1913 114, ΑΕ 1913 237 1916 118).

Ἡ εἰρημένη ὁδὸς ἔχουσα πλάτος 1 80 ὁρίζεται ἑκατέρωθεν ὑπὸ τοίχου, ὅστις εὐμεγέθων λίθων πεποιημένος ἀπετέλει ἅμα καὶ τὰς οἰκείας πλευρὰς τῶν προσκειμένων δωματίων. Διὰ τῆς ὁδοῦ κατὰ μῆκος διῆκε πήλινος ὀχετὸς κρυπτός, οὗ τὸ κάτω κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν πειόσχημον, ὕστερον δὲ ἐν μετασκευῇ ἐποιήθη ὑπόκοιλον (OGI 483[πρβ σ. 551]$_{60}$ κἑ [πρβ AM 1910 96] νοεῖται ὧδε: *ἐάν τινες ἐν ταῖς $_{61}$ὁδοῖς χοῦν ὀρύσσωσιν ἢ λίθους* [δηλ. *χοῦν ἢ λίθους ὀρύσσωσιν = χ. ἢ λ. ἐξορύσσωσιν], ἢ πηλὸν ποι$_{62}$ῶσιν*, πρβ *τοὺς δ' ἐ]κβεβλη$_{87}$[κότας τὸν χοῦν οἱ ἀμφοδάρχαι] ἀναγκα$_{88}$[ζέτωσαν ἀνακαθαίρειν* (πρβ στ. 51 79 142 158 199 201 204 207, ἴσως μᾶλλον *ἀποκαθιστάναι* πρβ στ. 8 69 99, *Schweizer* GPI 176) *τὸν τ]όπον*, ἀντίθ. IG ²II 380 [=SIG³ 313] *ἐπαναγκαζόντων $_{26}$δὲ καὶ τοὺς τὸν [χ]οῦν κατα[βε]βληκότας ε$_{27}$ἰς τὰς ὁδ[ο]ὺς ταύ[τ]ας [ἀ]ναι[ρ]εῖν - - [- μήτε] χοῦν κα$_{88}$[ταβά]λλειν*, πρβ Παπινιαν. Ἀστυνομ. μονοβ. ἐν Digest. XLIII 10 12 *ὅπως μηδεὶς ὀρύσσῃ τὰς ὁδοὺς μηδὲ χωννύῃ* [πρβ *Χαριτωνίδης* Ποικ. Φιλολ. Α' 697 886] *μηδὲ κτίζῃ εἰς τὰς ὁδοὺς μηδέν*, IG XII$_5$ 569 καὶ σ. 331, *Wilhelm* BGI 157). Ἡ ὁδὸς δὲν ἔφερεν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, ἀλλὰ κατέληγεν εἰς τὸ εἰρημένον τετράπλευρον κτίσμα. Ἦν δὲ τοῦτο κρήνη, ἤγουν δεξαμενὴ τετράπλευρος, ἐπίχριστος τὰ ἔνδον (βάθ. 1 92· ἐμβαδὸν 0 94×0 98×1 92 = □ 1 768704, ὃ καὶ ἐν ΑΕ 1916 119 κ21 γρ.[στ. 14 γρ. 0 015]), ἐν περιβόλῳ τετραπλεύρῳ (π. 4μ). Τῆς δεξαμενῆς ὁ βόρειος τοῖχος ἀποτελεῖται τὴν βάσιν ἐξ ἐπιμήκους λίθου (πλ. 2 24) ἐξικνουμένου μέχρι τῆς τοῦ περιβόλου ἀνατολικῆς

πλευρᾶς καὶ φέροντος ἐν τῷ μέσῳ τῆς δεξαμενῆς πρὸς ἔκρουν ὀπὴν περιφερῆ, ἥτις ἔνδον εἶνε περιβεβλημένη διὰ χαλκοῦ κρουνοῦ ὁλμοειδοῦς (διαμ. 0 09) ἔχοντος ἐν τῷ τοῦ βορείου ἄκρου κέντρῳ ἐλάχιστον τρῆμα· μεταξὺ δύο τῶν τῆς δεξαμενῆς πλευρῶν, τῆς τε δυσμικῆς καὶ τῆς βορείου, καὶ τῶν τοῦ περιβόλου ἀντιστοίχων σχηματίζεται διάδρομος γαμμοειδής, οὗ τὸ δυσμικὸν σκέλος κατέχει κλῖμαξ δέκα ἀναβασμῶν χάριν τῆς εἰς τὰ ἔξω τοῦ κρουνοῦ καθόδου· ἡ βάσις τοῦ βορείου τοίχου τοῦ περιβόλου ἀπαντροκύ που τοῦ κρουνοῦ φέρει εὐμεγέθη τετράγωνον ὀπὴν χάριν τοῦ εἰς τὴν χαράδραν ἀπόρρου τῶν τοῦ διαδρόμου ὑδάτων· ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν τοῦ περιβόλου τοίχων εἰσὶν ἐγλυμμένα κατὰ τόπους μοχλοβόθρια. Τὸ κτίσμα ἐστὶν ἅπαν μεγάλαις πλινθίσιν ἀσβεστολίθου πανταχῇ ἁρμοττούσαις ᾠκοδομημένον, τῆς Δ' πΧ ἑκατονταετηρίδος. Πρὸς ἀσφάλειαν δ' ἐφ' ἔτος μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ἡ μὲν δεξαμενὴ ἐστεγάσθη προσηκόντως, πρὸς δὲ τῷ βορείῳ τοῦ περιβόλου τοίχῳ ᾠκοδομήθη ἐν τῇ κοίτῃ τῆς χαράδρας ἰσχυρὸν ἀνάλημμα. Περὶ κρηνῶν πρβ καὶ *Ὀρλάνδος* ΑΕ 1911 200 1916 94.

Τὰ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης κτίσματα ἐξικνοῦντο μέχρι τῆς χαράδρας, ἔφερον δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων, ὡς ἐκ κλασμάτων εἰκάσαι, χρῖμα ἐρυθρῷ καὶ φαιῷ καὶ θαψίνῳ κεχρωσμένον καὶ διὰ χαρακτῶν γραμμῶν παρέχον λιθίνου ἰσοδόμου τοίχου ὄψιν μετ' ἐκτύπου πρὸς τῇ ὀροφῇ κόσμου. Ἐν τοῖς δυσμικοῖς ηὑρέθη πώρινος κίων ἀρράβδωτος, ὕψ. π. 1 69, διαμ. π. 0 44, πλησίον δὲ ὑπό τι τῶν πρὸς τῇ ὄχθῃ οἰκοδομημάτων διήκει εἰς τὴν χαράδραν κατιὼν ὀχετὸς πώρινος κρυπτός, ἔχων διάρρουν πλ. 0 26.

Ἐν τῇ στενῇ ὁδῷ ηὑρέθη πινάκιον μολυβδοῦ ἐλάσματος ὕψ. 0 015, πλ. 0 055, ἐφ' οὗ ἐκτύπως ἐπιγραφὴ *ἱερὸν* ₂*Ἀμφιαράου* ἐν μέσῳ δύο κεφαλῶν, Ἀμφιαράου καὶ Ὑγιείας, ἥτις καὶ δι' ἰδίας ἐπιγραφῆς ₃*Ὑγίεια* δηλοῦται, ἦν δὲ τοῦτο εἰσιτητήριον τοῦ ἱεροῦ (νῦν ΑΑΜ 14829· ΑΕ 1916 119 εἰκ. 1· πρβ. IG V_2 323 468, ΑΕ 1915 153).

Ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἄκρῳ τοῦ βορείου σκέλους τοῦ διαδρόμου τῆς κρήνης ηὑρέθη ἐν τῷ βάθει ἀνάγλυφον λίθου Πεντελῃκοῦ ἐν παραστάσι καὶ γείσῳ φέροντι πέντε ἡγεμόνας καλυπτῆρας,

ὕψ. ὡς 0 52, πλ. ὡς 0 538 (νῦν ΑΑΜ 3369· ΑΕ 1916 120 εἰκ. 2· πρβ καὶ ΑΑΜ 2373 2441 2462 2488 2489 2505 3325[*Καστριώτης* ΑΕ 1914 136]): ὁ Ἀμφιάραος ἐπὶ τῆς βακτηρίας ἐρειδόμενος καὶ ἠρέμα πρὸς δεξιὰ κλίνων θεραπεύει διὰ καμπύλου μαχαιρίου τὸν δεξιὸν ὦμον νεανίου, ἐν δεξιᾷ δὲ ἐπὶ κλίνης φερούσης στρῶμα ὑποφαινόμενον καὶ ὑπόστρωμα καὶ προσκεφάλαιον καθεύδει νεανίας, γυμνὸς μὲν τὰ ἄνω, χλαίνῃ δὲ τὰ ἀπὸ ἰξύος κάτω κεκαλυμμένος, ἐν δὲ τῷ δεξιῷ ἄκρῳ ἵσταται νεανίας σεβίζων· οἱ ἱστάμενοι, ὅ τε Ἀμφιάραος καὶ οἱ ἄλλοι, φέροντες ἱμάτιον καταλεῖπον γυμνὸν τὸ ἄνω δεξιὸν τοῦ σώματος, εἰσὶ διαδεδεμένοι τὴν κεφαλήν, ὁ δὲ καθεύδων, ὡς εἰκός, ἀδιάδετος· ἐν τῷ βάθει ὄπισθεν μὲν τῆς κλίνης ὁ ἱερὸς δράκων ἀνέρπων ἅπτεται τῷ στόματι τοῦ δεξιοῦ ὤμου τοῦ καθεύδοντος, ὄπισθεν δὲ τοῦ ὄφεως στῦλος μετὰ πίνακος, σύμβολον ἅμα τοῦ ἱεροῦ ἢ τοῦ κοιμητηρίου. Ἐπὶ τοῦ γείσου δύο ὀφθαλμοὶ τὸ θεῖον μᾶλλον ὑποδηλοῦντες. Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπιγραφὴ *Ἀρχῖνος Ἀμφιαράωι ἀνέθηκεν.*

Ἔν τινι τῶν δυσμόθεν τῆς στενῆς ὁδοῦ δωματίων ηὑρέθη βάθρου ἐπίκρανον, ὅπερ κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ἐπιγραφὴν (τῆς Δ΄ πΧ ἑκατονταετηρίδος) ἔφερεν ἄγαλμα τοῦ Ἀμφιλόχου.

Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ηὑρέθησαν χρυσοῦ πέταλον περιφερὲς (διαμ. 0 015, κοσμήματος ἐξάρτημα· νῦν ΑΑΜ 14830) φέρον ἐκκρούστως πρόσωπον (πρβ ΑΑΜ 13382), χαλκοῦν Ἑκάτειον ὕψ. 0 022 φέρον ἄνω κρίκον ἐλλιπῆ (σκεύους ἐξάρτημα· νῦν ΑΑΜ 14831), νομίσματα 172 (νῦν ΝΜ 1915/6 ΚΓ΄), ὧν 171 χαλκᾶ (Ἀθηναίων, Βοιωτῶν, Ὠρωπίων [Ἀμφιαράου κεφαλὴ καὶ δελφὶς περὶ τρίαιναν], Πρόβου, Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου κλπ) καὶ ἓν ἀργυροῦν (δραχμὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου).

16 2 17

Βασίλειος Λεονάρδος.

ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σεβαστοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐξέδραμον τὸ θέρος τοῦτο εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἀνὰ τὴν Θεσσαλίαν ἀρχαιολογικῶν μνημείων χριστιανικῶν χρόνων. Ἡ ἐπίσκεψίς μου δὲν ἐγένετο εὔφορος, ὅσον ἡ πρὸ τριῶν ἐτῶν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν, πρῶτον μὲν διότι δὲν εὗρον ἐνταῦθα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα ἄξια εἰς ἀρχαιότητα καὶ σπουδαιότητα τέχνης πρὸς τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔπειτα διότι, πλὴν τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος (*Ἁγίου Διονυσίου*), ἧς οἱ μοναχοὶ — τῇ εὐγενεστάτῃ συστάσει μάλιστα τοῦ διατρίβοντος κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου αὐτόθι σεβασμιωτάτου Ἁγίου Κίτρους Κυρίου Παρθενίου τοῦ Βαρδάκα — πᾶσαν παρέσχον μοι εὐκολίαν εἰς μελέτην τῶν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ σκευοφυλακείου, ἀλλαχοῦ, (σύνηθες δ' ἐν ταῖς μοναῖς τοῦτο πρὸς ταχυτέραν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ταράσσοντος τὴν μακαρίαν ὑπνηλίαν αὐτῶν ἐπισκέπτου), ἔλεγον ὅτι ἀπουσίαζεν ἀπὸ τῆς μονῆς ὁ κλειδοκράτωρ ἡγούμενος. Ἐδυσχέρανε δὲ τὴν ἐκδρομήν μου καὶ ἡ ἔλλειψις μέσων μεταβάσεως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ τοὺς ταραχώδεις, οὓς διερχόμεθα, καιρούς· οὕτω διέτριψα ἀδρανὴς ἐν τῷ σταθμῷ Πυργετοῦ εἴκοσιν ὀκτὼ ὥρας, ἐν Τυρνάβῳ ὥρας πέντε καὶ τριάκοντα καὶ ἐν Ἐλασσῶνι εἴκοσιν ἕξ.

Ἐπεσκέφθην δὲ κατὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην ἐκδρομήν μου τὴν *Λάρισαν*, ἔνθα λόγου ἀξία ἡ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως (*μπεζεστένι*) συλλογὴ ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς καί τινες χριστιανικῶν χρόνων, τὰ *Ἀμπελάκια*, ἔνθα ἀξία θέας ἡ τριώροφος πεντάγωνος οἰκία τοῦ Γεωργίου Σφάρτζ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ἰωάννου Ζερμπανοῦ, ῥυθμοῦ ἀνατολικοῦ πολυτελοῦς καὶ πεφορτισμένου καὶ ἄλλως καὶ εἰς πολυχρωμίαν ὑάλων. Ὡσαύτως ἐπε-

σκέφθην τὴν ὑπὲρ τὴν δεξιὰν ὄχθην τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πηνειοῦ ἐπὶ τῆς Ὄσσης μονὴν τοῦ *Ἁγίου Δημητρίου*, ἧς ὁ ναός, (ὁ ἀρχαιότατος πιθανῶς τῶν κατὰ τὴν Θεσσαλίαν, ὡς μαρτυροῦσι καὶ τὸ σχέδιον καὶ τὰ ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ὑπὸ τὰς στοὰς κατεσπαρμένα κιονόκρανα περσίζοντα καὶ κορινθιακὰ ἀκάνθας ἔχοντα ἀνεστραμμένας), καὶ ἐκ πυρκαϊᾶς κατὰ τὸν πρόναον καὶ τὸν νάρθηκα ἐφθάρη καὶ τὸν τροῦλλον ἔχει νεώτερον καταπεσόντος τοῦ παλαιοῦ.

Ἐπεσκέφθην καὶ τὴν *Ῥαψάνην*, τὴν παρ' αὐτῇ μονὴν τῶν *Ἁγίων Θεοδώρων*, τὴν πρὸς τὸν *Πυργετὸν* μονὴν τῆς *Ἁγίας Σωτείρας*, τὸ *Λιτόχωρον* καὶ τὴν παρ' αὐτῷ μονὴν τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου*. Ὡσαύτως ἀνῆλθον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ὑπὸ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἱδρυθεῖσαν μονὴν τῆς *Ἁγίας Τριάδος*, καὶ ἐξήτασα τὴν πενιχράν πως βιβλιοθήκην αὐτῆς καὶ τὸ ἱκανῶς πολύτιμον σκευοφυλάκειον καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν ἐν τῇ πεδιάδι μετόχιον τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Ὡσαύτως τὴν παρὰ τὴν Μαλαθριὰν (τὸ ἀρχαῖον Δῖον) μονὴν τῆς *Ἁγίας Παρασκευῆς* καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ΒΑ πλευρᾶς τοῦ Ὀλύμπου *μονὴν τῆς Πέτρας*, ἧς ἐν τῷ ναῷ δρύφακτον (τέμπλεον) τορνευτὸν ἐξαισίας ἐργασίας εἰς ποικιλίαν ἁρμονικὴν παραστάσεων καὶ δύναμιν καὶ ζωὴν τῶν φύλλων, τῶν φιαλῶν, τῶν εἰκονιζομένων ἁγίων. Ἄξιον δὲ προσοχῆς ἐνταῦθα καὶ ἀνάγλυφον ἐπὶ μαρμάρου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἄλλοθεν κομισθέν, ἐντειχισθὲν δὲ ἤδη ὑπὲρ τὴν εἴσοδον τῶν καινῶν ἱδρυμάτων τῆς μονῆς.

Ἐκ τῆς Μονῆς δὲ ταύτης κατελθὼν ἐπεσκέφθην τὴν *Κουντουριώτισσαν*, ὅπου πολλαὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφαὶ καὶ τὴν *Κατερίνην*, ἔνθα ἐπιγραφαί τινες ῥωμαϊκῶν χρόνων μάλιστα. Ἐντεῦθεν διὰ Λαρίσης ἀπῆλθον εἰς *Τύρναβον*, παρ' ᾗ εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας πρὸς δυσμὰς τὸ μονύδριον τοῦ *Προφήτου Ἠλιοὺ* τοῦ Θεσβήτου, ἐν ᾧ πλὴν ἄλλων θαυμάσια εἶναι τὰ τορεύματα τοῦ τεμπλέου καὶ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ἐπισκοπικοῦ θρόνου, ἐν αὐτῷ μάλιστα οἱ τέσσαρες κομψοὶ στῦλοι οἱ ἀνέχοντες τοῦ θρόνου τὸ κουβούκλιον τὸ πολυτελέστατα καὶ εἰς λεπτότητα ἅμα ἐξειργασμένον, ἔξοχον θέαμα κομψότητος καὶ εὐρυθμίας καὶ κάλλους μεγαλειοτάτου. Ἀπὸ τῆς Τυρ-

νάδου δ' ἀνῆλθον εἰς *Ἐλασσῶνα*, ἧς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως ἡ μονὴ τῆς *Παναγίας* ἵδρυται *τῆς Ὀλυμπιωτίσσης*, καὶ ναὸν καλὸν ἐχούσης, εἰκόνας δέ τινας καὶ ἀναλόγια ὀστρεοκόσμητα θέας ἄξια, ὅπως καὶ τὰ τορεύματα τῆς κυρίας θύρας τοῦ ναοῦ.

Ἐντεῦθεν διὰ Λαρίσης πάλιν ἀπῆλθον εἰς *Καλαμπάκαν*, ἔνθα ἐν τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος ἀριστερὰ ἔχομεν γεγραμμένον χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Β' (1332) καὶ σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ πατριάρχου Κωνστ/πόλεως Ἀντωνίου (1393). Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς καὶ παρὰ τὸ ὅλον τοῦ ναοῦ ἀρχιτεκτόνημα τὸν πολλοῦ λόγου ἄξιον ἔχομεν, μοναδικὸν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ ἄμβωνα, καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ὑψηλόν, μεγαλοπρεπῆ, τὰς πλευρὰς καὶ τὴν ῥάχιν καὶ τὴν στέγην κεκοσμημένον δι' ὀστρέων. Αἱ παραστάσεις ἐν αὐτῷ, αἵτινες οὔτε πυκναί, καὶ ἐκ τούτου καταπονοῦσαι, οὔτ' ἀραιαί εἰσιν, εἰκονίζουσιν ἀνθέμια, κλάδους μετ' ἀνθέων, λέοντας, πτηνάρια ᾠδικὰ καὶ ἄλλα πτηνὰ καὶ κατὰ τὴν ῥάχιν τοῦ θρόνου τὸν δικέφαλον ἀετόν. Ἁρμονικὴ εἶναι καὶ ἀκριβὴς ἐν αὐτῷ τῶν κοσμημάτων ἡ διάθεσις, τὸ ὅλον δὲ περικαλλὲς ἔργον ζωὴν ἐνέχει καὶ χάριν.

Ἀπὸ τῆς Καλαμπάκας δ', ἀφ' οὗ ἐπεσκέφθην τὰς ἐν τοῖς Μετεώροις μονὰς τῶν *Ἁγίων Πάντων (Βαρλαὰμ)* καὶ *Ἁγίου Στεφάνου*, κατῆλθον εἰς *Τρίκκαλα* καὶ μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀσημάντων αὐτόθι μνημείων ἐξέδραμον εἰς τὴν κατὰ τὴν εἴσοδον χαράδρας τινὸς τῆς Πίνδου παρὰ τὴν κώμην *Πόρτα Παναγιά* ἔρημον νῦν μονὴν *Παναγίας τῆς Πόρτας*. Ταύτης ὁ ναὸς σπουδαῖος ὡς ἀρχιτεκτόνημα συνετελέσθη καὶ ἐκ λίθων ἄλλων μικρῶν καὶ πώρων ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μεγάλων λίθων ναοῦ δωρίου, ὡς μαρτυροῦσι τέσσαρες σφόνδυλοι δωρίου ῥυθμοῦ ἐν τοῖς παρακειμένοις λειψάνοις (ΒΔ) κτίσματος λεγομένου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Πλὴν δὲ τοῦ ναοῦ καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ νάρθηκος, καίτοι ἔφθειρεν αὐτὰς ἐπίχρισμα ἐξ ἀσβέστου, γενναίας εἶναι ἐκφράσεως, ὡς ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Γαβριὴλ καὶ οἱ ἑκατέρωθεν τῆς θύρας Ἰησοῦς καὶ Θεοτόκος ἀναμιμνήσκοντες ζωγραφίας τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τοῦ Μυστρᾶ διὰ τὸ εὐμέγεθες καὶ

τὴν ἀναδρομὴν τῶν σωμάτων. Σπουδαιόταται δ' αὐτόθι εἶναι διὰ λεπτοτάτων ψηφίδων ἐξειργασμέναι οὐχὶ πολυχρώμων, ἀλλὰ μόνον λευκῶν, μελανῶν, κυανῶν καὶ ἐρυθρῶν, καὶ τούτων οὐχὶ πολλῶν ἀποχρώσεων, εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου ὀρθίων ἑκατέρωθεν τῆς Ὡραίας Πύλης (ὕψους 2,17, πλάτους 0,72) ὄψεως οὐχὶ μὲν περικαλλοῦς ἀλλὰ σεμνῆς, φυῆς δ' ἁρμονικῆς. Ἐν ταύταις δὲ παρατηροῦμεν ὅτι παρὰ τὸ σύνηθες δεξιὰ μὲν τῆς Ὡραίας Πύλης (ἀριστερὰ τῷ θεωμένῳ) ἔχει εἰκονισθῆ ὁ Ἰησοῦς ὄρθιος κρατῶν τῇ ἀριστερᾷ τὸ Εὐαγγέλιον, τῆς δεξιᾶς δέ, ἐστραμμένης πρὸς ἑαυτόν, κεκαμμένους ἔχων τὸν μέσον καὶ παράμεσον δακτύλους, οὐχὶ δ', ὡς συνήθως, τὸν μέγαν καὶ παράμεσον, ἀριστερὰ δὲ (δεξιὰ τῷ θεωμένῳ) ἡ Θεοτόκος, κρατοῦσα τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος.

Ἀπεκόμισα δ' ἐκ τῆς ἐκδρομῆς φωτογραφικάς τινας εἰκόνας καὶ ἐπιγραφὰς (ἀντίγραφα καὶ ἔκτυπα) περὶ τὰς ἑκατὸν τριάκοντα, ἔλαβον δὲ καὶ σχεδιογραφήματα τῶν ναῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Μητροπόλεως τῆς Καλαμπάκας καὶ τῆς Παναγίας τῆς Πόρτας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Νοεμβρίου 1916.

Κ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΑΡΓΟΛΙΔΙ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1916

Κατὰ τὴν πρώτην ἑξάμηνον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1916 διατελῶν ἐν ἐπιστρατεύσει, ὡς ὑπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ ἐν τῷ στρατηγείῳ τῆς Δ' Μεραρχίας ἐν Ναυπλίῳ, περιῆλθον πολλοὺς τόπους τῆς *Ἀργολίδος* καὶ διηρεύνησα αὐτούς, ἐφ' ὅσον μοὶ ἀπέμενε χρόνος διαθέσιμος μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθειμένης μοι στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Τὸ πόρισμα τῶν ἐρευνῶν τούτων ἔχει συντόμως ὧδε :

α') Ἐν Ἄργει

1) Ἡ κατάστασις τῶν ἀκινήτων ἀρχαίων τοῦ Ἄργους· πιθανὴ θέσις θολωτῶν τάφων· ἡ πόλις τῆς μυκηναίας περιόδου· τὰ κατὰ τὴν Ἀσπίδα καὶ Δειράδα ἀρχαῖα μνημεῖα· τὸ θέατρον· ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης.

Μετὰ μεγίστης ἀπορίας παρατηρεῖ ὁ τὸ πρῶτον περιηγούμενος τὸ Ἄργος τὴν πτωχίαν καὶ σπάνιν τῶν τε κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἀρχαίων τῆς ἐνδοξοτάτης ταύτης ἐν τῇ τέχνῃ πόλεως, τῆς πατρίδος τοῦ Ἀγελάδα καὶ τοῦ Πολυκλείτου, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ ἐσφυρηλατήθη τὸ τέλειον ἀνδρικὸν σῶμα· ἡ τύχη ἀρά γε ἐφάνη τοσοῦτον δυσμενὴς πρὸς ἀνάδειξιν τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὸ προσῆκον αὐτῇ ὕψος, ὡς πρὸς τὸν ἀρχαιολογικὸν πλοῦτον, ἢ μήπως ἡ ἀτυχία καὶ ἡ ἀπειρία τῶν ἐπιχειρησάντων νὰ ἀνασκάψωσιν αὐτήν, ἢ μὴ ἡ δυσχέρεια τῆς

ἀνασκαφῆς καὶ τὸ δυσεξιχνίαστον τῶν κρυπτομένων ἐν τῇ περιλάμπρῳ ταύτῃ γῇ ἀρχαίων μνημείων; Τὸ τελευταῖον τοῦτο μάλιστα πάντων νομίζω ὅτι ὑπῆρξεν ἡ κυριώδης αἰτία τῆς μὴ ἀνευρέσεως σπουδαίων καὶ δαψιλῶν εὑρημάτων ἐν Ἄργει· διότι ἡ ἐργασία τοῦ Vollgraff ἐμφαίνεται εὐσυνείδητος καὶ ἐπιτυχής· τί ὅμως ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ μέγα ξένος ἀνήρ, ἐπ' ὀλίγον χρόνον διαμείνας ἐκεῖ καὶ ἐρευνήσας, ὅσον ἄριστα ἠδύνατο, τὸ δυσχερέστατον τοῦτο διὰ τὸν ἀρχαιολόγον ἔδαφος; Σημαντικὰ εὑρήματα δύναται νὰ εὕρῃ μάλιστα πάντων Ἕλλην ἀρχαιολόγος, νοῦν ἔχων ὀξὺν καὶ πόδας ἰσχυροὺς καὶ γνώμην ὑπομένουσαν καὶ μὴ ἀποκάμνουσαν· τὸ Ἄργος ἀναμένει ἔτι τόν τε αὐτὸ καὶ ἑαυτὸν δοξάσοντα ἐπιστήμονα, ὡς προσήκει.

Διότι παρὰ πᾶσαν τὴν κατοχὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπὸ τῆς σημερινῆς, ὑπάρχουσιν ἐλεύθερα σημεῖα πρὸς εὐχερῆ ἀναζήτησιν μετὰ πλείστων ἐλπίδων σπουδαίων εὑρημάτων· καὶ πρῶτον μὲν οἱ ἀνοιχθέντες ὑπὸ τοῦ Vollgraff θαλαμοειδεῖς τάφοι δὲν εἶναι οὔτε οἱ μόνοι, οὔτε οἱ ἄριστοι, πολλοῦ γε δεῖ: οἱ ἀρχαῖοι ἀφῆκαν ἡμῖν ἐκτενῆ παράδοσιν περὶ ὑπάρξεως βασιλικῶν καὶ ἡγεμονικῶν γενῶν ἐν Ἄργει κατὰ τὴν βαθυτάτην ἀρχαιότητα, πολυχρονίων καὶ πολυμελῶν (1)· ποῦ ἐτάφησαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι; ποῦ δύναταί τις μετὰ πιθανότητος νὰ ἀναζητήσῃ αὐτούς; κατ' ἐμὴν γνώμην τὰ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Λαρίσης καὶ κατὰ τὴν Δειράδα, νῦν «Πορτίτσες» καλουμένην, κράσπεδα δύνανται, ἐπιμελῶς ἐρευνώμενα, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπιχώσεως, ἥτις ἐκ τοῦ πρανοῦς τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ἐκτεταμένου χώρου, ὅστις ὑπέρκειται, εἶναι βαθυτάτη, νὰ ἀποδώσωσι θολωτοὺς τάφους τῆς μυκηναίας λεγομένης περιόδου, καὶ δὴ πολλοὺς καὶ συνεχεῖς.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο καθίσταται βέβαιον ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μὲν τόπος εἶναι πρὸς ποίησιν οἰκογενειακῶν θολωτῶν τάφων τὰ μάλιστα εὔθετος, τὰ δὲ βασιλικὰ γένη, ὄντα πολυμελῆ καὶ

(1) Ὁ *Παυσανίας* ἐν Β' 18, 4-6 ἀναφέρει ἕνδεκα βασιλεῖς, ἐπὶ δέκα γενεὰς βασιλεύσαντας μέχρι Ἀμφιλόχου, ἤτοι μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας ἀπὸ Βίαντος, οὗ πρότερον πολλοὶ ἄλλοι βεβαίως ἐβασίλευσαν.

μακροτάτης χρονικῆς διαρκείας, ἐξήντλησαν τὸν χῶρον τοῦτον πρὸς ταφήν, καὶ κατόπιν ἐτράπησαν πρὸς τὸ *Ἡραῖον*, ὡς λέγομεν κάτω ἐν *κεφαλ. γ'*, ἔνθα ἐπίσης δαψιλῶς ἔθαψαν κατὰ τὴν μυκηναίαν περίοδον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡμεῖς εὕρομεν τοὺς ἀνεσκαμμένους θαλαμοειδεῖς τάφους πλήρεις ἀκαθαρσιῶν καὶ πτωμάτων ζῴων, ἐξ ὧν δηλοῦται ὅτι ὁ ἁρμόδιος ἀρχαιολογικὸς ἔφορος δὲν ἔχει τελέσει τὴν ἐπιβεβλημένην, καὶ ἄλλως ἐντελῶς ἄκοπον, συχνὴν ἐπίβλεψιν πρὸς διατήρησιν αὐτῶν καθαρῶν. Ὡς πρὸς τὴν τάξιν αὐτῶν δέον νὰ λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι οἱ ὅμοιοι τάφοι ὑπὲρ τὴν παρὰ τὸ Ναύπλιον Πρόνοιαν εἶναι μείζονες, οἱ δὲ τῶν Μυκηνῶν καὶ μακρότεροι τοὺς δρόμους· ἴσως λοιπὸν ἀρχαιότατοι πάντων εἶναι οἱ τοῦ Ἄργους οὗτοι, ὧν τινες ἔτι, μήπω ἀνασκαφέντες, διαφαίνονται οὐ μακράν.

Πρὸς τούτοις δύνανται ἄνευ σημαντικῶν δαπανῶν νὰ ἐξερευνηθῶσι δοκιμαστικῶς τὰ ὑπὸ τὴν νῦν καλουμένην «Παναγίαν τοῦ Βράχου» ἢ «Πορτακαλοῦσαν» σημεῖα, εἰδικώτερον τὰ παρὰ τὰς θέσεις «Σπηλιὰ» καὶ «Δημοβάσῃ», ἔνθα λέγουσιν οἱ πάροικοι ὅτι ἀνευρίσκουσι λαξευτοὺς ὀγκολίθους μεγάλου οἰκοδομήματος καὶ κτιστὰς «τρῦπες».

Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐπὶ τῆς Ἀσπίδος, νῦν «Προφήτ' Ἠλία», ἀρχαῖα μνημεῖα τοῦ εἰκαζομένου ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Πυθαέως, παρετήρησα ὅτι οἱ ἀσβεστόκτιστοι τοῖχοι τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων οἰκοδομημάτων ἐνέχουσι πήλινα καὶ μαρμάρινα γεισώματα ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ἴσως δὲ καὶ τμήματα ἐπιγραφῶν, καὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξερευνηθῶσι λεπτομερέστερον, ὡς καὶ οἱ παρακείμενοι Βυζαντιακοὶ τάφοι· ταῦτα πάντα εἶναι ἄχρηστα καὶ οὐδὲν διδάσκουσιν, ἐν ᾧ τὰ ἐν αὐτοῖς εὑρεθησόμενα τμήματα θὰ εἶναι λίαν χρήσιμα καὶ διδακτικά.

Ἕτερα σημεῖα πρὸς δοκιμαστικὴν ἔρευναν ἔκρινα τὴν θέσιν τῆς σκηνῆς τοῦ *Θεάτρου*, ἔνθα ἡ ἀχθεῖσα τάφος δὲν ἐξίκετο εἰς τὸ ἀπαιτούμενον μῆκος καὶ βάθος, καὶ τὰ ὑπὲρ τὸ *Ὠδεῖον* περὶ τὸ νῦν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μέρη, ἔνθα ὀρθῶς τίθεται *ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης*· ἐκεῖ εὗρον τμήματα μαρμάρινα ὡραιοτάτων στηλῶν, ἀγγείων καλῶν, σκύφων μεγαρικῶν

κττ., κείμενα ἐπὶ προσχώσεως ἐκ λιθαρίων καὶ χωμάτων ἱκανῶς μεγάλης εἰς ἔκτασιν καὶ βάθος, ἐξ ἧς προμηνύονται πολλὰ εὑρήματα καὶ αὐτὸς ὁ ναός, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀνάγλυφον τῆς *Τελεσίλλης*, ὅπερ εἶδεν ὁ Παυσανίας (βλ. αὐτὸν ἐν Β′ 20, 8).

Ὑπέρκειται δὲ τῆς θέσεως ταύτης καὶ διήκει μέχρι τῆς Παναγίας τοῦ Βράχου τὸ Ἄργος τῆς μυκηναίας περιόδου, ὡς δεικνύουσι δαψιλῆ θραύσματα ἀγγείων καὶ οἰκιῶν ὑπόλοιπα, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται πυκνότατος ὁ ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τοῦ βουνοῦ συνοικισμὸς τῆς περιόδου ἐκείνης, ἐγκαταλειφθεὶς μετέπειτα κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον, ὁπότε ἡ πόλις κατέλαβε τὰ κράσπεδα καὶ τοὺς πρόποδας καὶ περαιτέρω μέρος τῆς πεδιάδος.

Κινητὰ ἀρχαῖα εἴδομεν ἐν μὲν τῷ νῦν νεκροταφείῳ τοῦ Ἄργους, ἔνθα ὑπάρχει μεγάλη ἐκκλησία, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπισκευασθεῖσα, ἐφ᾽ ἧς εἶδον ἐπιγραφὴν μετὰ χρονολογίας 1659, κορμὸν μαρμαρίνου ἀγάλματος ρωμαίου αὐτοκράτορος ἐν θώρακι, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, ἄτεχνον, καὶ παρὰ τὸ Ταχυδρομεῖον πλάκα μεγάλην μαρμαρίνην μετὰ διστίχου ἐπιγραφῆς λαμπρῶν χρόνων, ἣν ἀντέγραψα μὲν προχείρως, ἀλλ᾽ ἧς ἀπώλεσα κατόπιν τὸ ἀντίγραφον.

2) ***Περὶ τὸ Ἄργος· κυκλικὸν μέγα οἰκοδόμημα· νεολιθικὸς συνοικισμὸς τοῦ παναρχαίου Ἄργους· ναοῦ Ἄρεως-Ἀφροδίτης καὶ μικροῦ ἱεροῦ ἐρείπια.***

Ἐκκινῶν τις ἀπὸ τῆς Δειράδος καὶ βαδίζων ἐπὶ τῆς εἰς τὸ νῦν «Κουτσοπόδι» ὁδοῦ, ὀλίγον πρὸ τοῦ Χαράδρου ποταμοῦ, ἐν τῇ πεδιάδι, διακρίνει μόλις μέγα κτίσμα λαξευτῶν ὀγκολίθων, κυκλοτερές, μετὰ εἰσόδου, ἐν εἴδει δρόμου θολωτοῦ τάφου· ἡ διάμετρος αὐτοῦ εἶναι περίπου 25 μέτρων, τὸ δὲ πάχος τῶν τοίχων ὀλίγον ὑπὲρ τὸ μέτρον· τοὺς πλείστους τῶν λίθων ἔχουσιν ἤδη ἐξαγάγει οἱ γεωργοί, τούτου δ᾽ ἕνεκα μετὰ δυσχερείας μὲν ἀλλὰ σαφῶς διακρίνεται ἔτι· τὸ ὅτι δὲν ἦτο τάφος, δεικνύει τὸ ἀσθενὲς τοῦ πάχους, ὅπερ μηνύει περίβολον πολυανδρίου τινὸς ἢ ὑπαιθρίου ἱεροῦ ξυλίνης στέγης· διότι κέραμοι στέγης διακρίνονται πολλαί· ἀνάγκη ἄρα διὰ μικρᾶς σκαφῆς νὰ δια-

σαφηθῇ καὶ καθορισθῇ τὸ ἱκανῶς περίεργον τοῦτο κτίσμα καὶ ἕτερον μικρότερον περαιτέρω ἔπαρμα γῆς παρ' αὐτὸν τὸν Χάραδρον, οὗ τὸ φράγμα, κοινῶς «καρτέρι», ἐποιήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων διὰ τῶν λαξευτῶν ὀγκολίθων τοῦ μεγάλου κυκλικοῦ κτίσματος.

Ἀριστερόθεν δὲ τοῦ τελευταίου τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας ὑψοῦται, εὐθὺς ὑπὲρ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Χαράδρου, ἐπιμήκης λόφος μετὰ μικρῶν βραχωδῶν κορυφῶν, καλούμενος νῦν «Μακροβοῦνι» ἢ «Μακρυρράχι»· τὸ πρὸς τὸν ποταμὸν ἥμισυ αὐτοῦ φαίνεται ὂν τετειχισμένον δι' ἀσθενοῦς περιβόλου λιθαρίων, οἷος εἶναι ὁ τοῦ παρὰ τὸν Βόλον Διμηνίου καὶ Σέσκλου καὶ ἄλλοι ὁμοίων συνοικισμῶν περίβολοι· διακρίνονται δ' ἐν αὐτῷ κατεσπαρμένα θραύσματα δαψιλῆ ἀγγείων τοῦ κοινοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ νεολιθικοῦ τύπου, χειροποιήτων ἀβαφῶν τε καὶ μετὰ γανώματος μονοχρώμου, μέλανος ἢ πορφυροῦ· ὁ πηλὸς εἶναι πλήρης χαλαζιῶν καὶ ἀτελοῦς ὀπτήσεως· εὕρομεν καί τινας ὀψιανούς, τριπτήρια λίθινα καὶ τμήματα λιθίνων πελέκεων· ὁ περίβολος τοῦ τείχους σῴζεται κατὰ τὴν Δυσμικὴν πλευράν· ὁ Χάραδρος ἔχει παρασύρει ἱκανὸν τοῦ περιβόλου καὶ τῶν Ἀνατολικῶν κρασπέδων τοῦ λόφου τούτου· σημεῖα πύλης διαφαίνονται κατὰ τὴν πρὸς τὸν ποταμὸν πλευράν, ἔνθα ὁ περίβολος ἔχει καταπέσει· ἐνδοτέρω τῆς πύλης ὑπάρχει ὕψωμά τι, κατέχον τὴν θέσιν τοῦ ἀναμενομένου ἀνακτόρου.

Ταῦτα πάντα ποιοῦσι κατάδηλον ὅτι ὑπόκειται ἐνταῦθα ***νεολιθικὸς συνοικισμός***, ὅμοιος τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀποτελῶν τὸ πρῶτον πανάρχαιον Ἄργος, τῶν ὑπὲρ τὴν τρίτην π.Χρ. χιλιετηρίδα περιόδων, καὶ δικαιολογῶν τὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων περὶ τῆς παλαιτάτης ἡλικίας τοῦ Ἄργους, ὄντος λίαν ἀρχαιοτέρου τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν· διὸ εἶναι ἄξιον τοῦ κόπου νὰ ἀνασκαφῇ ταχέως καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὸ πρῶτον τοῦτο σαφὲς δεῖγμα νεολιθικῆς πόλεως ὀνομαστῆς ἐν Πελοποννήσῳ. Ἡ ἐπίχωσις ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου φαίνεται οὖσα ἱκανή, ἴσως δύο ἢ τριῶν μέτρων, ἧς ἕνεκα ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι καὶ οἰκίσκοι καὶ τάφοι παρ' αὐτοὺς τῆς νεο-

λιθικῆς περιόδου θὰ ἀνευρεθῶσιν ἐν καλῇ καταστάσει καὶ ἀνέπαφοι βεβαίως πλεῖστοι.

Ὑπὲρ τὸν λόφον τοῦτον πρὸς τὸ ὄρος βαδίζων τις συναντᾷ τὴν ἐκ Δειράδος εἰς «Καρυὰν»-Μαντίνειαν ἄγουσαν ὁδόν, ἥτις εἶναι ἡ μέση τῶν τριῶν ἀπὸ τῆς Δειράδος, καὶ πάροδον, ἄγουσαν εἰς τὸ νῦν λεγόμενον μοναστήριον τῆς «Ἄκωβας»· κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην τῶν δύο ὁδῶν ὑπάρχουσί τινες λαξευτοὶ ὀγκόλιθοι, ὧν ὀλίγοι κεῖνται κατὰ χώραν, μηνύοντες τὸν ὑπὸ τοῦ *Παυσανίου* ἐν Β′ 25, 1 ἀναφερόμενον κοινὸν ναὸν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, οὗ τὸ ὑλικὸν φαίνεται ὅτι πρὸ ἐτῶν ἀπήχθη εἰς τὸ χωρίον Κουτσοπόδι· παράκεινται διεσπαρμένα τμήματα ἀγγείων γεγανωμένων καὶ μετὰ κοσμημάτων, ὧν τινα λίαν ἀρχαῖα· ἡ ἐπίχωσις εἶναι μικρά, δύνανται ὅμως διὰ σκαφῆς νὰ ἀνευρεθῶσιν ἀναθήματα κατὰ τὸ πρανὲς πρὸς τὴν πεδιάδα διάστημα, ἔνθα μείζων ἡ ἐπίχωσις, καὶ ὅπου ἦτο πιθανώτερον καὶ φυσικὸν νὰ παραπέσωσιν.

Ἐν δὲ τῇ ὑπερκειμένῃ μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς «Ἄκωβας» ὑπάρχει ἐπὶ μικροῦ κυβολίθου ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφή, ἀποτετριμμένη, δίστιχος, ἧς μόλις διακρίνονται αἱ λέξεις

ΟRΟΣ ΙΒΕ- - - -
Ι ΗΟΤΙΟΣ

ἤτοι *ὅρος ἱhε[ροῦ* κτλ. Ἄπορον καθίσταται διὰ τί δὲν περισυνελέγη ὁ λίθος οὗτος, ὢν γνωστότατος, ὥς μοι εἶπεν ὁ νεωκόρος. Τὸ δὲ ἱερὸν τοῦτο, ἐξ οὗ ἐλήφθησαν βεβαίως πρὸς κτίσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν «κελλίων» πολλοὶ λαξευτοὶ λίθοι, δὲν εἶναι τὸ ἱκανῶς μακρὰν κείμενον προμνημονευθὲν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλ' ἕτερον, ἐγγύτατα παρακείμενον ἐπί τινος «ὄχτου», ἔνθα εἴδομεν ἐρείπια ἀσβεστοκτίστου ἐκκλησιδίου καὶ βάθρα ἀναθημάτων· διὸ ἐνταῦθα δέον νὰ τελεσθῇ ἀνασκαφὴ μετὰ πλειόνων καὶ ἀσφαλεστέρων ἐλπίδων ἀνευρέσεως ἀναθημάτων· διότι καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιδίου αὐτοῦ θὰ εὕρῃ τις πιθανώτατα ἐπιγραφάς, μάλιστα δ' ἐν τοῖς ὑποκειμένοις χώμασιν, ἅτινα διήκουσιν εἰς ἱκανὸν βάθος.

3) Ἐξ Ἄργους εἰς Ἐρασῖνον καὶ Κεγχρεάς· νεολιθικοὶ συνοικισμοὶ παρὰ τὸ «Κεφαλάρι»· τὰ παρὰ τὸν Ἐρασῖνον ἱερὰ τοῦ Διονύσου καὶ Πανός· ἡ Τύρβη· ἡ πυραμὶς τῶν Κεγχρεῶν ὡς πύργος ἢ ὡς αἰγυπτιάζον ἔμβλημα τάφου, ἢ πολυανδρίων.

Διερχόμενός τις τὰ τείχη τοῦ Ἄργους ὑπὸ τὸν μνημονευθέντα ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ βαδίζων ἐπὶ τῆς εἰς «Κεφαλάρι» ὁδοῦ, συναντᾷ εἰς ἑνὸς τετάρτου ὥρας ἀπόστασιν ἐκκλησίδιον τῆς «Ἁγίας Σωτείρας» λεγόμενον, ἔνθα ὑπάρχουσί τινα τμήματα ἀρραβδώτων κιόνων καὶ μελῶν ἀρχιτεκτονικῶν, πιθανῶς ἔκ τινος ἐγγύς που εὑρισκομένου ἱεροῦ τῆς *Ἀρτέμιδος*, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας ἐν Β´ 24,6 (ἐν τέλει), προερχόμενα. Ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ ἐκκλησιδίου ἐπὶ πωρίνης πλακὸς ὑπάρχει νεωτέρα ἐπιγραφή, οἰκτρὸν μὲν δεῖγμα ποιητικῆς αὐχμηρότητος, ἀγαθὸν δὲ σημεῖον τοῦ ἐμφύτου αἰσθήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς ἐξύμνησίν τινα τῶν καλῶν ἔργων κατὰ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, ἀχειραγωγήτους ἀτυχῶς ὑπὸ τῶν ὁπωσδήποτε μορφωθέντων ἀναλώμασιν αὐτοῦ· λέγει δὲ τάδε: «*Ὁ ναὸς οὗτος ὁ θεῖος, ἀνηγέρθη θαυμασίως, μετὰ ζήλου, εὐλαβείας καὶ μεγάλης προθυμίας, συνδρομῆς τε τῶν Ἀργείων, εὐλαβῶν ἀνδρῶν, τιμίων, ἐπ' ὀνόματι τῆς θείας, Μεταμορφώσεως ἁγίας, τῆς φρικτῆς καὶ θαυμασίας, ἐν τῷ ὄρει Θαβωρίας, λάμψεως φαιδρᾶς, λαμπρᾶς φωτοχυσίας, καὶ φωνῆς τῆς πατρικῆς πρὸς τὸν υἱόν της θείας, τύπος ἦν πληροφορίας, τῆς δευτέρας παρουσίας, καὶ τῆς δόξης τῶν δικαίων οὐρανῶν τῆς βασιλείας· τῇ 9 Ἰουνίου 1857 ἐγκαινιάσθη ἐν ἀμπελῶναις Ἄργους· ἔρρωσθε δὲ ἅπαντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις συνδρομηταί, προσκυνηταί, ὁμοῦ σὺν πρεσβυτέροις*».

Τὸν δὲ ναὸν ἐκεῖνον τῆς Ἀρτέμιδος, διάφορον τοῦ περιφήμου τῆς *Ὀρθίας*, δέον νὰ ἀναζητήσῃ τις εἴς τι ὑπερκείμενον ἔπαρμα γῆς παρὰ τὸν ἔξω τῶν τειχῶν τοῦ Ἄργους τῆς πλευρᾶς ταύτης διερχόμενον χείμαρρον· τὸν δὲ τῆς *Ὀρθίας Ἀρτέμιδος* ζητητέον εἰς ἡμισείας ἐντεῦθεν ὥρας ἀπόστασιν ὑπὲρ τὸ χωρίδιον «Συραγκελαΐϊκα» καὶ κατὰ τὰ ὑπερκείμενα τῆς ἐκ-

κλησίας τῶν Ταξιαρχῶν, ἔνθα διακρίνεται δασύλλιον κυπαρίσσων καὶ λέγεται ὑπάρχουσα πηγὴ ὕδατος· θεωρῶ δὲ πιθανώτατον τὸ ὅτι μεγίστης ἀξίας ἀναθήματα θὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ, ἀφ' οὗ ἀναφέρονται ὑπάρχοντα ἐν αὐτῷ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἤδη τοῦ Παυσανίου (βλ. αὐτὸν ἐν Β' 24,6) ἀγάλματα τῆς θεᾶς, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Λητοῦς, ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου θεωρούμενα ὅτι ἐποιήθησαν· τοῦτο ἀποτελεῖ δεῖγμα θερμῆς λατρείας καὶ τιμῆς ἐξαιρέτου τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου, ἧς ἀσθενῆ ἀπήχησιν ἀποδίδει τὸ προτεθὲν ποίημα τῶν νεωτέρων Ἀργείων, τοῦ πυρὸς τῆς λατρείας ἐκείνης ἀξιόλογον ἀπαύγασμα μετὰ πάροδον τοσούτων αἰώνων σκότους.

Περαιτέρω, βαδίζων τις ἐπὶ τῆς εἰς τοὺς νῦν «Μύλους» ἁμαξιτοῦ, ὀλίγον μετὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Κεφαλαρίου, συναντᾷ λοφίσκον ταπεινόν, ἀλλ' ἐκτενῆ, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἔτι τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθὲν δημόσιον Πυριτιδοποιεῖον· ἐπ' αὐτοῦ διακρίνονται κατεσπαρμένα θραύσματα ἀγγείων χειροποιήτων, ἀβαφῶν καὶ μονοχρώμων τοῦ Θεσσαλικοῦ τύπου τῶν νεολιθικῶν συνοικισμῶν· ὑπάρχει λοιπὸν καὶ ἐνθάδε, ὅμοιος τῷ ἐν Μακρυρράχει Ἄργους μνημονευθέντι, **νεολιθικὸς** συνοικισμός, ἐφ' οὗ ἐξηκολούθησαν οἰκοῦντες ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὴν μυκηναίαν καὶ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, μέχρι που τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν θραυσμάτων τῶν ἀγγείων.

Ἐντεῦθεν ἀνερχόμενός τις πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρασίνου, ὀλίγον πρὸ αὐτῶν καὶ ἀριστερὰ τῆς ἁμαξιτοῦ, ἐπί τινος χωματώδους ἐπάρματος τῶν ἀγρῶν, διακρίνει ἀσβεστόκτιστα λίαν παλαιὰ οἰκοδομήματα, κατακεχωμένα, καὶ κεραμίδας στέγης ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κτίσματος λαμπρῶν χρόνων, ὡς δεικνύει ὁ πηλὸς αὐτῶν καὶ ἡ ὄπτησις, ὄντα ἄριστα· ἐνθάδε λοιπὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπάρχει τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (ἐν Β' 24, 6) ἀναφερόμενον *ἱερὸν τοῦ Διονύσου*. Ὑπέρκειται δ' ἐντεῦθεν εἰς ἀπόστασιν οὐχὶ πολλῷ μείζονα τῶν ἑκατὸν μέτρων, ἡ θαυμασία πηγὴ τοῦ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ὁρμητικῶς ἀνερχομένου καθέτως, οὐχὶ δ' ἐκ τῶν κρημνῶν καταρρέοντος, δαψιλοῦς ὕδατος. Ὑπὲρ τὴν πηγὴν ἀριστερὰ διακρίνεται χωματῶδες, πρανὲς

διάστημα, ἐφ᾿ οὗ ὑπάρχουσιν ἴχνη **νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ** καὶ ἐρείπια οἰκημάτων, βεβαίως τῆς ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἕ. ἀ. αναφερομένης **Τύρβης**, ἣν νοητέον ὡς πρόχειρον διαμονητήριον προσκυνητῶν καὶ ἑορταστῶν, οἷα τὰ σημερινὰ «κελλία»· οὐ μακρὰν αὐτῆς καὶ ἐν δεξιᾷ τῷ βαδίζοντι ἐπὶ τῆς εἰς τὸ χωρίον «Τουρνίκι» ἀτραποῦ, δέον νὰ ἀναζητηθῇ **τὸ ἱερὸν τοῦ Πανός**· διότι ἐκεῖ ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀρχαίων.

Μετὰ δὲ τετάρτου ὥρας ἀπόστασιν ἐντεῦθεν, καὶ δεξιὰ τῆς αὐτῆς ἀτραποῦ, εἴδομεν ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου ἐσκαμμένον ἀρχαῖον τάφον, ὀρθογώνιον, λίαν βαθύν, ὅστις ἐγένετο ἀφορμὴ πρὸς ἐπίκλησιν τῆς θέσεως ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὡς «Τρούπας»· πιθανῶς ὑπάρχουσι πλησίον καὶ ἕτεροι ὅμοιοι τάφοι κατὰ τὴν νῦν λαϊκὴν παροιμίαν «ὅπου ἀμπέλι κι᾿ ἄλλο ἀμπέλι», ἣν δέον πάντοτε νὰ λαμβάνῃ τις ὑπ᾿ ὄψιν, τοιαῦτα ἀναζητῶν. Ἀνερχόμενοι δ᾿ ἐπὶ τοῦ κωνικοῦ βουνοῦ, ὅπερ νῦν καλοῦσιν οἱ χωρικοὶ «Ἑλληνικό», μετὰ πορείαν ἡμισείας σχεδὸν ὥρας ἐκ τῆς προειρημένης θέσεως, εὑρίσκομεν τὴν περίεργον πυραμίδα τῶν Κεγχρεῶν.

Αὕτη δ᾿ ἔχει ποιηθῇ διὰ λαξευτῶν ὀγκολίθων πολυγωνικῶν, ἐπιμελέστατα ἐξειργασμένων, καὶ ἡρμοσμένων διὰ χρήσεως ἀσβέστου μετὰ χονδρῆς ἄμμου μεμιγμένης, οὕτω δὲ διαφερούσης τῆς ὑπὸ τῶν μετέπειτα ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων τεθείσης ἐν χρήσει· ἡ βάσις αὐτῆς εἶναι τετράγωνον, ἐλλειπὲς μόνον κατὰ μίαν γωνίαν, ἔνθα ὑπάρχει εἴσοδος καμαρωτή, ποιηθεῖσα κατὰ τὴν μέθοδον τῶν σηράγγων τῆς Τίρυνθος, τεχνικωτέραν ὅμως· μετὰ τὴν εἴσοδον συναντᾷ τις θύραν, δι᾿ ἧς εἰσέρχεται εἰς θάλαμον ὀρθογώνιον, καταλαμβάνοντα τὸ ἥμισυ περίπου τῆς βάσεως τῆς πυραμίδος· τὰ ἔσω αὐτοῦ ἔχουσιν ἀνασκαφῆ ἐπιπολαίως, ὡς λέγουσιν οἱ χωρικοί, ὑπὸ τοῦ Schliemann· διότι ἔχει διαταραχθῆ κατωτάτω διαχώρισμά τι διδακτικόν· ἀνωτάτω ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ «Τουρνίκι» πλευρᾶς διακρίνονται βαθεῖαι λαξεύσεις πρὸς ἁρμογὴν βεβαίως ξυλίνων δοκῶν καὶ ἀπαρτισμὸν στέγης.

Διότι τὴν μὲν ὕπαρξιν στέγης τινὸς μηνύουσι τμήματα κεραμίδων τῆς λαμπρᾶς ἱστορικῆς περιόδου, τὴν δὲ διαμονὴν ἀνθρώπων θραύσματα ἀγγείων· ὅτι δὲ οὗτοι ἀπετέλουν μόνιμον

φρουρὰν τῶν Ἀργείων, ἐπιτηροῦσαν τὰς ἐκ Τεγέας καὶ Σπάρτης ἐντεῦθεν τυχὸν εἰσβολάς, φαίνεται βέβαιον· διὰ τῆς παραδοχῆς τούτου ἑρμηνεύονται πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἀρχαῖα καὶ ὁ ἐξ ἀξέστων λίθων μόλις διακρινόμενος περίβολος περὶ τὴν πυραμίδα, δι' οὗ ἀποτελεῖται μικρὸν περιτείχισμα τοῦ ὅλου λόφου. Ἐκ τούτων λοιπὸν προκύπτει ὅτι ἡ πυραμὶς αὕτη εἶναι *πύργος* φρουρῶν, οἵους θὰ ἴδωμεν τρεῖς ἔτι κάτω ἐν κεφαλ. γ', δι' ὧν οἱ Ἀργεῖοι ἐφύλασσον ἤδη ἀπὸ τῆς Ζ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος τὰς εἰς τὴν ἑαυτῶν πόλιν παρόδους ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε εὐβάτων σημείων.

Ἀλλ' εἶναι ἄξιον ἐρεύνης τὸ ἂν ἐποιήθη τότε ἡ πυραμὶς αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν πύργων, ἢ μήπως, εὑρεθεῖσα ἐκεῖ, μετεσκευάσθη εἰς πύργον· τὸ δεύτερον τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον· διότι ἥ τε μορφὴ τοῦ κτίσματος καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἡ χρῆσις ἀσβέστου εἶναι διάφορα τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς φρουρήσεως τῶν παρόδων κτισθέντων πύργων. Τούτων ἕνεκα δὲν δύναταί τις νὰ ἀποκλείσῃ ὅλως τὸ ὅτι ἡ πυραμὶς εἶναι κτίσμα τῆς Μυκηναίας περιόδου καὶ δύναται νὰ σχετισθῇ κατὰ τὸ αἰγυπτιάζον τοῦ ῥυθμοῦ πρὸς τοὺς διὰ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως λεγομένους ὡς ἐξ Αἰγύπτου ἐλθόντας τινὰς βασιλεῖς τοῦ Ἄργους, καὶ δὴ τὸν ἀρχηγέτην τοῦ ἐπὶ μακρὸν βασιλεύσαντος ἐκεῖ γένους *Δαναόν*.

Τῆς εἰκασίας ἄρα ταύτης λαμβανομένης ὑπὸ ἐξέτασιν, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν πυραμίδα ὡς *ἔμβλημα* τάφου· τὸ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχε ταφῇ τις τῶν ἀπὸ Δαναοῦ ἢ αὐτὸς οὗτος ἐν αὐτῇ, ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ ἀνευρέθη κατὰ τὴν γενομένην μετασκευὴν αὐτῆς εἰς πύργον κατὰ τὴν Ζ' ἢ F' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα, ἔχει μέν τινα λόγον, ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεσις τούτων θὰ καταγνώσῃ μεγάλην βεβαίως ἄνοιαν ἐκείνοις, οἵτινες ἐνεπιστεύθησαν ἐπίσημον νεκρόν, μετὰ κτερισμάτων ἀναμφιβόλως πλουσίων, ἐντὸς τοσοῦτον καταφανοῦς καὶ τοῖς ἠλιθιωτάτοις τῶν τυμβωρύχων μνημείου, οἵτινες τοὐναντίον ἔσχον τοσαύτην ὀξυδέρκειαν, ὥστε καὶ τοὺς ὑπὸ χωματώδεις τύμβους κρυπτομένους ἀφανῶς θολωτοὺς τάφους, οἷος ὁ ἐν Μυκήναις τοῦ Ἀτρέως καὶ τῆς Κλυταιμήστρας λεγόμενοι, ὁ παρὰ τὴν

Λίκυμναν τῆς Τίρυνθος εὑρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Κάρω πρὸ τριῶν ἐτῶν (βλ. *Πρακτικὰ* 1915 σελ. 202-204) καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ, ἀνεκάλυψαν καὶ ἐσύλησαν.

Διὸ νομίζομεν ὅτι μόνον ὡς *ἔμβλημα τάφου* ἠδύνατο νὰ ποιηθῇ ἡ πυραμὶς αὕτη, ἂν ὄντως ἐποιήθη κατὰ τὴν Μυκηναίαν περίοδον, ἤτοι περὶ τοὺς χρόνους τῆς ἐπηυξημένης ἐξωτερικῆς ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος· τὸν δὲ τάφον θὰ ἐποίησαν οἱ νοῦν ἔχοντες ἄνθρωποι τῆς περιόδου ἐκείνης, οἱ τὰ πάντα ὑπολογίζοντες ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις, ἔξω τῆς πυραμίδος, εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ λόφου, ἔνθα ὑπάρχει εὔθετος χῶρος πρὸς ἀνόρυξιν μεγίστου καὶ βαθυτάτου βόθρου καὶ κτίσιν ὅλως ἀφανοῦς θολωτοῦ τάφου ἐν αὐτῷ, πρὸς ταφὴν τῶν μελῶν μακραίωνος βασιλικοῦ γένους· πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξερευνηθῇ ὑπὸ τοιαύτην προϋπόθεσιν τὸ ἔδαφος τοῦτο καί, ἐὰν δὲν ἀνευρεθῇ μετ' ἐπιμελῆ ἐξέτασιν τάφος, θὰ λυθῇ τὸ ζήτημα ὅτι πρόκειται ἁπλῶς περὶ πύργου μονίμου φρουρᾶς τῶν Ἀργείων, ποιηθέντος ἐν τῇ ἀρχῇ που τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου· ἐπίσης τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἐν Β´ 24,7 ἀναφερόμενα *πολυάνδρια* τῶν πεσόντων κατὰ τὰς Ὑσιὰς Ἀργείων δέον νὰ ἀναζητηθῶσιν ἐνταῦθά που, ἴσως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου τῆς πυραμίδος ταύτης.

β´) Ἐν Ναυπλίᾳ, Ἐπιδαύρῳ καὶ Ἑρμιόνῃ.

Τὰ τείχη τῆς Ναυπλίας· ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος· ἡ πηγὴ Κάναθος· ἕτεροι τάφοι τὰ κατὰ τὴν εἰς Ἐπίδαυρον ὁδόν· ἀρχαῖα ἐν Ἑρμιόνῃ.

Πολλαχοῦ τῆς Ἀκροναυπλίας, ἰδίως εἰς τὴν πρὸς τὴν νῦν πόλιν τοῦ Ναυπλίου πλευράν, διακρίνονται ἱκανοὶ δόμοι τοῦ ὑπὸ τοῦ *Παυσανίου* (1) ὀφθέντος ἀρχαίου τείχους, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη τὸ νῦν σῳζόμενον Ἑνετικὸν φρούριον· ὁ ῥυθμὸς τοῦ τείχους τούτου θεωρεῖται κοινῶς ὡς ὢν τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου· ἀλλ' οἱ κατὰ τὴν Πρόνοιαν θαλαμοειδεῖς τάφοι καὶ ἡ σύγκρι-

---

(1) Ἐν Β´ 38,2 «λείπεται δὲ καὶ τειχῶν ἔτι ἐρείπια, καὶ Ποσειδῶνος ἱερόν».

σις τῆς τειχοδομίας ταύτης πρός τινα σημεῖα τοῦ τείχους τῆς ἐξωτερικῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, καθιστῶσι πιθανωτέραν τὴν ἐκδοχὴν τοῦ ὅτι καὶ τὰ τῆς Ναυπλίας εἶναι τῆς Μυκηναίας περιόδου· διότι δυσχερῶς θὰ ἐποιοῦντο τείχη ἐκεῖ κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, καθ' ἣν δὲν ἔχει παραδοθῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς σχοῦσα σχετικήν τινα σπουδαιότητα ἡ πόλις αὕτη, ἥτις καὶ λίαν ἐνωρὶς ὑπέκυψεν ὑπὸ τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἄργους· τὸ ὅτι οἱ Ἀργεῖοι θὰ ἐτείχιζον τὴν θέσιν μετὰ τὴν κατάκτησιν, ἤτοι ἐντὸς τοῦ τελευταίου τετάρτου τῆς Ζ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἔχει μέν τινα λόγον, ἀλλ' εἶναι ἀπίθανον πρὸς παραδοχήν, ὡς ἀφῖνον ἀνερμηνεύτους τοὺς τάφους καὶ τὰ κατὰ τοὺς ὑπερκειμένους αὐτῶν βουνοὺς μέχρι τῆς «Ἁγίας Μονῆς» θραύσματα ἀγγείων, δηλοῦντα ὅτι κατῳκήθη ὡς πολίχνη ἀξία λόγου κατὰ τὴν Μυκηναίαν περίοδον ἡ θέσις αὕτη.

Ὑπάρχουσι δ' ἔτι ἐντὸς τῆς Ἀκροναυπλίας, καὶ δὴ κατὰ τὴν κορυφήν, γυμνά τινα σημεῖα, ἐφ' ὧν ἠδύνατο νὰ γένηται μικρά τις ἔρευνα πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς πρώτης ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης δι' εὑρημάτων σαφῶν, καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπερ πιθανῶς θὰ ἔκειτο ἐκεῖ· διότι ὁ μὲν ***Παυσανίας*** ἔ. ἀ. ἀναφέρει αὐτὸ μετὰ τῶν ἐρειπίων τῶν τειχῶν, τὰ δ' Ἐνετικὰ τείχη, κατὰ τὰς θύρας μάλιστα, ἐνέχουσι καὶ λαξευτοὺς λίθους ἐκ στερεοβάτου καὶ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ναοῦ, ἅτινα πάντα θὰ εὑρέθησαν παρακείμενα, τῆς μακρόθεν μεταφορᾶς οὔσης δυσχεροῦς, καὶ μηδένα λόγον ἐχούσης, ἀφ' οὗ ὁ μὲν βουνὸς δὲν στερεῖται φυσικῶν λίθων, ἡ δὲ λατόμησις αὐτῶν εἶναι εὐχερεστέρα καὶ ἧττον δαπανηρὰ τῆς μακρόθεν μεταφορᾶς.

Πρὸ δὲ τῆς παρὰ τὸ νῦν χωρίον «Ἄριαν» ἀρίστου ὕδατος πηγῆς τοῦ Κανάθου, ἥτις μάλιστα πάντων σῴζει νῦν τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων, ἐν δεξιᾷ τῆς ἁμαξιτοῦ παρὰ τὴν «Ἁγίαν Μονήν», λέγεται ὅτι εὑρέθη «λαγοῦμι» καὶ ἄλλα σημεῖα μεγάλου ὑπογαίου οἰκοδομήματος, θολωτοῦ τάφου βεβαίως ἢ θαλαμοειδοῦς, ἅτινα δὲν δύναταί τις ἄνευ σκαφῆς νὰ καθορίσῃ· διότι οὐδὲν νῦν διακρίνεται ἐκεῖ, πλὴν τοῦ εὐθέτου τοῦ ἐδάφους πρὸς ποίησιν τοιούτου τάφου, ὄντος ἐπικλινοῦς καὶ μὴ

ἐνέχοντος βράχους· εὐλόγως δὲ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ εὑρεθέντες ὑπὸ τοῦ Καστόρχη τάφοι δὲν εἶναι οἱ μόνοι κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην.

Βαδίζων δέ τις ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁμαξιτοῦ πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον, συναντᾷ κατὰ τὸ μέσον σχεδὸν τῆς ὁδοῦ τὰ γνωστά, ἄριστα σῳζόμενα, τείχη τῆς *Λήσσης*, ἐν ᾗ ἄπορον καθίσταται, διὰ τί δὲν ἐτελέσθησαν ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων· διότι φαίνεται λίαν πιθανὸν ὅτι θὰ προκύψωσιν ἐξ αὐτῶν σημαντικὰ εὑρήματα, ἰδίως ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς· ὁ Παυσανίας παρῆλθε τὴν ἐπ' αὐτοῦ οὖσαν καὶ ὀνομαζομένην κώμην, καὶ δὲν ἀναφέρει ἄλλην τινὰ λεπτομέρειαν περὶ αὐτῆς· ἴσως τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ κυριώδης αἰτία τῆς μήπω ἐξερευνήσεως αὐτῆς ὁπωσδήποτε.

Οὐ μακρὰν ἐντεῦθεν, ἀριστερὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, διακρίνονταί τινα τυμβοειδῆ ἐπάρματα, ἐνέχοντα πιθανῶς τάφους ἐπισήμων ἀνδρῶν, ὄντα δὲ ἄξια ἐξερευνήσεως. Αὐτοῦ δὲ τοῦ καθόλου ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τήν τε ἀνασκαφὴν εἴδομεν ἄριστα τελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καββαδίου, καὶ τιμὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἀποτελοῦσαν, διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ προσοχήν, μεθ' ὧν διεξήχθη· ὀλίγα δ' ἔτι κατὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο φαίνονται δεόμενα ἐξερευνήσεως πληρεστάτης, μάλιστα πάντων τὰ μεταγενέστερα κτίσματα, ἐφ' ὧν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐνετειχίσθησαν λίθοι καὶ μνημεῖα τέως ἄχρηστα τῶν προηγουμένων περιόδων. Ὀρθὸν δὲ θὰ ἦτο, ἐάν ποτ' εὐπορήσῃ ἡ Ἑταιρεία, νὰ ἀνοικοδομηθῇ πλήρως τό τε θέατρον καὶ ἡ Θόλος καὶ ἄλλα σημαντικὰ οἰκοδομήματα, ὧν τὰ μέλη παράκεινται καὶ ὁ ῥυθμὸς εἶναι σαφὴς ἐν πᾶσι· διότι ἡ θέσις εἶναι ἀρίστη πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ παραμονήν· τὸ νῦν περιέργως ἀνθυγιεινὸν αὐτῆς προῆλθεν ἐκ τῶν ἔν τισι βόθροις τῶν ἀνασκαφῶν, μάλιστα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βαλανείου, ἀφινομένων στασίμων ὑδάτων, ὧν ἡ ἑκάστοτε ἀπόρριψις, καίπερ εὐχερεστάτη, δὲν τελεῖται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἐφόρων, ἐπιμελητῶν καὶ φυλάκων.

Ἔμαθον δὲ ὅτι ἐν Διδύμοις Κρανιδίου ὑπάρχουσι πολλαὶ Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ κατεσπαρμέναι τῆς ἀρχαίας Ἑρμιόνης, ὡρισμένως δ' ἐν τῇ καλουμένῃ μονῇ «Σέσῃ» μακρὰ ἐπιγραφή,

ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἀνάθεσις τῇ Δήμητρι· ὁ ναὸς αὐτῆς ἔκειτο πιθανώτατα κατὰ τὸ παρακείμενον δάσος σχοίνων, ἔνθα, ὡς μοι εἶπεν αὐτόπτης ἀξιωματικός, εἶδε πλείστους σπονδύλους κιόνων μετὰ ῥαβδώσεων καὶ ἄλλα μέλη ἀρχιτεκτονικά.

γ') Ἐν Μυκήναις καὶ Ἡραίῳ.

1) Διὰ τί καὶ πότε ἐσυλήθησαν ὁ τάφος τοῦ Ἀτρέως καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Μυκηνῶν· εἰ ὁ Σοφοκλῆς εἶδε τούτους οὕτως· ὕπαρξις καὶ ἄλλων ἀσυλήτων θολωτῶν τάφων.

Τῶν πολυχρύσων Μυκηνῶν πολλάκις μέν, ἀλλ' οὐχὶ ἐπαρκῶς, ὡς ἐποθοῦμεν, ἠρευνήσαμεν τὰ πέριξ, σφόδρα δὲ λυπούμενοι ἐθεωροῦμεν τὸν πολύτιμον χρόνον μάτην διαφεύγοντα, μηδὲ περισσεύοντα πολὺν πρὸς διαδρομὴν καὶ ἐξερεύνησιν τοσοῦτον εὐνοηθέντων ὑπὸ τῆς φύσεως ἐνδοξοτάτων τόπων, ὧν οὐχὶ πολλαὶ πτυχαί, παρὰ τὰς πολυχρονίους καὶ λίαν ἐπιτυχῶς τελεσθείσας ἐκεῖ ἐργασίας, ἀπεκαλύφθησαν ἡμῖν ἄχρι τοῦδε· διότι καὶ ἄλλους θολωτοὺς τάφους καὶ θαλαμοειδεῖς, καὶ δὴ τοὺς ἀρίστους, κρύπτει ἔτι ἐπιφθόνως ἡ μήτηρ γῆ, εἰς ὧν τὴν εὐσεβῆ καὶ φιλόστοργον ἀποκάλυψιν δὲν πρέπει οὐδεὶς κάματος νὰ λογισθῇ μάταιος. Ὁ μέγας δῆλα δὴ λεγόμενος θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως, ὁ τάφος τῆς Κλυταιμήστρας καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἄλλοι, ἦσαν ἐν τῷ φανερῷ ἀπὸ αἰώνων, ὡς παλαίτατα συληθέντες, δι' οὓς λόγους ἐξεθέσαμεν ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* 1915 σελ. 232-235.

Ἀλλ' οὗτοι δὲν ὑπῆρξαν βεβαίως οἱ μόνοι οὐδὲ οἱ ἄριστοι· τοὐναντίον ὁ μὴ ἀκριβὴς ὑπολογισμὸς τοῦ ὕψους αὐτῶν, ἡ ἐπίθεσις τύμβων ἐπ' αὐτῶν, προδοτικῶν τῆς ὑπάρξεως, ἡ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀπορροὴ τῶν χωμάτων καὶ ἡ ἐκ τούτου ἔνδειξις τῶν δρόμων, τοῦ ὀπαίου, ἢ τῶν πλευρῶν αὐτῶν εἰς τὰ λίαν ἠσκημένα ὄμματα τῶν παλαιῶν τυμβωρύχων καὶ θησαυροθηρῶν, ἐγένοντο αἰτία νὰ ἀνευρεθῶσιν εὐκόλως, καὶ νὰ συληθῶσιν ἅπαντες· πολλοὺς τούτων, τὸν τοῦ Ἀτρέως μάλιστα, εἶδεν ὁ *Παυσανίας*, καὶ ἐν αὐτῷ θεωρεῖ ταφέντα τὸν Ἀτρέα

ἐν Β' 16, 6 «Μυκηνῶν δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις (ἔξω τοῦ τείχους ἐννοεῖται) κρήνη τέ ἐστι καλουμένη Περσεία καὶ Ἀτρέως καὶ τῶν παίδων *ὑπόγαια οἰκοδομήματα*, ἔνθα οἱ θησαυροὶ σφίσι τῶν χρημάτων ἦσαν· *τάφος* δὲ ἔστι μὲν Ἀτρέως, εἰσὶ δὲ καὶ ὅσους σὺν Ἀγαμέμνονι ἐπανήκοντας ἐξ Ἰλίου δειπνίσας κατεφόνευσεν Αἴγισθος».

Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον μεγαλοπρεπῆ τάφον εἶναι πιθανώτατον ὅτι εἶδε καὶ ὁ Σοφοκλῆς, καὶ ὅτι ἄρα εἶχεν ἤδη οὗτος συληθῇ περὶ τὰ μέσα τῆς Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος τοὐλάχιστον· τοῦτο εἰκάζομεν, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ὅτι κατὰ μὲν τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ δὲν ἐποιοῦντο θολωτοὶ τάφοι, ἐκ πολλῶν δὲ χωρίων τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ, τῆς Ἠλέκτρας ἰδίως καὶ τῆς Ἀντιγόνης, δηλοῦται ἐπίγνωσις καὶ αὐτόχρημα περιγραφὴ τοιούτου τάφου· εἶναι δ' εὔλογον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀργείων γενομένην περὶ τὸ 468 π. Χρ. ἐρήμωσιν τῶν Μυκηνῶν, οἱ τυμβωρύχοι, εὑρόντες ἀφύλακτον τὸν τόπον καὶ ἀδιαφόρους τοὺς Ἀργείους, ἀνεῦρον τοὺς τάφους τούτους καὶ ἔκτοτε ἐσύλησαν αὐτούς· ὁ τοῦ Ἀτρέως εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἐπεδείχθη ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀνωτάτω σημείου τῶν ἀντιμετώπων τοίχων τοῦ δρόμου παρὰ τὸ ὑπέρθυρον, ἥτις ἐπῆλθεν ἐνωρὶς ἐκ τῆς διαφυγῆς τῶν χωμάτων, λόγῳ τῶν βροχῶν καὶ τοῦ ἐπικλινοῦς τοῦ τύμβου· ἐκεῖθεν εἰσελθόντες, εὗρον ἑτοίμους τοὺς ἐπὶ τῶν νεκρῶν θησαυρούς· οἱ δὲ μετέπειτα, εὑρόντες ἀνοικτὸν τὸ μέρος, μετεχειρίσθησαν τὸν τάφον ὡς καταφύγιον· οἱ ποιμένες μάλιστα, ὄντες ἀείποτε οἱ αὐτοί, θὰ ἐφρόντισαν νὰ διασκευάσωσι τὸν χῶρον πρὸς διαφύλαξιν τῶν προβάτων καὶ μάλιστα τοῦ τυροῦ, ὅστις ἀπαιτεῖ τοιαῦτα ὑπόγαια πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σήψεως· εἴδομεν δὲ καὶ ἡμεῖς διαφυλαττόμενον τυρὸν ἔν τινι ἐκκλησίᾳ μοναστηρίου σκιερᾷ, ὑπὸ βράχους κειμένῃ, τῆς πράξεως ταύτης μὴ θεωρουμένης ἀσεβοῦς, ἔτι δ' ἐν σπηλαίοις καὶ ἄλλοις ὁμοίοις τόποις· ὑπῆρξε δὲ ἡ τοιαύτη χρῆσις αὐτὸ τοῦτο σωτηρία τοῖς μνημείοις τούτοις, ἅτε συμφέρουσα τοῖς κυριάρχοις τοῦ ὑπαίθρου, οἷοί εἰσιν ἀείποτε καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος οἱ ποιμένες.

Οὕτω λοιπὸν οἱ ἐν Μυκήναις καὶ ἀλλαχοῦ εὑρεθέντες σε-

συληµένοι θολωτοὶ τάφοι δὲν πρέπει νὰ λογίζωνται οἱ μόνοι οὐδὲ οἱ ἄριστοι· ἐπίμονοι ἔρευναι θὰ ἐπιδείξωσιν ἐν τῇ ἐνδόξῳ ταύτῃ περιοχῇ καὶ ἄλλους τάφους, ὧν ἕνα βέβαιον ἐνομίσαμεν ἡμεῖς ὅτι ἤδη ἄνευ σκαφῆς διεκρίναμεν· ἕτερον, θαλαμοειδῆ τοῦτον, γνωστὸν καὶ τῷ φύλακι, εἴδομεν διαφαινόμενον πρὸ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως· τούτου ὁ δρόμος κεῖται ἐπ' αὐτῆς τῆς νῦν ἁμαξιτοῦ· διακρίνεται δ' ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς «σαπόπετρας», ἤτοι τοῦ συνεχοῦς ἀνισχύρου βράχου, καὶ ταύτης διὰ χειρὸς ἀνθρώπων, οὐχὶ κατά τινα τύχην, γενομένης.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸν ὑπολειφθέντα ὀλίγον τοῖχον τοῦ ἀνακτόρου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μόλις συγκρατεῖ σανίς, ὑποστηριζομένη ὑπὸ δύο μικρῶν δοκῶν, ἁπασῶν θριπηδέστων, ὡς ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας μὲν μετὰ προνοίας τεθεισῶν ὑπὸ τοῦ Χ. Τσούντα, ἔκτοτε δὲ μὴ ἀντικατασταθεισῶν· ἐπίσης οἱ βασιλικοὶ τάφοι, οὓς ἀνεῦρεν ὁ Schliemann, καταχώννυνται σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ δέονται καθαρμοῦ, ὡς καὶ τὸ ἐξαίρετον πολυγωνικὸν τεῖχος δεῖται ἀνοικοδομήσεως, ὅπερ κατέπεσεν ἕνεκα τῆς ὑπερβαλλόντως ἀνυπολογίστου καὶ ἀτόπως εἰς τοσοῦτον μῆκος καὶ βάθος ἀχθείσης ἀνασκαφῆς τοῦ Schliemann, ἣν μάλιστα μετὰ τὰς δοκιμαστικὰς ἐργασίας ἀφῆκεν ἐλευθέραν ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπαναγομώσεως.

2) *Ἐκ Μυκηνῶν εἰς Ἄργος· ἡρῷον Περσέως· Κριοί· τάφος Θυέστου· Μυσίας Δήμητρος ἱερόν· τάφοι κατὰ τὴν εἰς Κόρινθον ὁδὸν καὶ μονήρεις πύργοι.*

Ὁ Παυσανίας ἐν Β' 18, 1-4 γράφει «ἐκ Μυκηνῶν δὲ ἐς Ἄργος ἐρχομένοις ἐν ἀριστερᾷ *Περσέως παρὰ τὴν ὁδόν ἐστιν ἡρῷον* -- ἐν δὲ τῇ Ἀργείᾳ προελθοῦσιν ὀλίγον ἀπὸ τοῦ ἡρῴου τούτου *Θυέστου τάφος ἐστὶν* ἐν δεξιᾷ· λίθου δὲ ἔπεστιν αὐτῷ κριὸς --- ἀπὸ δὲ τῶν *Κριῶν* — οὕτω γὰρ τοῦ Θυέστου τὸ μνῆμα ὀνομάζουσι — προελθοῦσιν ὀλίγον ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ *χωρίον Μυσία* καὶ *Δήμητρος Μυσίας ἱερόν*». Τῆς ἀρχαίας ταύτης ὁδοῦ διασῴζονταί τινα πιθανὰ ἴχνη, ἐν εἴδει ἐπιπέδου ποταμίου, ἐπὶ τοῦ τέρματος τῶν γηλόφων τῶν νῦν χωρίων «Χαρ-

βάτι» καὶ «Πρίφτιανης», ἐγγὺς βατῆς ὁδοῦ, ἀγούσης ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῶν εἰς Ἄργος· ἡ ὁδὸς αὕτη φαίνεται φύσει ἀνταποκρινομένη τῇ ἀρχαίᾳ, ἣν ἔβη ὁ Παυσανίας· βαδίζων δέ τις ἐκ τοῦ τέρματος τούτου τῶν γηλόφων ἐπὶ τῆς πεδιάδος πρὸς τὸ Ἄργος, συναντᾷ εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος περίπου χλμ. ἐρείπια ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· ἐκεῖ λέγεται ὅτι ὑπάρχουσι λίθοι λαξευτοί, ἐξ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν οἰκοδομημάτων, καὶ ὅτι εὑρέθησαν πώριναι σαρκοφάγοι, πήλινα ἀγαλμάτια, λύχνοι κττ.. Ἡ θέσις αὕτη φαίνεται ἀντιστοιχοῦσα τῷ ἡρῴῳ τοῦ Περσέως.

Τὰ ἀπὸ τοῦ ἡρῴου τούτου ἐλλογοῦνται τῇ Ἀργείᾳ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου· ἐντεῦθεν λοιπὸν βαδίζοντες, εὑρίσκομεν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ μεθ' ἑτέρας, ἀγούσης ἐκ τοῦ χωρίου «Φύχτια» εἰς τὸ χωρίον «Πασᾶ»· παρὰ τὴν συμβολὴν ταύτην, ἐν θέσει νῦν καλουμένῃ «Γοῦρνες», καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ ἐκ Κουτσοποδίου Γεωργ. Δέδε, εὕρομεν *κατὰ χώραν στερεοβάτην* ὀγκολίθων λαξευτῶν λίαν μεγάλων, ὧν τινες ἔχουσιν ἐξαχθῆ καὶ ἀπαχθῆ, εἷς δὲ μέγιστος, τμηθεὶς διὰ «φουρνέλλου», παράκειται, φέρων ἀρχαίας κοιλότητας ἐν εἴδει τόρμων· ἕτερος ὁμοιάζει βάθρῳ· λέγουσι δὲ ὅτι ἐντεῦθεν ἐξήχθησαν πρὸ ἐτῶν καὶ πώριναι σαρκοφάγοι, ἵνα χρησιμεύσωσιν ἐν τοῖς χωρίοις ὡς ποτιστήρια· ὑπάρχουσι δὲ κατεσπαρμένοι κυβόλιθοι καί τι περαιτέρω τῶν μνημονευθέντων ἀριστερὰ ἐπὶ ἐπάρματος. Ἐνταῦθα εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔκειτο *ὁ τάφος τοῦ Θυέστου*, εἰ δὲ μή, ὅπερ ἧττον πιθανόν, τὸ ἡρῷον τοῦ Περσέως· μικρὰ σκαφὴ κατὰ τὰ δηλωθέντα ταῦτα σημεῖα δύναται νὰ βεβαιώσῃ πότερον ἀληθές, ἢ τί σημαίνουσι τὰ κτίσματα ταῦτα· δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ τὸ ὅτι κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον ἔθαψαν ἐνταῦθα οἱ Ἀργεῖοι.

Περαιτέρω δ' ἐντεῦθεν, πρὶν φθάσωμεν εἰς τὴν εὐθεῖαν τοῦ χωριδίου «Μπαρντουβᾶ», ἢ «Μπερτζοβᾶ», ἐν τῷ ἀγρῷ Ἀλεξίου Μούλου, ἐκ Κουτσοποδίου, λέγονται ὑπάρχοντες κυβόλιθοι λαξευτοὶ κατακεχωμένοι· ἔτι δὲ περαιτέρω, ἀφίνοντες ἐν ἀριστερᾷ τὸ μνημονευθὲν χωρίον, εὑρίσκομεν θέσιν, «Τουρκογέφυρο» καλουμένην, καὶ ἴχνη παλαιᾶς γεφύρας, μεθ' ἣν διατηρεῖταί πως ἑτέρα γέφυρα τῆς ἐν χρήσει μέχρι τοῦ ἔτους 1883

δημοσίας ὁδοῦ· εἴδομεν δ' ἐγγὺς ἔν τινι ποταμίῳ ἀρχαίους κυβολίθους· κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα δύναται νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἱερὸν τῆς **Μυσίας Δήμητρος**· σημειωτέον δὲ ὅτι ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς τῶν θέσεων τούτων συναντᾷ τις πολλοὺς κυβολίθους ἐξ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν οἰκοδομημάτων· οἱ πλεῖστοι τούτων ἐκομίσθησαν πιθανώτατα ἐκ τοῦ μνημονευθέντος στερεοβάτου, τοῦ μόνου κατὰ χώραν ἔτι εὑρισκομένου καὶ ἀξίου ἐρεύνης· διότι ἐξ αὐτοῦ θὰ προσδιορισθῶσι καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα.

Ἐν δὲ τῷ χωρίῳ «Κουτσοπόδι» λέγεται ὅτι ἀνευρίσκονται ἀρχαῖοι τάφοι ἐν πωρίναις σαρκοφάγοις, ἐνέχοντες πήλινα ἀγγεῖα μετὰ γραπτῶν παραστάσεων· ἐν τῇ παλαιᾷ οἰκίᾳ τοῦ ἐφέδρου λοχαγοῦ καὶ δικηγόρου ἐν Ἀθήναις κ. Μαύρου εἶναι βέβαιον ὅτι εὑρέθησαν πρό τινων ἐτῶν· ἐνταῦθά που λοιπὸν θὰ ἔθαψαν οἱ Ἀργεῖοι τῆς Ε' καὶ Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἐγγὺς τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκεῖθεν εἰς Κόρινθον, ἧς ἡ θέσις ἀνταποκρίνεται φύσει τῇ νῦν σιδηροδρομικῇ γραμμῇ, ἥτις παρὰ τὸ χωρίον «Φύχτια» μετὰ τὸν σταθμὸν διέρχεται διά τινος γνωστοῦ μονήρους πύργου· ἕτερος ὅμοιος τετράγωνος ὑπάρχει ὑπὲρ τὸ χωρίον τοῦτο ἐπί τινος ὑψώματος μεταξὺ δύο ποταμίων· τούτου ὁ τοῖχος τῆς βορείου πλευρᾶς διατηρεῖται εἰς ὕψος 2μ· περίπου· παράκεινται κέραμοι, δηλωτικοὶ τῆς στέγης αὐτοῦ· εὕρομεν δὲ καὶ τρίτον ὑπὲρ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ χειμάρρου, ὅστις νῦν καλεῖται «Μπορτσιώτικο ρέμα», εἰς ἧττον ἐμφανῆ τῶν λοιπῶν ἐρείπια. Ἀξία ἐρεύνης εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ τῶν χωρίων «Φύχτια» καὶ «Κουτσοπόδι» θέσις, ἐν ᾗ κεῖται ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔνθα λέγονται ὑπάρχοντες ἀρχαῖοι λαξευτοὶ λίθοι. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ περαιτέρω, παρὰ τὴν εἰς Κόρινθον ἀρχαίαν ὁδόν, κατά τε τὴν **Νεμέαν** καὶ μετ' αὐτὴν μέχρι τῆς ἀρχαίας Κορίνθου, διεκρίναμεν πολλαχοῦ σημεῖα μεγάλων τάφων καὶ πολυανδρίων, ἰδίως παρὰ τὰ νῦν χωρία «Χιλιομόδι», «Ἀθίκια» καὶ «Ἑξαμίλια»· ἡ ἐξερεύνησις τῶν ὑπόπτων τούτων σημείων ἐπιβάλλεται· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔσχομεν τότε οὔτε ἐπαρκῆ πρὸς τοῦτο χρόνον, ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ στρατῷ, οὔτε τὰ πρόχειρα μέσα, ἅτινα ἐξ ἄλλου ζητηθέντα ἁρμοδίως δὲν ἐχορηγήθησαν ἡμῖν.

3) Ἐκ Μυκηνῶν εἰς τὸ Ἡραῖον· τάφοι παρὰ τὸ Ἐλευθέριον· ἀνάγκη νέας ἀνασκαφῆς τοῦ Ἡραίου· τὰ κατ' αὐτὸ μὴ ἀνευρεθέντα ἀναθήματα· ζήτησις ἀποθετῶν· διασκευὴ ἐκ νέου τῶν χωμάτων· πολλοὶ θολωτοὶ τάφοι κατὰ τὸ Ἡραῖον ἢ Πρόσυμνα.

Ἐκ τοῦ νῦν χωρίου «Χαρβάτι» ἄγει ἀτραπὸς εἰς «Πρίφτιανην», ἧς ὑπέρκειται ἐκκλησίδιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἔνθα, ὥς μοι διηγήθη γέρων τις, ἔσκαψεν αὐτὸς λάθρα πρὸ πολλῶν δεκαετηρίδων, καὶ ἀνεῦρε πήλινα ἀγαλμάτια· ἐκεῖθεν μετεκομίσθησαν εἰς τὴν νῦν ἐκκλησίαν Ἁγίου Νικολάου Πρίφτιανης βάσις κίονος ἰωνικοῦ, λευκοῦ μαρμάρου, ὀρθοστάτης τις καὶ ἄλλα μέλη ἀρχαῖα Ἑλληνικοῦ κτίσματος, ὅπερ ζητητέον κατὰ τὸ μνημονευθὲν ἐκκλησίδιον· κατ' αὐτὸ δὲ καὶ τὰ ἐκεῖ ποτάμια εἰπόν μοι ποιμένες ὅτι συναντῶσι «σπηλιές», «παλαιὰ καμίνια» καὶ «λαγούμια»· διὰ τῶν τελευταίων τούτων δηλοῦνται καὶ οἱ τάφοι ὑπ' αὐτῶν, θολωτοὶ ἢ θαλαμοειδεῖς· διὸ πρέπει νὰ ἐξερευνηθῶσι τὰ κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην, καί τινες παρὰ τὴν Πρίφτιανην λόφοι πρὸς τοιοῦτον σκοπόν.

Βαδίζοντες δ' ἐντεῦθεν πρὸς τὸ Ἡραῖον, συναντῶμεν χωρίδιον τριῶν μόνον οἰκίσκων, «Βραζέρκαν» καλούμενον, ἔχον ἐκκλησίαν τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ σπόνδυλον ἀρχαίου ναοῦ· παράκειται αὐτῇ ἀβαθὲς φρέαρ, ἐξ οὗ ἀναβρύει ὕδωρ, ἐρχόμενον ἐκ παρακειμένης πηγῆς· λέγουσι δὲ ὅτι ἔρχεται δι' ὑπογείου τινὸς ὑδραγωγείου μακρόθεν ἐκ τῶν ὀρέων τοῦτο ἢ ἕτερον ὕδωρ, ὅπερ εἶναι τὸ μόνον καὶ ἄριστον κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην οὕτως, ὥστε πολλοὶ καὶ ἐκ τοῦ χωρίου ἔτι Κουτσοπόδι μεταφέρουσιν ἐντεῦθεν πρὸς πόσιν, θεωροῦντες καθαρτικόν, καίτοι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἰδιάζουσαν γεῦσιν· ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἐν Β′ 17, 1 μνημονευόμενον «ῥεῖ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδωρ ***Ἐλευθέριον*** καλούμενον· χρῶνται δὲ αὐτῷ ***πρὸς καθάρσια*** αἱ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τῶν θυσιῶν ἐς τὰς ἀπορρήτους», γινώσκουσι καὶ οἱ περίοικοι· περὶ δὲ τῆς ἰσχυρᾶς καθαρτικῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ἐβεβαιώθην καὶ ἐκ τοῦ συνοδεύοντός με στρατιώτου, ὅστις, καίπερ Κοῦρος ἐπονομαζόμε-

νος καὶ νεώτατος ὤν, κατεπονήθη κατὰ τὴν πορείαν καί, πιὼν ἴσως πλέον τοῦ δέοντος, ἐνίσχυσε τὴν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου παράδοσιν.

Ἐγγὺς δὲ τῆς πηγῆς ταύτης, εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην παρακειμένου ποταμίου, εἴδομεν θαλαμοειδῆ τάφον ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ, ἐνέχοντα τρεῖς νεκρούς· εἶναί μοι ἄγνωστον, ἂν ἐπιστήμονες ἀρχαιολόγοι ἢ τυμβωρύχοι ἀνέσκαψαν αὐτόν· ἐνταῦθα θεωρῶ πιθανὸν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι τάφοι· ἕνα ἐνόμισα ὅτι ἀσφαλῶς διέκρινα· τμήματα προϊστορικῶν ἀγγείων καὶ πίθων τῆς λαμπρᾶς ἱστορικῆς περιόδου φαίνονται ἐν τοῖς ἐγγὺς τῶν πέριξ κατεσπαρμένα. Καλοῦσι δὲ οἱ χωρικοὶ καί τινα πόαν «ἀστράκι», ἥτις φύεται ἰδιαζόντως ἐν τῇ ἐντεῦθεν καὶ περὶ τὸ Ἡραῖον χώρᾳ, καὶ ἣν δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ τὴν αὐτὴν τῇ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἕ. ἄ. ὀνομαζομένῃ: «φύεται δὲ αὐτοῦ *πόα* πρὸς ταῖς ὄχθαις (ἐνν. τοῦ ποταμοῦ Ἀστερίωνος)· *ἀστερίωνα* ὀνομάζουσι καὶ τὴν πόαν»· ἀλλ' ἠκούσαμεν τὴν λέξιν καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ ὡς δηλωτικὴν λαχάνου τινός, ἄγνωστον ἂν τοῦ αὐτοῦ τῷ ἐνθάδε ἢ ἑτέρου.

Τοῦ δὲ *Ἡραίου* αἱ ἀνασκαφαὶ ἐτελέσθησαν ἀτυχῶς λίαν ἀδοκίμως ὑπὸ πρωτοπείρων ἀρχαιολόγων· μόλις ἐνιαχοῦ διακρίνεται ἔμπειρος σκαπάνη, τοῦ Waldstein βεβαίως, οὗ λυποῦμαι μὴ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἐξαίρετον σύγγραμμα· τὴν σκαφικὴν ἀτέλειαν διακρίνει τις ἀμέσως· ἡμεῖς διὰ τῶν ξιφῶν μόνον ἐξηγάγομεν τμήματα γλυπτῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Εὐπολέμου, ἤτοι μέρος βραχίονος γυμνοῦ κατὰ τὸν δικέφαλον μῦν μαρμαρίνου ἀνδριάντος τελείου ἀνθρώπου, τμῆμα γυμνῆς κεκαμμένης χειρὸς τῶν περὶ τὸν ἀγκῶνα μερῶν ὁμοίου ἀνδριάντος, ἧττονος τοῦ μνημονευθέντος, δύο τμήματα μαρμαρίνων κεφαλῶν κττ., ἅτινα ἐκρύψαμεν ὑπὸ παρακείμενον θάμνον, καὶ ἐκαλύψαμεν διὰ κοινῶν λίθων· ἀρχιτεκτονικῶν δὲ μελῶν καὶ γεισωμάτων τεμάχια διακρίνονται πάμπολλα, ὀλίγον ὑπὸ τὸ ἔδαφος, οὗ μέχρι ἐξίκετο ἡ ἀνασκαφή, καὶ ταῦτα ἐξαιρέτου τέχνης.

Ἐκ τούτων ἐμφαίνεται ὅτι πολλὰ ἔτι ἀρχαῖα ὑπάρχουσιν ἐκεῖ καὶ ὅτι ἄρα ἀπαιτεῖται *νέα ἀνασκαφὴ* τῆς θέσεως ὑπὸ

ἐμπείρου ἀρχαιολόγου, ὑπομένοντος καὶ μὴ βιαζομένου, ὅστις πρέπει μάλιστα πάντων νὰ θέσῃ τὸ ἐρώτημα: ποῦ θὰ ζητηθῶσι τὰ ἀναθήματα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, τὰ μέχρι τοῦ 423 π. Χρ. ἀπὸ τῆς Η΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος ἀνατεθέντα ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν καὶ εὐπορούντων Ἀργείων εἰς τὸ πάντων τῶν λοιπῶν ὑπέρτατα τιμώμενον ἱερὸν τοῦτο τῆς Ἥρας, τὸ ἔχον ἀρχῆθεν ἐθνικὸν χαρακτῆρα; Εἶναι βέβαιον ὅτι μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ καὶ τὴν ἔναρξιν τῆς ποιήσεως τοῦ νέου, πρῶτον μέλημα τῶν Ἀργείων ὑπῆρξεν ἡ περισυλλογὴ τῶν παλαιῶν πολυαρίθμων ἀναθημάτων, καὶ ἡ εὐλαβὴς αὐτῶν *κατάχωσις* ἔν τινι παρακειμένῃ θέσει, οἷα συνέβη ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν τῷ 479 π. Χρ., καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις τόποις, ὧν τὰ παλαιὰ ἱερὰ ἐπεσκευάσθησαν, ἤ, καταπεσόντα ἐκ τοῦ χρόνου, κατεσκευάσθησαν ἐκ νέου· τὰ τοιαῦτα μέλη τῶν παλαιοτέρων ἱερῶν μετὰ τῶν ἀναθημάτων δὲν διεσκορπίζοντο βεβαίως εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἀλλ' ἀπετίθεντό που· τοιούτους λοιπὸν *ἀποθέτας* ζητητέον πρῶτον.

Δεύτερον δ' ἔργον ἔσται ἡ ἀναζήτησις τοῦ σημείου τῆς πτώσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Εὐπολέμου καὶ ὁ χῶρος τῶν ἀπὸ τοῦ 423 π. Χρ. ἀναθημάτων, ἅτινα ἐπίσης πλουσιώτατα καταδηλοῖ ἡ ἐξακολούθησις τῆς θερμῆς λατρείας καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ *Παυσανίου* ἐν Β΄ 17, 4-7 ἀναφερόμενα· τῶν καθαρῶς *ἀνασκαφικῶν* τούτων ὑπολογισμῶν φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκομιδῆς τῶν χωμάτων ὅτι δὲν ἔσχον ἴσως ἀκριβεστάτην ἔννοιαν οἱ ἀνασκάψαντες τὸ Ἡραῖον· διὸ θεωροῦμεν εὔλογον νὰ συστήσωμεν τῷ ἡμετέρῳ Ἀρχαιολογικῷ Συμβουλίῳ, πρὶν προτείνῃ ἐν γένει τὴν ἔγκρισιν ἀνασκαφῶν, νὰ ζητῇ ὅπως καθορίζωνται οἱ ἐκτελέσοντες αὐτήν, οἵτινες πρέπει οὐ μόνον νὰ εἶναι δεδοκιμασμένης ἐμπειρίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιβλέπωσιν οἱ ἴδιοι τὴν ἐκτέλεσιν, ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ καθιστάντες ἔμπειρον ἐπίσης ἀντιπρόσωπον· διότι καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐν γένει καιρίως βλάπτει ἡ ὑπὸ πρωτοπείρων ἀρχαιολόγων ἐνέργεια ἀνασκαφῶν, μανθανόντων τὸ πρῶτον τὴν σκαφικὴν τέχνην εἰς βάρος τῶν ἀρχαίων μνημείων, καὶ τὸ ἡμέτερον Κράτος ὑποχρεοῖ νὰ καταβάλλῃ νέας ἑκάστοτε μερίμνας πρὸς πληρεστέ-

ραν ἀνασκαφήν, πρὸς συντήρησιν τῶν ἀνευρισκομένων ἀκινήτων μνημείων.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ Ἡραῖον καὶ δὴ ὁ ναὸς τοῦ Εὐπολέμου ἐχρησίμευσαν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ὡς λατομεῖον τῶν ὑποκειμένων χωρίων, μάλιστα τοῦ μεγίστου καὶ ἐγγυτάτω κειμένου « Χώνικα »· διότι εἴδομεν ὅτι ἡ ἱκανῶς παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ χωρίου τούτου φέρει πλῆθος λαξευτῶν πώρων τοῦ ναοῦ ἐκείνου, καὶ πολλὰ βάθρα ἀνδριάντων, ὧν αἱ ἐπιγραφαὶ ἢ θὰ ἐξηλείφθησαν, ἢ μᾶλλον θὰ εἶναι κατά τινα τῶν μὴ φαινομένων ἑδρῶν· διὸ καλὸν θὰ ἦτο ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, ὅταν θὰ ἐπισκευασθῇ ἢ ἐκ θεμελίων θὰ ἀνεγερθῇ ἑτέρα ἐκκλησία, νὰ ἐξερευνηθῇ ἡ νῦν ὑπάρχουσα λεπτομερῶς μέχρι τῶν κατωτάτω· νὰ ἀναζητηθῶσι δὲ καὶ ἀνὰ τὰς οἰκίας ἀρχαῖα μνημεῖα ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἀρχαιολογικοῦ ὑπαλλήλου.

Διότι καὶ νῦν οἱ πολλοὶ κατὰ τὸ Ἡραῖον ποιμένες, παῖδες ὄντες, καὶ κατὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν προβάτων ἀπρακτοῦντες ἄλλως, καθήμενοι ἐπὶ τῆς χαριεστάτης ταύτης θέσεως, ἀσχολοῦνται εἰς θραῦσιν τῶν λίθων τῶν μνημείων, εἰς κρήμνισιν καὶ ἀπόρριψιν τῶν ὅσων δύνανται νὰ ὑπεγείρωσι καὶ εἰς ἄλλας ποικίλας βλάβας, ἃς εἴδομεν ἐμφανεῖς καὶ νωπάς· τούτων ἕνεκα ἀπαιτεῖται καθορισμὸς ἰδίου ἐμπείρου φύλακος ἐκ « Χώνικα », ὅστις νὰ διαμένῃ ἐν τῷ Ἡραίῳ.

Ἐχρησίμευσε δὲ τὸ Ἡραῖον, καθ' ἃ προείπομεν ἐν σελ. 74, ὡς νεκροταφεῖον τῶν βασιλικῶν γενῶν τοῦ Ἄργους ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τῆς Μυκηναίας περιόδου, μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν πρὸς ποίησιν θολωτῶν τάφων προσφόρων θέσεων τῆς ἀκροπόλεως αὐτοῦ Λαρίσης· ὁ λόγος οὗτος τῆς ταφῆς τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ εὐπατριδῶν, διατηρούμενος ἐκ παραδόσεως μέχρι τῆς Η΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ὑπῆρξε βεβαίως αἰτία τοῦ νὰ θεωρηθῇ παλαίτατα *ἱερὸς ὁ χῶρος* καὶ τοπικῶς *ἐθνικοῦ* διαφέροντος : ἤδη πρὸ τῆς εἰς τὴν Τροίαν ἐκστρατείας ἀναφέρεται ὅτι συνήγαγεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ ὥρκισε τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἀγαμέμνων, ἀναμφιβόλως ἕνεκα τῆς ἐκ παραδόσεως ἱερότητος αὐτοῦ ἔκτοτε· τοῦτο δηλοῖ καὶ τὸ ὑπάρχον κυκλώπειον τεῖχος ἀργῶν λίθων, καὶ ἡ ἰδιαι-

τέρα ἐπωνυμία *Πρόσυμνα* (πρβ. *Λίκυμνα*) τῶν ὑποκειμένων τῷ Ἡραίῳ χωματωδῶν λόφων.

Κατὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ἐνδελεχὴς ἔρευνα θὰ φέρῃ εἰς φῶς πολλοὺς καὶ σημαντικοὺς θολωτοὺς τάφους, ὧν ἕνα ἀσφαλῶς ὑπενοήσαμεν ἡμεῖς διαφαινόμενον· ὑπάρχουσι δὲ καὶ πολλοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι, ἐξ ὧν δεικνύεται ὅτι παλαίτατα ἐχρησίμευσεν ὁ χῶρος ὡς νεκροταφεῖον, ὢν ἐξαιρέτως εὔθετος πρὸς τοιούτους ἐν γένει τάφους, καὶ πλέον κατάλληλος ἢ ὁ περὶ τὰς Μυκήνας πρὸς ἀπόκρυψιν αὐτῶν· διότι τὸ ξηρὸν καὶ ἀμμῶδες τοῦ τόπου ἐπιτρέπει τὴν ἀνόρυξιν βαθυτάτων βόθρων, καὶ τὴν μὴ ἐπίθεσιν ἐνδεικτικῶν τύμβων ἐπ᾽ αὐτῶν, πλὴν τῶν περισσῶν χωμάτων, ἅτινα ἐξήγοντο ἑκάστοτε ἀπ᾽ αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τὰ χώματα ταῦτα ἐξερρύησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὸ πλῆθος τῶν φυσικῶν ἐπαρμάτων ἤμβλυνε τὴν διάκρισιν καὶ ὑπὸ τῶν ὀξυδερκεστάτων ἔτι ἀρχαίων τυμβωρύχων· διὸ μόνον εἷς θολωτὸς τάφος εὑρέθη ἐκεῖ ἄχρι τοῦδε, κατὰ τύχην καὶ αὐτός, ἐν ᾧ πάμπολλοι ὑπάρχουσιν.

δ᾽) Ἐν τοῖς μεταξὺ Τίρυνθος καὶ Ἄργους.

1) Ἡ ἐξ Ἄργους εἰς Ἐπίδαυρον ἀρχαία ὁδός· μνημεῖα κατ᾽ αὐτήν· τάφοι καὶ ἐπιγραφικὰ εὑρήματα· νεολιθικοὶ συνοικισμοί.

Ἐξ Ἄργους ἐπὶ τῆς εἰς Ἐπίδαυρον ἀρχαίας ὁδοῦ, ἱκανὸν πρὸ τῆς εἰς Τίρυνθα ἀφίξεως, ἀναφέρει ὁ Παυσανίας ἐν Β´ 25, 7 πυραμίδα τινά: «ἐρχομένοις δὲ ἐξ Ἄργους ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν ἐστὶν *οἰκοδόμημα* ἐν δεξιᾷ *πυραμίδι* μάλιστα εἰκασμένον, ἔχει δὲ ἀσπίδας σχῆμα Ἀργολικὰς ἐπειργασμένας· - - - προϊοῦσι δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιὰν Τίρυνθός ἐστιν ἐρείπια»· ἐκ τούτου καθορίζεται σαφῶς τὸ οἰκοδόμημα ὡς κείμενον ἐν τῇ πεδιάδι· λίαν πιθανὴν θέσιν αὐτοῦ θεωροῦμεν παρὰ τὸ νῦν χωρίον «Πυργέλαν» ἢ «Πρυέλαν», κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ χωρίον ἐξ Ἄργους, ἐγγὺς τῆς νῦν ἁμαξιτοῦ· διότι τὴν ὕπαρξιν μεγάλου τινὸς ἀρχαίου οἰκοδομήματος δηλοῦσι κυβόλιθοι

καὶ ἀρχαϊκοὶ ἀρράβδωτοι σπόνδυλοι, ὧν εἴδομεν ἱκανοὺς ἀνὰ τὸ χωρίον κατεσπαρμένους, μάλιστα ἐν οἰκίᾳ Κωνστ. Νανοπούλλου, οἵτινες δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κομισθῶσι μακρόθεν, ἕνεκα τῆς μικρᾶς μὲν κτιστικῆς αὐτῶν ἀξίας, τοῦ μεγάλου δὲ βάρους.

Ὅτι δὲ καὶ τάφοι ὑπῆρχον κατὰ τὴν λεωφόρον ταύτην, ἀποδεικνύει στήλη ἐπιτύμβιος, εὑρεθεῖσα ἔν τινι ἀγρῷ κατὰ τὰς ἐξ Ἄργους πρώτας οἰκίας τοῦ χωρίου, καὶ διατηρουμένη ἔν τινι ἀχυρῶνι· ἀντίγραφον αὐτῆς ἔδωκέ μοι ὁ ἐν Ναυπλίῳ δικηγόρος κ. Δ. Ῥούβαλης, προσθεὶς ὅτι ἐν παρακειμένῳ ἀμπελῶνι ἀνεῦρέ τις κρηπίδωμα λαξευτῶν ὀγκολίθων, ὅπερ ἐκάλυψεν ἐκ νέου· τοῦτο φαίνεται ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ πυραμιδοειδὲς οἰκοδόμημα τοῦ Παυσανίου. Ἡ στήλη εἶναι ἀκέραιος, ὕψ. 0·70, πλ. 0·50, λήγει δὲ ἄνω εἰς ἀέτωμα καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ ὑποτυμπανίου γείσου ἐπιγραφὴν *Εὐαμερὼ χαῖρε* (*χαίρειν* τὸ ἀντίγραφον)· ὑπ᾽ αὐτὴν παρίσταται ἐν ἀναγλύφῳ, κακῆς μεταγενεστέρας τέχνης, γυνὴ καθημένη καὶ κοράσιον ἀπέναντι αὐτῆς, κρατοῦν κίστην κοσμημάτων· ὑπ᾽ αὐτὰ εἰς δέκα στίχους ὑπάρχει τετράστιχον ἐλεγεῖον (πρβ. ἐφημερίδα «Ἀθῆναι» τῆς 11 Μαρτίου 1916):

Πατρὸς Ἔρωτος ὁρᾷς ${}_2$Εὐαμερὼ ἠδὲ τε${}_3$κούσης
 Μοσχίου ${}_4$ὀκταετῆ παῖδα κα${}_5$ταφθιμένην·
ἥν, ${}_6$δειρὴν πνιχθεῖσαν ${}_7$ἀφ᾽ ἕλκεος, ἔκτανε ${}_8$Μοῖρα,
 ἀμφοτέρους ${}_9$πένθει παρθεμένη ${}_{10}$τοκέας.

Τὸ ἐπίγραμμα, ἀρτίως εὔρυθμον καὶ ζωηρῶς περιγραφικόν, ἀναφέρει τὴν ὀκταετῆ Εὐαμερώ, θυγατέρα τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Μοσχίου, ἀποθανοῦσαν ἐξ ἕλκους τοῦ λάρυγγος δι᾽ ἀποπνιγμοῦ, ἤτοι ἐκ διφθερίτιδος ἤ τινος παρεμφεροῦς νόσου.

Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ ἐγγὺς τῆς Πυργέλας χωρίῳ «Λάλουκα» εἴδομεν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας Ἁγίας Βαρβάρας δύο ἀρραβδώτους κίονας, καὶ τμήματα ἀρχαίων ἀγγείων πηλίνων, ἐκ τάφων βεβαίως, ἐγγύς που ἀνευρεθέντων, ἐξ ὧν ὑποδηλοῦται ἡ ἐκεῖθεν διερχομένη εἰς Ἐπίδαυρον ἀρχαία λεωφόρος. Ἐπίσης περαιτέρω μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνη-

μονευομένην ἐκτροπὴν ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἐν τῷ λεγομένῳ νῦν «Μπεγιώτικῳ» φρέατι τοῦ χωρίου «Δαλαμανάρας», ὑπάρχουσι καὶ λίθοι λαξευτοὶ καὶ μεγάλοι σπόνδυλοι μετὰ ῥαβδώσεων καί τινα μέλη μετοπῶν ἐξ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος, ἴσως τοῦ μνημονευθέντος πυραμιδοειδοῦς· διότι ἕτερόν τι δὲν ἀναφέρεται, οὐδὲ διαφαίνεταί που κατὰ τὰ χωρία ταῦτα. Εὕρομεν δ᾽ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἱερέως Τασοπούλλου κιονίσκον ἐπιτύμβιον, ἀρράβδωτον, λευκοκιτρίνου ἐγχωρίου μαρμάρου, ὕψ. 0 485, διαμ. 0 30, ἀκέραιον, φέροντα ἐπιγραφὴν Λατινιστί:

CIVLIVSCAPI
CIVLIVSMAX·MV
DISMERITIS

ἤτοι G. Iulius Capi, Gn. Iulius Max[im]u[s] dis me[r]itis· τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχ. 2 C φέρει λοξήν τινα κεραίαν.

Ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι κατὰ τὴν εὐφορωτάτην ταύτην πεδιάδα ἦσαν κατεσπαρμένοι οἰκίσκοι γεωργῶν καὶ κηπουρῶν, καὶ μικροὶ συνοικισμοὶ κατά τε τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ τὴν Βυζαντιακὴν περίοδον, ὡς δεικνύουσιν ὑπόλοιπα ἐκλελοιπότων χωρίων ἔν τινι ἐπάρματι παρὰ τὸ νῦν Νεκροταφεῖον Δαλαμανάρας· ὀλίγον μετ᾽ αὐτό, καὶ κατὰ τὸ μέσον που τῆς μέχρι τοῦ ἐκκλησιδίου Ἅγιος Γεώργιος ὁδοῦ πρὸς τὸ Ἄργος, ὑπάρχει ἑκατέρωθεν αὐτῆς ταπεινὸς ἐπιμήκης λόφος, ἐνθυμίζων τοὺς ἐν τῇ Θεσσαλικῇ πεδιάδι μείζονας καὶ εὐδιακρίτους νεολιθικοὺς συνοικισμούς· ἐπ᾽ αὐτοῦ ὑπάρχουσι θραύσματα ἀγγείων Ῥωμαϊκῆς καὶ Βυζαντιακῆς περιόδου, ἴσως δὲ καὶ *νεολιθικῆς*· παράκειται θέσις «Κεραμιδῶνας» νῦν καλουμένη, τούτων τῶν ἀφθόνων τμημάτων ἕνεκα καὶ ἐκ παλαιοτέρας τινὸς καμίνου ὀπτοπλίνθων, ἐν τῷ ἀγρῷ Ἠλ. Φινοπούλλου ὑπαρχούσης· ἐν δὲ τῷ ἐκκλησιδίῳ Ἁγίου Γεωργίου πλάκες τινὲς καὶ λίθοι λαξευτοὶ ὑποδηλοῦσιν ἐκσκαφὰς τάφων ἀρχαίων, καὶ περαιτέρω πρὸς τὸ Ἄργος ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ ἔπαρμα ἐκτενὲς φέρει τὰ αὐτὰ τῷ εὐθὺς προμνημονευθέντι ὄστρακα, ὧν τινα φαίνονται ὄντα *νεολιθικά*.

22 5 17

2) Τετειχισμένος μέγας πύργος τῆς μυκηναίας περιόδου παρὰ τὸ Κατσίγρι· χρῆσις ἀσβέστου, ὡς ἐν τῇ πυραμίδι τῶν Κεγχρεῶν· ἡ Μιδέα

Τὸ νῦν χωρίον «Κατσίγρι» κεῖται πρὸ Ἀνατολὰς καὶ εἰς μιᾶς περίπου ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Τίρυνθος· τούτων μεταξὺ κεῖται τὸ μονῆρες ὄρος Ἁγίου Ἠλία, ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸτετειχισμένον ἔρεισμα, ὅπερ ἐθεωρήσαμεν ἄνω ὂν τὴν Λίκυμναν· ἄγει δ' ἐκ τοῦ Κατσίγρι βατὴ ὁδὸς μετὰ ἡμίσειαν ὥραν εἰς θέσιν «Παλαιόκαστρον» καλουμένην, καὶ εἰς τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδριανοῦ, ὧν ἐγγὺς λέγουσιν ὅτι ὑπῆρχέ ποτε χωρίον «Βολιμίρι», ἐκλελοιπὸς ὅλως· εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ βουνοῦ τούτου ὑπάρχει φρέαρ ἀφθόνου ὕδατος, ὁπόθεν ὑδρεύονται οἱ χωρικοί, τοῦ παρὰ τὸ χωρίον αὐτὸ ὑπάρχοντος, παρεχομένου ἐλάχιστον ὕδωρ· λέγουσι δὲ ὅτι ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ἱερέως Παπαμάρκου, ἐγγυτάτω τοῦ δαψιλοῦς φρέατος, εὑρέθησαν πρὸ ἐτῶν πλάκες μεγάλαι εἰς βάθος 1.50 μ. καὶ εἷς χρυσοῦς δακτύλιος, καὶ ὅτι αἱ πλάκες αὗται ἄγουσιν εἴς τι «κούφωμα», ἴσως θολωτὸν τάφον· διὸ πρέπει νὰ γένηται ἐκεῖ ἔρευνά τις· διότι πρὸς τούτοις λέγουσιν οἱ χωρικοὶ ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εὑρέθη ἐκεῖ «πλάκα μὲ γράμματα καὶ εἶχε ἀπάνου ἄνθρωπον», ἤτοι ἀνάγλυφόν τι.

Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ ὑπάρχει μέγας τετράγωνος πύργος, ἄριστα τετειχισμένος διὰ μεγάλων πολυγωνικῶν ὀγκολίθων, λίαν ἐπιμελῶς λελαξευμένων καὶ ἡρμοσμένων· οἱ πρῶτοι τούτων ἐρείδονται ἐπὶ τοῦ βράχου, λαξευθέντος καλῶς πρὸς ἐξίσωσιν καὶ σχηματίζοντος μικρὰν εὐθυντηρίαν, κοινῶς «πατοῦραν»· οἱ λίθοι τῶν γωνιῶν φέρουσι κάθετον πλαισιῶδες διάξεσμα, οἷον οἱ τῶν πύργων τῆς Δημητριάδος, ἀλλ' ἀβαθέστερον· σῴζεται δὲ εἰς τρεῖς δόμους τὸ τεῖχος, καὶ φέρει θύραν κατὰ τὴν Δυσμικὴν πλευράν, μετὰ λαξευτῶν παραστάδων καὶ ὑπερθύρου μονολίθου, ὁριζοντίου· τὸ ὕψος αὐτῆς εἶναι περίπου 2.60 μ.. ἐνιαχοῦ δ' ἐσώθη τὸ τεῖχος εἰς

ὕψ·ς 9 μ.· τὸ πάχος αὐτοῦ εἶναι περίπου 1.50 μ.· κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τῶν λίθων ἀφίνεται ἐξογκωσίς τις. Ἡ ἐν γένει ὄψις τοῦ τείχους τούτου ἐμφανίζει λίαν στενὴν ἀπὸ κτιστικῆς ἀπόψεως συγγένειαν πρὸς τὴν τειχοδομίαν τῆς πυραμίδος τῶν Κεγχρεῶν, περὶ ἧς προείπομεν ἐν σελ. 80

Πρὸς δὲ τούτοις ὑπάρχει καὶ ἑτέρα πρὸς τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο ὁμοιότης· διότι πέριξ τοῦ πύργου τούτου ὑπάρχει ἕτερον συγκεντρικὸν τετράπλευρον πολλῷ μεῖζον κτίσμα, ὁμοίως ἐκτισμένον ὑπὸ τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν, ἐκτεινόμενον καθ' ὅλην τὴν ἄνω γραμμὴν τῶν ἀποκρήμνων βράχων, ἔτι δὲ ἔξω τοῦ δευτέρου τούτου περιβόλου διεκρίναμεν τρίτον, προστατευτικὸν τούτων, κατὰ τὸ μέσον τοῦ βουνοῦ πρὸς τὴν Νότιον πλευρὰν αὐτοῦ, τὴν μόνην εὔβατον· διότι ἀπὸ τῶν λοιπῶν εἶναι ἄβατος καὶ ἀπόκρημνος οὗτος, ὑποκειμένου βαθυτάτου χειμάρρου, περιβάλλοντος τὸν βουνὸν ἐν εἴδει ἡμικυκλίου· ὁ τρίτος οὗτος περίβολος ἐποιήθη ἀμελῶς διὰ λίθων ἀργῶν, ὡς ὁ περὶ τὴν πυραμίδα τῶν Κεγχρεῶν, καὶ δυσχερῶς ἐπίσης διακρίνεται.

Τοῦ δευτέρου δὲ περιβόλου διαφαίνεταιπιθανὴ εἴσοδος ἐκ τῆς Νοτίου πλευρᾶς, ἧς πλησίον καὶ κατὰ τὴν γωνίαν ἔχει κτισθῇ μεγάλη ᾠοειδὴς ἀποθήκη ὕδατος, κοινῶς «στέρνα», θολουμένη τὰ ἄνω ἧς ἱκανόν, τοῦ βάθους ἔχει λαξευθῇ ἐν τῷ βράχῳ· τὸ νῦν σῳζόμενον βάθος εἶναι 2.50 μ. περίπου, τὸ δὲ λοιπὸν κατέχεται ὑπὸ καταπεσόντων ὀγκολίθων αὐτῆς· ἔχει δ' ἐπιχρισθῇ ἔσω διὰ παχέος καὶ λίαν ἰσχυροῦ ἀσβεστοκονιάματος, συγχρόνου βεβαίως τῇ κτίσει καὶ λίαν ὁμοίου τῇ τεθειμένῃ ἐν ταῖς ἁρμογαῖς τῶν ὀγκολίθων τῆς πυραμίδος τῶν Κεγχρεῶν ἀσβέστῳ.

Ὑπάρχουσι δ' ἐνιαχοῦ ἐντὸς τῶν δύο πρώτων περιβόλων ἐπιπόλαιοί τινες σκαφαί, μηδενὸς τυχοῦσαι εὑρήματος, διότι δὲν ἔχει σχηματισθῇ οὐδεμία βαθεῖα ἐπίχωσις οὐδαμοῦ, ἀλλ' ὑπόκειται εἰς ἐλάχιστον βάθος ὁ φυσικὸς βράχος· πρὸς δὲ τούτοις ἡ λίαν ἐνδεικτικὴ σπάνις ὀστράκων παλαιῶν ἀγγείων καθ' ὅλην τὴν τετειχισμένην περιοχήν, καθ' ἣν ὀλίγων τινῶν τρο-

χηλάτων ἀδαφῶν ἀνευρίσκει τις ἴχνη, δηλοῖ ὅτι δὲν κατῴκησαν πολλοὶ ἄνθρωποι ἐκεῖ καὶ ὅτι ἄρα δὲν πρόκειται περὶ πολίχνης ἢ κώμης, ἀλλὰ περί τινος μονίμου φρουρᾶς, κατ' ἀρχὰς μὲν τῶ Τιρυνθίων, ὡς ἐν Λικύμνῃ, ἐὰν μὴ καὶ ὁ μείζων οὗτος πύργος διαμφισβητήσῃ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος ἐλάσσονος τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ἠλίᾳ Τίρυνθος, περὶ οὗ βλ. τὰ προειρημένα, μετέπειτα δὲ τῶν Ἀργείων κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον καὶ αὐτὴν τὴν ἱστορικήν, καθ' ἃ ἐν τῇ πυραμίδι τῶν Κεγχρεῶν καὶ τοῖς τρισὶ πύργοις τῆς πρὸς τὴν Κόρινθον ὁδοῦ πρὸ τῶν Μυκηνῶν παρὰ τὰ νῦν Φύχτια.

Εἶναι ἄρα ὁ προειρημένος πύργος μετὰ τῶν περιβόλων αὐτοῦ σπουδαῖον φρουριακὸν συγκρότημα, ὅπερ θὰ ὑπῆρξεν ὀνομαστὸν λόγῳ τῆς σοβαρότητος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐκτάκτου ἀπὸ φύσεως καὶ τέχνης ὀχυρότητος· τὸ ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ ἐνταῦθα κειμένην τὴ *Μιδέαν* ἢ *Μίδειαν*, περὶ ἧς πολλὰ διέσωσεν ἡμῖν ἡ ἀρχαία παράδοσις, ἀποδεικνύει μάλιστα ἡ σπάνις τῶν ὀστράκων, ἅτινα ἐν ὁπωσδήποτε κατοικηθείσῃ πολίχνῃ ἢ κώμῃ ἐμφανίζονται πάντοτε δαψιλῆ. Εἰς ὑστέρους ὅμως χρόνους φαίνεται ὅτι κατῴκησάν τινες οἰκογένειαι ἀνθρώπων ἐν τῷ παρὰ τὸ φρέαρ ἐλαφρῶς ἐπικλινεῖ τόπῳ, γεωργοὶ καὶ κηπουροί. Κατὰ τὴν Μυκηναίαν ὅμως περίοδον ἦτο δυνατὸν νὰ ταφῇ τις τῶν βασιλέων, ἢ ἡγεμόνων, τῆς Τίρυνθος ἐκεῖ. ἢ τῶν φρουράρχων τῆς θέσεως ταύτης, ἐν θολωτῷ ἢ ὁμοίῳ, οἷον ὑποδηλοῖ τὸ λεγόμενον «κούφωμα», ἐν ᾧ τὸ μνημονευόμενον ἀνάγλυφον καὶ ἄλλα τοιαῦτα φαίνονται ὄντα τῶν κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον οἰκησάντων ἀνθρώπων.

Α. Σ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1916

Α'.

Ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς:

1) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* 1916 τεῦχος α-β εἰς 500 ἀντίτυπα.

2) *Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* τοῦ ἔτους 1916 εἰς 500 ἀντίτυπα

Β'.

Ἐπωλήθησαν καὶ διετέθησαν τὰ ἑξῆς:

1) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς. Περίοδος Γ'. (1883 – 1916).* Ἐπωλήθησαν ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους α-β τοῦ ἔτους 1897, ἓν τοῦ γ-δ τοῦ ἔτους 1913, 17 νόμοι τοῦ 1914 καὶ ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους α-β τοῦ αὐτοῦ ἔτους, 11 ἀντίτυπα τοῦ τεύχους α-β τοῦ 1915 καὶ ἓν τοῦ τεύχους γ-δ τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Διενεμήθησαν δὲ ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους α-β τοῦ ἔτους 1913, ἓξ τόμοι τοῦ ἔτους 1915 καὶ 177 ἀντίτυπα τοῦ τεύχους γ-δ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, καὶ 82 ἀντίτυπα τοῦτεύχους α-β τοῦ ἔτους 1916.

2) *Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* (1842—1914). Ἐπωλήθησαν ἀπὸ 5 ἀντίτυπα τῶν ἐτῶν 1913 καὶ 1914 καὶ διενεμήθησαν 314 τοῦ ἔτους 1914.

3) Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ Π. Καββαδία. Ἐδωρήθησαν ἀντίτυπα 17.

4) Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ὑπὸ Κ. Lolling. Ἐπωλήθη ἕν.

5) Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπὸ Π. Καββαδία. Ἐπωλήθησαν ἀντίτυπα 27 ἐδωρήθη 1.

6) Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως 1885—1890 ὑπὸ Π. Καββαδία καὶ Γ. Καββεράου. Ἐπωλήθη ἀντίτυπον 1, ἐδωρήθη ἀντίτυπον 1.

7) Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς Γ'. Περιόδου. Ἐδωρήθη ἀντίτυπον ἕν.

8) Αἱ Προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου ὑπὸ Π. Τσούντα. Ἐπωλήθησαν ἀντίτυπα 2, ἐδωρήθη ἕν

9) Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων ὑπὸ Γ. Παπαβασιλείου. ἐδωρήθη ἀντίτυπον ἕν.

10) Ἐπιγραφαὶ Μακεδονίας ὑπὸ Γ. Π. Οἰκονόμου. Τεῦχος Α'. Ἐπωλήθησαν ἀντίτυπα δέκα, ἐδωρήθησαν δύο.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1917

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1917

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἄρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα	Εἰσπραχθέντα		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ πλέον	Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Ἐτήσιαι Εἰσφοραὶ ἑταίρων. . .	2000	2635		635		
»	2	Τόκοι καὶ μερίσματα	36242	36867		625		
»	3	Ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων. .	158	170		12		
»	4	» ἐκ δημοσιευμάτων. . . .	1500	483			1017	
»	5	» διάφορα	300	257	45		42	55
»	6	» ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	30000	15000			15000	
»	7	» ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων.	300				300	
	8	» ἐκ τοῦ Κεφαλαίου. . . .	18000	4274	10		13725	90
			88500	59686	55	1272	30085	45

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦ. Α΄ ΑΡΘΡΟΝ 4,

Ἤτοι „Ἔσοδα ἐκ δημοσιευμάτων„

	Δραχ.	Λ.
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος. . . .	454	
» » » » τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας	15	
» » » » τοῦ συγγράμματος «Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ».	5	
» » » » τοῦ συγγράμματος «Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας» ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου . . .	9	
Τὸ ὅλον	483	

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1917.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

Ὁ Λογιστής
ΠΑΝΑΓ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἄρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Ἐνταλθεῖσαι πληρωμαὶ		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Γραφείων Ἑταιρείας	7440		7104	60	335	40
»	2	Ἔξοδα διαχειρίσεως	2000		1947	60	52	40
»	3	Ἐπίδομα Γραμματέως Συμβουλίου (κατὰ τὸν Ὀργανισμὸν)	720		720			
Β	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Βιβλιοθήκης	3480		3455		25	
»	2	Ἔξοδα πλουτισμοῦ κ.τ.λ. Βιβλιοθήκης	6520		4414	55	2105	45
Γ	1	Ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη	20868		16064	15	4803	85
»	2	Ἀπαλλοτρίωσις ἀκινήτων κτημάτων ἐν Ἀθήναις πρὸς ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν	18000				18000	
»	3	Ἀγορὰ ἀρχαίων	500				500	
Δ	Μ	Δημοσιεύματα	17000		15497	25	1502	75
Ε	1	Τέλη χαρτοσήμου	200		100		100	
»	2	Συντάξεις	972		972			
»	3	Ἔκτακτα ἔξοδα	8300		8298	75	1	25
ΣΤ	Μ	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	2500		1112	65	1387	35
			88500		59686	55	28813	45

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦΑΛ. Γ ΚΑΙ Δ

Ἤτοι ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη καὶ δημοσιεύματα.

α') Ἀνασκαφαὶ	Δραχ.	Λ.
Δαπάναι ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον	4544	15
» » παρὰ τὸν Ἰλισσὸν	800	75
» » Ἐρετρίας	2408	50
» » Ἀμφιαρείου	5442	25
Δι' ἐρεύνας καὶ μελέτας ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν χώραν πρὸς καθορισμὸν τῶν Δήμων	570	
Δι' ἀπεικόνισιν μωσαϊκοῦ ἐδάφους Σηραγγείου Πειραιῶς	400	
Δι' ἀρχαιολογικὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων	398	50
Δι' ἐρεύνας καὶ μελέτας τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βυζαντινῶν μνημείων	1500	—
Σύνολον	16 064	15

β') Δημοσιεύματα	Δραχ.	Λ.
α') Δαπάναι διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ ἔτους 1916	2182	65
» διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ ἔτους 1917	6185	95
» διὰ τὰ πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1915	2101	40
» διὰ τὰ πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1916	100	80
» διὰ τὸ σύγγραμμα Α. Ἀρβανιτοπούλλου «Γραπταὶ Στῆλαι Παγασῶν»	1791	75
» διὰ τὸ σύγγραμμα Α. Κεραμοπούλου «Τοπογραφία Δελφῶν»	238	
» δι' ἀγορὰν 25 δεσμίδων χάρτου διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν δημοσιευμάτων	2100	
» διὰ βιβλιοδετικὰ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδ. καὶ Πρακτικῶν	381	70
	15082	25
β') » διὰ συνδρομὴν εἰς Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχαιολ. Δρ. 375		
» διὰ συνδρομὴν εἰς περιοδ. «Νέος Ἑλληνομνήμων» 40	415	
Σύνολον	15497	25

Α'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας, προσκληθέντες διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1917 ὑπ' ἀριθ. 472 ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου, ἐπελήφθημεν τῆς ἐξελέγξεως τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1917 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας, ἐκ τῶν ταμιακῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα.

Α' Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α') Χρέωσις.

Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1916 κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας. . .	Δρ.	3.335,35
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ. .	»	55.412,45
» » ἀπὸ ὑπόλοιπον συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου ἔτους 1916	»	18.000,—
» » καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ. . . .	»	38.000,—
Τὸ ὅλον..	»	114.747,80

β') Πίστωσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ. . .	Δρ.	59.686,55
» » Ἐθνικὴν Τράπεζαν (καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν)	»	17.275,—
» » Λαϊκὴν Τράπεζαν (καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν)	»	8.000,—
» » ἀγορὰν 75 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Λαρίσης - Συνόρων.	»	20.193,75
» » ἀγορὰν 35 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889	»	7.700—
Ὑπόλοιπον εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1917 κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν.	»	1.892,50
Τὸ ὅλον	»	114.747,80

Β' Ἔσοδα καὶ ἔξοδα.

α') Ἔσοδα.

Ἀπὸ εἰσφορὰς ἑταίρων	Δρ.	2,635,—
» τόκους καὶ μερίσματα	»	36,867,—
» ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων	»	170,—
» » ἐκ δημοσιευμάτων	»	483,—
» » διάφορα	»	257,45
» » ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	»	15,000,—
» ποσὸν ληφθὲν ἐκ τοῦ Κεφαλαίου πρὸς ἐξίσωσιν.	»	4,274,10
Τὸ ὅλον	»	59.686,55

β') Ἔξοδα.

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν γραφείων	Δρ.	7,104,60
» ἔξοδα διαχειρίσεως	»	1,947.60
» ἐπίδομα τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου	»	720,—
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης	»	3,455,—
» ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης.	»	4,414,55
» ἀνασκαφὰς καὶ πᾶσαν πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένην δαπάνην	»	16,064,15
» δημοσιεύματα	»	15,497,25
» τέλη χαρτοσήμου	»	100,—
» συντάξεις	»	972,—
» ἔκτακτα ἔξοδα	»	8,298,75
» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	1,112,65
Τὸ ὅλον	»	59,686.55

Γ' Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α') Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1917 ἀνήρχετο εἰς	Δρ.	872,243,95
Ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:		
Ἀπὸ ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ	»	1,892,50
» Κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	25,9863,80
» ἀκίνητα κτήματα	»	18,447,50
» 80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	229,515,25
» 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. Ἑνοποιήσ. 1898 .	»	171,795,75
» 400 » Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889 .	»	86,725,50
» 170 » Ἐθνικοῦ Δανείου 1907	»	17,258,25
» 30 » Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου τῶν 30,000,000	»	25,—
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.	785,518,55

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	785,518,55
Ἀπὸ 1 ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου Κεφαλοποιήσεως καὶ μίαν ἀπόδειξιν δραχμῶν 140.	»	640 —
» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1914 τῶν 500,000,000	»	48,110,65
» 75 » Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμου Πειραιῶς - Λαρίσης - Συνόρων ἔτους 1889	»	20,193,75
» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	7,849,—
» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπέζῃ	»	8,000,—
» προκαταβολάς.	»	1,932,—
Τὸ ὅλον.	»	872,243,95

β') Παθητικόν.

Τὸ δὲ παθητικὸν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1917 ἀνήρχετο εἰς Δρ. 872,243,95
ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ Κεφάλαιον. . . . . » 872,243,95

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1917 ἀνήρχετο εἰς . . . . Δρ. 872,243,95

ἀποτελούμεν ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ.	»	1,892,50
2)	» κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863,80
3)	» ἀκίνητα κτήματα.	»	18,447,50
4)	» 80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	229,515,25
5)	» 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Ἑνοποιήσεως	»	171,795,75
6)	» 400 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889	»	86,725,50
7)	» 170 » » Δανείου 1907. . . .	»	17,253,25
8)	» 30 » » Πατριωτικοῦ Δανείου τῶν 30.000.000.	»	25,—
9)	» 1 ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου Κεφαλαιοποιήσεως καὶ μίαν ἀπόδειξιν δραχμῶν 140 . . .	»	640,—
10)	» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 1914 τῶν 500.000 000	»	48,110,65
11)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Λαρίσσης-Συνόρων κλπ. ἔτους 1889	»	20,193.75
12)	» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	7,849,—
13)	» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ	»	8,000,—
14)	» προκαταβολάς	»	1,932,—
	Τὸ ὅλον	Δρ.	872,243 95

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας ἡ Ἑταιρεία κέκτηται πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἤτοι: «Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα», «Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» κλπ. καταγεγραμμένα λεπτομερῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, ἐξ ὧν κατὰ τὸ ἔτος 1917 ἐπωλήθησαν καὶ εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 483, ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δραχμὰς 1017, ἐνεγράφησαν δὲ εἰς τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸ Κεφάλαιον Α', ἄρθρον 4.

Ἐκ τῆς γενομένης ἐξελέγξεως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ διαχείρισις τοῦ λήξαντος ἔτους εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβὴς καὶ ὅτι ἐτηρήθησαν ἀνελλιπῶς τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου καὶ τοῦ Λογιστηρίου. Ὅθεν καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ προτείνωμεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1917 ὡς ὀρθῶς γενομένην, ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1917 καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰανουαρίου 1918.

Τὰ μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας

Α. Ζωγράφος

Α. Τ. Μπασιᾶς

Ἐν τῇ τακτικῇ συνελεύσει τῶν ἑταίρων τῇ γενομένῃ τῇ 14 Ἰανουαρίου 1918 ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, μεθ' ὃ ὁ γραμματεὺς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1917 πεπραγμένων ἔχουσαν οὕτω:

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1917

Προσερχόμενον τὸ Συμβούλιον ἐνώπιον Ὑμῶν, ἵνα λογοδοτήσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους 1917, ἀνακοινοῖ ἐν πρώτοις μεταβολὰς γενομένας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἑταιρείας καὶ τροποποιήσεις τοῦ Ὀργανισμοῦ. Ἀρχομένου τοῦ 1917 ὁ ἐκ τῶν συμβούλων κ. Δ. Παππούλιας, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐξελέγη Β' ἀντιπρόεδρος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κ. Θεοφανοπούλου, δηλώσαντος παραίτησιν ἕνεκα τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ὑγείας του. Ἐπίσης δὲ εἰς πλήρωσιν κενῆς θέσεως ἐν τῷ Συμβουλίῳ ἐξελέγη σύμβουλος ὁ διευθυντὴς τοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου κ. Ἀ. Ἀδαμαντίου, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ κατὰ Ἰούνιον ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους γενομένη παρ' ἡμῖν πολιτειακὴ μεταβολὴ κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας διατάξεων τοῦ Ὀργανισμοῦ, διότι ἡ Ἑταιρεία ἦτο πλέον ἀκέφαλος, δὲν εἶχεν οὔτε Πρόεδρον οὔτε Ἀντιπρόεδρον ἀναπληροῦντα τὸν Πρόεδρον. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἡ ἁπλουστάτη τῶν λύσεων ἦτο ὅπως ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου αὗται

αἱ διατάξεις αἱ ἰσχύουσαι περὶ κενουμένων θέσεων συμβούλων. Ταύτην δὲ τὴν λύσιν προέκρινε τὸ Συμβούλιον καὶ εἰς τὴν συνέλευσιν Ὑμῶν, κληθεῖσαν τῇ 16 Ἰουλίου καὶ 3ης Σεπτεμβρίου 1917, προέτεινε. Συγχρόνως δὲ προέτεινε τὸ Συμβούλιον καὶ ἄλλας τινὰς τροποποιήσεις τῶν διατάξεων τοῦ Ὀργανισμοῦ ἀναγκαίας πρὸς κανονικὴν διαρρύθμισιν τῶν τῆς Ἑταιρείας.

Τὰς προτάσεις ταύτας ὁμοφώνως ἀπεδέξατο πάσας ἡ συνέλευσις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου, ἐκύρωσε δὲ καὶ ἡ Κυβέρνησις διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀπὸ 14ης Σεπτεμβρίου 1917 Β. Διατάγματος ἔχουσι δὲ αὗται κυρωθεῖσαι ὡς ἑξῆς: (*)

«Τὰ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 6ης Ἰουλίου 1916 ἄρθρα 9 καὶ 10 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας ἀντικαθίστανται διὰ τῶν ἑξῆς:

Ἄρθρον 9.—Τὰ τῆς Ἑταιρείας διοικεῖ δεκαεπταμε-

(*) Αἱ εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς 16ης Ἰουλίου ὑποβληθεῖσαι καὶ ὑπ' αὐτῆς ἀποδεκταὶ γενόμεναι προτάσεις εἶχον ὡς ἑξῆς:

«**Ἄρθρον 9.** — Τὰ τῆς Ἑταιρείας διοικεῖ δεκαεπταμελὲς Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρου καὶ ἐκ τοῦ Γραμματέως, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μελῶν, καὶ ἐκ δέκα τεσσάρων συμβούλων, ὧν δύο εἶναι οἱ ἑκάστοτε Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ὁ Τμηματάρχης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος. Εἶνε δὲ τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τὰ μὲν μόνιμα, τὰ δὲ μὴ μόνιμα.

Μόνιμα μέλη εἶνε οἱ κατὰ τὰ ἀνωτέρω Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ὁ Τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος, ἐπίσης δὲ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου.

Τῶν λοιπῶν μὴ μονίμων δέκα καὶ τριῶν μελῶν ἡ ἐκλογὴ γίνεται ἀνὰ τριετίαν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἄρθρον 10.

Ἄρθρον 10. — Ἐν τῇ κατὰ Ἰανουάριον γινομένῃ κατὰ τὸ ἄρθρον 31 τακτικῇ γενικῇ Συνελεύσει τῶν Ἑταίρων ἐκλέγονται διὰ τὴν ἀρχομένην τριετίαν καὶ διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας δέκα μέλη τοῦ Συμβουλίου. Ἐκλογεῖς καὶ ἐκλέξιμοι εἶναι τακτικοὶ ἑταῖροι ἔχοντες δικαίωμα ψήφου κατὰ τὸ ἄρθρον 7·

Ἡ ψηφοφορία, μία οὖσα καὶ μυστική, γίνεται διὰ ψηφοδελτίου αὐτοπροσώπως, ἐν ᾧ ἀναγράφονται δέκα ὀνόματα ἑταίρων μονίμως οἰκούντων ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Πειραιεῖ. Πᾶς πέραν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ δελτίῳ οὐδόλως λογίζεται. Ἐπίσης οὐδόλως λογίζονται οἱ ψῆφοι ὑπὲρ τινος μὴ μονίμως οἰκοῦντος ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Πειραιεῖ.

λὲς Συμβούλιου ἐκλεγόμενον ἀνὰ τριετίαν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 10ου καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Προέδρου, τοῦ Ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ Γραμματέως καὶ ἐκ δέκα τεσσάρων συμβούλων, ὧν δύο εἶνε οἱ ἑκάστοτε Γενικὸς Γραματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ Τμηματάρχης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 10.—Κατὰ τὴν δευτέραν ἀνὰ τριετίαν γινο-

Κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην συνεδρίαν ἐκλέγει διὰ φαφανερᾶς ψηφοφορίας τὸ Συμβούλιον ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μελῶν τὸν Γραμματέα καὶ τρεῖς πρὸς τούτοις συμβούλους, λαμβανομένους ἐξ ἑταίρων, οἵτινες εἶναι Καθηγηταὶ τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἢ ἐν Ἀθήναις διωρισμένοι διευθυνταὶ Μουσείων, ἢ Ἔφοροι Ἀρχαιοτήτων. Ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ Συμβουλίῳ τέσσαρα τοὐλάχιστον τοιαῦτα μέλη, δύναται ἡ ἐκλογὴ νά γίνηται καὶ ἐξ ἄλλων τακτικῶν ἑταίρων.

Τὸ Συμβούλιον δικαιοῦται νὰ προβαίνῃ εἰς ἀντικατάστασιν παντὸς μέλους αὐτοῦ ἀπουσιάσαντος ἀδικαιολογήτως τῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου πλέον τῶν ἓξ μηνῶν. Ἡ ἀντικατάστασις γίνεται κατὰ τὸ ἄρθρον 18.

Τὸ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἄρθρον 16 ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ἑξῆς.

Ἄρθρον 16.— Ὁ ἀντιπρόεδρος ἀναπληροῖ τὸν Πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον. Ἀπόντα δὲ ἢ κωλυόμενον τὸν Ἀντιπρόεδρον ἀναπληροῖ εἷς τῶν συμβούλων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ὁριζόμενος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναπληροῦται καὶ ὁ Γραμματεὺς ἀπὼν ἢ κωλυόμενος.

Τὸ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἄρθρον 18 ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ἑξῆς.

Ἄρθρον 18.— Ἐὰν ἐκλίπῃ ἢ παραιτηθῇ ὁ Πρόεδρος ἢ ὁ Ἀντιπρόεδρος ἢ ὁ Γραμματεὺς, ἢ ἐὰν ὁπωσδήποτε εἶναι κενὴ τοιαύτη θέσις, τὸ Συμβούλιον, μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς οὕτω κενωθείσης θέσεως συμβούλου, προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντικαταστάτου ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἐὰν ἐκλίπῃ ἢ παραιτηθῇ ἢ μὴ ἀποδεχθῇ τὴν ἐκλογὴν σύμβουλός τις, τὸ Συμβούλιον ἀντικαθιστᾷ αὐτὸν δι' ἑνὸς ἐκ τῶν τακτικῶν ἑταίρων. Αἱ ἐκλογαὶ αὗται γίνονται διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ παραγράφῳ τοῦ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἄρθρου 3ου, ἡ φράσις «πέντε τὸ πολὺ κατ' ἔτος» τροποποιεῖται μεταβαλλομένη εἰς «δέκα τὸ πολὺ κατ' ἔτος».

Προσωρινὴ διάταξις. — Μετὰ τὴν διὰ Β. Διατάγματος ἔγκρισιν τῶν τροποποιήσεων τούτων τοῦ Ὀργανισμοῦ τὸ νῦν Συμβούλιον συμπληροῖ ἑαυτὸ κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις καὶ διοικεῖ τὰ τῆς Ἑταιρείας μέχρι τέλους τοῦ ἐπιόντος ἔτους 1918.»

μένην τακτικὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν ἑταίρων τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου ἐκλέγονται διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας δώδεκα μέλη τοῦ διὰ τὴν ἀρχομένην τριετίαν διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐκ τῶν τακτικῶν ἑταίρων τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου κατὰ τὸ ἄρθρον 7. Ἡ ψηφοφορία, μία οὖσα καὶ μυστική, γίνεται διὰ ψηφοδελτίου αὐτοπροσώπως, ἐν ᾧ ἀναγράφονται δώδεκα ὀνόματα ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Πειραιεῖ μονίμως οἰκούντων ἑταίρων.

Πᾶς πέραν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ δελτίῳ οὐδόλως λογίζεται. Ἐπίσης οὐδόλως λογίζονται αἱ ψῆφοι ὑπέρ τινος οἰκοῦντος ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Τὸ οὕτως ἐκλεγὲν Συμβούλιον συνέρχεται ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως καί, ἐν ἀπουσίᾳ τούτου, ὑπὸ τὴν τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν παρόντων συμβούλων, εἰς πρώτην μετὰ τὴν ἐκλογὴν συνεδρίαν, καθ' ἣν προβαίνει εἰς συμπλήρωσιν ἑαυτοῦ ἐκλέγον τρεῖς ἐπὶ πλέον συμβούλους λαμβανομένους ἐξ ἑταίρων, οἵτινες εἶνε καθηγηταὶ τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἢ ἐν Ἀθήναις διωρισμένοι διευθυνταὶ Μουσείων ἢ ἔφοροι ἀρχαιοτήτων. Ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ Συμβουλίῳ τέσσαρα τοὐλάχιστον τοιαῦτα μέλη, δύναται ἡ ἐκλογὴ νὰ γίνηται καὶ ἐξ ἄλλων ἑταίρων. Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ἐκλέγει πρὸς τούτοις τὸ Συμβούλιον ἐξ ἁπάντων τῶν ἑαυτοῦ μελῶν τὸν Πρόεδρον, τὸν Ἀντιπρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα. Αἱ ἐκλογαὶ αὗται γίνονται διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Τὸ Συμβούλιον δικαιοῦται νὰ προβαίνῃ εἰς ἀντικατάστασιν παντὸς μέλους αὐτοῦ ἀπουσιάσαντος ἀδικαιολογήτως τῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου πλέον τῶν ἓξ μηνῶν. Ἡ ἀντικατάστασις γίνεται κατὰ τὸ ἄρθρον 18.

Τὸ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἄρθρον 16 ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ἑξῆς:

Ἄρθρον 16.—Ὁ Ἀντιπρόεδρος ἀναπληροῖ τὸν Πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον. Ἀπόντα δὲ ἢ κωλυόμενον τὸν Ἀντιπρόεδρον ἀναπληροῖ εἷς τῶν συμβούλων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ὁριζόμενος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναπληροῦται καὶ ὁ Γραμματεὺς ἀπὼν ἢ κωλυόμενος.

Τὸ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἄρθρον 18 ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ἑξῆς:

Ἄρθρον 18.—Ἐὰν ἐκλίπῃ ἢ παραιτηθῇ ὁ Πρόεδρος ἢ ὁ Ἀντιπρόεδρος ἢ ὁ Γραμματεύς, ἢ ἐὰν ὁπωσδήποτε εἶναι κενὴ τοιαύτη θέσις, τὸ Συμβούλιον μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς οὕτω κενωθείσης θέσεως συμβούλου, προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντικαταστάτου ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἐὰν ἐκλίπῃ ἢ παραιτηθῇ ἢ μὴ ἀποδεχθῇ τὴν ἐκλογὴν σύμβουλός τις, τὸ Συμβούλιον ἀντικαθιστᾷ αὐτὸν δι' ἑνὸς ἐκ τῶν τακτικῶν ἑταίρων. Αἱ ἐκλογαὶ αὗται γίνονται διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Ἡ δευτέρα παράγραφος τοῦ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἄρθρου 3 τοῦ Ὀργανισμοῦ τροποποιουμένη διὰ τῆς διαγραφῆς τῆς φράσεως «εἰς οὐδεμίαν ὑποχρεούμενος συνδρομὴν κτλ.», ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἄνδρας τῶν παρ' ἡμῖν διαπρέποντας ἐν τῇ πολιτείᾳ ἢ ἐν τοῖς γράμμασι δύναται νὰ ἐκλέγῃ τὸ Συμβούλιον, πέντε τὸ πολὺ κατ' ἔτος, δι' ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας, τακτικοὺς ἰσοβίους ἑταίρους».

Προσωρινὴ Διάταξις.—Μετὰ τὴν διὰ Β. Διατάγματος ἔγκρισιν τῶν τροποποιήσεων τούτων τοῦ Ὀργανισμοῦ τὸ νῦν Συμβούλιον συμπληροῖ ἑαυτὸ κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις καὶ διοικεῖ τὰ τῆς Ἑταιρείας μέχρι τέλους τοῦ ἔτους, ὅτε λήγει ἡ τριετὴς αὐτοῦ περίοδος. Κατὰ τὸν Ἰα-

νουάριον τοῦ 1918 ἐνεργηθήσονται αἱ ἐκλογαὶ τῆς νέας τριετίας.»

Τὸ Συμβούλιον ἐμφανίζεται σήμερον πρὸ Ὑμῶν, ἵνα ἀνακοινώσῃ τὰ περὶ τῶν ἔργων, εἰς ἃ προέβη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Σὺν τῇ λογοδοσίᾳ του δὲ ταύτῃ καταθέτει καὶ τὴν ἀρχήν, διότι ἔληξεν ἤδη ἡ τριετὴς περίοδος, δι' ἣν τοῦτο ἦτο ἐκλελεγμένον. Νέον συμβούλιον κατ' ἀκολουθίαν πρόκειται νὰ ἐκλεγῇ ὑφ' ὑμῶν καλουμένων εἰς συνέλευσιν τῇ προσεχεῖ Κυριακῇ 21ῃ Ἰανουαρίου.

Ἕνεκα τῶν περιστάσεων δὲν κατωρθώθη ὁ συνεχισμὸς πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ 1916 ἐκτελουμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνασκαφαὶ ἐνηργήθησαν μόνον ἐν ***Ἀθήναις***, παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Καστριώτου, ἐν τῷ ἐν Ὠρωπίᾳ ἱερῷ τοῦ Ἀμφιαράου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Λεονάρδου (ὅρα Α Ε 1918 σελ. 110—111) καὶ ἐν ***Ἐρετρίᾳ*** ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κουρουνιώτου.

Ἐν ***Ἀθήναις*** ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν ἀπὸ τῶν προηγουμένων ἐτῶν ἀνακαλυφθέντων ἐρειπίων τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους. Γνωστὸν δ' ἐγένετο ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1916 ἀποκαλυφθέντων λειψάνων τοῦ οἰκοδομήματος, ὅτι τοῦτο ἦτο τετράγωνον τὸ σχῆμα. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος αἱ ἐργασίαι κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου (πρὸς δυσμάς) ὅπως ἀποκαλυφθῇ ἡ ἑτέρα τῶν γωνιῶν τοῦ οἰκοδομήματος. Βραδέως ὅμως προυχώρησαν ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐπιχώσεως τοῦ ἐδάφους ἐξικνουμένης μέχρις 7 μέτρων.

Ἐν ***Ὠρωπίᾳ*** ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμφιαράου, ἀπεκαλύφθησαν δ' ἐφ' ἁπάσης τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου, τοῦ κατ' ἐπιγραφὴν ***Χαράδρας*** κα-

λουμένου, οἰκοδομήματα, ἃ ἦσαν καταλύματα τῶν εἰς τὴν πανήγυριν ἢ πρὸς θεραπείαν προσερχομένων, παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ἐν Ἐπιδαύρῳ ξενῶνας, τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *καταγώγια* καλουμένους. Τὸ ἀξιολογώτατον τούτων τῶν ἐν Ἀμφιαρείῳ οἰκοδομημάτων εἶνε δισκελὲς μεθ' ὁμοιοσχήμου δωρικῆς στοᾶς, ἔχει δὲ 14 ἐν ὅλῳ δωμάτια ἀποκεχωρισμένα ἀλλήλων. Τῶν γενομένων δὲ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τῆς ***Χαράδρας*** κινητῶν εὑρημάτων μνημονευτέα τὰ ἑξῆς· 1) μαρμάρινον ἀγαλμάτιον παιδὸς καθημένου ἐπὶ βράχου καὶ κρατοῦντος νῆσσαν· 2) ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος, ἥτις ἐκράτει τόξον καὶ φαρέτραν· 3) βάθρον, ἐφ' οὗ δύο ψηφίσματα τῆς Αἰγῇδος φυλῆς, δι' ὧν στεφανοῦνται ἀρετῆς ἕνεκα καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τοὺς φυλέτας δύο Ἀθηναῖοι, ὁ μὲν χρυσῷ στεφάνῳ ἀπὸ 500 δραχμῶν, ὁ δέ, διδάσκαλος, ἀπὸ 1000 δραχμῶν. Εὑρέθη δὲ μολυβδοῦν ἔλασμα φέρον ἐπιγραφὴν ***ἱερὰν Ἀμφιαράου*** καὶ εἰκόνα κεφαλῆς τῆς Ὑγιείας, ὅμοιον τῷ ἐν ἔτει 1916 εὑρεθέν, ***εἰσιτήριον*** τουτέστιν, ὅπερ ἐλάμβανον καταβάλλοντες, κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον, 9 ὀβολοὺς οἱ προσερχόμενοι εἰς τὸ ἱερόν, ἵνα θεραπευθῶσιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Πρὸς τούτοις δ' εὑρέθησαν καὶ 182 χαλκᾶ νομίσματα Εὐβοέων, Θηβαίων, Λοκρῶν, Ὠρωπίων, Σαμίων, Φωκαέων, Μακεδονίας, Συρακοσίων, Δυρραχίου· ἐκομίσθησαν δὲ ταῦτα ὑπὸ τοῦ κ. Λεονάρδου ἐνταῦθα, ὑφ' οὗ καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ.

Ἐν δὲ τῇ Ἐρετρίᾳ ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐντὸς τοῦ σωζομένου τείχους περιλαμβανομένου χώρου τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἀπεκαλύφθη δὲ ἀξιόλογον οἰκοδόμημα συγκείμενον ἐξ αὐλῆς περιβαλλομένης ὑπὸ στοῶν, ἔχον δηλ. τὸ σύνηθες σχῆμα μικροῦ γυμνασίου ἢ παλαίστρας. Ἡ δυσμικὴ γωνία τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ οἰκο-

δομήματος τούτου φαίνεται ὅτι ἦτο ἱερόν τι, διότι ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει κρηπίς τις, ὡσεὶ κρηπὶς βωμοῦ, περὶ ἣν εὑρέθησαν πήλινα εἰδώλια, ἐν οἷς καὶ κεφαλαὶ πήλιναι ἱκανῶς μεγάλαι, καὶ τμήματα ἐπιγραφῶν ἀναθηματικῶν, ὧν μία μνημονεύει ἴσως τὴν Εἰλείθυιαν. Φαίνεται ἐκ τούτων, ὅτι ὁ μικρὸς οὗτος χῶρος ἦτο ἀφιερωμένος εἰς θεότητά τινα.

Προέβη δὲ τὸ Συμβούλιον καὶ εἰς ἐξερεύνησιν καὶ μελέτην τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀττικῆς δήμων διὰ τοῦ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μελῶν Γεωργίου Γαρδίκα. Βέβαια δέ, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Γαρδίκα, πορίσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης εἶνε τὰ ἑξῆς: α') ὁ ἀρχαῖος Σφηττὸς ἀναμφισβητήτως ἔκειτο παρὰ τὸ νῦν Κορωπὶ καὶ μάλιστα πρὸς Δ. τοῦ χωρίου τούτου, ἐσφαλμένης ἀποδειχθείσης τῆς γνώμης τοῦ Leake καὶ ἄλλων ἀρχαιολόγων ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ δήμου. β') Σφηττία ὁδὸς εἶνε ἡ ἐκ τοῦ Σφηττοῦ εἰς τὸ Ἄστυ ἄγουσα ὑπὲρ τὸν αὐχένα τοῦ Ὑμηττοῦ διὰ τῆς φαραγγώδους νῦν ἀτραποῦ, τῆς καταληγούσης εἰς τὴν ἐν τῇ δυτικῇ τοῦ Ὑμηττοῦ ὑπωρείᾳ θέσιν ***Πιρναρή***. γ') τὸ ἐν τῷ στενῷ τῆς Κρωπίας τεῖχος, τὸ μεταξὺ τοῦ Αἰγάλεω καὶ τῆς Πάρνηθος, ᾠκοδομήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε ἐγένοντο καὶ τὰ ἄλλα μεγαλουργήματα, τῆς πόλεως ἀκμαζούσης ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς.

Τοπογραφικὰς μελέτας ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων διὰ τοῦ παλαιοῦ ἑταίρου καὶ πρώην Γυμνασιάρχου Γ. Παπανδρέου. Κατὰ τὴν ὑποβληθεῖσαν εἰς τὸ Συμβούλιον ἔκθεσιν, πολλὰ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Ἀζανίδος, ἤτοι τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, ἐξιχνίασεν οὗτος καὶ περιέγραψεν, ἰδίᾳ τὰ τῶν πόλεων Κλείτορος, Καφυῶν, Ψωφίδος, Θαλιαδῶν, Τρι-

ταίας. Ὁ αὐτὸς προέβη εἰς ἐξευρένησιν καὶ περιγραφὴν καὶ τῶν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν σωζομένων ἀξιολόγων φραγκικῶν φρουρίων καὶ χριστιανικῶν μνημείων.

Ἐπεξέτεινε δὲ τὸ Συμβούλιον τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας καὶ εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα ἀπέστειλε τὸν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μελῶν κ. Ἀδαμαντίου, ὅπως ἐξετάσῃ καὶ περιγράψῃ τὴν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστραφεῖσαν Βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐκ νέου ἔρευναν τῶν λοιπῶν ἐν τῇ μεγάλῃ Βυζαντιακῇ πόλει χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἀποστολῆς ταύτης συνεπληρώθη τὸ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Ἀδαμαντίου συλλεγὲν ὑλικὸν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ παρασκευαζομένου ὑπ' αὐτοῦ πονήματος ***περὶ τῶν Χριστιανικῶν καὶ Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Θεσσαλονίκης.***

Διὰ δὲ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου Ἰακώβου Χ. Δραγάτση προέβη τὸ Συμβούλιον εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀνασκαφῆς καὶ εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου τοῦ ἐν Πειραιεῖ ***Σηραγγείου,*** ὑπογείου καὶ σπηλαιώδους μεγάλου κατασκευάσματος μετὰ δεξαμενῆς ἐν αὐτῷ καὶ τάφων λαξευτῶν, ὅπερ εἶχεν ἀνασκάψῃ ἄλλοτε ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Δραγάτση. Ἐν παλαιοῖς χρόνοις τὸ μέγα τοῦτο κατασκεύασμα ἦτο ἁπλοῦν σπήλαιον, ὡς τοιοῦτον δὲ ἐχρησίμευσε πρὸς ταφὴν νεκρῶν, ὑστερώτερον ὅμως ἐγένετο βαλανεῖον. Τοῦτο δ' ἦτο τὸ καθ' Ἡσύχιον ***Σηράγγειον,*** ἤτοι «τόπος καὶ βαλανεῖον ἐν Πειραιεῖ ἀπὸ Σηράγγου ἥρωος» καὶ τὸ κατ' Ἰσαῖον καὶ Ἀλκίφρονα ***Βαλανεῖον τὸ ἐν Πειραιεῖ.*** Μέρος τοῦ δαπέδου τοῦ κατασκευάσματος καλύπτεται ὑπὸ μωσαϊκοῦ εἰκονίζοντος τέθριππον, οὗ ἐπιβαίνει νεανίας, ἴσως αὐτὸς ὁ Σήραγγος. Ἀντικρὺ τούτου ἡ Σκύλλα ἐν ψηφιδωτῷ. Τὸ

κυψελοειδὲς βαλανεῖον φέρει πέριξ θήκας διὰ τὰ ἐνδύματα τῶν λουομένων. Ἀνευρέθη δὲ καὶ βωμὸς πωρίνου λίθου μετ' ἐπιγραφῆς, ἀποτετριμμένης, ἧς διασώζονται τὰ γράμματα

...ΛΛ....
...Τ...ΑΙΟΥ

κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κ. Δραγάτση

Ἀπό]λλ[ωνος
Ἀπο]τ[ροπ]αίου,

ὁ ὁποῖος Ἀπόλλων σχετίζεται πρὸς Γλαῦκον τὸν Πόντιον ἢ Εὔφημον καὶ τὴν Σκύλλαν. Ἄνωθεν τῆς θέσεως ταύτης ὑπῆρχον ἴχνη ναοῦ ἐπὶ τοῦ βράχου, τοῦ ἡρῴου ἢ ἱεροῦ τοῦ Σηράγγου ἴσως. Ἐκεῖ ἀνευρέθη καὶ ὁρόσημον φέρον ἐπιγραφήν:

HERΩIO ἤτοι Ἡρῴου
HOROΣ ἤτοι Ὅρος.

Τὸ ἡρῷον ἔκειτο ἀκριβῶς ἄνωθεν τοῦ Σηραγγείου καὶ συνεδέετο μετ' αὐτοῦ.

Τὸ Σηράγγειον ἔχει καὶ δίοδον μακρὰν ὑπογείαν ἐν τῷ βράχῳ διευθυνομένην πρὸς Ν. καὶ Ἀ. καὶ ἄγουσαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Περὶ δὲ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἀνακοινοῦται ὅτι τῆς *Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος* ἐξεδόθη ἤδη ὁλόκληρος ὁ τόμος τοῦ 1917, δὲν κατωρθώθη ὅμως ἡ ἔκδοσις τῶν ***Πρακτικῶν***, ἅτινα διατελοῦσιν εἰσέτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια, οὐδ' ἡ ἔκδοσις τοῦ περὶ τῶν ἐγχρώμων στηλῶν τῶν Παγασῶν δημοσιεύματος τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου.

Τέλος ἀνακοινοῖ τὸ Συμβούλιον, ὅτι, τὴν προαγωγὴν τῆς Ἑταιρείας καὶ κυρίως τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς δράσεως ἐπιδιῶκον, προέτεινεν εἰς συνέλευσιν τῶν ἑταίρων γενομένην τῇ 19 Νοεμβρίου 1917 τροποποίησιν τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ὀργανισμοῦ, ἐν ᾗ ἀναλυτικώτερον ἐκτίθεται ὁ σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ἀνασκαφήν, συντήρησιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν μνημείων, ὡς πρὸς τὴν μελέτην τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων καὶ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν διάδοσιν γνώσεων περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας τέχνης. Διετύπωσε τουτέστι τὸ Συμβούλιον καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν συνέλευσιν τὴν ἑξῆς πρότασιν :

«Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 11 Φεβρουαρίου 1893 Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς :

«Ἡ διὰ τοῦ ἀπὸ 15/27 Ἰανουαρίου 1837 Β. Διατάγματος ἱδρυθεῖσα Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία σκοπὸν ἔχει νὰ συνεργῇ α΄) εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, συλλογήν, συντήρησιν, ἐπιτήρησιν, ἐπισκευὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις μνημείων τῆς Ἀρχαιότητος, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Βυζαντιακῶν, Χριστιανικῶν καὶ λοιπῶν μνημείων τῶν μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· β΄) εἰς τὴν μελέτην τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων καὶ εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς βυζαντινῆς καὶ μεσαιωνικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης· γ΄) εἰς διέγερσιν ἐν γένει παρ' ἡμῖν διαφέροντος ὑπὲρ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ διάδοσιν γνώσεων περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας τέχνης.

» Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν εἰρημένων ἡ Ἑταιρεία προβαίνει κυρίως εἰς ἀνασκαφικάς, μουσειακὰς καὶ ἄλλας σχετικὰς ἐργασίας, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐκδρομὰς καὶ ἐπιστημονικὰς διαλέξεις καὶ ἀνακοινώσεις, εἰς ἵδρυσιν ἐν Ἀθήναις Μουσείου ἐκμαγείων καὶ εἰδικῆς Σχολῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, εἰς διδασκαλίαν ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων καὶ εἰς πᾶν ἄλλο μέσον συντελεστικόν, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου, πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπόν. Φροντίζει πρὸς τούτοις ἡ Ἑταιρεία πρὸς πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης αὐτῆς, ἐκδίδει τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα καὶ τὰ ἐνιαύσια Πρακτικὰ καὶ προβαίνει, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου, εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων σχετιζομένων πρὸς τὸν κατὰ τὰ ἀνωτέρω σκοπὸν τῆς Ἑταιρείας.

Σφραγῖδα ἔχει ἡ Ἑταιρεία φέρουσαν ἔμβλημα τὸ Διονυσιακὸν θέατρον καὶ ἐν κύκλῳ «Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐν Ἀθήναις, ͵αωλζ΄»

Τὴν πρότασιν ταύτην ἀπεδέξατο ἡ συνέλευσις ὁμοθυ-

μως, ὑπέβαλε δ' αὐτὴν τὸ Συμβούλιον εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἀνακοινοῖ πρὸς τούτοις τὸ Συμβούλιον τὰ ἑξῆς: Ἐξ ἀφορμῆς τῆς τελεσθείσης ἑορτῆς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῆς 90ῆς ἐπετείου τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου ἐξελέξατο ἐπιτιμίους ἑταίρους τοὺς ἐνταῦθα πρεσβευτὰς τῆς Μ. Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, «εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης, δι' ὅσα ἔπραξαν αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως καὶ προστασίας τῆς Ἑλλάδος». Τῶν σταλεισῶν δὲ τῷ Συμβουλίῳ ὑπὸ τῶν κ.κ. πρεσβευτῶν εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῶν ἀρκούμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν ἐνταῦθα μίαν μόνον, τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Μ. Βρεττανίας, ὡς πειστήριον, οἵας τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τυγχάνει ἡ Ἑταιρεία ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ:

«Εἶμαι ἀληθῶς ὑπερήφανος», γράφει ὁ λόρδος Granwill, «ὅτι αἱ ὀλίγαι λέξεις βαθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπαθείας, τὰς ὁποίας ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Μ. Βρεττανίας ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ εἴπω ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς ἐνενηκοστῆς ἐπετείου τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου εἰς ἀπάντησιν τοῦ εὐγλωττοτάτου λόγου ἑνὸς τῶν ἐγκριτωτέρων μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἔτυχον τόσον μεγάλης ἐκτιμήσεως ἐν Ἑλλάδι.

«Εἰς πάντας τοὺς Βρεττανούς, ὅσοι ἐσπούδασαν τὰ «ἀνθρωπιστικὰ» μαθήματα, ἡ Ἑλλὰς σήμερον ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἑλλάδα τῶν μεγάλων ἡμερῶν τοῦ παρελθόντος, τὴν Ἑλλάδα τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν τέκνων της ἐκ τῆς Περσικῆς καταδυναστεύσεως καὶ πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν γραμμάτων ἐν τῇ

Ἀνατολῇ, τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ὑπὸ τὸν Ἡράκλειον, τὸν Λέοντα καὶ τοὺς Κομνηνούς, ἀνέκοψε τὰς Τουρκικὰς ὀρδάς, αἱ ὁποῖαι ἠπείλησαν νὰ κατακλύσουν τὸν πολιτισμόν, τὴν ἰδίαν Ἑλλάδα ἡ ὁποία διὰ τοῦ Κανάρη, τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τόσων ἄλλων πατριωτῶν ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας.

«Ἡ ἑνότης αὕτη τῆς Ἑλλάδος, παλαιᾶς καὶ νέας, εὐστοχώτατα ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἥτις, ζῶσα ἐν τῷ παρόντι, ἔχει τὸ παρελθὸν ὡς ἀντικείμενον τῶν μελετῶν αὐτῆς.

«Τὸ περισπούδαστον ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δικαίως ἐξαίρεται καὶ μεγάλως τιμᾶται εἰς πάσας τὰς χώρας, ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ φιλολογία, ἡ ἱστορία μελετῶνται ὡς αἱ κυριώτεραι βάσεις τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὰς ἰδίας αὐτὰς χώρας καὶ ἰδιαίτατα εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν, ὅπου πάντοτε ὑπῆρξε μέγιστον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ συμπάθεια διὰ κάθε τι Ἑλληνικόν, πολλοὶ τῶν διακεκριμένων Ἑλλήνων ἑταίρων, οἵτινες κοσμοῦσι τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, εἶνε ὅσον καὶ οἱ ἰδικοί μας γνωστοί.

«Θεωρῶ κατ' ἀκολουθίαν μεγάλην δι' ἐμὲ τιμὴν τὴν ἐκλογήν μου ὡς ἐπιτίμου μέλους τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς ὁ διανοητικὸς συνεκτικὸς δεσμὸς μεταξὺ τῆς χώρας μου καὶ τῆς Ἑλλάδος, ταὐτοχρόνως δὲ καὶ ὡς κρίκος συνεκτικὸς μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος τοῦ παρελθόντος, τὴν ὁποίαν θαυμάζω ὡς τὴν μητέρα τῆς ἐλευθερίας, τῆς φιλολογίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς Ἑλλάδος τῆς σημερινῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εὔχομαι ὁλοψύχως πᾶσαν εὐδαιμονίαν, κάθε εὐτυχίαν καὶ κάθε πρόοδον.

«Εὐελπιστῶ, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑται-

ρεία θὰ ἀνθήσῃ εἰς τὸ μέλλον ἀκόμη περισσότερον ἢ ἐν τῷ παρελθόντι, καὶ ὅτι τὸ εὐγενὲς ἔργον, τὸ ὁποῖον διεξάγει μετὰ τόσης ἀφοσιώσεως, θὰ συνεχισθῇ ἀντάξιον τῶν ἐπαίνων καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου.»

Διατελῶ κ. Πρόεδρε,
ταπεινότατος Ὑμῶν θεράπων

GRANWILL

Τοσαῦτα μόνον εἶχε νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ Συμβούλιον περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους, εὔχεται δέ, ὅπως τὸ νέον Συμβούλιον, ὑπὸ αἰσιωτέρους οἰωνοὺς διατελοῦν καὶ ὑπὸ εὐμενεῖς περιστάσεις, δυνηθῇ νὰ διευθετήσῃ πρεπόντως καὶ προαγάγῃ τὰ τῆς Ἑταιρείας ἐπαξίως τοῦ λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου αὐτῆς παρελθόντος.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1917

Α'.

Ἐκδοθέντα

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1916. Τεῦχος γ'—δ'....... Ἀντίτυπα 500
2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1917. Τεῦχος α'—β'....... » 500
3) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔτους 1915.. » 500

Β'.

Πωληθέντα

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς (περίοδος 1η) 1837—1843. Ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους κθ'.
2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς (περίοδος 2α) 1862. Ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῶν τευχῶν η', ια' καὶ ιβ'.
3) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς (περίοδος 3η) 1883 καὶ ἑξῆς. Ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους γ—δ τοῦ ἔτους 1914, τρεῖς τόμοι τοῦ ἔτους 1915, δέκα ἐννέα ἀντίτυπα τοῦ τεύχους γ—δ' τοῦ ἔτους 1915 καὶ πέντε τόμοι τοῦ ἔτους 1916.
4) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Δύο ἀντίτυπα τοῦ ἔτους 1914 καὶ ἓν ἀντίτυπον τοῦ ἔτους 1915.
5) Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν· ὑπὸ Π. Καββαδία 1900 Ἀντίτυπον ἕν.
6) Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου 1915 Ἀντίτυπα τρία.

Γ'.

Διανεμηθέντα κατὰ τὸν Ὀργανισμὸν

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1916. Τεῦχος α'—β'...... Ἀντίτυπα 59
2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1916. Τεῦχος γ'—δ'....... » 139
3) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1917. Τεῦχος α'—β'....... » 135
4) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1896........... » 1
5) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1915............ » 194
6) Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς (1837) μέχρι τοῦ 1879· ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη 1879...... » 1

Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς (ἐν ἔτει 1837) ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900· ὑπὸ Π. Καββαδία 1900 .... » 3

Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου· ὑπὸ Χ. Τσούντα 1908 .... » 1

Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων ὑπὸ Γ. Παπαβασιλείου 1910 .... » 1

Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου 1915...... » 9

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1918

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1918

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἄρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ πλέον		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Ἐτήσιαι Εἰσφοραὶ τακτικῶν ἑταίρ.	2000	—	1895	—			105	—
»	2	Τόκοι καὶ μερίσματα	40432	50	41352	15	916	65		
»	3	Ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων. .	170	—	170	—				
»	4	» ἐκ δημοσιευμάτων. . . .	600	—	240	—			360	—
»	5	» διάφορα	300	—	375	55	75	55		
»	6	» ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	30000	—	30000	—				
»	7	» ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων.	300	—	425	15	125	15		
			73802	50	74457	85	1117	35	465	—

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦ. Α΄ ΑΡΘΡΟΝ 4,

Ἤτοι "Ἔσοδα ἐκ δημοσιευμάτων,,

	Δραχ.	Λ.
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος. . . .	225	—
» » » » τοῦ συγγράμματος «Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ».	15	—
Τὸ ὅλον	240	—

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1918.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

Ὁ Λογιστής
Δ. ΜΑΚΚΑΣ

Προϋπολογισμού Κεφ.	Προϋπολογισμού Ἀρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Ἐνταλθεῖσαι πληρωμαί		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Γραφείων .	6600	—	5937	50	662	50
»	2	Ἐπιδόματα καὶ συντάξεις . . .	2412	—	2412	—	—	—
»	3	Ἔξοδα διαχειρίσεως.	2500	—	1733	60	766	40
Β	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Βιβλιοθήκης.	3480	—	3480	—		
»	2	Ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης. . . .	6520	—	2654	45	3865	55
Γ	1	Ἔξοδα ἀνασκαφῶν	17500	—	16007	45	1492	55
»	2	Ἀγορὰ Ἀρχαίων	500	—	—	—	500	—
Δ	Μ	Δημοσιεύματα	18500	—	4121	35	14378	65
Ε	Μ	Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ καὶ διαλέξεις	3000	—	—	—	3000	—
ΣΤ	Μ	Διάφορα ἔξοδα	12110	50	10664	35	1446	15
Ζ	Μ	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων. .	680	—	663	55	16	45
			73802	50	47674	25	26128	25

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦΑΛ. Γ ΚΑΙ Δ

Ἤτοι ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη καὶ δημοσιεύματα.

α') Ἀνασκαφαί	Δραχ.	Λ.
Δαπάναι ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον . . .	1995	—
» » Ἀμφιαρείου.	2759	50
» » Ἐπιδαύρου.	3692	45
» » Ἐλευσῖνος .	2626	—
» » Μυστρᾶ . . .	2934	50
» » Νικοπόλεως	2000	—
Σύνολον . . .	16.007	45

β') Δημοσιεύματα	Δραχ.	Λ.
α') Δαπάναι διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ ἔτους 1917.	2418	—
» διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ ἔτους 1918	1703	35
Σύνολον . . .	4121	35

Α'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας, προσκληθέντες διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1918 ὑπ' ἀριθ. 472 ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου, ἐπελήφθημεν τῆς ἐξελέγξεως τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1918 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας, ἐκ τῶν ταμιακῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα.

Α' Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α') Χρέωσις.

Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1917 κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας. . .	Δρ.	1,892,50
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ. .	»	74,457,85
» » καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ. . . .	»	55,000,—
» » καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπέζῃ	»	14,000,—
Τὸ ὅλον.	»	145,350,35

β') Πίστωσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ. . .	Δρ.	47,674,25
» » Ἐθνικὴν Τράπεζαν (καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν)	»	47,395,15
» » Λαϊκὴν Τράπεζαν (καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν)	»	7,000,—
» » ἀγορὰν ἐντόκων Γραμματίων Ἐθνικῆς Ἀμύνης.	»	42,000,—
Ὑπόλοιπον εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1918	»	1,280,95
Τὸ ὅλον	»	145,350,35

Β΄ Ἔσοδα καὶ ἔξοδα.

α΄) Ἔσοδα.

Ἀπὸ εἰσφορὰς ἑταίρων	Δρ.	1,895,—
» τόκους καὶ μερίσματα	»	41,352,15
» ἀκίνητα κτήματα	»	170,—
» δημοσιεύματα	»	240,—
» διάφορα ἔσοδα	»	375,55
» συνδρομὴν τοῦ δημοσίου	»	30,000,—
» ἔσοδα κεκλεισμένης χρήσεως	»	425,15
Τὸ ὅλον	»	74,457,85

β΄) Ἔξοδα.

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν Γραφείων	Δρ.	5,937,50
» ἐπιδόματα καὶ συντάξεις	»	2,412.—
» ἔξοδα διαχειρίσεως	»	1,733.60
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης	»	3,480,—
» πλουτισμὸν καὶ συντήρησιν τῆς Βιβλιοθήκης	»	2,654,45
» ἀνασκαφάς	»	16,007,45
» δημοσιεύματα	»	4,121,35
» διάφορα ἔξοδα	»	10,664,35
» ἔξοδα κεκλεισμένης χρήσεως	»	663,55
Τὸ ὅλον	Δρ.	47,674.25

Γ΄ Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α΄) Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1918 ἀνήρχετο εἰς	Δρ.	899,027,55

Ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

Ἀπὸ ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ	»	1,280,95
» κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863,80
» ἀκίνητα κτήματα	»	18,447,50
» 80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	229,515,25
» 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. Ἑνοποιήσ. 1898	»	171,795,75
» 400 » Ἐθνικοῦ δανείου Παγίου 1889	»	86,725,50
» 170 » Ἐθνικοῦ δανείου Ἀμύνης 1907	»	17,253,25
» 30 » Ἐθνικοῦ δανείου Πατριωτικοῦ τῶν 30 ἑκατομ.	»	25,—
» 1 ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλοποιήσεως	»	640,—
» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ δανείου 1914 τῶν 500 ἑκατομ.	»	48,110,65
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.	833,857,65

	Ἐκ μεταφορᾶς . . . . Δρ.	833,657,65
Ἀπὸ 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμου Πειραιῶς - Λαρίσης	»	20,193,75
» 6 Ἔντοκα γραμμάτια Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἀξίας.	»	42,000,—
» καταθέσεις εἰς Ἐθνικὴν Τράπεζαν εἰς πρώτην ζήτησιν.	»	244,15
» καταθέσεις εἰς Λαϊκὴν Τράπεζαν εἰς πρώτην ζήτησιν.	»	1,000,—
» προκαταβολάς.	»	1,932,—
Τὸ ὅλον.	»	899,027,55

β') Παθητικόν.

Τὸ δὲ παθητικὸν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1918 ἀνήρχετο εἰς Δρ. 899,027,55

Ἀποτελούμενον

α) Ἐκ τοῦ Κεφαλαίου τοῦ ἔτους 1917. .	Δρ.	872,243,95	
β) Ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπὶ πλέον εἰσπραχθέντων ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1918.	»	655,35	
γ) Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς ἀδιαθέτου πιστώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ 1918	»	26,128,25	899,027,55

Ἐκ τῶν κονδυλίων β' καὶ γ' τοῦ παθητικοῦ, ἡ μὲν διαφορὰ τῶν ἐπὶ πλέον εἰσπραχθέντων ἐσόδων ἐκ δραχ. 655,35/00 δύναται νὰ προστεθῇ εἰς τὴν περιουσίαν τῆς Ἑταιρείας. Περὶ δὲ τῆς διαθέσεως τοῦ περισσεύματος τῆς ἀδιαθέτου πιστώσεως τῶν ἐξόδων ἐκ δραχ. 26,128,25/00 ἁρμόδιον νὰ ἀποφασίσῃ εἶνε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας.

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1918 ἀνήρχετο εἰς . . . . Δρ. 899,027,55

ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ.	»	1,280,95
2) » κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863,80
3) » ἀκίνητα κτήματα.	»	18,447,50
4) » 80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. . . .	»	229,515,25
5) » 1697 ὁμολογίας Ἐθν. δαν. Ἑνοποιήσεως 1898	»	171,795,75
6) » 400 » Ἐθνικοῦ δανείου Παγίου 1889	»	86,725,50
7) » 170 » » » Ἀμύνης 1907.	»	17,253,25
8) » 30 » » » Πατριωτικοῦ 30.000.000.	»	25,—
9) » 1 ὁμολογίαν Ἐθν. δανείου Κεφαλαιοποιήσεως		640,—
Εἰς μεταφορὰν	»	785,547,—

	Ἐκ μεταφορᾶς	» 785,547,—
10)	» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ δανείου τῶν 500 ἑκατομμυρίων	» 48,110,65
11)	» 75 ὁμολογίας τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς Λαρίσης.	» 20,193,75
12	» 6 ἔντοκα Γραμμάτια Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἀξίας	» 42,000,—
13)	» καταθέσεις εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν εἰς πρώτην ζήτησιν	» 244,15
14)	» καταθέσεις εἰς τὴν Λαϊκὴν Τράπεζαν εἰς πρώτην ζήτησιν	» 1000,—
15)	» προκαταβολάς	» 1,932,—
	Τὸ ὅλον	Δρ. 899,027.55

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας ἡ Ἑταιρεία κέκτηται πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἤτοι: «Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα», «Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» κλπ. καταγεγραμμένα λεπτομερῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, ἐξ ὧν κατὰ τὸ ἔτος 1918 ἐπωλήθησαν καὶ εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 240, ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δραχμὰς 360, ἐνεγράφησαν δὲ εἰς τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸ Κεφάλαιον Α΄, ἄρθρον 4.

Ἐκ τῆς γενομένης ἐξελέγξεως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ διαχείρισις τοῦ λήξαντος ἔτους εἶνε κατὰ πάντα ἀκριβὴς καὶ ὅτι ἐτηρήθησαν ἀνελλιπῶς τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου καὶ τοῦ Λογιστηρίου. Ὅθεν καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ προτείνωμεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1918 ὡς ὀρθῶς γενομένην, ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1918 καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Ἰανουαρίου 1919.

Τὰ μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας

Α. Τυπάλδος Μπασιᾶς.
Ι. Πρωτοπαπᾶς
Ιω. Βλαχογιάννης
Δ. Ι. Μουτσόπουλος

Ἐν τῇ τακτικῇ συνελεύσει τῶν ἑταίρων τῇ γενομένῃ τῇ 13ῃ Ἰανουαρίου 1919 ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας, μεθ' ὃ ὁ γραμματεὺς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1918 πεπραγμένων ἔχουσαν οὕτω:

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1918

Παρουσιαζόμενον τὸ Συμβούλιον, ἵνα λογοδοτήσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους, λόγον ποιεῖται ἐν πρώτοις περὶ τῶν ἑταίρων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ *ἐκλογικῷ καταλόγῳ* τοῦ 1918 τακτικῶν ἑταίρων ἀνέρχεται εἰς 147. Τούτων οἱ μὲν κατέβαλον τὴν ἐνιαυσίαν συνδρομὴν οἱ δὲ εἶνε τακτικοὶ ἑταῖροι ἰσόβιοι ἐκ τῶν καταβαλόντων συνδρομὴν ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλοὶ τακτικοὶ ἑταῖροι μὴ καταβαλόντες συνδρομὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Συμφώνως ταῖς διατάξεσι τοῦ Ὀργανισμοῦ δὲν περιελήφθησαν οὗτοι ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, δὲν ἐνηργήθησαν ὅμως τὰ πρὸς διαγραφὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ μητρῴου. Ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ πολέμου ἀκαταστασίας, τὸ Συμβούλιον δὲν ἐνόμισε δίκαιον νὰ προβῇ εἰς τὴν κατὰ τὸν Ὀργανισμὸν ἐνέργειαν, ἐπιφυλάσσεται δὲ νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτον μέτρον ὁδηγούμενον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀρξαμένου ἔτους, ἐκ τῆς προθυμίας τοῦ-

τέστιν, ἥν θὰ ἐπιδείξωσιν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἑταῖροι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν ὑποχρεώσεων (*).

Κατὰ τὴν συνοπτικὴν κατάστασιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Ἑταιρείας, ἥν ἔντυπον ἔχετε ὑπ' ὄψει ὑμῶν, κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος τὰ μὲν ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς δρ. 74,457 τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δρ. 47,674. Προέκυψεν ἄρα περίσσευμα δρ. 26,128. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε πραγματικὸν περίσσευμα διὰ νὰ προστεθῇ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας, διότι προέρχεται ἐκ μὴ διαθέσεως πιστώσεων ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, ἅς τὸ Συμβούλιον κατὰ μέγα τοὐλάχιστον μέρος ἐξ ἀνάγκης θὰ ἀναγράψῃ ἐν τῷ Προϋπολογισμῷ τοῦ ἀρχομένου ἔτους. Διὰ τοῦτο τὸ Συμβούλιον μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Προϋπολογισμοῦ θὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει διαθέσεως τοῦ φαινομένου τούτου περισσεύματος.

Περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἀνακοινοῖ τὸ Συμβούλιον, ὅτι ἡ ἔκδοσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος βαίνει κανονικῶς, ὅσον οὔπω δὲ

(*) Ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῆς 21ης Ἰανουαρίου 1918 καὶ τῇ ἐπακολουθησάσῃ πρώτῃ συνεδρίᾳ τοῦ Συμβουλίου τῆς 22ας τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους, συμφώνως τῇ γενομένῃ μετατροπῇ τοῦ 9ου ἄρθρου τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας, τῇ γενομένῃ ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῆς 16ης Ἰουλίου 1917, γενομένων ἀρχαιρεσιῶν, κατηρτίσθη τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ὡς ἑξῆς: Πρόεδρος Ν. Γ. Πολίτης, ἀντιπρόεδρος Γ. Σωτηριάδης, γραμματεὺς Π. Καββαδίας, σύμβουλοι: Γ. Ἰ. Ἀγγελόπουλος, Ἀ. Ἀδαμαντίου, Δ. Αἰγινήτης, Δ. Ἀντωνιάδης, Γ. Γαρδίκας, Ἀ. Ζυγομαλᾶς, Π. Καστριώτης, Κ. Κουρουνιώτης, Δ. Λάμψας, Β. Λεονάρδος, Δ. Μακκᾶς, Θ. Σοφούλης, καὶ Χρ. Τσούντας. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο παρέμεινε μέχρι τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων τῆς συνελθούσης τῇ 29ῃ Νοεμβρίου 1920 καὶ ἀπομακρυνάσης αὐτὸ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Β. Δ τοῦ δημοσιευθέντος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 273 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τεύχει α' τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1920, περὶ ἀνακλήσεως τοῦ ἀπὸ 14ης Σεπτεμβρίου 1917 Β. Δ. περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων ἄρθρων τινῶν τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, δημοσιευθέντος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 204 φύλλῳ τῆς 19ης Σεπτεμβρίου 1917 τῆς αὐτῆς Ἐφημερίδος.

δημοσιεύονται τὰ τρία πρῶτα τεύχη τοῦ ἔτους 1918. Ἡ τῶν πρακτικῶν ἔκδοσις καθυστερεῖ ἕνεκα δυσκολιῶν τινων. Ἐδέησε πρὸ πάντων νὰ συνταχθῇ καὶ δημοσιευθῇ ἐν αὐταῖς πλήρης καὶ ἀκριβὴς κατάλογος τῶν ἑταίρων, τῶν τε τακτικῶν καὶ τῶν ἐπιτιμίων. Ἔπειτα καὶ ἐκθέσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ὀλίγαι καὶ βραχεῖαι ὑπῆρχον, δι' ὧν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκδοθῇ ὁπωσδήποτε τεῦχος εὐπρόσωπον· διὰ τοῦτο ἐλήφθη τὸ μέτρον ὅπως Πρακτικὰ δύο ἐτῶν ἐκδοθῶσιν εἰς ἓν τεῦχος. Ἡ δὲ ἔκδοσις τοῦ περὶ Παγασῶν συγγράμματος προσέκρουσεν εἰς ἀνυπέρβλητον δυσχέρειαν, προκληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, μὴ συμμορφουμένου πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ νόμου τῆς Ἑταιρείας, ἤτοι τοῦ Ὀργανισμοῦ, πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου.

Ἕνεκα τῶν κατὰ τὸν λῆξαν ἔτος ἀνωμάλων περιστάσεων καὶ κυρίως ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐργατῶν δὲν ἐδυνήθη ἡ Ἑταιρεία νὰ ἐπεκτείνῃ, ὅσον ἔπρεπε, τὰ ἀνασκαφικὰ αὐτῆς ἔργα. Ἐξηκολούθησε τὰς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνασκαφὰς ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ κ. Καστριώτου, ἐν Ἀμφιαρείῳ διὰ τοῦ κ. Λεονάρδου (ὅρα ΑΕ 1918 σ. 73-100) καὶ ἐν Νικοπόλει διὰ τοῦ κ. Φιλαδελφέως. Ἐξηκολούθησε πρὸς τούτοις καὶ τὰς παλαιὰς ἀπὸ τοῦ 1880 ἐνεργουμένας ἀνασκαφὰς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῆς Ἐπιδαύρου, διὰ δὲ τοῦ κ. Κουρουνιώτη ἐπανέλαβε τὰς παλαιὰς ὡσαύτως ἀνασκαφὰς τῆς Ἐλευσῖνος. Ἐπανελήφθησαν δὲ καὶ αἱ διὰ τοῦ κ. Ἀδαμαντίου ἐνεργούμεναι καὶ ἀπὸ ἐτῶν διακοπεῖσαι ἐργασίαι ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μιστρᾷ καὶ τῷ Φραγκικῷ Γερακίῳ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἐργασιῶν, κατ' ἐκθέσεις ὑποβληθείσας ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἐφόρων καὶ μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ ΤΟΥ ᾨΔΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Αἱ ἐν τῷ ᾿Ωιδείῳ τοῦ Περικλέους ἀνασκαφαὶ ἡμῶν, αἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 ἀρξάμεναι δαπάνῃ τῆς ᾿Αρχαιολογικῆς ῾Εταιρείας, ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη 1915 καὶ 1916 (πρβ. ΑΕ 1914 καὶ ἐφεξῆς) πρὸς ἐντελῆ ἀποκάλυψιν αὐτοῦ. Τὸ παρελθὸν ἔτος 1918, ἕνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως ἡμῶν, δὲν εἰργάσθημεν· καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πολλαὶ καὶ ποικίλαι δυσχέρειαι ὑπῆρξαν, ὡς ἡ ἔλλειψις ἐργατῶν καὶ ἡ μεγάλη ὑπερτίμησις τῶν ἡμερομισθίων. Μικροῦ δεῖν ἀνεστέλλετο πᾶσα ἀνασκαφικὴ ἐργασία. Παρ᾿ ὅλας ὅμως τὰς δυσκολίας ταύτας ἡ ῾Εταιρεία ἡμῶν, ἐν μέτρῳ, ἀπεφάσισε κατὰ τὸ παρὸν ἔτος τὴν ἐξακολούθησιν ὅλων ἐν γένει τῶν ὑπ᾿ αὐτῆς ἀπὸ ἐτῶν ἐνεργουμένων ἀνασκαφῶν, ὡς καὶ νέας τοιαύτας εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη τῆς ῾Ελλάδος ἐπεχείρησε. Καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ᾿Ωιδείῳ ἐξηκολουθήσαμεν δι᾿ ὀλίγων ἐργατῶν ἐπὶ τρίμηνον περίπου τὰς ἐργασίας καὶ οὕτως ἠδυνήθημεν νὰ ἀνακαλύψωμεν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἐργασίας ὁλόκληρον τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος, οὗτινος τὰ θεμέλια εὑρέθησαν ἐν καλῇ καταστάσει· σῴζονται δὲ καὶ ὀρθοστάται, τινὲς τῶν ὁποίων εὑρέθησαν κατὰ χώραν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἵσταντο οἱ λίθινοι τοῦ οἰκοδομήματος κίονες, οἱ περιθέοντες κατὰ τὸν Βιτρούβιον τὸ ᾿Ωιδεῖον, ὅπερ ὁ Παυσανίας (Α 20) καλεῖ *κατασκεύασμα*. Ὄπισθεν δὲ καὶ ὑψηλότερον εὑρέθη καθ᾿ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς βορείου ταύτης πλευρᾶς ὁ βράχος κεκομμένος ἔμπροσθεν καθέτως καὶ ἄνωθεν ὁριζοντίως, ὡς εὕρομεν αὐτὸν ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν· ἀποτελεῖ δὲ οὗτος τὸ διάζωμα ἢ τὸν λεγόμενον *περίπατον*, ὅστις ἦτο διὰ πλακῶν ἐστρωμένος. Ὄπισθεν δὲ ὑπῆρχον τὰ μαρμάρινα ἑδώλια, ὧν περὶ τὰ δεκαπέντε ἐν ὅλῳ εἰς τεμάχια εὕρομεν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἡμῶν, ἀλλ᾿ οὐχὶ κατὰ χώραν.

Ταῦτα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, φέρουσι κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος ἀνάγλυπτον γλαῦκα. (Πρβλ. ΑΕ 1914 σελ. 161 εἰκ. 18, 19 καὶ 19α).

Ἐν τῷ ἄνω στρώματι καὶ εἰς βάθος ἐλάχιστον (0,60μ.) ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος, εὕρομεν ἐπίσης θεμέλια οἰκιῶν, μεταγενεστέρων χρόνων, ὧν τὸ ὑλικὸν ἀπετελεῖτο ἐκ μεγάλων εἰργασμένων τροχμαλοπαγῶν λίθων, εἰλημμένων καὶ τούτων ἐκ τοῦ ἐγγύτατα κειμένου ἀναλήμματος τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Τὰ θεμέλια τῶν οἰκιῶν τούτων δὲν φθάνουσι τὸ στερεὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἐξικνοῦνται εἰς βάθος μόλις τριῶν μέτρων, ἐν ᾧ τὸ στερεὸν ἔδαφος, ἔνθα τὰ θεμέλια τοῦ Ὠδείου, ἔχει βάθος 6 ½ - 7 μέτρ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἐν τοῖς ὑπογείοις τῶν οἰκιῶν τούτων εὕρομεν πλείστους παμμεγέθεις πίθους ἐν τῇ γῇ κεχωσμένους, χρησιμεύοντας εἰς ἐναπόθεσιν δημητριακῶν καρπῶν. Τινὲς τούτων ἐπικεχρισμένοι ἔσωθεν δι' ἀμμοκονίας θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἐναπόθεσιν ὑγρῶν, οἴνου ἢ ἐλαίου.

Αἱ οἰκίαι αὗται, ὡς εἰκάζομεν, ἀνηγέρθησαν πάντως, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν (1455) ἤτοι ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Ἡ ἐπίχωσις καὶ ἐνταῦθα εἶναι μεγίστη, ὑπερβαίνουσα τὰ 6 μέτρα, προῆλθε δὲ ἐν μέρει ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν κλιτύων τῆς Ἀκροπόλεως κατερχομένων χωμάτων, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως ἐκ τῶν χωμάτων τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Ὁ πυκνὸς συνοικισμὸς τοῦ τμήματος τούτου τῆς πόλεως, ὅπερ σήμερον καλεῖται *Πλάκα*, ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἔτι. Κατὰ περίεργον δὲ σύμπτωσιν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐνταῦθα ἐτοποθετεῖτο ὁ δῆμος Κυδαθηναίων, τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἐν τῇ περὶ δήμων τοῦ Ἄστεως πραγματείᾳ ἡμῶν ἀπεδείξαμεν (πρβλ. Die Demen von Attika. Leipzig 1886).

Εὑρήματα κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἄξια λόγου δὲν εἴχομεν, πλὴν ἑνὸς ἑδωλίου μαρμαρίνου σχεδὸν σώου, φέροντος καὶ τούτου κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος ἀνάγλυπτον γλαῦκα. Ἡ ἐργασία περιωρίσθη εἰς ἐκχωμάτωσιν τοῦ χώρου πρὸς ἐντελῆ ἀποκά-

λυψιν τῆς Δ. πλευρᾶς. Οὕτως, ἀνασκαφέντος ὁλοκλήρου τοῦ εἰς τὸ Δημόσιον ἀνήκοντος χώρου, ἀνάγκη ἤδη νὰ ἀπαλλοτριωθῶσιν οἱ πλησίον κείμενοι οἰκίσκοι, ὅπως, καταδαφιζομένων τούτων, προχωρήσῃ ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν ἐπὶ πλέον καὶ οὕτω φέρωμεν εἰς φῶς ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα.

Ἀθήνησι 30 Δεκεμβρίου 1918

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

ΑΙ ΕΝ ΝΙΚΟΠΟΛΕΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΕΤΕΙ 1918.

Αἱ ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου σκαφικαὶ ἔρευναι κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἤρξαντο τὴν 20 Αὐγούστου, διεκόπησαν δὲ περὶ τὰ μέσα 7|βρίου. Κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο χρονικὸν διάστημα ἀνέσκαψα ἐν τῇ θέσει «Βασιλόσπητο», ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς περιφήμου Χριστιαν. Βασιλικῆς Δουμετίου, ὅπου πρὸ τριετίας εἶχον τὸ πρῶτον ἀποκαλύψει μέγα τετραγωνικὸν περιστύλιον μετὰ πολλῶν πέριξ δωματίων καὶ ἄλλων διαμερισμάτων. Τὸ δάπεδον πολλῶν τούτων εἶναι ψηφιδωτόν, ὡς καὶ τὸ τοῦ περιστυλίου, ὑπὸ δὲ τὸ δάπεδον μιᾶς τῶν μεγάλων αἰθουσῶν, ἥτις πιθανὸν νὰ ἦτο *τρικλίνιον*, ἀνεκάλυψα προπέρυσι χθαμαλὸν ὑπόγειον μετὰ κιονίσκων ἐκ δισκοειδῶν πλίνθων, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς ὑπόκαυστον τῆς εἰρημένης αἰθούσης. Ὅμοιον κατασκεύασμα ἀνεῦρον καὶ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ λήξαντος ἔτους ὑπὸ ἕτερον διαμέρισμα τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος.

Παραπλεύρως μάλιστα τούτου ἀπεκαλύφθη μικρὸν δωμάτιον μετὰ ἑστίας, ἐν ᾗ ἐτίθετο ἡ πυρά, ἧς ἡ θερμότης διωχετεύετο διὰ σωλήνων πρὸς τὸ εἰρημένον ὑπόγειον.

Ἐκ πάσης τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐργασίας ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον ἐν τῷ τετραγώνῳ τούτῳ περιστυλίῳ, ὅπερ ἦτο, ὡς καὶ ἡ ἔναντι Χριστιαν. Βασιλικὴ Δουμετίου, τελείως τε-

θαμμένον καὶ ἀθέατον πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς, εἰκάζω νῦν, ὅτι τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κτίριον ἦν ἓν τῶν σπουδαιοτάτων τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περιβλέπτου θέσεως, ἐν ᾗ ἀνιδρύθη. Ἐπειδὴ ἐν τούτοις δὲν παρουσιάζει χαρακτῆρα δημοσίου κτιρίου, ὑποθέτω, ὅτι πρόκειται περὶ *ἀνακτόρου* ἢ θερινῆς ἐπαύλεως τῶν ἐν Νικοπόλει παραθεριζόντων ἑκάστοτε Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, μετὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐν τῷ προκειμένῳ χώρῳ τῆς θαυμαστῆς Βασιλικῆς Δουμετίου, ἥτις ἦτο ἀναμφισβητήτως ὁ *Μητροπολιτικὸς ναὸς* τῆς Νικοπόλεως, μετεσκευάσθη ὁλοσχερῶς καὶ μετεσχηματίσθη εἰς *Συνοδικὸν* ἢ *Μητροπολιτικὸν μέγαρον*. Τοῦτο μαρτυροῦσι πλεῖστα τεκμήρια, οἷον κελλία μεθ' ἁγιογραφιῶν, ψηφιδωτὰ δάπεδα μετὰ ἐπιγραφῶν ἐπισκοπικῶν κλπ.

Ἓν τῶν τεκμηρίων τούτων εἶναι καὶ τὸ πρὸς Ν. τοῦ περιστυλίου ἐρείπιον *Νυμφαίου*, ὅπερ βεβαίως ἀπετέλει ἐξάρτημα τοῦ ἀνακτόρου. Ἐντὸς μιᾶς νύμφης ἢ κόγχης αὐτοῦ ἀπεκάλυψα θαυμάσιον *ψηφιδωτόν*, τὸ ὁποῖον ὅμως οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τοῦ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου εἶχον καλύψει διὰ παχυτάτου ἐξ ἀσβεστοκονιάματος ἐπιστρώματος οὕτω σκληροῦ, ὥστε ἐδέησε ἐπὶ ἡμέρας ὅλας μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ μεγάλης προσοχῆς κατὰ ἐλάχιστα τεμάχια νὰ ἀφαιρεθῇ! Τὸ ἀποκαλυφθὲν κάτωθεν ψηφιδωτὸν καλλίστης τέχνης, πλὴν δυστυχῶς λίαν ἐφθαρμένον, παριστᾷ *Νηρηΐδα ὀχουμένην ἐπὶ θαλασσίου τέρατος*, ἄνωθεν δ' αὐτῆς τὸν ἥλιον ἀκτινοβολοῦντα. Ὅτι δ' ἡ κάλυψις ἦν ἔργον τῶν Χριστιανῶν ἐνοίκων, ἐμαρτύρουν δύο μεγάλοι δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ ἀσβεστοκονιάματος γεγραμμένοι *σταυροί*.

Συγχρόνως πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἠσχολήθην κατὰ τὴν ἐν Νικοπόλει διαμονήν μου καὶ εἰς τὴν περισυλλογὴν πολλῶν ἔτι ἀρχαίων, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἐπισκευὴν καὶ στερέωσιν τῶν περιφήμων ψηφιδωτῶν τῆς εἰρημένης Βασιλικῆς, ἅτινα ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν καὶ ἐκ τῆς κατασκηνώσεως ἐν Νικοπόλει πολυαρίθμων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη στρατευμάτων εἶ-

χον πάθη σπουδαίως, ἐὰν δὲ δὲν προέβαινον πέρυσιν εἰς τὴν ἐκ νέου στερέωσιν καὶ διατήρησίν των θὰ ἐθρηνοῦμεν σήμερον τὴν ὁλοσχερῆ ἐξαφάνισιν τῶν μοναδικῶν τούτων μνημείων τῆς ἀρχαίας Χριστιαν. τέχνης.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Ἐπανελήφθησαν καὶ ἐφέτος αἱ ἐπὶ μακρὸν διακοπεῖσαι ἐργασίαι τῆς Ἑταιρείας ἐν Ἐλευσῖνι. Καὶ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ χρήζουσι πολλὰ σημεῖα ῥιζικωτέρας καὶ μᾶλλον μεθοδικῆς ἐξερευνήσεως, καὶ ἐκτὸς τούτου εἶνε ἀκόμη πολὺς χῶρος ἀνεξερεύνητος. Τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἐργασίας ἔγινεν ἔξω τοῦ ἱεροῦ παρὰ τὸν νότιον τοῖχον τοῦ περιβόλου, ἀπεκομίσθη δὲ ἐκεῖθεν μέγα μέρος τῆς ἐπιχώσεως, ἥτις ἐκάλυπτε τὸν καλῶς καὶ εἰς μέγα ὕψος σῳζομενον τοῖχον τοῦ περιβόλου. Ἔξω τοῦ περιβόλου ἔγινε πρὸς τούτοις ἐργασία ἐπὶ τῆς πρὸ τῶν Μεγάλων Προπυλαίων αὐλῆς· ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν ἐκεῖθεν οἱ μεγάλοι σωροὶ τῶν λίθων, οἵτινες ἔγιναν κατὰ τὰς προηγηθείσας ἀνασκαφάς, ἐκαθαρίσθη τελειότερον τὸ ἔδαφος, καὶ εὑρέθη τὸ ὅριον τῆς πλακοστρωσίας πρὸς ἀνατολάς, ὡς καὶ τὰ λείψανα τῆς πύλης, ἥτις ἔφερεν εἰς ταύτην· ἀνεκαλύφθη δ' ἐπίσης πρὸ τῶν θεμελίων τοῦ μικροῦ ναΐσκου τῆς Ἀρτέμιδος τετράγωνον ἐκ μαρμάρων κτίσμα, ἴσως βωμός. Μικρὰ ἐργασία ἔγινε καὶ παρὰ τὸ ἀνάλημμα τῆς Φιλωνείου στοᾶς κατὰ τὰ Βορειοανατολικά· ἐπὶ τοῦ σῳζομένου ἐκεῖ ἀρχαιοτάτου (Μυκηναϊκοῦ;) τοίχου ἀνευρέθη μικρὰ Μυκηναϊκὴ πυλίς.

Ἐπίσης ἐξητάσθησαν προσεκτικώτερον τὰ λείψανα τῶν τοιχαρίων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναφανῆ ἐκεῖ εἰς παλαιοτέρας ἀνασκαφὰς καὶ ἐσκάφη τὸ ἔδαφος βαθύτερον, εἰς τινα σημεῖα μέχρι τοῦ φυσικοῦ. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐδείχθη, ὅτι τὰ τοιχάρια ἀνήκουσιν εἰς οἰκίσκους τοῦ 7^{ου} ἢ 6^{ου} αἰῶνος π. Χ. Βαθύτερον τῶν θεμελίων τῶν τοιχαρίων τούτων εὑρίσκονται

ἀγγεῖα καὶ ἄλλα λείψανα μυκηναϊκῶν χρόνων. Ἡ ἔρευνα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἔχῃ σπουδαιότατα ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν διευκρίνησιν πολλῶν ζητημάτων τοῦ ἱεροῦ

К. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΜΥΣΤΡΑ (1918)

Εὐρύτατον ὑπῆρξε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία εἶχε πρὸ 10ετίας ἀναλάβει εἰς τὸν Μυστρᾶν (ἀπὸ τοῦ 1906). Μετὰ τὴν στερέωσιν τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Δαφνίου, μετὰ τὴν προπαρασκευὴν συστηματικῆς ἐργασίας πρὸς διάσωσιν τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπεφάσισε ν' ἀναδείξῃ τὸν Μυστρᾶν καὶ τὸ Γεράκι κέντρον καὶ ἀφετηρίαν συνεχοῦς καὶ συστηματικῆς μερίμνης ὑπὲρ τῶν βυζαντινῶν μνημείων. Εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ τὸ Γεράκι συνοψίζεται ἡ ὅλη βυζαντινὴ τέχνη τῶν προηγουμένων αἰώνων καὶ ἡ προσπάθεια τῆς ἀναγεννήσεως διὰ τὸ μέλλον.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας σκοπὸν κύριον εἶχεν, ὡς εἰκός, τὴν συντήρησιν καὶ ἀναστύλωσιν τῶν πολυτίμων ἐκείνων λειψάνων τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τέχνης. Ἡ μέριμνα τῆς συντηρήσεως καὶ εὐτρεπίσεως τῶν μνημείων θὰ ἐπεξετείνετο, ἕως ὅτου κατωρθοῦτο νὰ ἀναδειχθῇ ὁ Μυστρᾶς ἀποκλειστικὸς ἀρχαιολογικὸς χῶρος ὅμοιος πρὸς τὰ μεγάλα ἱερὰ τῆς ἀρχαιότητος (Ὀλυμπίαν, Ἐπίδαυρον, Δελφούς). Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην συντηρήσεως τῶν μνημείων θὰ ἔβαινεν ἡ μελέτη καὶ ἔρευνα αὐτῶν. Ἡ βυζαντινὴ νεκρόπολις τοῦ Μυστρᾶ καὶ ἡ φραγκοβυζαντινὴ τοῦ Γερακίου θὰ ἐγίνετο θέμα λεπτομεροῦς ἱστορικῆς καὶ τεχνικῆς μελέτης, μετ' ἀπεικονίσεως καὶ σχεδιογραφήσεως τῶν πολυτίμων λειψάνων καὶ ὅλου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

Αἱ ἐργασίαι αὗται ἤθελον συνδυασθῇ μὲ τὴν ἐν Ἀθήναις ἵδρυσιν τὴν ἀπὸ πολλοῦ μελετωμένην τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου.

Ὁ Μυστρᾶς καὶ τὸ Γεράκι δύνανται νὰ παράσχωσι τὸ πολυτιμότατον ὑλικὸν τοῦ Μουσείου. Σειρὰ φωτογραφιῶν, σχεδιογραφημάτων, ἀντιγράφων τῶν τοιχογραφιῶν, γυψίνων ἐκμαγείων τῶν γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων ἀποτελοῦσι πολύτιμον τμῆμα ἀπεικονίσεων τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου. Ἀκόμη καὶ πρωτότυπα ἔργα τοῦ Μυστρᾶ καὶ τοῦ Γερακίου, τμήματα τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι καταρρέουσι καὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατος ἄλλως ἡ διάσωσις, θὰ ἀποτελέσωσιν ἀνεκτίμητον αἴθουσαν τῆς ζωγραφικῆς τῆς Βυζ. Ἀναγεννήσεως.

Καὶ τότε μέν, πρὸ 10 ἐτῶν, ἐξετελέσθησαν ἐν Μυστρᾷ πολλαὶ καὶ ὠφέλιμοι ἐργασίαι. Τὰ ἐπελθόντα ἐσωτερικὰ γεγονότα ἐκώλυσαν τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου. Ἤδη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὰς ἐργασίας μὲ τὸ ἴδιον εὐρὺ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ περισσότερον ἀναγκαῖον καὶ σκόπιμον ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιτευχθεῖσα ἵδρυσις τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου.

Ἡ κατάστασις εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ πρὸ 10 ἐτῶν δὲν ἦτο εὐχάριστος. Τὸ θλιβερὸν εἶναι, ὅτι καὶ σήμερον εὑρίσκεται εἰς βαθμὸν ὑπερβαλλόντως δυσάρεστον. Εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ἐκκλησίαν, τὸν Ἅγιον Δημήτριον, περιφέρονται εἰς τὸ προαύλιον διάφορα οἰκιακὰ ζῷα, εἰς δὲ τὸν νάρθηκα, μεταβεβλημένον εἰς ἀποθήκην ἐλαίου, αἱ περίφημοι τοιχογραφίαι εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς παντοίας κακώσεις. Καὶ ὡς πρὸς ταῦτα μὲν οὐδὲν ἠδυνάμην νὰ πράξω, προσεπάθησα μόνον διὰ τῶν ἐργασιῶν νὰ ἐπιφέρω τὴν συντήρησιν.

Σπουδαῖον μέρος τῆς ἐργασίας ὑπῆρξεν ἡ στερέωσις διὰ πλαισιώματος τσιμέντου καταρρεουσῶν τοιχογραφιῶν (εἰς τὴν Παντάνασσαν, τὸ Ἀφεντικό). Μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἐξηκρίβωσα πόσον ἀσφαλὴς μετὰ 10 ἔτη παρέμεινεν ἡ διὰ τοῦ τρόπου τούτου στερέωσις τῶν τοιχογραφιῶν. Ἐν γένει δὲ καὶ ἡ ὅλη συντήρησις τῶν τότε ἐξασφαλισθέντων μνημείων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἄλλην ἐγκατάλειψιν, διατηρεῖται ἀσφαλεστάτη καὶ τελεία.

Ἐπείγουσαν ἀνάγκην μερίμνης εἶχεν ὁ πάγκαλος ναὸς τοῦ

Ἀφεντικοῦ, ὅπου τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν εἰσέρρεον διὰ τῆς στέγης. Μὴ δυνηθεὶς νὰ προβῶ εἰς ἀσφαλῆ διὰ κεράμων στέγασιν προέβην εἰς προσωρινήν, ἀλλὰ στερεὰν ἐξασφάλισιν, ἐπιστρώσας διὰ στρώματος κορασανίου, ὁλοκλήρου τῆς σωζομένης στέγης.

Μεγάλην ἐργασίαν εὐτρεπίσεως καὶ ἐρεύνης ἔκαμα εἰς τὴν Ἄνω Πόλιν, ὅπου τὰ Παλάτια τῶν Δεσποτῶν.

Τὰ περισσότερα κινδυνεύοντα μέρη τῶν τοίχων ἐξησφάλισα διὰ συμπληρώσεως τῆς οἰκοδομῆς. Δι' ἐκχωματώσεων καὶ τακτοποιήσεως τῶν χωμάτων ἔκαμα προσιτὰ τὰ Παλάτια καὶ τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου εἰς τὸν ἐπισκέπτην. Προέβην δὲ εἰς ἐκσκαφὰς καὶ ἄλλας ἐργασίας πρὸς πλήρη μελέτην τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς οἰκοδομικῆς τῶν πολυτιμοτάτων διὰ τὸν βυζαντιακὸν βίον Παλατίων τῶν Δεσποτῶν.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Σπουδαιότατα καὶ ὅλως ἀπροσδόκητα ἐπιγραφικὰ εὑρήματα ἔχομεν ἐξ Ἐπιδαύρου, ἀνάγοντα ἡμᾶς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ πολιτεύματα τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας καὶ διεξοδικὴν ἀπαιτοῦντα ἔκθεσιν πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν.

Διὰ τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀνασκαφῶν ἐξηκολούθησεν ἡ ἀποκάλυψις τῶν παρὰ τὰ Προπύλαια κτισμάτων καὶ ἤχθησαν εἰς φῶς καὶ ἄλλα πολύχρωμα μωσαϊκὰ παρέχοντα εἰκόνα ταπήτων, ἀριστουργήματα πολυσυνθέτου γεωμετρικῆς καὶ ἔστιν ὅτε ὅλως ἐσχηματοποιημένης φυτικῆς διακοσμήσεως. Σὺν τῇ ἀποκαλύψει δὲ τῶν μωσαϊκῶν ἤνεγκεν ἡ σκαφὴ εἰς φῶς καὶ ἀξιολογωτάτας ἐπιγραφάς, αἵτινες ἐν μεσαιωνικοῖς χρόνοις εἶχον χρησιμεύσει ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν. Τρεῖς τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, αἵτινες δημοσιεύονται ἐν τῇ νῦν ὑπὸ τὰ πιεστήρια Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι, σχετίζονται πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς ἐξ αὐτονόμων ὁμοσπόνδων πό-

λεων τῆς Ἀχαΐας καὶ λοιπῆς Πελοποννήσου ἀποτελουμένης Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας, ἥτις ἱδρυθεῖσα τῷ 280 π. Χ. ἐπαγιώθη διὰ τοῦ Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου, ὅστις ἐγένετο κατὰ Πολύβιον ὁ ***ἀρχηγὸς καὶ καθηγεμὼν τοῦ καλλίστου ἔργου, τῆς Πελοποννησίων ὁμονοίας***. Τὸ ὄνειρον τοῦ Ἀράτου, ὅπως ἡ Ὁμοσπονδία περιλάβῃ ὁλόκληρον τὴν Πελοπόννησον, ἐπραγματοποίησε Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης, ὅστις ἐγένετο ὁ ***ἀγωνιστὴς καὶ τελεσιουργὸς*** τοῦ καλλίστου τούτου ἔργου. Ἐκλιπόντος ὅμως καὶ τοῦ Φιλοποίμενος, τοῦ τελευταίου Ἕλληνος, ἡ Πελοπόννησος καὶ σὺν αὐτῇ πᾶσα ἡ λοιπὴ Ἑλλὰς ἐδουλώθη, ὑπαχθεῖσα ἀπὸ τοῦ 146 π Χ. ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Ῥώμης. Εἰς τούτους τοὺς Πελοποννησιακοὺς Ἀχαϊκοὺς χρόνους ἀνάγουσιν ἡμᾶς αἱ εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαί.

Ἐκ τῆς πρώτης τῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν, ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι ἔπεμψαν πρεσβευτὴν εἰς Ῥώμην τὸν ἑαυτῶν συμπολίτην Ἀρχίλοχον Ἀριστοφάντου, ἵνα συνάψωσι φιλίαν καὶ συμμαχίαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Κατώρθωσε δ᾿ ὁ Ἀρχίλοχος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του. Ἐξεδόθη τὸ σχετικὸν δόγμα τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἐγένετο ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ἥτις, χαραχθεῖσα ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος, ἀνετέθη ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ἀντίγραφα δὲ τῶν πράξεων τούτων ἐκόμισεν ὁ Ἀρχίλοχος εἰς Ἐπίδαυρον. Εὐγνωμονοῦντες ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαύριοι, ἐτίμησαν τὸν ἑαυτῶν πρεσβευτὴν δι᾿ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῶν κατὰ τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν δύναται νὰ ἀγάγῃ ἡμᾶς εἰς ἐξακρίβωσιν τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, εἰς καθορισμὸν τῆς χρονολογίας αὐτῆς καὶ εἰς συναγωγὴν πορισμάτων, δι᾿ ὧν προάγεται ἡ ἐπιστήμη.

Ἡ Ἐπίδαυρος ἦτο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας

ἀπὸ τοῦ 243 π Χ., ἀποστέλλουσα δὲ πρεσβευτὴν εἰς ξένην ἐπικράτειαν καὶ συνάπτουσα συμμαχίαν μετ' αὐτῆς, ἀπεστάτει ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας καὶ δεινὴν προὐκάλει καθ' ἑαυτῆς τιμωρίαν. Κατὰ τὸν καταστατικὸν νόμον τῶν Ἀχαιῶν, εἰς τὰς ἀποτελούσας τὴν Συμπολιτείαν πόλεις, ὄχι μόνον δὲν ἐπιτρέπετο νὰ ἀποχωρήσωσιν ἀπὸ τῆς Ὁμοσπονδίας, ἀλλ' οὐδὲ νὰ πέμπωσιν ἢ νὰ δέχωνται πρέσβεις παρὰ ξένης μὴ ὁμοσπόνδου πόλεως ἢ κράτους. Πρὸς ἐξακρίβωσιν ἄρα τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐξεταστέον πότε ἐδύναντο οἱ Ἐπιδαύριοι νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς Πελοποννησιακῆς ὁμοσπονδίας καὶ νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην, τίνα λόγον ἢ συμφέρον εἶχον καὶ πότε ἐδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο ἀτιμωρητεί.

Ἰσχύοντος τοῦ μνημονευθέντος νόμου, δὲν θὰ ἐτόλμων οἱ Ἐπιδαύριοι νὰ παραβῶσιν αὐτόν. Ἄλλως μέχρι τοῦ 200 π. Χ, μέχρι δηλ. τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κηρύξεως πολέμου κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε', δὲν εἶχον προφανῶς συμφέρον τι νὰ προβῶσιν εἰς ἀποστασίαν καὶ δὴ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀφοῦ οὐδ' ἀνεμιγνύοντο τότε οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλως ἡ Ὁμοσπονδία διετέλει τότε ἐν ἀκμῇ. Ἐπὶ μᾶλλον δὲ προέκυπτεν αὕτη καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 198, ἀφ' οὗ ἔτους ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων ἀναγκασθέντες οἱ Ἀχαιοί, ἐγκατέλιπον τοὺς ἕως τότε φίλους καὶ συμμάχους Μακεδόνας καί, δεχθέντες τὰς προτάσεις τῶν Ῥωμαίων, συνεμάχησαν καὶ συνεπολέμησαν τούτοις προσεκτήσαντο δὲ μετ' ὀλίγον τὸν Ἀκροκόρινθον, (ὃν κατεῖχε Μακεδονικὴ φρουρά), τὴν Τριφυλίαν καὶ Ἡραίαν καὶ τὸ Ἄργος αὐτό, ὃ εἶχε περιπέσει εἰς χεῖρας τοῦ Νάβιδος. Ἐξηκολούθησαν δὲ προαγόμενα τὰ πράγματα τῆς Συμπολιτείας. Παρὰ τὰς παρεμβλη-

θείσας δυσχερείας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὑποθαλπόντων τὰς ἀντιζηλίας τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν Συμπολιτείαν, προσηρτήθη εἰς ταύτην διὰ τοῦ Φιλοποίμενος καὶ ἡ Σπάρτη αὐτὴ καὶ ἡ Μεσσήνη καὶ αὐτὴ ἡ Ἦλις· οὕτω δὲ ἡ Συμπολιτεία εἶχε περιλάβει κατὰ τὸ 190 π. Χ. πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον. Δὲν ἠδύνατο ἄρα οὐδὲ μέχρι τοῦδε νὰ ἔχῃ λόγον ἢ συμφέρον μικρά τις πόλις, οἵα ἡ Ἐπίδαυρος, ἵνα ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς Ὁμοσπονδίας.

Ἀλλ' ἡ κραταίωσις αὕτη τῆς Συμπολιτείας ἀπήρεσκεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἤθελον τοὺς Ἀχαιοὺς οὐχὶ ἰσχυρούς, ἐλευθέρους καὶ ἀνεξαρτήτους, ἀλλ' ἀσθενεῖς καὶ ὑπηκόους περισπωμένους ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ συγκρούσεων. Μόνον σκοπὸν ἐπιδιώκοντες ἐν Ἑλλάδι τὴν διὰ παντὸς τρόπου προαγωγὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν συμφερόντων, ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ἀξίωμα *διαίρει* καὶ *βασίλευε* καὶ μετῆλθον κακόβουλον καὶ ῥᾳδιουργὸν πολιτικήν, προβαίνουσαν καὶ μέχρις ἀθετήσεως τοῦ δικαίου, παραβαίνουσαν δὲ καὶ τοὺς ὅρους, ἧς εἶχον συνάψει μετὰ τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίας. Ἀφορμὴν παρεῖχον αὐτοῖς οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Μεσσήνιοι, οἵτινες ἐζήτουν εὐκαιρίαν, ἵνα ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας· προσέφευγον δ' εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ῥωμαίων, ἀναμιγνύοντες οὕτως αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπὸ συμμάχων τῆς Συμπολιτείας μεταβάλλοντες αὐτοὺς εἰς ἡγεμόνας. Ὅτε δεινῶς ἐτιμώρησεν ὁ Φιλοποίμην τοὺς Σπαρτιάτας τῷ 188, θελήσαντας νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, ἔπεμψαν αὗται πρέσβεις εἰς Ῥώμην κατηγοροῦντες τῶν Ἀχαιῶν. Δευτέρα πρεσβεία ἐστάλη εἰς Ῥώμην· ὅτε δὲ οἱ Ἀχαιοὶ ἐφαρμόζοντες τὸν νόμον τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν μονομερῆ ἀποστολὴν πρέσβεων εἰς ξένην ἐπικράτειαν, κατεδίκασαν εἰς θάνατον τοὺς εἰς Ῥώμην μεταβάντας, ἀγανάκτησις κατέ-

λαβε τὴν Ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἥτις ἠπείλησε χρῆσιν βίας κατὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἀπήτησε τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀποφάσεως. Ὅτε δὲ οἱ Μεσσήνιοι ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀπέστησαν τῷ 183 ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, οἱ δ' Ἀχαιοί, πέμψαντες πρεσβείαν εἰς Ῥώμην, ἐζήτησαν βοήθειαν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμμαχίας, «δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει», ἀπήντησαν οἱ Ῥωμαῖοι, «οὐδ' ἂν ἀποστῶσι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι», ἔδωκαν δηλαδὴ τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν, κατὰ Πολύβιον, «κηρύγματος ἔχουσαν διάθεσιν τοῖς βουλομένοις ἕνεκα Ῥωμαίων ἀφίστασθαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας». Ὁ Φιλοποίμην ἀνθίστατο κατὰ τῶν σχεδίων τῆς Ῥώμης καὶ ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τῶν Μεσσηνίων, ἡττήθη ὅμως καὶ ἐφονεύθη. Καὶ ἐτιμώρησε μὲν ὁ Λυκόρτας τοὺς Μεσσηνίους, δὲν ἐδύνατο ὅμως νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῆς Ῥώμης παραλύουσαν Συμπολιτείαν. Ἐπὶ τὰ χείρω δ' ἔβαινον τὰ πράγματα τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε ἱδρύθη καὶ ἐκρατύνθη ἐν αὐτῇ τῇ Συμπολιτείᾳ ὀλιγαρχικὴ φατρία φρονοῦσα τὰ τῶν Ῥωμαίων. Καλλικράτης ὁ τῆς φατρίας ταύτης ἀρχηγὸς κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ στρατηγὸς τῷ 179 καὶ οὕτω νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ἑαυτοῦ πρόγραμμα, καθ' ὅ οἱ Ἀχαιοὶ ὀφείλουσι νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὰς ἐκ Ῥώμης διαταγὰς καὶ «*μήτε νόμον, μήτε στήλην* μητ' ἄλλο μηδὲν προὐργιαίτερον νομίζειν τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως» (Πολ. 24, 10 καὶ 11). Χάριν τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ συμφερόντων καὶ τῆς ἑαυτοῦ φατρίας, τοὺς Ῥωμαίους ἤθελε **κυρίους** τῆς Συμπολιτείας. Ὅτε οἱ Ρόδιοι ἐζήτουν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τῶν Κρητῶν «Οὐκ» ἔφη, «δεῖν οὔτε πολεμεῖν οὐδενὶ χωρὶς τῆς Ῥωμαίων γνώμης οὔτε βοήθειαν πέμπειν οὐδενὶ κατ' οὐδενός» (Πολ 38, 16). Τὸ σχέδιον δὲ τοῦτο τοῦ Καλλικράτους καθ' ὁλοκληρίαν ἐπέτυχε, ὅτε τῇ προδοτικῇ αὐ-

τοῦ ἐνεργείᾳ ἀπήχθησαν εἰς Ῥώμην τῷ 167 οἱ ἐκ τῆς ἐθνικῆς μερίδος 1000 ἐκεῖνοι Ἀχαιοί, ὡς διατελέσαντες δῆθεν εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Περσέα. Ἐξεμηδενίσθη οὕτω πᾶσα ἐκ τῆς ἐθνικῆς μερίδος ἀντίστασις, ἡ δὲ Συμπολιτεία περιῆλθεν εἰς ἀποσύνθεσιν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων φανερὰ πλέον ἐγένετο ἡ μέχρι τοῦδε τὰ προσχήματα ἐν μέρει τηροῦσα πολιτικὴ τέχνη τῶν Ῥωμαίων, ἥτις ἐμφανίζεται νῦν μεταβεβλημένη ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἐν Ῥώμῃ κρατουμένους Ἀχαιοὺς εἰς κακοήθη κακουργίαν, ὡς πρὸς δὲ τὴν Συμπολιτείαν εἰς ὠμὴν βαιότητα. Ὁ νόμος ὁ ἀπαγορεύων εἰς τὰς πόλεις νὰ πέμπωσι πρέσβεις εἰς μὴ ὁμοσπόνδους πόλεις ἢ κράτη εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 184, συνεργίᾳ τῆς Ῥώμης, περιέλθει εἰς ἀχρηστίαν, τώρα ὅμως καταργεῖται καὶ ὁ νόμος ὁ ἀπαγορεύων εἰς τὰς πόλεις τὴν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἀποστασίαν. Αὐτὴ ἡ Ῥώμη ἐπιδιώκουσα φανερὰ πλέον τὴν διάλυσιν τῆς Ὁμοσπονδίας, ὄχι μόνον ὑποστηρίζει τὰς ἀποστάτιδας πόλεις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 165 ἀναλαμβάνει αὐτὴ αὐθαιρέτως τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίζῃ καί, ἐν περιπτώσει ἀντιστάσεως, αὐτὴ νὰ ἐκτελῇ καὶ πραγματοποιῇ τὸν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἀποχωρισμὸν σημαντικῶν πόλεων. Ἡ εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἀνήκουσα Αἰτωλικὴ πόλις Πλευρών, πέμψασα τῷ 164 πρεσβείαν εἰς Ῥώμην, κατὰ παράβασιν τοῦ Ἀχαϊκοῦ νόμου, ἐπέτυχεν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τὴν ἀπόσπασιν αὐτῆς. Εἰς δὲ τὸν εἰς Πελοπόννησον ἀπεσταλμένον τότε ὑπὸ τῆς Συγκλήτου Γάϊον Σουλπίκιον Γάλλον εἶχε δοθῆ εἰδικὴ παραγγελία, κατὰ Παυσανίαν, νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ὅσον τὸ δυνατὸν πολλὰς πόλεις. Εἰς τὰς αὐθαιρεσίας δὲ ταύτας μάτην ἠθέλησε νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν ἡ ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ὑπερισχύσασα ἀπὸ τοῦ 150 δημοκρατικὴ μερὶς ὑπὸ τὸν Δίαιον καὶ Κριτόλαον. Ὁ Δίαιος ἔσπευσε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐν

ἀχρηστίᾳ νόμον περὶ ἀποστολῆς πρέσβεων εἰς ξένην ἐπικράτειαν, ἀπαγορεύσας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψωσιν ἰδίαν πρεσβείαν εἰς Ῥώμην, τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως ἦτο ἀπόφασις καὶ διαταγὴ τῆς Συγκλήτου, ἀνακοινωθεῖσα τῷ 148 εἰς τοὺς ἐν Κορίνθῳ συνηγμένους Ἀχαιούς, ὅπως ἀποσπασθῶσι πλέον ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἡ Λακεδαίμων καὶ ἡ Κόρινθος αὐτὴ καὶ τὸ Ἄργος καὶ ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ πρὸς Οἴτῃ Ἡράκλεια. Ὀργὴ καὶ ἀγανάκτησις κατέλαβε τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπὶ τοιούτῳ ἀκούσματι, ἐπηκολούθησε δὲ κήρυξις πολέμου καὶ γενικὸς κατὰ τῶν Ῥωμαίων συναγερμὸς τῶν Ἀχαιῶν, ὅστις ἤγαγεν εἰς τὴν τῷ 146 φοβερὰν ἐν τῷ Ἰσθμῷ σύρραξιν τῆς Ἀχαϊκῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ῥώμης. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἀπώλετο διὰ παντὸς ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερία καὶ διελύθη πολλὰ παθοῦσα ἡ τῶν Ἀχαιῶν Ὁμοσπονδία.

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐπισκοπήσεως συνάγεται, ὅτι μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ 165 καὶ 150 πόλεις ἀνήκουσαι εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἐδύναντο εὐχερῶς καὶ ἀτιμωρητεὶ, ἅτε προστατευόμεναι ὑπὸ τῆς Ῥώμης, νὰ ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῆς. Κατὰ τούτους ἄρα τοὺς χρόνους οἱ Ἐπιδαύριοι ἐδύναντο νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ συνάψωσι συμμαχίαν μετ' αὐτῶν, εἶχον δὲ λόγον καὶ συμφέρον πρὸς τοῦτο. Πρακτικοὶ τὸν νοῦν καὶ συνετοὶ ὄντες, ἔβλεπον τὴν ἔκλυσιν καὶ τὴν κατάπτωσιν τῆς Συμπολιτείας καὶ προέβλεπον τὸν ἐκ Ῥώμης κίνδυνον καὶ τὰς ἐπικειμένας συμφορὰς τῆς Πελοποννήσου. Εὐλόγως ἄρα ἐδύναντο νὰ σπεύσωσιν, ἵνα λάβωσι μέτρα παρέχοντα αὐτοῖς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἐν τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοις καιροῖς.

Κατὰ ταῦτα θὰ ἦτό τις διατεθειμένος νὰ ἀναγάγῃ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης συμμαχίαν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τοὺς χρόνους τοὺς ἀπὸ τοῦ 165 μέχρι τοῦ 150 π. Χ. καὶ οὕτω

νὰ χρονολογήσῃ καὶ τὴν προκειμένην ἐπιγραφήν. Τοιαύτη ἐκδοχὴ ὅμως προσκρούει εἰς ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως τῆς Ἐπιδαύρου, ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι ἐπολέμησαν καὶ οὗτοι κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ μάχῃ τοῦ 146 Τότε ἄρα δὲν θὰ ἦσαν φίλοι καὶ σύμμαχοι τῆς Ῥώμης, διότι ἄλλως σκληρὰν θὰ ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τιμωρίαν, οὐχὶ τοσοῦτον ὡς πολεμήσαντες κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἀπιστήσαντες καὶ παρασπονδήσαντες πρὸς αὐτούς. Συμφορὰν ὅμως οὐδεμίαν ὑπέστησαν, διότι, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν τῷ Ἱερῷ, μετὰ τὴν μάχην ἐπεσκέφθη ὁ Μόμμιος τὴν Ἐπίδαυρον καὶ τὸ Ἱερὸν καὶ οὐ μόνον κακόν τι δὲν ἐποίησεν ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀφιέρωσε καὶ ἀνάθημα εἰς τὸν Ἀσκληπιόν. Δὲν δύναται δὲ νὰ προβληθῇ, ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι ἐξεβιάσθησαν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ῥωμαίων παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν Κριτολάου καὶ Διαίου, διότι ἀνέγραψαν ἐπὶ στήλης τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων, ὅπερ δηλοῖ, ὅτι ἑκουσίως καὶ ἐξ ἁγνοῦ πατριωτισμοῦ ὁρμηθέντες ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας τῆς Συμπολιτείας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι ἡ τῶν Ἐπιδαυρίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συμμαχία ἐγένετο μετὰ τὴν ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχην. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τῶν μετὰ τὸ 146 π. Χ. χρόνων. Διὰ περαιτέρω ἐρεύνης δυνάμεθα ἴσως νὰ ὁρίσωμεν χρονολογίαν αὐτῆς τὸ ἔτος 112 π Χ. Ὅτι δὲ ἡ τῆς συμμαχίας συνθήκη συνήφθη μετὰ τὸ 146 ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς. Προηγήθησαν δυσχέρειαι, σύγχυσις, πόλεμος καὶ χρόνοι χαλεποί· διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἴρηται: «*καὶ ἐγεννήθη φιλία καὶ συμμαχία ποτὶ Ῥωμαίους τᾶι πόλι τῶν Ἐπιδαυρίων*». Τούτοις προσθετέον, ὅτι ὁ Ἀρχίλοχος κατώρθωσε νὰ ἐκπληρώσῃ

τὴν εἰς Ῥώμην ἀποστολήν του *ποτικαρτερήσας*. Ἀλλ' ἂν εἶχεν ἀποσταλῇ εἰς Ῥώμην πρὸ τοῦ 146, θὰ ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος καὶ οὐδεμίαν θὰ εἶχε δυσχέρειαν νὰ ὑπερνικήσῃ· τώρα ὅμως, ὅτε ἡ Ἐπίδαυρος ἦτο πόλις ἡττημένη καὶ ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Ῥώμην, ἐδέησε προφανῶς νὰ ἱκετεύσῃ οὗτος καὶ προσλιπαρήσῃ τοὺς Ῥωμαίους, ἵνα φανῶσιν ἐπιεικεῖς καὶ εὔνοι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διότι εὐνοίας δεῖγμα ἦτο ἡ συγκατάθεσις τῶν Ῥωμαίων πρὸς σύναψιν τῆς συμμαχίας, δι' ἧς ἡ Ἐπίδαυρος ἐγίνετο civitas foederata καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐτύγχανε σπουδαίων πλεονεκτημάτων, ἤτοι ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτονομίας, ἀπαλλαγῆς τοῦ εἰς τὰς πόλεις ἐπιβληθέντος μετὰ τὸ 146 φόρου κτλ.

Προστίθεται ἄρα εἰς τὰς μέχρι τοῦδε γνωστὰς ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν civitates foederatas, εἰς τὸ Θύρρειον καὶ τὴν Ἀστυπάλαιαν, ἡ Ἐπίδαυρος. Ἀλλ' εἰς τὰς πόλεις ταύτας δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν Τροιζῆνα ὁρμώμενοι ἐξ ἐπιγραφῆς δημοσιευομένης ἐν τῷ Corpus, καθ' ἣν οἱ Τροιζήνιοι ἔπεμψαν πρεσβευτὴν εἰς Ῥώμην «*πρεσβεύσαντα ὑπὲρ φιλίας καὶ συμμαχίας καὶ ὑπὲρ τᾶς* [*εἰράνας*] *ποθ' Ἑρμιονεῖς ἑπτάκις*». Τὰ ἤδη περὶ Ἐπιδαύρου ἐκτεθέντα καθιστῶσι δῆλον, ὅτι καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τῶν μετὰ τὸ 146 χρόνων, ἀφοῦ ἄλλως καὶ οἱ Τροιζήνιοι ἠναγκάσθησαν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συμμαχίας νὰ ἀποστείλωσι πρεσβευτὴν εἰς Ῥώμην ἑπτάκις. Ἄπορον δ' εἶνε ὅτι ὁ Fränckel τοσοῦτον μικρᾶς προσοχῆς ἠξίωσε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἀρκεσθεὶς μόνον νὰ εἴπῃ, ὅτι προέρχεται αὕτη ἐκ τῶν πρώτων χρόνων τῆς 2ας ἑκατονταετηρίδος, χωρὶς νὰ σκεφθῇ ἄν, καθ' οὓς χρόνους ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία διετέλει ἐν ὑψίστῃ πολιτικῇ ἀκμῇ καὶ παρακληθεῖσα συνῆπτε συμμαχίαν ἀπὸ τοῦ ἴσου μετὰ τῶν Ῥώμης, χωρίς, λέγω, νὰ σκεφθῇ ἂν ἦτο δυνα-

τὸν νὰ παρασπονδήσῃ πρὸς τὴν Συμπολιτείαν ἡ Τροιζὴν, παραβαίνουσα τὸν Ἀχαϊκὸν νόμον δι' ἀποστολῆς πρεσβείας εἰς Ῥώμην, οὐδ' ἂν ἦτο τότε ἡ Ῥώμη εἰς θέσιν νὰ δεχθῇ τοιαύτην πρεσβείαν, ἐμφανιζομένη οὕτως οὐχὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς πιστὴ σύμμαχος, ἀλλὰ ὡς ἐχθρὰ τῆς Συμπολιτείας.

Διὰ περαιτέρω δὲ ἐρεύνης δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν οἱ Ῥωμαῖοι ἐφάνησαν εὐμενεῖς πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους καὶ ἀπεδέχθησαν τὴν αἴτησιν περὶ συνάψεως συμμαχίας. Ἔχοντες δὲ τὸν λόγον τοῦτον, ἔχομεν συγχρόνως τὸν λόγον, δι' ὃν τῷ 105 π. Χ. συνῆψαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πρὸς τοὺς Ἀστυπαλαιεῖς συνθήκην φιλίας καὶ συμμαχίας Ἐξ ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐσχάτως ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ μανθάνομεν, ὅτι οἱ Ἀστυπαλαιεῖς ἦσαν ἄποικοι τῶν Ἐπιδαυρίων. Τὴν εὔνοιαν ἄρα, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεδείξαντο πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους, ἐπεδείξαντο καὶ πρὸς τοὺς ἀποίκους τούτων. Ἡ Ἀστυπάλαια ἄλλως εἶχεν ἀσφαλῆ λιμένα δυνάμενον νὰ χρησιμεύῃ ὡς κάλλιστον ὁρμητήριον τοῦ ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ῥωμαϊκοῦ στόλου. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ Θύρρειον τῆς Ἀκαρνανίας, μεθ' οὗ οἱ Ῥωμαῖοι συνῆψαν ὡσαύτως τῷ 94 π. Χ. συνθήκην φιλίας καὶ συμμαχίας, εἶχε κάλλιστον λιμένα. Ἐκεῖθεν δέ, ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀκαρνανίας, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὡδήγησαν ναῦται Ἀκαρνᾶνες τὸν Αἰνείαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας.

Παραλείποντες ἐνταῦθα τὰ ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς πορίσματα μεταβαίνομεν εἰς τὰς δύο ἄλλας εὑρεθείσας ἐπιγραφάς, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ ἑτέρα τούτων, ἡ δευτέρα κατὰ σειρὰν ἐπιγραφή, εἶνε στοιχηδὸν γεγραμμένη, περιέχει δὲ κατάλογον **νομογράφων** τῶν **Ἀχαιῶν**, οἵτινες συνέταξαν καὶ ἐψήφισαν ***νόμον***, ὃν ἀνέγραψαν ἐπὶ στήλης καὶ ἵδρυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Χρονολογεῖται δ' ἀσφαλῶς

ἡ ἐπιγραφὴ ἐκ τοῦ ἔτους 223 π. Χ. Ἄρχεται διὰ τῶν ἑξῆς: «*Νομογράφοι Ἀχαιῶν οἱ τὸν νόμον τᾶι Ὑγιείαι θέντες*». Ἀκολουθεῖ δὲ ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν νομογράφων. Οὗτοι εἶνε: εἷς Ἐπιδαύριος, 1 Ἑρμιονεύς, 3 Ἀργεῖοι, 1 Κλεωναῖος, 2 Σικυώνιοι, 1 Φλιάσιος, 1 Φενεάτης, 1 Πελλανεύς, 1 Βούριος, 3 Αἰγιεῖς, 2 Δυμαῖοι, 1 Φαραιεύς, 1 Τριταιεύς, 1 Λουσιάτας, 3 τοὐλάχιστον Μεγαλοπολῖται.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης συνάγεται ἀμέσως, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξ ἑκάστης πόλεως τῆς Ἀχαϊκῆς Ὁμοσπονδίας *νομογράφων* ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἐκ δὲ τῆς τρίτης ἐπιγραφῆς μανθάνομεν, ὅτι οἱ νομογράφοι ὡρίζοντο διὰ κλήρου ἐκ τῶν *συνέδρων* τῆς Συμπολιτείας. Ὅτι δὲ ὑπῆρχεν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ὁ θεσμὸς *νομογράφων*, πρώτην φορὰν μανθάνομεν ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς παρατηρητέον, ὅτι ἐν τοῖς νομογράφοις ἀναγράφεται καὶ εἷς Φλιάσιος. Ἀλλ' ὁ Φλιοῦς προσεχώρησεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν τῷ 229· δὲν δύναται ἄρα ἡ ἐπιγραφὴ νὰ εἶνε ἀρχαιοτέρα τοῦ ἔτους τούτου. Κατ' ἀκολουθίαν εἶνε αὕτη εἶνε ἡ νεωτάτη τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν τῶν στοιχηδὸν γεγραμμένων, νεωτέρα καὶ τῆς ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῆς περὶ ὁροθεσίας τῆς χώρας τῶν Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων. Περαιτέρω ἔρευνα ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ἔτους 223 π. Χ.

Ἡ τρίτη εὑρεθεῖσα ἐπιγραφὴ εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ *νόμος*, ὃν οἱ νομογράφοι ἔγραψαν καὶ εἰς τὸ Ἱερὸν ἀνέθηκαν, εἶνε τουτέστι *νόμος τῶν Ἀχαιῶν*. Γίνεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λόγος περὶ πόλεων ἀποτελουσῶν ὁμόσπονδον πολιτείαν, διότι ἔχουσιν αὗται ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Ὁμοσπονδίαν, ἰδίως ὑποχρεώσεις πρὸς παροχὴν στρατοῦ, ἃς μὴ ἐκπλη-

ροῦσαι ὑφίστανται χρηματικὴν ποινήν. Πέμπουσι δὲ αἱ πόλεις ἀντιπροσώπους, *συνέδρους* καλουμένους, δι' ὧν ἀποτελεῖται τὸ *συνέδριον*, κυρίαρχον σῶμα βουλευόμενον περὶ τῶν τῆς Συμπολιτείας, προστίθενται δὲ τούτοις *νομογράφοι* ὁριζόμενοι διὰ κλήρου. Καθορίζονται δ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ τὰ τῶν *συνόδων* τοῦ Συνεδρίου, ὁ τρόπος τουτέστι καὶ αἱ συνθῆκαι, ὑφ' ἃς τοῦτο συνέρχεται εἰς συνεδρίαν καί, εὑρισκόμενον ἐν ἀπαρτίᾳ, προβαίνει εἰς τὰ ἔργα του. Εἶνε δὲ προηγμένη καὶ κραταιὰ ἡ ὁμόσπονδος αὕτη πολιτεία, διότι ἔχει συμμάχους καὶ δὴ καὶ συμμάχους *βασιλεῖς*. Καθορίζονται δὲ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τοὺς συμμάχους καὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς, αἱ ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης.

Προκειμένου νὰ ἐξετάσωμεν πότε ἐψηφίσθη καὶ κατὰ τίνα ἐποχὴν τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας ἴσχυεν ὁ περὶ οὗ πρόκειται νόμος, ὅπως ὁρίσωμεν οὕτω καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς, συντελεστικὸν ἔχομεν μέσον τὴν ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν τῶν τῆς Συμπολιτείας, ὅπως οὕτως ἐξακριβώσωμεν κυρίως τίνες εἶνε οἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενοι *βασιλεῖς* καὶ τίνες οἱ *σύμμαχοι*. Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν κατὰ τοὺς βασιλεῖς, μεθ' ὧν κατὰ καιροὺς ἦλθον εἰς συμμαχικὰς σχέσεις οἱ Ἀχαιοί, συνάγομεν, ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν *βασιλεῖς* δὲν εἶνε οὔτε οἱ τῆς Σπάρτης, οὔτε οἱ Πτολεμαῖοι, οὔτε οἱ τῆς Περγάμου βασιλεῖς, ἀλλ' οἱ *βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας* Ἀντίγονος ὁ Δόσων καὶ Φίλιππος ὁ Ε'. Ἐκ τῆς ἱστορικῆς τουτέστιν ἐπισκοπήσεως προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν κραταιὰν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀπὸ τοῦ 224 μέχρι τοῦ 199, παραταθεῖσαν συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Μακεδόνων.

Κλεομένης ὁ Γ', νικήσας κατὰ κράτος τῷ 225 τοὺς ὑπὸ τὸν Ἄρατον Ἀχαιοὺς ἐν τῇ Δυμαίᾳ καὶ μεγαλοφρο-

νήσας ἐπὶ τούτῳ «ἀδεῶς ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις», κατὰ Πολύβιον, καὶ ἄλλας μὲν πείθων, ἄλλας δὲ ἐκφοβίζων προσεκτᾶτο, «προσέλαβε δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ Καφύας, Πελλήνην, Φενεόν, Ἄργος, Φλιοῦντα, Κλεωνάς, Ἐπίδαυρον, Ἑρμιόνην, Τροιζῆνα καὶ Κόρινθον». Ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία περιῆλθεν οὕτως εἰς διάλυσιν. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀποφεύγοντες οἱ Ἀχαιοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ προσφύγωσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας, συνάπτοντες διὰ τοῦ Ἀράτου τῷ 224 συμμαχίαν μετὰ Ἀντιγόνου τοῦ Δόσωνος, ὅστις εὐθὺς κατελθὼν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς Πελοπόννησον, ἔσωσε τὴν Συμπολιτείαν. Φοβηθεὶς ὁ Κλεομένης, ἐγκατέλιπε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος καὶ διὰ τῆς Μαντινείας καὶ Τεγέας ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην. Ὁ Ἀντίγονος κατεδίωξεν αὐτὸν μέχρι Μεγαλοπόλεως, λήγοντος δὲ τοῦ 224 ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγιον, πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν *σύνοδον*, ἔνθα κατεστάθη *ἡγεμὼν ἁπάντων τῶν συμμάχων*. Τότε ἐγένετο ἡ κατὰ Πολύβιον *ἔγγραπτος συμμαχία*, ἧς μετέσχον ἀποστείλαντες ἀντιπροσώπους εἰς Αἴγιον καὶ οἱ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς Κλεομενικοὺς ἐκείνους χρόνους σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων Ἠπειρῶται, Φωκαεῖς, Βοιωτοί, Ἀκαρνᾶνες, Θεσσαλοί. Καὶ δευτέραν φορὰν μνημονεύει τῆς συμμαχίας ταύτης ὁ Πολύβιος (4, 3): «ἔτι γὰρ ἔνορκος ἔμενε πᾶσιν ἡ γεγενημένη συμμαχία δι' Ἀντιγόνου κατὰ τοὺς Κλεομενικοὺς καιροὺς Ἀχαιοῖς, Ἠπειρώταις Φωκεῦσι, Μακεδόσι, Βοιωτοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Θετταλοῖς». Οὗτοι ἄρα εἶνε οἱ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν *σύμμαχοι*, οἱ δὲ *βασιλεῖς* Ἀντίγονος ὁ Δόσων καὶ Φίλιππος. Εὐνόητον δ' ὅτι τὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 224 σύναψιν τῆς συμμαχίας ἔμελλε νὰ παρακολουθήσῃ ἡ ἐπιψήφισις τοῦ νῦν ἀνακαλυφθέντος *νόμου*, τοῦ κανονίζοντος ἐν τοῖς καθέκαστον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅρων τῆς συμμαχίας, τὴν δημιουργηθεῖσαν νέαν κατάστασιν πραγμάτων ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ. Κατ' ἀκολουθίαν

δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς τὸ ἔτος 223 π.Χ. Αὕτη εἶνε καὶ ἡ χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς τῶν νομογράφων, ἀφοῦ αὐτοὶ ἔγραψαν τὸν νόμον τοῦτον καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀνέθηκαν.

Παρέχει δὲ ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν λύσιν σκοτεινῶν ζητημάτων περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἀχαϊκῆς Ὁμοσπονδίας, καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ νομοθετικῆς καὶ κυβερνητικῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Ἀχαιῶν.

Κατὰ Πολύβιον οἱ Ἀχαιοὶ μετεῖχον δύο εἰδῶν συνελεύσεων, τῆς *συγκλήτου* καλουμένης, ἥτις ἦτο γενικὴ συνέλευσις πάντων τῶν ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν Ἀχαιῶν, σπανίως καὶ ἐκτάκτως συνερχομένη ἐν οἱᾳδήποτε πόλει τῆς Συμπολιτείας, καὶ τῆς *συνόδου*, ἥτις ἦτο τακτικὴ συνέλευσις περιωρισμένου ἀριθμοῦ μελῶν, συνερχομένη τετράκις ἢ πεντάκις τοῦ ἔτους ἐν Αἰγίῳ, πρωτευούσῃ τῆς Συμπολιτείας, ἐν τακτικαῖς ὑπὸ τοῦ νόμου καθωρισμέναις συνεδρίαις. Ἀλλ' αἱ περὶ τῶν συνελεύσεων τούτων μαρτυρίαι τοῦ Πολυβίου εἶνε ἀσαφεῖς ἐν πολλοῖς καὶ συγκεχυμέναι. Δυσδιάκριτον πολλάκις εἶνε, ἂν ἡ συνέλευσις εἶνε *σύγκλητος* ἢ *σύνοδος* καὶ ἄγνωστοι εἶνε αἱ σχέσεις ἑκατέρας τῶν συνελεύσεων πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τούτοις ὁ καταρτισμὸς καὶ ἡ δικαιοδοσία αὐτῶν. Ζητήματα δ' ἐκ τούτου προέκυψαν πολλὰ καὶ σκοτεινά, ὧν δὲν κατωρθώθη ἡ λύσις, παρὰ τὰς πολλὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἐρεύνας καὶ συζητήσεις.

Εἰς πολλὰς τοιαύτας ἀμφιβολίας καὶ ἀντιλογίας τίθεται τέρμα διὰ τῆς νῦν εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς. Αὕτη διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἡ κατὰ Πολύβιον *σύνοδος* ἐβουλεύετο καὶ διεξῆγε τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας ὡς *κυρίαρχον* σῶμα, ἐκαλεῖτο δὲ *συνέδριον* καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ *συνέδρων*, οὓς ἔπεμπεν ἑκάστη τῶν τῆς ὁμοσπονδίας πόλεων. Ὁ

ἀριθμὸς τῶν συνέδρων ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἑκάστης πόλεως. Εἶχον δὲ οἱ *σύνεδροι* βουλευτικὴν ἀσυλίαν, ὅπερ ἦτο ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τοῦ δικαιώματος, ὃ εἶχον, τοῦ νὰ ἀποφασίζωσιν ὡς μέλη κυριαρχικοῦ κοινοβουλευτικοῦ σώματος. Ταῦτα ἐξάγονται ῥητῶς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἐν ᾗ ἀναγινώσκομεν: «*τὰ δὲ δόξαντα τοῖς συνέδροις* [*κύρια*] *εἶναι... περὶ δὲ* [*τῶν ἐν*] *τῷ συνεδρίῳ δοξάντων μὴ ἐξέστω ταῖς πόλεσιν εὐθύνας λαμβάνειν παρὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρων*». Ἡ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης παρεχομένη βουλευτικὴ ἀσυλία δὲν θὰ ἦτο ἀναγκαῖα, ἂν αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου δὲν ἦσαν ἔγκυροι καὶ ἀνέκκλητοι, ἄν δηλ. ἦσαν προβουλεύματα καὶ κατ᾿ ἀκολουθίαν ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν γενικῆς συνελεύσεως τῶν Ἀχαιῶν.

Περιέχονται δ᾿ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἄλλαι περὶ τοῦ συνεδρίου εἰδήσεις.

Κανονίζονται τὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ Συνεδρίου ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου.

Ἵνα γείνῃ συνεδρία ἔπρεπε νὰ ἐκδοθῇ προηγουμένως πρόγραμμα (ἡμερησία διάταξις)· οὕτως ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ: «*καὶ προτιθέναι περὶ ὧν ἂν βουλεύεσθαι κοινῇ δόξῃ*».

Ἦτο δὲ τὸ συνέδριον ἐν ἀπαρτίᾳ καὶ ἐδύνατο νὰ συνεδριάσῃ, ἂν οἱ παρόντες ἦσαν πλειότεροι τοῦ ἡμίσεος: «*Χρηματιζάντωσαν δ᾿ ὑπὲρ ἥμισυ γινόμενοι, ἂν δ᾿ ἐλάττονες συνέλθωσιν, μὴ χρηματίζειν*.

Προέβαινε δὲ τὸ συνέδριον καὶ εἰς κλήρωσιν *νομογράφων* κληρουμένων, ὡς φαίνεται, ἐξ αὐτῶν τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου. Οὗτοι συνέτασσον καὶ ἐψήφιζον τοὺς νόμους· θὰ εἰσῆγον δ᾿ αὐτοὺς εἰς τὸ συνέδριον πρὸς κύρωσιν. Ἦσαν ἄρα οἱ *νομογράφοι* ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ συνεδρίου,

ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, βουλευομένη καὶ ἐκδίδουσα προβουλεύματα.

Τοσαῦτα μόνον ἀνακοινοῦμεν περὶ τοῦ συνεδρίου, παραλείπομεν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς πορίσματα.

Συνοψίζοντες νῦν τὰ ἐκτεθέντα, συμπληροῦντες δ᾿ αὐτὰ καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν, σχηματίζομεν τὴν ἑξῆς κεφαλαιώδη ἔννοιαν περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἀχαϊκῆς Ὁμοσπονδίας.

Αἱ πόλεις αἱ προσχωροῦσαι εἰς τὴν Ὁμοσπονδίαν ταύτην ἀνελάμβανον ἐνόρκως καὶ διὰ συνθήκης ὑποχρεώσεις τινὰς πρὸς τὴν Συμπολιτείαν, κατέβαλλον τουτέστι κατ᾿ ἔτος χρηματικὴν εἰσφορὰν καὶ παρεῖχον στρατόν, ἐφρόντιζον δὲ καὶ περὶ διατροφῆς τοῦ στρατεύματος. Ἐξωτερικὴν πολιτικὴν δὲν ἐδύναντο νὰ ἀσκῶσι, διετήρουν ὅμως τὴν ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ αὐτονομίαν. Ἐτήρουν τὰς ἐγχωρίους ἀρχὰς καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζωσι νόμους, ἀλλ᾿ οἱ νόμοι οὗτοι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔρχωνται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς ὑπὸ τῆς Συμπολιτείας διὰ τῶν νομογράφων καὶ τοῦ συνεδρίου ψηφιζομένους νόμους, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς **συντακτικοὶ** νόμοι τῆς ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ διοικητικῆς, νομοθετικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας, μετεῖχον δ᾿ αἱ πόλεις διὰ γενικῶν ἐκτάκτως καλουμένων συνελεύσεων, εἰς ἃς ἐλάμβανον μέρος πάντες οἱ ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν Ἀχαιοὶ καὶ ἰδίως δι᾿ ἀντιπροσώπων καλουμένων *συνέδρων*, οὓς ἀπέστελλον αἱ πόλεις. Τὸ ἐκ τῶν συνέδρων δ᾿ ἀποτελούμενον συνέδριον συνήρχετο εἰς τακτικὰς ἐν Αἰγίῳ συνεδρίας τετράκις ἢ πεντάκις τοῦ ἔτους, ἔνθα ἐβουλεύετο καὶ ἀπεφάσιζεν ἐγκύρως καὶ ἀνεκκλήτως περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Συμπολιτείας. Ἐπιτροπὴ ἐκ μελῶν τοῦ συνεδρίου ὁριζομένων διὰ κλήρου ἀπετέλει τὸν θεσμὸν τῶν *νομογράφων*, ἵτινες, ἐνεργοῦντες ὡς προβουλευτικὸν ἀντιπροσω πευτι-

κὸν σῶμα, *ἔγραφον* τοὺς νόμους καὶ εἰσῆγον τούτους εἰς τὸ συνέδριον πρὸς ἔγκρισιν. Τῆς συνεδριάσεως τοῦ συνεδρίου προηγεῖτο ἡ ἔκδοσις ἡμερησίας διατάξεως, ἀπαρτία δ' ἀπετελεῖτο, ἂν οἱ παρόντες ἦσαν πλειότεροι τοῦ ἡμίσεως.

Ταῦτα εἶχε νὰ προσθέσῃ τὸ Συμβούλιον περὶ τῶν πεπραγμένων καὶ ἰδίως περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ λήξαντος ἔτους. Ἔχει δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι κατὰ τὸ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀρχόμενον νέον ἔτος θέλει δυνηθῇ ἡ Ἑταιρεία νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ἑαυτῆς ἔργα, ὅπως οὕτως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς παρ' ἡμῖν ἐπιστήμης καὶ εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Σχολῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης

Ἄρθρον 1. Ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἱδρύεται καὶ λειτουργεῖ ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας (Β. Διάταγμα τῆς 5 Φεβρουαρίου 1918) *Σχολὴ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης*, ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 46 τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ καλουμένη (Β. Δ. τῆς 21 Νοεμβρίου 1894 ἄρθρον 1 καὶ 46). Σκοπὸν δ' ἔχει αὕτη τὸν ἑξῆς:

α') τὴν χάριν τῶν πολλῶν διδασκαλίαν μαθημάτων περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης καὶ μαθημάτων ἀρχαιολογικῶν, ἱστορικῶν καὶ μνημειακῶν, σχετιζομένων πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ βυζαντινὴν τέχνην,

β') τὴν διὰ διαλέξεων καὶ δι' ἀρχαιολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδρομῶν διέγερσιν παρ' ἡμῖν ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τῶν καλῶν ἐν γένει τεχνῶν,

γ') ἰδιαιτέραν φροντιστηριακὴν διδασκαλίαν εἰς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ μαθητὰς τῆς Σχολῆς τῶν τεχνῶν, συμβάλλουσαν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ καὶ τεχνοκριτικὴν μόρφωσιν αὐτῶν.

Ἄρθρον 2. Πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς θέλει χρησιμεύσει καὶ τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ὀργανισμοῦ Μουσεῖον ἐκμαγείων, ἐν ᾧ θέλουσι κατατεθῆ ἀπεικάσματα τῶν σημαντικωτέρων ἔργων τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης, εἰκόνες καὶ φωτογραφίαι. Ἰδιαιτέρα φροντὶς θέλει καταβληθῆ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας πρὸς ἐκπόνη-

σιν καὶ κατάθεσιν ἐν τῷ Μουσείῳ τούτῳ ἀπεικονισμάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι μωσαϊκῶν, τοιχογραφιῶν καὶ ἁγιογραφιῶν.

Ἄρθρον 3. Μαθήματα διδασκόμενα ἐν τῇ Σχολῇ εἶνε τὰ ἑξῆς: Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης, Ἀρχαιολογία τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ βίου, Βυζαντινὴ ἀρχαιολογία καὶ τέχνη, Ἱστορία καὶ ἀρχαία Τοπογραφία. Κατὰ τὰς Κυριακὰς δὲ γίνεται καὶ ἑρμηνεία τῶν ἐν τοῖς Μουσείοις ἀρχαίων καὶ τῶν μνημείων Ἀθηνῶν. Δύνανται δὲ νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα ἐν τῇ Σχολῇ μαθήματα σχετικὰ πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῆς, προτάσει τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς καὶ ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθρον 4. Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς ὁρίζονται οἱ εἰδικοὶ τῶν διδακτέων μαθημάτων καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἤτοι οἱ δύο καθηγηταὶ τῆς Ἱστορίας τῆς τέχνης ὁ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας, ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας και τέχνης καὶ ὁ ἀρχαιότερος τῶν καθηγητῶν τῆς Ἱστορίας, ὅστις θέλει διδάσκει καὶ τὸ μάθημα τῆς Τοπογραφίας. Ἐν ἐλλείψει δὲ ἐπαρκοῦς διδακτικοῦ προσωπικοῦ πρὸς πλήρωσιν πασῶν τῶν ἀναγκῶν τῆς Σχολῆς διορίζονται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες. Ἐκλέγουσι δὲ ἐξ ἑαυτῶν οἱ καθηγηταὶ ἀνὰ διετίαν ἕνα διευθυντὴν τῆς Σχολῆς.

Ἄρθρον 5. Ἡ ἐν τῇ Σχολῇ διδασκαλία διαρκεῖ διετίαν, παρέχεται δὲ δωρεὰν εἰς πάντας, διακρινομένους εἰς μαθητὰς καὶ εἰς ἀκροατάς. Οἱ θέλοντες νὰ εἶνε μαθηταὶ τῆς Σχολῆς ἐγγράφονται ἐν τῷ μητρῴῳ καταβάλλοντες δικαίωμα ἐγγραφῆς δρ. 5. Ἐγγράφεται δὲ πᾶς τις, ἐξ ἑκατέρου τῶν φύλων καὶ οἱασδήποτε ἡλικίας. Ἐνδεικτικὸν σπουδῶν ἢ ἀπολυτήριόν τι δὲν ἀπαιτεῖται. Οἱ ἑταῖροι, ἐγγραφόμενοι ὡς μαθηταὶ τῆς σχολῆς, ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς πληρωμήν.

Ἡ ἐγγραφὴ παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν μαθητὴν τῆς Σχολῆς νὰ ὑποστῇ, ἂν θέλῃ, ἐξετάσεις μετὰ τὸ τέλος τῆς διετίας, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ τύχῃ ἐνδεικτικοῦ εὐδοκιμήσεως.

Ἄρθρον 6. Τὰ μαθήματα ἄρχονται τῇ 15 Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσι τῇ 15 Ἰουνίου, ἀναγράφονται δ' ἐν προγράμματι, συντασσομένῳ ὑπὸ τῆς Σχολῆς καὶ δημοσιευομένῳ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Ἐν τῷ αὐτῷ ἢ ἐν ἄλλῳ προγράμματι ἀναγράφονται καὶ αἱ γενησόμεναι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους διαλέξεις.

Ἕκαστος καθηγητὴς δύναται νὰ συντάξῃ σύντομον ἔκθεσιν τοῦ περιεχομένου τῶν κατὰ τὴν διετίαν μαθημάτων του, μὴ

ὑπερβαίνουσαν τὰ τρία τυπογραφικὰ φύλλα. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην δημοσιεύει ἡ Ἑταιρεία χάριν τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς, εἰς οὓς παρέχεται αὕτη ἀντὶ λεπτῶν πεντήκοντα.

Ἄρθρον 7. Περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδρομῶν ἀποφασίζει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας, κατὰ πρότασιν τῆς Σχολῆς, ψηφίζον ἑκάστοτε τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἀναγκαίαν πίστωσιν. Ἐκδίδεται δὲ πρόγραμμα περὶ τούτων καὶ δημοσιεύονται καὶ τοπογραφικὰ σχέδια τῶν ἐπισκεπτέων ἀρχαιολογικῶν χώρων, ἅτινα διανέμονται δωρεὰν εἰς τοὺς μετέχοντας τῆς ἐκδρομῆς.

Ἄρθρον 8. Εἰς τοὺς κατὰ τὸ ἄρθρον 4 καθηγητὰς τῆς Σχολῆς παρέχεται μηνιαῖον χορήγημα δραχμῶν πεντήκοντα εἰς ἕκαστον, δραχμῶν δ' ἑκατὸν εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας, τὸν διδάσκοντα καὶ τὸ μάθημα τῆς Τοπογραφίας. Εἰς ἕνα δὲ τῶν καθηγητῶν ἢ εἰς ἕνα τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφόρων ἀρχαιοτήτων ἢ διευθυντῶν Μουσείων ἀνατίθεται καὶ ἡ κατὰ Κυριακὴν διδασκαλία ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιολογικοῖς χώροις Ἀθηνῶν, ἐπὶ μηνιαίῳ χορηγήματι δραχμῶν πεντήκοντα.

Ἄρθρον 9. Πλὴν τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 1 καὶ 3 μαθημάτων γίνονται δωρεὰν ἢ ἐπ' ἀμοιβῇ, ὁριζομένῃ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου, καὶ ἔκτακτοι δημόσιαι διαλέξεις ὑπὸ καθηγητῶν τῆς Σχολῆς καὶ ἄλλων εἰδημόνων, κατὰ πρόγραμμα ἐγκρινόμενον ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου, σκοποῦσαι τὴν εἰς τὸ κοινὸν διάδοσιν γνώσεων περὶ τοῦ βίου ἐν γένει τῶν ἀρχαίων καὶ περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης. Τῶν διαλέξεων τούτων, εἰς ἃς περιλαμβάνονται καὶ διαλέξεις περὶ τοῦ καλοῦ ἐν σχέσει πρὸς ἔργα τῆς τέχνης, συντάσσεται πρόγραμμα ὑπὸ τῆς Σχολῆς, ὅπερ ἐγκρινόμενον ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου δημοσιεύεται.

Ἄρθρον 10. Πᾶσα ἐνέργεια ἢ ἐργασία τῆς Σχολῆς, μέλλουσα νὰ προκαλέσῃ δαπάνην, ἐκτελεῖται κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πιστώσεως ἐψηφισμένης ὑπ' αὐτοῦ.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1918

Α΄.

'Εκδοθέντα

1) 'Αρχαιολογική 'Εφημερίς **1917**. Τεῦχος γ΄—δ΄.......'Αντίτυπα 500
2) Τοπογραφία Δελφῶν ὑπὸ 'Αντωνίου Κεραμοπούλου.... » 483

Β΄.

Πωληθέντα

1) 'Αρχαιολογική 'Εφημερίς. 'Ανὰ εἷς τόμος τῶν ἐτῶν 1900, 1908 καὶ 1911—1915 καὶ δύο τόμοι τοῦ ἔτους 1916.
2) Τὸ 'Ιερὸν τοῦ 'Ασκληπιοῦ ἐν 'Επιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν· ὑπὸ Π. Καββαδία 1900 'Αντίτυπον ἕν.

Γ΄.

Διανεμηθέντα κατὰ τὸν 'Οργανισμὸν

1) 'Αρχαιολογική 'Εφημερίς 1917. Τεῦχος γ΄—δ΄....... 'Αντίτυπα 96
2) Τοπογραφία Δελφῶν ὑπὸ 'Αντωνίου Κεραμοπούλου... » 60

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1919

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1919

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἄρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ πλέον		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Ἐτήσιοι Εἰσφοραὶ τακτικῶν ἑταίρ.	1895	—	2300	—	405	—		
»	2	Τόκοι καὶ μερίσματα	45728	40	44450	90			1277	50
»	3	Ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων. .	170	—	170	—				
»	4	» ἐκ δημοσιευμάτων. . . .	600	—	281	—			319	—
»	5	» διάφορα (ἐν οἷς δωρεὰ ἐκ 1000 δρ. ὑπὸ τοῦ μέλους τῆς Ἑταιρείας κ. Γ. Σταμελάτου.	300	—	1472	20	1172	20		
»	6	Ἔσοδα ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	30000	—	37500	—	7500	—		
»	7	» ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων.	300	—					300	—
»	8	» ἐξ ἀδιαθέτων πιστώσεων.	26128	25					26128	25
			105121	65	86174	10	9077	20	28024	75

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦ. Α΄ ΑΡΘΡΟΝ 4,

Ἤτοι Ἔσοδα ἐκ δημοσιευμάτων

	Δραχ.	Λ.
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων ἀντιτύπων τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας	5	—
» » » » » » τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου 1905.	6	—
» » » » τοῦ συγγράμμ. «Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ»	160	—
» » » » » » «Προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου»	35	—
» » » » τοῦ συγγράμμ. «Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας»	6	—
» » » » » » «Τοπογραφία Δελφῶν». . .	69	—
Τὸ ὅλον	281	—

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1919.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

Ὁ Λογιστής
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἀρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Ἐνταλθεῖσαι πληρωμαί		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Γραφείων .	6600	—	5668	—	932	—
»	2	Ἐπιδόματα καὶ συντάξεις . . .	2412	—	2412	—	—	—
»	3	Ἔξοδα διαχειρίσεως.	2500	—	1921	85	578	15
Β	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Βιβλιοθήκης.	3480	—	3480	—		
»	2	Ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης. . . .	6520	—	3458	20	3061	80
Γ	1	Ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη .	48500	—	29506	60	18993	40
»	2	Ἀγορὰ Ἀρχαίων	500	—	—	—	500	—
Δ	Μ	Δημοσιεύματα	20000	—	4152	60	15847	40
Ε	Μ	Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ καὶ διαλέξεις	9500	—	8562	65	937	35
ΣΤ	Μ	Διάφορα ἔξοδα (ἔκτακτα καὶ ἀπρόοπτα)	4909	65	4549	30	360	35
Ζ	Μ	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων. .	200	—	85	40	114	60
			105121	65	63796	60	41325	05

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΥΠΟ ΚΕΦΑΛ. Γ ΚΑΙ Δ

Ἤτοι ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη καὶ δημοσιεύματα.

α') Ἀνασκαφαί	Δραχ.	Λ.
Δαπάναι ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον . . .	3521	10
» » ἐν Πριναρῷ Ἀττικῆς . .	2508	—
» » παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους. .	298	15
» » ἐν Ἐλευσῖνι.	4912	40
» » ἐν Ἀμφιαρείῳ	4169	50
» » ἐν Μύτικᾳ Ακαρνανίας (ἀρχαίᾳ Ἀλυζίᾳ).	2998	95
» » ἐν Ἐπιδαύρῳ.	2713	—
» » ἐν Μαλίοις Κρήτης . . .	3334	50
» » παρὰ τὸ χωρίον Ἀνώπολιν Πεδιάδος ἐν Κρήτῃ. . . .	5051	—
Σύνολον . . .	29.506	60

β') Δημοσιεύματα	Δραχ.	Λ.
Δαπάναι διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα 1918	3698	30
» διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα 1919	354	30
» δι' ἀγορὰν 33 ἀντιτύπων διατριβῆς Ἰακώβου Δραγάτση περὶ τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους	100	—
Σύνολον . . .	4152	60

Α΄.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας, προσκληθέντες διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1919 ὑπ' ἀριθ. 384 ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου, ἐπελήφθημεν τῆς ἐξελέγξεως τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1919 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας, ἐκ τῶν ταμιακῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα.

Α΄ Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α΄) Χρέωσις.

Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1918 κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας. . .	Δρ.	1,280,95
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ. .	»	86,174,10
Ἀπὸ καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	12,000,—
» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπέζῃ	»	15,000,—
» προεξόφλησιν ἐντόκων γραμματίων	»	42 000.—
Τὸ ὅλον.	»	156,455,05

β΄) Πίστωσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . . .	Δρ.	63,796,60
Κατατεθέντα εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	20,225,75
» εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπέζῃ	»	29,220,65
» εἰς Ἐθνικὴν Τράπεζαν πρὸς ἐγγραφὴν τῆς Ἑταιρείας εἰς τὸ νέον Δάνειον τῶν 75,000,000 διὰ 454 ὁμολογίας πρὸς δραχμὰς 93,80 ἑκάστην.	»	42,585.20
Ὑπόλοιπον εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1919	»	626.85
Τὸ ὅλον	»	156,455,05

Β' Ἔσοδα καὶ ἔξοδα.

α') Ἔσοδα.

Ἀπὸ εἰσφορὰς ἑταίρων	Δρ.	2,300,—
» τόκους καὶ μερίσματα	»	44,450,90
» ἀκίνητα κτήματα	»	170,—
» δημοσιεύματα	»	281,—
» διάφορα ἔσοδα	»	1,472,20
» συνδρομὴν τοῦ δημοσίου	»	37,500,—
Τὸ ὅλον	»	86,174,10

β') Ἔξοδα.

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν Γραφείων	Δρ.	5,668,—
» ἐπιδόματα καὶ συντάξεις	»	2,412,—
» ἔξοδα διαχειρίσεως	»	1,921,85
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης	»	3,480,—
» ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης	»	3,458,20
» ἀνασκαφάς	»	29,506,60
» δημοσιεύματα	»	4,152,60
Ἔξοδα Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ διαλέξεις	»	8,562,65
» διάφορα ἔξοδα (ἔκτακτα καὶ ἀπρόοπτα ἔξοδα)	»	4,459,30
» ἔξοδα κεκλεισμένης χρήσεως	»	85,40
Περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1919	»	22,377,50
Τὸ ὅλον	Δρ.	86,174,10

Γ' Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α') Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1919 ἀνήρχετο εἰς	Δρ.	921,405,05

Ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

Ἀπὸ ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ	»	626,85
» κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863,80
» ἀκίνητα κτήματα	»	18,447,50
» 80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	229,515,25
» 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. Ἑνοποιήσ. 1898	»	171,795,75
» 400 » Ἐθνικοῦ δανείου Παγίου 1889	»	86,725,50
» 170 » Ἐθνικοῦ δανείου Ἀμύνης 1907	»	17,253,25
» 30 » Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ δανείου τῶν 30 ἑκατομ.	»	25,—
» 1 ἀπόδειξιν καὶ ἕνα ὁριστικὸν τίτλον Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως	»	640,—
» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ δανείου 500,000,000 τοῦ ἔτους 1914	»	48,110,65
Εἰς μεταφοράν	Δρ.	833,003,55

2

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	833,003,55
Ἀπὸ 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμου Πειραιῶς - Λαρίσης	»	20,193.75
» καταθέσεις παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τράπεζῃ πρὸς ἐγγραφὴν τῆς Ἑταιρείας εἰς τὸ νέον Δάνειον τῶν 75,000,000	»	42,585,20
» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.	»	8,469,90
» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπέζῃ.	»	15,220,65
» προκαταβολάς.	»	1,932,—
Τὸ ὅλον.	»	921,405,05

β') Παθητικόν.

Τὸ δὲ παθητικὸν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1919 ἀνήρχετο εἰς Δρ. 921,405,0

Ἀποτελούμενον

α) Ἐκ τοῦ Κεφαλαίου τοῦ ἔτους 1918. .	Δρ.	899,027,55	
β) Ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ ἔτους 1919	»	22,377,50	921,405,05

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1919 ἀνήρχετο εἰς . . . . Δρ. 921,405,05

ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ.	»	626,85
2)	» κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863,80
3)	» ἀκίνητα κτήματα.	»	18,447,50
4)	» 80 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. . . .	»	229,515,25
5)	» 1697 ὁμολογίας Ἐθν. δαν. Ἑνοποιήσεως 1898	»	171,795,75
6)	» 400 » Ἐθνικοῦ Παγίου δανείου 1889	»	86,725,50
7)	» 170 » » Δανείου Ἀμύνης 1907.	»	17,253,25
8)	» 30 » Πατριωτικοῦ Δανείου 30.000.000.	»	25,—
9)	» 1 ἀπόδειξιν καὶ ἕνα ὁριστικὸν τίτλον Ἐθνικοῦ Δανείου Κεφαλαιοποιήσεως. . .	»	640,—
10)	» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου τῶν 500 ἑκατομμυρίων ἔτους 1914	»	48,110,65
11)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Λαρίσης	»	20,193,75
12)	» καταθέσεις εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν πρὸς ἐγγραφὴν τῆς Ἑταιρείας εἰς τὸ νέον Δάνειον τῶν 75 ἑκατομμ. ἔτους 1919.	»	42,585,20
	Εἰς μεταφορὰν	»	895,782,50

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 895,782,50
13) » καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	8,469,90
14) » καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπέζῃ	»	15,220,65
15) » προκαταβολάς	»	1,932,—
Τὸ ὅλον	Δρ.	921,405.05

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας ἡ Ἑταιρεία κέκτηται πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἤτοι: «Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα», «Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» κλπ. καταγεγραμμένα λεπτομερῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, ἐξ ὧν κατὰ τὸ ἔτος 1918 ἐπωλήθησαν καὶ εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 240, ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δραχμὰς 360, ἐνεγράφησαν δὲ εἰς τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸ Κεφάλαιον Α', ἄρθρον 4.

Ἐκ τῆς γενομένης ἐξελέγξεως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ διαχείρισις τοῦ λήξαντος ἔτους εἶνε κατὰ πάντα ἀκριβὴς καὶ ὅτι ἐτηρήθησαν ἀνελλιπῶς τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου καὶ τοῦ Λογιστηρίου.

Ὅθεν καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ προτείνωμεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1919 ὡς ὀρθῶς γενομένην, ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1919 καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰανουαρίου 1920.

Τὰ μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας

Α Τυπάλδος Μπασιᾶς

Ιω. Βλα,ογιάννης

Δ. Ι. Μουτσόπουλος

Ἐν τῇ τακτικῇ συνελεύσει τῶν ἑταίρων τῇ γενομένῃ τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου 1920 ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας, μεθ' ὃ ὁ γραμματεὺς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1919 πεπραγμένων ἔχουσαν οὕτω:

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1919

Ἐμφανιζόμενον τὸ Συμβούλιον, ἵνα λογοδοτήσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους, λόγον ποιεῖται ἐν πρώτοις περὶ τῶν τακτικῶν ἑταίρων, ἀνακοινοῖ δὲ μετὰ λύπης, ὅτι μεγάλως ἠραίωσεν ὁ θάνατος τὰς τάξεις αὐτῶν. Πρὸς τοῖς λογίοις ἑταίροις Ἰωάννῃ Δελλίῳ, Δημητρίῳ Σταυροπούλῳ, Ἐφόρῳ τῶν κατὰ τὰς νήσους ἀρχαιοτήτων, καὶ ἄλλοις, ὧν ἀγήρως ἔστω ἡ μνήμη, ἀπέθανον καὶ οἱ ἑταῖροι Σπυρίδων Λάμπρος, Σπυρίδων Σακελλαρόπουλος καὶ Ἐμμανουὴλ Ζολώτας, ὧν τὴν ἀπώλειαν θρηνεῖ κατ' ἐξοχὴν τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, διότι ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐδίδαξαν οὗτοι ἐν αὐτῷ, διδάσκοντες δὲ καὶ συγγράφοντες ἐτίμησαν τὸ ἐθνικὸν ἵδρυμα καὶ τὴν ἐπιστήμην ἱκανῶς παρ' ἡμῖν προήγαγον. Ἐκ τῆς τάξεως δὲ τῶν ἐπιτιμίων ἑταίρων ἀφήρπασεν ὁ θάνατος ὑπέροχον ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιστήμῃ ἄνδρα, τὸν περιφανῆ παλαιὸν ἑταῖρον τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρ-

χαιολογικῆς Σχολῆς Μάξιμον *Collignon*, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημείας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Δὲν ἤρκεσεν ὁ θάνατος τοῦ Perrot, ἀλλ' ἀπώλεσεν ἡ Γαλλία καὶ τὸν Collignon. Εὔγλωττος διδάσκαλος καὶ γλαφυρὸς συγγραφεύς, ὁ Collignon, δεινὸς δ' ἐργάτης τῆς ἐπιστήμης καὶ ἄριστος τεχνοκρίτης, κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον προώρως.

Ἐν τῇ τάξει τῶν ἐπιτιμίων ἑταίρων προσετέθησαν, ἐκλεγέντες ὁμοθύμως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου, οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐνταῦθα Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν, ὁ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς κ. Hill, ὁ τῆς Ἀγγλικῆς κ. Wace, ὁ τῆς Γαλλικῆς κ. Ch. Picard καὶ ὁ τῆς Ἰταλικῆς κ. Al. de la Setta. Ἐπίσης ἐξελέγη ἐπιτίμιος ἑταῖρος ὁ ἐν τῷ King's College τοῦ Λονδίνου Καθηγητὴς κ. Burrows.

Τὰ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας ἐκτίθενται ἐν τῇ ὑπ' ὄψει ὑμῶν ἐντύπῳ καταστάσει τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ λήξαντος ἔτους 1919. Ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔτους εἶχον ἀναγραφῇ ἔσοδα 105,121,65 καὶ ἔξοδα ὡσαύτως 105,121,65, ἀνεγράφη δηλ. τὸ αὐτὸ ποσὸν ἐξόδων, διότι, κατὰ τὸν Ὀργανισμὸν τῆς Ἑταιρείας, ὁ ψηφιζόμενος Προϋπολογισμὸς πρέπει νὰ εἶνε ἰσοσκελής. Ἀντὶ ὅμως τοῦ προϋπολογισθέντος ποσοῦ τῶν δρ. 105,121,65, ἐδαπανήθησαν μόνον 63,796,60. Κατὰ ταῦτα ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ λήξαντος ἔτους προέκυψε περίσσευμα 41,325,05. Τοιοῦτον ὅμως περίσσευμα εἶνε φαινομενικὸν οὐχὶ πραγματικόν. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου καὶ ἐξεύρεσιν τοῦ πραγματικοῦ περισσεύματος εἶνε ἀνάγκη νὰ γείνωσι γνωστὰ τὰ ἑξῆς :

Κατὰ τὸ ἔτος 1918, ἕνεκα τῶν περιστάσεων καὶ κυρίως ἕνεκα δυσχερειῶν περὶ τὴν ἐξεύρεσιν ἐργατῶν, δὲν

ἠδυνήθη ἡ Ἑταιρεία νὰ ἐπεκτείνῃ ἐπαρκῶς τὰς ἑαυτῆς ἐργασίας, ὥστε ἡ χρῆσις τοῦ ἔτους ἐκείνου παρέσχε περίσσευμα δρ. 26,128,25. Τοιοῦτον ὅμως περίσσευμα, προκῦψαν ἐκ τῆς μὴ διαθέσεως πιστώσεων ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ τοῦ ἔτους ἐκείνου Προϋπολογισμῷ, ἀπεφάσισε τὸ Συμβούλιον μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπῆς νὰ ἀναγράψῃ ὡς ἔσοδον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1919· διὰ τοῦτο τὰ προϋπολογισθέντα ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς δραχ. 105,121,65, ἐν ᾧ τὰ προϋπολογισθέντα πραγματικὰ ἔσοδα τοῦ ἔτους ἦσαν μόνον 78,993,40. Κατὰ τὴν χρῆσιν δὲ τοῦ ἔτους δὲν παρέστη ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἑταιρείας τὸ ἀναγεγραμμένον ὡς ἔσοδον ποσὸν τῶν δρ. 26,128,25, διότι τὰ ἔξοδα τοῦ ἔτους ἦσαν καὶ τῶν πραγματικῶν ἐσόδων κατώτερα. Οὕτω τὸ ποσὸν τῶν δρ. 26,128,25 ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ ἐν τῷ ταμείῳ ὡς περιουσία τῆς Ἑταιρείας.

Κατὰ ταῦτα ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως τοῦ λήξαντος ἔτους ἔχει ὡς ἑξῆς: Εἰσεπράχθησαν πραγματικὰ ἔσοδα δρ. 86,174,10 καὶ ἐδαπανήθησαν δρ. 63,796,60, ὥστε προέκυψε πραγματικὸν περίσσευμα δρ. 22,377,50.

Ἀνασκαφὰς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον διὰ τοῦ κ. Π. Καστριώτου, μέλους τοῦ Συμβουλίου καὶ ἐφόρου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ, ἐν Ἀμφιαρείῳ διὰ τοῦ κ. Β. Λεονάρδου μέλους τοῦ Συμβουλίου καὶ διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, ἐν Ἐλευσῖνι διὰ τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου, μέλους τοῦ Συμβουλίου καὶ τμηματάρχου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἐν Ἀττικῇ καὶ παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους διὰ τοῦ ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς κ. Α. Κεραμοπούλου, ἐν Μύτικᾳ Ἀκαρνανίας (τῇ ἀρχαίᾳ Ἀλυζίᾳ) διὰ τοῦ ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Κ. Ρωμαίου,

ἐν Ἐπιδαύρῳ διὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας καὶ ἐν Κρήτῃ, παρὰ μὲν τῷ χωρίῳ Μάλλα διὰ τοῦ ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Ἰωσὴφ Χατζηδάκη, παρὰ δὲ τὸ χωρίον Ἄνω πόλις Πεδιάδος διὰ τοῦ ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Στεφ. Ξανθουδίδου. Ἐκθέσεις τῶν ἐνεργησάντων τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας, ὑποβληθεῖσαι εἰς τὸ Συμβούλιον, θέλουσι δημοσιευθῆ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἑταιρείας. Ἐξ αὐτῶν δὲ σταχυολογοῦντες ἀνακοινοῦμεν ἐνταῦθα ὀλίγας περὶ τῶν ἀνασκαφῶν εἰδήσεις.

Αἱ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον ἀνασκαφαὶ ἀπετέλεσαν συνέχειαν τῶν ἀπὸ πενταετίας ἐνεργουμένων διὰ τοῦ κ. Καστριώτου ἀνασκαφῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνεσκάφη ὁλόκληρος ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἦσαν τρεῖς μικραὶ οἰκίαι, ἀγορασθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, ἀνεσκάφη δὲ καὶ ὁ χῶρος ὁ μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ πέρατος τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντων οἰκοδομικῶν λειψάνων βεβαιοῦται, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Καστριώτου, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ Ὠδείου ἦτο παραλληλόγραμμον καὶ οὐχὶ περιφερές, ὡς ὑπετίθετο ὑπὸ τῶν οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνευόντων τὸ τοῦ Πλουτάρχου χωρίον, καθ' ὃ τὸ Ὠδεῖον «*τῇ μὲν διαθέσει πολύεδρον καὶ πολύστυλον, τῇ δ' ἐρέψει πολυκλινὲς καὶ κάταντες ἐκ μιᾶς κορυφῆς πεποιημένον, εἰκόνα λέγεσθαι γενέσθαι καὶ μίμημα τῆς βασιλέως σκηνῆς*». Ἐκ τούτου δύναται νὰ ἐξαχθῇ, ὅτι μόνον κατὰ τὴν ὀροφὴν ἦτο περικλινές, ἀπολῆγον εἰς κωνικὸν σχῆμα κατ' ἀπομίμησιν τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου. Οἰκοδόμημα δὲ παραλληλόγραμμον ἀπεκάλυψαν αἱ ἀνασκαφαί, ἤτοι στοὰν παραλληλόγραμμον ἔχουσαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς κίονας. Ἡ μέχρι σήμερον ἀποκάλυψις τῶν δύο πλευρῶν τῆς στοᾶς ταύτης συμφωνεῖ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου λεγόμενα περὶ τῆς ἐσωτερικῆς

τοῦ Ὠδείου διατάξεως. Τὸ κοῖλον δὲν ἦτο ἀμφιθεατρικὸν ἀλλὰ παραλληλόγραμον, αἱ ἕδραι δὲν ἦσαν ὡς ἐν τοῖς θεάτροις ἡμικυκλικῶς διατεταγμέναι ἀπέναντι τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ κατελάμβανον πᾶσαν τὴν πέριξ στοάν. Ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ὑπῆρχον μόνον αἱ ἕδραι τῶν μουσικῶν. Ὄπισθεν δὲ τῶν κιόνων ἦσαν αἱ σειραὶ τῶν ἑδωλίων διὰ τους θεατάς. Ἑδώλια τοῦ Ὠδείου εὑρέθησαν περὶ τὰ 15, φέρουσι δὲ ταῦτα ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους ἀνάγλυφον γλαῦκα. Ἐδαπανήθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ δρ. 3,521,10.

Ἡ δὲ παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους διὰ τοῦ κ. Κεραμοπούλλου γενομένη μικρὰ σκαφὴ εἶχε σκοπὸν ἐξερευνήσεως χώρου τινός, ἐν ᾧ ὁ ἰδιοκτήτης Δ. Στουραίτης ἔμελλε νὰ ἀνεγείρῃ οἰκίαν. Εὑρέθη δὲ τεμάχιον ἀρχαϊκῆς ἐπιγραφῆς, ἐν ᾧ ἀναγινώσκονται : « *μεδὲ δέρματα σέπεν ἐν τῷ Ηιλισοῖ καθύπερθεν τõ τεμένος τõ Ἡρακλέος μεδὲ βυρσοδεφσε͂ν μ[εδέ...*» Δῆλον εἶνε ὅτι τὸ μνημονευόμενον τέμενος Ἡρακλέους εἶνε τὸ *Ἡράκλειον τὸ ἐν Διομείᾳ*. Διὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Κεραμοπούλου ἐγένοντο κυρίως ἀνασκαφικαὶ ἐργασίαι ἐν Ἀττικῇ. Κατὰ τὴν ἔκθεσίν του ἐν τῷ ἀρχαίῳ δήμῳ τῆς Αἰξωνῆς ἀνεσκάφη μέρος μεγάλου οἰκοδομήματος ἀνήκοντος πιθανῶς κατὰ τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ πυρῆνα εἰς τὸν Δ΄ αἰῶνα π. Χ. Τὸ ἀνασκαφὲν ὅμως τμῆμα προέρχεται ἐκ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, μετασκευασθὲν δίς, ἤτοι κατὰ τοὺς πρωΐμους καὶ τοὺς νεωτέρους βυζαντιακοὺς χρόνους. Ἓν δωμάτιον εἶνε ἐστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ, εἰκονίζοντος γεωμετρικὰ καὶ ἄλλα κοσμήματα βυζαντιακοῦ τύπου καὶ ἔχει κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν δύο ληνοειδεῖς μυχούς.

Προσέτι ἀνεσκάφη περιφερικὸν κτίσμα, οὗ ὁ κύκλος συμπτύσσεται δὶς ἐντὸς διὰ τοίχων ὁμοκέντρων μικροτέρας ἀκτῖνος.

Μεταξὺ τοῦ δήμου τῆς Αἰξωνῆς καὶ τοῦ τῶν Αἰξωνικῶν Ἁλῶν εὑρέθησαν δεκάδες θαλαμοειδῶν μυκηναϊκῶν τάφων σεσυλημένων, ὡς καὶ ὅλα τὰ ἑλληνικῶν χρόνων πολυτελῆ νεκροταφεῖα τῶν Αἰξωνέων. Ματαίως ἀνεζητήθησαν μετ᾽ ἐπιμονῆς ἄθικτοι τάφοι.

Ἀνεσκάφη καὶ τύμβος χαλίκων, ἐξ ἐκείνων οἵτινες εὕρηνται αὐτόθι τῆς Ἀττικῆς καθ᾽ ἑκατοντάδας, ἀπεδείχθη δ᾽ ὅτι οἱ τοιοῦτοι τύμβοι, ὅταν δηλ. δὲν εἶνε χωμάτινοι, ἀδίκως λέγονται τάφοι (Grabhügel κατὰ Kaupert. Milchhöfer). Ἀληθῶς προέρχονται οὗτοι ἐκ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἀγρῶν. Μαρτυροῦσι δὲ ἐντατικὴν καλλιέργειαν καὶ ἀφειδῆ χρῆσιν τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν, κατ᾽ ἀκολουθίαν δὲ μεγάλην ἀκμὴν τῆς δουλείας καὶ προσέτι ἰσχὺν τοῦ κράτους τῶν Ἀθηναίων, ἐξασφαλίζοντος τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀγροτικοὺς δήμους. Ὁ ἀνασκαφεὶς τύμβος, κατὰ τὰ συλλεγέντα ἐν αὐτῷ ὄστρακα, δὲν φαίνεται νεώτερος τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ´ αἰῶνος καί, ἐὰν καὶ οἱ πέριξ κείμενοι ὅμοιοι αὐτῷ εἶνε προσέτι καὶ σύγχρονοι αὐτῷ, τότε ἡ ἀκμὴ αὕτη τῆς χώρας πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πεισιστράτου καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτὸν ἀμέσως. Ἐδαπανήθησαν δρ. 2,508.

Αἱ δὲ ἐργασίαι ἐν Ἐλευσῖνι περιεστράφησαν κυρίως περὶ τὴν τακτοποίησιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μερῶν τῶν διαφόρων κτιρίων, ἅτινα εἶχον ἀνακαλυφθῇ πρὸ τῶν Μεγάλων Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐλευσῖνος. Ἡ ἐργασία αὕτη, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Κουρουνιώτου, βοηθοῦντος καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας κ. Ἀ. Ὀρλάνδου, συνετελέσθη μεθ᾽ ἱκανῆς ἐπιτυχίας. Οὕτω συνετέθη ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πλακοστρώτου αὐλῆς ὅλον σχεδὸν τὸ ἀέτωμα τῶν Προπυλαίων ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τεμαχίων τῶν τυμπάνων τοῦ ἀετώματος, καὶ δύο κίονες τῶν αὐτῶν Προπυλαίων.

Ἀνασυνετέθη ἐπίσης τμῆμα σπουδαῖον τῆς ἀνατολικῆς Ῥωμαϊκῆς ἀψῖδος, ἐτοποθετήθησαν δὲ κατ' εἶδος καὶ τὰ λοιπὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῶν ἐκεῖ κτιρίων.

Σκαφικὴ ἐργασία ἐπίσης σπουδαία ἔγεινε πρὸς τὸ δυσμικὸν μέρος τῆς πλακοστρώτου πρὸ τῶν Προπυλαίων αὐλῆς, καὶ ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος ἡ κρηπὶς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀψῖδος, ἥτις ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀντιστοίχως πρὸς τὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποκεκαλυμμένην κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς αὐλῆς. Ἀπεκαλύφθη ἐπίσης καὶ τὸ κρηπίδωμα τοῦ μεγάλου βάθρου, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο προηγουμένως κατὰ τὸ δυσμικὸν μέρος τῆς αὐλῆς ὡς ἄμορφος ὄγκος κτίσματος ἐξ ἀσβέστου καὶ μικρῶν λίθων· τὸ κρηπίδωμα εἶνε ἀκριβῶς τετραγωνικὸν ἐκτισμένον διὰ καλῶς κατειργασμένων τιτανολίθων. Ἐδαπανήθησαν ἐν ταῖς ἐργασίαις καὶ τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ δρ. 4,912,40.

Διὰ τῶν ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ ἀνασκαφῶν ἐξηκολούθησεν ἡ ἀποκάλυψις τῶν διαφόρων οἰκοδομημάτων τῶν ἀποτελούντων τὸ παρὰ τὸν Ὠρωπὸν περίφημον ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ διὰ τοῦ ἱεροῦ διήκοντος χειμάρρου ἠρευνήθησαν ἐν μέρει τὰ τῶν *θερινῶν καταλυμάτων* καὶ ἀπεκαλύφθησαν τὰ δυσμικώτατα τῶν οἰκημάτων τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ *χειμερινοῦ καταγωγίου* καὶ τὰ τρία οἰκήματα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς μετὰ τοῦ δυσμικοῦ προστῴου. Ἐξηρευνήθησαν δὲ καὶ τὰ ἀνατολικὰ κτίσματα, ἅτινα κεῖνται μεταξὺ δύο *ὁδῶν* φερουσῶν ὑδραγωγεῖα ἐκβάλλοντα εἰς τὸν χείμαρρον. Τῶν ὁδῶν τούτων ἡ ἀνατολικὴ ἄγει εἰς τὴν κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη ἀνακαλυφθεῖσαν *κρήνην*. Τὰ πρὸς ἀνατολὰς κτίσματα κεῖνται πρὸς νότον τῆς κρήνης, ἡ δὲ εἰς αὐτὰ ὁδὸς ἦγε διὰ προστῴου δύο κιόνων καὶ δύο παραστάδων, φέρουσα πρῶτον εἰς μέγα οἴκημα τῆς 3ης ἑκατονταετηρίδος π. Χ. Τὰ δὲ δυσμικὰ διαιροῦνται διὰ μα-

κροῦ τοίχου εἰς δύο συστήματα ἐκ τεσσάρων κτισμάτων ἕκαστον. Ἐξετάθησαν δὲ αἱ ἐργασίαι καὶ νοτιώτερον, ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους, ἐνταῦθα δὲ ἀποκαλύπτεται σύστημα οἰκημάτων **ἰαματικοῦ λουτρῶνος**, ὡς φαίνεται ἐξ εὑρεθείσης λεκάνης φερούσης παρὰ τὴν ἑτέραν στενὴν πλευρὰν κοίλωμα ἡμισφαιρικόν, ἐν ᾧ ὁ λουόμενος ἀνεκάθητο ἐκτείνων τοὺς πόδας πρὸς τὴν ἑτέραν πλευράν. Εὑρήματα δ' ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἐγένοντο, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Λεονάρδου, ληκύθιον μετὰ δικτυωτοῦ κοσμήματος τῆς 3ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, τεμάχια ἐκτύπων ἢ ζῳωτῶν σκύφων καὶ 92 νομίσματα, ὧν δύο ἀργυρᾶ, (τὸ μὲν Βοιωτῶν, τὸ δὲ τετράδραχμον Ἀλεξάνδρου) καὶ 90 χαλκᾶ Ὠρωπίων, Βοιωτῶν, Φωκέων, Λοκρῶν, Λαρίσης, Χαλκιδέων, Ἱστιαίας, Κορινθίων, Μεγαρέων, Ἐλευσινίων, Ἀθηναίων, Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντιγόνου. Ἐδαπανήθησαν δρ. 4,169,50.

Ἡ δὲ κατὰ τὸν Μύτικαν τῆς Ἀκαρνανίας ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας Ἀλυζίας, διὰ τοῦ κ. Ρωμαίου ἐνεργηθεῖσα ἀνασκαφὴ σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ βορείως τοῦ χωρίου, παρὰ τὸν λιμένα, τοποθετουμένου τεμένους τοῦ Ἡρακλέους, γνωστοῦ ἡμῖν ἐξ ὅσων παραδίδει ὁ Στράβων περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπαχθέντων εἰς Ρώμην γλυπτῶν, ἔργων τοῦ Λυσίππου, ἃ παρίστανον ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους. Τὸ τέμενος τοῦτο ὑπεδείκνυον τὰ πρὸ πολλοῦ γνωστὰ πελεκημένα μάρμαρα τὰ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας, ἀλλ' ἡ ἀνασκαφὴ οὐδὲν ἀπέδωκεν εὕρημα σχετικὸν πρὸς τὸ Ἡράκλειον. Ἀπεκαλύφθη τετράγωνον κρηπίδωμα (μῆκος πλευρᾶς 9,30) τέσσαρας ἔχον ἀναβαθμούς, περικλεῖον δὲ μεγάλην κατεστραμμένην σαρκοφάγον. Περὶ τὸ κρηπίδωμα δ' εὑρέθησαν διάφορα μάρμαρα Ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, ἤτοι ὀρθοστάται καὶ δόμοι, ἐπιστύλια μετὰ ζῳοφόρου ἐκ

τοῦ αὐτοῦ λίθου καὶ γεῖσα, καθιστῶντα δυνατὴν τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ μνημείου. Τοῦτο θὰ εἶχεν ἐξωτερικὸν παρόμοιον πρὸς τὸ Μαυσωλεῖον καὶ ἄλλους Μικρασιατικοὺς τάφους. Ἐπὶ τῆς κρηπῖδος δηλ. θὰ ἀνυψοῦτο ὑψηλὴ βάσις μετὰ ὁριζοντίων γείσων καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως θὰ ἠγείρετο ναΐσκος, ὅν ὑποδεικνύουσιν ὀρθοστάται μικρότεροι, κιονόκρανα Ἰωνικὰ καὶ ἀκρωτήρια συντετριμμένα. Ἓν ἐκ τούτων, γωνιαῖον, μετενεχθὲν εἰς Ἀθήνας πρὸς συγκόλλησιν, μέλλει νὰ ἀποβῇ ἀξιόλογον ἀρχιτεκτονικὸν πρόσκτημα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου· ὁμοιάζει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὸ σχῆμα τῶν φύλλων τῆς ἀκάνθης πρὸς τὰ κιονόκρανα τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐξέδρας Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἐξ οὗ συμπεραίνει ὁ κ. Ῥωμαῖος ὅτι τὸ ἀποκαλυφθὲν μικρὸν μαυσωλεῖον τῆς Ἀλυζίας δὲν θὰ εἶνε ἀρχαιότερον τῆς 2ας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος Ἡ περαιτέρω ἐξακολούθησις τῶν ἐργασιῶν θέλει ἐξακριβώσει τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους. Ἐδαπανήθησαν δρ. 2,998,95.

Ἐν δὲ τῇ Ἐπιδαύρῳ ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρον τὸ μετὰ τῶν μωσαϊκῶν οἰκοδόμημα. Εἶνε δὲ τοῦτο μέγα στωϊκὸν ἀψιδωτὸν κτίσμα κατέχον ἔκτασιν 2,000 περίπου τετραγων. μέτρων. Εὑρέθησαν δ' ἐν αὐτῷ καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος σημαντικαὶ ἐπιγραφαί, ὧν δύο ἔχουσι σχέσιν, ὡς καὶ αἱ κατὰ τὸ 1918 εὑρεθεῖσαι, πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν. Ἐγένετο δὲ σκαφὴ καὶ πλησίον τῆς μεγάλης δεξαμενῆς, δι' ἧς ἀνακαλύπτεται μέγα οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ σῴζονται κατὰ χώραν κίονες, ἐνεπίγραφα βάθρα καὶ Ἑρμῆς τῆς τετραγώνου ἐργασίας. Πέντε δὲ μικρὰ τεμάχια ἐπιγραφῶν, ἅτινα εἶχον εὑρεθῇ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς πρὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ ἔκειντο ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἐπιδαύρου, προσηρμόσθησαν τώρα εἰς τὴν μεγάλην περὶ τῆς Συμπολιτείας ἐπιγραφήν, τὴν εὑρεθεῖσαν

κατὰ τὸ 1918 καὶ σημαντικῶς συμπληροῦσι τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Ἰδίως συμπληροῦνται αἱ περὶ τοῦ Συνεδρίου εἰδήσεις. Αἱ πόλεις αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν Ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν, ἀντεπροσωπεύοντο ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ δι' ἀντιπρόσώπων, συνέδρων καλουμένων. Ἀπετέλουν δὲ οἱ σύνεδροι τὸ *συνέδριον*, ὅπερ ἦτο βουλή, βουλευομένη καὶ ἀποφασίζουσα ἀνεκκλήτως περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Συμπολιτείας· ἦσαν δὲ οἱ σύνεδροι ἀνεύθυνοι, εἶχον δηλ. βουλευτικὴν ἀσυλίαν. Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ: «*τὰ δὲ δόξαντα ἐν τῷ συνεδρίῳ κύρια εἶναι*»· καὶ ἀλλαχοῦ: «*μὴ ἐξέστω ταῖς πόλεσιν εὐθύνας λαμβάνειν παρὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρων*». Πρὸ τῆς συνεδρίας ἐξεδίδετο ἡμερησία διάταξις, εὑρίσκετο δ' ἐν ἀπαρτίᾳ τὸ συνέδριον, ἐὰν οἱ προσερχόμενοι ἦσαν πλειότεροι τοῦ ἡμίσεος, («*χρηματιζόντωσαν δ' ὑπερήμισυ γινόμενοι, ἂν δ' ἐλάττους συνέλθωσι, μὴ χρηματίζειν*»). Ἐν καιρῷ πολέμου ἐκληροῦντο ἐκ τῶν συνέδρων πέντε πρόεδροι, οἵτινες ἤσκουν, ὡς φαίνεται, διοικητικὴν ἐξουσίαν· ἦσαν δ' οἱ πρόεδροι οὗτοι «*ὑπεύθυνοι ὧν ἂν πράξωσιν*». Ὑπῆρχεν ἄρα διάκρισις τῆς βουλευτικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Οἱ πρόεδροι ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου ἦσαν *ἀνεύθυνοι*, ὡς πρόεδροι ὅμως (λ. χ. ὡς ὑπουργοί) ἦσαν ὑπεύθυνοι. Κατ' ἀκολουθίαν ἔχομεν ἐν τῷ συνεδρίῳ κρατούσας τοιαύτας διατάξεις, οἷαι αἱ διακρίνουσαι τὰ σήμερον κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα, δηλ. βουλευτικὴν ἀσυλίαν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ὑπεύθυνον. Ἐδαπανήθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ δρ. 2,913.

Αἱ ἐν Κρήτῃ, παρὰ τὸ χωρίον Μάλια, ἐνεργηθεῖσαι διὰ τοῦ κ. Χατζηδάκη ἀνασκαφαὶ σκοπὸν εἶχον τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1915 ἀνακαλυφθέντος ἀνακτόρου. Τότε εἶχον ἐκκαθαρισθῇ 18 σόγαια δωμάτια ἢ ἀποθῆκαι τοῦ ἀνακτόρου τούτου· κατὰ

τὸ λῆξαν ἔτος προέβη ἡ ἔρευνα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δύνανται νῦν νὰ παρασχεθῶσιν αἱ ἑξῆς περὶ τοῦ οἰκοδομήματος πληροφορίαι: «Τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν γ΄ μεσομινωϊκὴν ἐποχήν, ἔχει δὲ μῆκος μεῖζον τῶν 110 μέτρων καὶ πλάτος μεῖζον τῶν 80. Οἱ τοῖχοι τὸ μὲν κάτω μέρος, ἀμέσως ὑπὲρ τὴν εὐθυντηρίαν, ἦσαν ἐκτισμένοι (τὸ ἐξωτερικὸν μέρος) διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων, τὸ δὲ ἄνω μέρος διὰ μικρῶν λίθων καὶ μεγάλων ὠμῶν πλίνθων. Καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἐκτίζοντο, ἐνίοτε ὅμως διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων· συνήθως ἐκτίζοντο οὗτοι διὰ πλίνθων καὶ μικρῶν λίθων μετὰ πολλοῦ πηλοῦ. Ἐπί τινων εὑρεθέντων λίθων ἐκ τῶν τοίχων ἢ τῶν στηλῶν εἶνε κεχαραγμένα Μινωϊκὰ σημεῖα, ἐν οἷς ὁ διπλοῦς πέλεκυς, ὁ ἑξάκτινος ἀστὴρ κ.λ.π. Οἱ εὑρεθέντες δὲ ἐξωτερικοὶ ξεστοὶ λίθοι, καὶ αὐτοὶ οἵτινες ἔχουσι τὴν πρόσοψιν ἐπιμελῶς ξεστήν, δεικνύουσιν, ὅτι εἶχον τὴν ἐπιφάνειαν ἐπικεχρισμένην δι' ἀσβέστου. Μεταξὺ δὲ τῶν χωμάτων εὑρίσκονται διεσπαρμένα τεμάχια κονιάματος ἀσβέστου χρωματισμένου δι' ἐρυθροῦ διαφόρων ἀποχρώσεων καὶ σπανιώτερον δι' ἄλλων χρωμάτων. Εὑρέθησαν δὲ καὶ δύο μικρὰ τεμάχια ἐκ τοιχογραφίας ἀναγλύπτου. Τέλος προσθετέον ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ χώρου τοῦ ἀνακτόρου καὶ τῶν αὐλῶν εὕρισκον οἱ ἐργάται σχεδὸν καθ' ἑκάστην μικρότατα τεμάχια φύλλων χρυσοῦ, ἅτινα θὰ ἐπεκάλυπτόν ποτε ἴσως ἀντικείμενα φθαρτῆς ὕλης. Τοιαῦτα δὲ χρυσᾶ φύλλα εὑρίσκοντο καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χώρῳ, ἐξ οὗ καὶ ἡ θέσις ὀνομάζεται «Χρυσόλακκος». Τὰ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὑρεθέντα φύλλα ζυγίζουσι δύο περίπου γραμμάρια. Ἐγένοντο δὲ καὶ δοκιμαστικαί τινες ἐργασίαι ἐν τῷ πέριξ χώρῳ, δι' ὧν κυρίως ἀνεκαλύφθη, ἐν τῇ θέσει «Ἁγία Πελαγία», σειρὰ σπηλαιωδῶν τάφων τῆς ὑστερομινωϊκῆς

ἐποχῆς. Εἷς τῶν τάφων ἐξηρευνήθη, ὅστις περιεῖχε πέντε πηλίνας λάρνακας, ὧν ἑκάστη περιεῖχεν ἕνα σκελετόν. Ὑπὸ τὰς λάρνακας εὑρέθησαν πέντε μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας δρ. 3,334,50.

Ἡ ἄλλη δὲ ἐν Κρήτῃ ἐν θέσει «Νίρου Χάνι» διὰ τοῦ κ. Ξανθουδίδου γενομένη ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψεν ὡσαύτως *ἀνάκτορον*, ὅπερ κατέχει χῶρον ὑπὲρ τὰ χίλια τετραγωνικὰ μέτρα καὶ συνίσταται ἐκ 40 περίπου δωματίων διαδρόμων καὶ μυχῶν· ἔχει δὲ καὶ δύο αὐλὰς πλακοστρώτους, τὴν μὲν κατὰ τὴν ἀνατολικήν, τὴν δὲ κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν. Εἶνε μικρὸν τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ὁμοιάζει ὅμως πρὸς τὰ ἄλλα γνωστὰ Κρητικὰ ἀνάκτορα, διότι ἔχει καὶ τοῦτο τὰς πλακοστρώτους αὐλάς, τὸν θεατρικὸν ἢ λατρευτικὸν χῶρον, τοὺς διαδρόμους καὶ τοὺς μυχούς, τὴν φωταγωγὸν αὐλήν, τὰς συνεχεῖς ἀποθήκας μετὰ τῶν πίθων, τὰ γύψινα ἑδώλια κατὰ μῆκος τῶν τοίχων, τὸ ἱερὸν τῶν διπλῶν πελέκεων, τὴν στοὰν τῶν κιόνων, τὴν διάταξιν τῶν στοῶν καὶ τῶν παραθύρων ὁμοίαν καὶ τὰ ἀνώγαια διαμερίματα κ.λ.π. Ὁμοιάζει πρὸς τούτοις ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὑλικῶν, εἶχε δὲ καὶ τοὺς τοίχους κεκοσμημένους γραφαῖς. Τῶν γενομένων δὲ κινητῶν εὑρημάτων πολλοῦ λόγου ἄξιοι εἶνε τέσσαρες μεγάλοι χαλκοῖ διπλοῖ πελέκεις, ὧν ὁ μεγαλείτερος ἔχει μῆκος 1,175 μ. Εὑρέθησαν πρὸς τούτοις ἀγγεῖον ἐκ στεατίτου λίθου, τέσσαρες λαμπτῆρες λίθινοι διακρινόμενοι ἐπὶ τεχνικῇ ἐργασίᾳ καὶ κομψότητι, ὑπέρτεροι πάντων τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Κρήτῃ εὑρεθέντων καὶ πεντήκοντα πήλινοι μεγάλοι βωμοὶ ἐντελῶς ὅμοιοι πρὸς τὸν πήλινον βωμὸν τὸν κατὰ χώραν εὑρισκόμενον ἐν τῷ μικρῷ ἱερῷ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσσοῦ. Ἐπὶ πλέον εὑρέθησαν δέκα περίπου μεγάλοι πίθοι ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ ἀνακτόρου, τεθραυσμένοι εἰς τε-

μάγια καὶ ἐλλιπεῖς, ἑκατοντάδες κυάθων καὶ πολλὰ ἀγγεῖα, οἰνοχόαι, πρόχοι, ἀμφορεῖς, σκύφοι καὶ δοχεῖα διαφόρων σχημάτων, προερχόμενα ἅπαντα ἐκ τῶν καλῶν χρόνων τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς. Πολλὰ τούτων φέρουσι διακόσμησιν εἰλημμένην ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου· μόνον ἓν ἀγγεῖον φέρει γραπτὰ θέματα θαλάσσια, ἤτοι Τρίτωνας ἐν μέσῳ φυτῶν θαλασσίων. Ἐδαπανήθησαν δρ. 5,051.

Περὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἀνακοινοῖ τὸ Συμβούλιον, ὅτι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐξεδόθησαν τὰ 3 τεύχη τοῦ 1917, τὸ 4ον τεῦχος εὑρίσκεται ὑπὸ τὰ πιεστήρια. Ἡ ἔκδοσις ὅμως τῶν Πρακτικῶν καθυστερεῖ, διότι εἰς τὰς παρεμβληθείσας δυσχερείας προσετέθησαν τώρα καὶ δυσχέρειαι ἐκ τῆς κρατούσης ἐν τοῖς τυπογραφείοις καταστάσεως.

Ἀνακοινοῖ πρὸς τούτοις τὸ Συμβούλιον τὰ ἑξῆς: Ἡ Ἑταιρεία, ἐπιθυμοῦσα νὰ συντελέσῃ καὶ εἰς τὴν διάδοσιν παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων καὶ εἰς τὴν διέγερσιν ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῶν μνημείων τῆς τέχνης, πρὸς δὲ (λαβοῦσα πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν ἐξ ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας) καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων, προέβη εἰς τὴν ἐνταῦθα ἵδρυσιν Πρακτικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἥτις ἤρξατο ἤδη τῶν ἐργασιῶν της καὶ λειτουργεῖ κανονικῶς. Λαβοῦσα δ' ὡσαύτως ἀφορμὴν ἐκ τηλεγραφήματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς Συνταγματάρχου κ. Κατεχάκη, προέβη εἰς προπαρασκευαστικὰς ἐνεργείας πρὸς ἵδρυσιν καὶ λειτουργίαν Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρείαν τῆς Α. Θ. Μ. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἔργον ἔχουσαν τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ δημοσίευσιν

τῶν ἑλληνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἱστορικῶν μνημείων καὶ πρὸς τούτοις τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπισκευήν, ὑποστήριξιν καὶ συντήρησιν τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἐπὶ πλέον τὴν δωρεὰν παρεχομένην εἰς πάντας διδασκαλίαν (γινομένην διὰ διαλέξεων) περιστρεφομένην περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἱστορίας.

Τοσαῦτα εἶχε νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ Συμβούλιον περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΦΟΡΩΝ

ΠΕΡΙ

ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

ΤΟ ΩΔΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

᾿Από τοῦ 1914 ἀνασκαπτομένων τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀγορασθέντων τριῶν οἰκίσκων, κειμένων κατὰ τὴν ΝΑ. ἄκραν τῆς Ἀκροπόλεως ὡς καὶ τοῦ μεταξὺ χώρου τοῦ εἰς τὸ δημόσιον ἀνήκοντος καὶ περατωθεισῶν πρὸ ὀλίγου τῶν ἐφέτος διενεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους, συνοψίζομεν δι' ὀλίγων ἐνταῦθα τὰ ἀποτελέσματα τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντα, ἅπερ ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἔν τε τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι (1914-1919) καὶ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ἡ τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους θέσις δὲν ἦτο γνωστή, οὐδ' ἐφαίνοντό που λείψανα αὐτοῦ, ὥστε νὰ ὁδηγηθῇ ὁ ἀρχαιοδίφης πρὸς εὕρεσιν τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἐξετείνετο. Πολλὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ποιοῦνται μνείαν τοῦ Περικλείου ἱδρύματος, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ Λατίνου Βιτρουβίου (V 21) καὶ τοῦ Ἀνδοκίδου (περὶ Μυστηρίων σ. 38), οἵτινες καθώριζόν πως ποῦ ἔδει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ Ὠδεῖον.

Καὶ ὁ μὲν Ἀνδοκίδης λέγει: «*ἐπεὶ δὲ παρὰ τὸ Πρόπυλον τοῦ Διονύσου ἦν ὁρᾶν ἀνθρώπους πολλοὺς ἀπὸ τοῦ Ὠδείου καταβαίνοντας εἰς τὴν ὀρχήστραν.*»

Ὁ δὲ Βιτρούβιος ἀπαριθμῶν τὰ περὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου λέγει τὰ ἑξῆς: «*Exeuntibus e theatro sinistra parte Odeum quod Themistocles* [1] *columnis lapideis dispositis navium malis et antennis e spoliis Persicis pertexit*».

Ταῖς μαρτυρίαις αὐτῶν στοιχοῦντες προέβημεν μετὰ τὴν

---

[1] Ἀντὶ Περικλέους, βεβαίως ἐκ λάθους μνήμης (lapsus memoriae).

ἀπαλλοτρίωσιν τοῦ κατὰ τὰ ΝΑ. τῆς Ἀκροπόλεως χώρου, εἰς τὴν κατεδάφισιν τῶν οἰκιῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν πρὸ πενταετίας, ἐξ ὧν ἐβεβαιώθημεν πλέον τελείως ἐκ τῶν σχετικῶν εὑρημάτων, ὅτι τὸ ζητούμενον εἶναι αὐτὸ τοῦτο· ὡρίσθη ἀναμφιβόλως ἡ θέσις τοῦ Ὠδείου.

Τὰ εἰς φῶς ἐκ τῆς πενταετοῦς ἀνασκαφῆς προελθόντα ἀπεδείχθησαν, ὅτι πράγματι ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἵδρυμα τοῦ Περικλέους. Δυστυχῶς οὐδεμία μέχρι τοῦδε ἐπιγραφὴ εὑρέθη δυναμένη νὰ διαπιστώσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὰ περισωθέντα ἐρείπια τοῦ κτιρίου, ὅσα κατὰ χώραν εἰσέτι κεῖνται, (διότι πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου ἐγκεκομμένων τοίχων, τῶν ἐπενδεδυμένων διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ὧν σειρὰ ὅλη ἀνεκαλύφθη ἐπ᾽ ἐσχάτων μετὰ τῶν ὀρθοστατῶν κατὰ χώραν, ἐφ᾽ ὧν ἐστηρίζοντο, κατὰ τὸν Πλούταρχον, οἱ περιθέοντες τὸ οἰκοδόμημα λίθινοι κίονες, ὡς καί τινων μαρμαρίνων ἑδωλίων φερόντων ἐπὶ τῆς προσθίου πλευρᾶς ἀνάγλυπτον γλαῦκα) διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι ὄντως εὑρισκόμεθα πρὸ τοῦ Ὠδείου. Οὐδὲν ἄλλο εὑρέθη τῶν πάντων, κιόνων, βάθρων, ἑδωλίων καὶ λοιπῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν χρησιμοποιηθέντων εἰς μεταγενέστερα οἰκοδομήματα διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὡς ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ καὶ τῷ Διονυσιακῷ Θεάτρῳ καὶ ὡς ὑλικὸν ἐν τῷ διὰ μέσου τοῦ Ὠδείου διερχομένῳ Βαλεριανείῳ ἀκανονίστῳ τείχει, ὡς σημειοῖ ὁ Judeich (Topographie von Athen σ. 113) καὶ εἰς ἀσβεστοποίησιν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς δεσποσάντων τῆς πόλεως τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην προσεπικυροῦσι καὶ τὰ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἀνασκαφῶν εὑρεθέντα στρώματα τέφρας καὶ ἡμικεκαυμένων ξύλων, πάχους 0,20, προερχομένων βεβαίως ἐκ τῆς καείσης ξυλίνης στέγης τοῦ οἰκοδομήματος, περὶ οὗ βεβαιοῦσιν ἡμᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκ Χαιρωνείας φιλοσόφου, τοῦ Πλουτάρχου, λεγόμενα.

Ἐπίσης καὶ ἄπειροι κεραμίδες στέγης πήλιναι (στρωτῆρες καὶ καλυπτῆρες) ἀνακαλυφθεῖσαι, διατηροῦσαι ἔτι ἴχνη πυρᾶς, ἐβεβαιώθη ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Περικλείους χρόνους. Αὗται

οὐδαμῶς ἄλλως δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ ἀποδοθῶσιν ἢ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸ Ὠδεῖον τοῦ Περικλέους καὶ συμμετέσχον τῆς γενομένης ἐν αὐτῷ πυρκαϊᾶς.

Ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καὲν ἐπὶ τῆς ὑπὸ Σύλλα καταστροφῆς τῶν Ἀθηνῶν (86 π. Χ.), ἀνιδρύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καππαδοκίας Ἀριοβαρζάνου, ὡς ἀναγράφει ἡ ἐπὶ κίονος περισωθεῖσα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ (I.g. III, 541). Πόσον κατὰ τὴν νέαν αὐτοῦ μορφὴν χρόνον διετηρήθη τὸ Ὠδεῖον ἀκριβῶς δὲν γινώσκομεν· σώζεται ὅμως ὑλικὸν αὐτοῦ ἐντοιχισθὲν εἰς τὴν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου σκηνήν, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς προμαχὼν κατὰ τοὺς ἐσχάτους Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἤτοι τὸν Ε΄. ἢ καὶ Ϛ΄ μ. Χ. αἰῶνα.

Ἐπίσης εἰς 1 καὶ 2 μέτρα ἄνωθεν τῶν ἀνακαλυφθέντων θεμελίων αὐτοῦ εὕρομεν πολλοὺς χριστιανικοὺς τάφους τοῦ Ϛ΄ καὶ Ζ΄. αἰῶνος, ἤτοι τεφροδόχους λαγύνους καὶ πίθους φέροντας ὀστᾶ μικρῶν παίδων καὶ ἐν αὐτοῖς πηλίνους λύχνους μετ' ἐκτετυπωμένου σταυροῦ ἐν τῷ ἄνωθι κοίλῳ· ὥστε ἀσφαλῶς εἰκάζομεν ἐκ τούτων ὅτι τὸ Ὠδεῖον κατεστράφη μεταξὺ τῶν χρόνων τοῦ Ε΄. καὶ Ϛ΄. ἢ καὶ τοῦ Ζ΄. μ. Χ. αἰῶνος.

Ἐκ τῆς τοῦ ἔτους τούτου ἀνασκαφῆς ἐβεβαιώθημεν πλέον καὶ περὶ τοῦ σχήματος τοῦ Ὠδείου, ὄντος παραλληλογράμμου καὶ οὐχὶ περιφεροῦς, ὡς ὑπετίθετο ὑπὸ τῶν κακῶς ἑρμηνευόντων τὰ τοῦ Πλουτάρχου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν, ἦτο παραλληλόγραμμον, διὰ πολλῶν κεκοσμημένον στύλων, οἵτινες ἦσαν ἔσω καὶ ἔξω τῆς σκηνῆς σύναμα δὲ καὶ ὑπὲρ τὰς σειρὰς τῶν ἑδωλίων κατὰ ῥυθμὸν στοᾶς περιθεούσης τὸν περίβολον (πρβ. καὶ Βιτρούβιον V 6. 4), μόνον δὲ κατὰ τὴν κορυφὴν ἦτο περικλινὲς ἀπολῆγον εἰς κωνικὸν σχῆμα, κατ' ἀπομίμησιν τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου, ἐντεῦθεν δὲ καὶ οἱ κωμικοὶ ἐν χλεύῃ παρέβαλον τὴν κεφαλὴν τοῦ Περικλέους πρὸς τοῦτο. Καὶ εἰς τὸ ἐπὶ νομίσματος εἰκονιζόμενον Ὠδεῖον (ὅρ. εἰκ. ἐν. ΑΕ 1914 σελ. 147) παρατηρεῖται ὅτι παριστᾷ παραλληλόγραμμον στοὰν μετὰ κιονοστοιχίας πέριξ, μόνον δὲ πρὸς τὰ ἄνω συγκλίνει ἡ ξυλίνη

αὐτοῦ στέγη ἀπολήγουσα εἰς κῶνον. Τοιοῦτον σχῆμα ἀπεκάλυψαν ἡμῖν καὶ αἱ ἀνασκαφαί, ἤτοι στοὰν παραλληλόγραμμον περιθεομένην πέριξ διὰ λιθίνων κιόνων, οἱ ὀρθοστάται τῶν ὁποίων εὑρέθησαν κατὰ χώραν.

Ἡ ἀποκάλυψις τῆς στοᾶς ταύτης καὶ ἡ κατὰ μῆκος τῆς κορυφῆς τοῦ κοίλου, ἤτοι ἡ τῆς γραμμῆς τῆς ἀνωτάτης σειρᾶς τοῦ διαζώματος διάταξις, ὡς βλέπομεν τοῦτο ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς βορείας καὶ δυτικῆς πλευρᾶς, συμφωνοῦσι πληρέστατα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου λεγόμενα περὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διατάξεως, Τὸ κοῖλον δὲν ἦτο ἀμφιθεατρικόν, ἀλλὰ τετράγωνον. Συνεπῶς, ἐπειδὴ μουσικαὶ παραστάσεις ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο, διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν ὡς εἰς τὰ θέατρα αἱ ἕδραι ἡμικυκλικῶς διατεθειμέναι ἀπέναντι τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ κατελάμβανον πᾶσαν τὴν πέριξ στοάν. Ἐν δὲ τῇ ὀρχήστρᾳ ὑπῆρχον μόνον ἕδραι τῶν μουσικῶν, ὡς ἐν τῷ μικρῷ θεάτρῳ τῆς Πομπηΐας (πρβ. εἰκ. 1837 ἐν Baumeister Denkmaeler) δι' ὃ καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει αὐτὸ «*πολύεδρον*»

Κατόπιν τούτου δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὸ σχῆμα τοῦ Ὠδείου, ἤτοι ἐπὶ τοῦ διαζώματος, ὅπερ διαθέει πέριξ τὴν στοὰν καὶ ὅπερ ἐσχηματίσθη δι' ἀποκοπῆς τοῦ μαλακοῦ βράχου ὁριζοντίως, ἐκεῖ ὑπῆρχον κίονες, οἵτινες ὑπεβάσταζον τὴν στέγην ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἦσαν αἱ σειραὶ τῶν ἑδωλίων διὰ τοὺς θεατάς, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ τῆς Πριήνης.

Τὴν γνώμην ταύτην παραδέχονται καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι καθηγηταὶ Καββαδίας, Knackfuss καὶ Ὀρλάνδος.

Εἰς ὕψος δὲ 3 περίπου μέτρων, εἰς ὃ ἐλειάνθη ὁ βράχος, ἐξετείνετο δι' ἐπενδύσεως τοῦ στηθαίου δι' ὑμηττίων πλακῶν καλύπτον αὐτόν, οὐχὶ λεῖον ὄντα, εἶτα ἤρχετο πλατὺ 1 $^1/_2$ μέτρ. περίπου τὸ διάζωμα ἢ ὁ λεγόμενος «*περίπατος*» ὄπισθεν δὲ ὑπῆρχον τὰ μαρμάρινα ἑδώλια, ὧν εὕρομεν περὶ τὰ δεκαπέντε ἐν ὅλῳ, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ χώραν. Ταῦτα δέ, ὡς ἀλλαχοῦ εἴπομεν, φέρουσι κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος ἀνάγλυπτον γλαῦκα. Τὸ σύνολον τοῦτο τοῦ κτιρίου ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῆς ξυλίνης στέγης ἐχούσης σχῆμα σκηνῆς, κατ' ἀπομίμησιν τῆς σκηνῆς

τοῦ Πέρσου μονάρχου. Καὶ τὰ μὲν ἀνώτερα βάθρα τὰ πρὸς τὸν βράχον δὲν περιεσώθησαν, ὡς μὴ καλυφθέντα ὑπὸ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως καταφερομένων χωμάτων, ἐλπὶς ὅμως ὑπάρχει μεγίστη, ὅτι τὰ κατώτερα, τὰ πρὸς Α. καὶ Μ. ἑδώλια, θὰ εὑρεθῶσι πιθανῶς ἐντὸς τῶν χωμάτων κάτωθι τῶν προσκειμένων οἰκιῶν, ὧν ἀπαλλοτριουμένων καὶ κατεδαφιζομένων θὰ ἐνεργηθῇ συστηματικωτέρα ἀνασκαφή, μέλλουσα νὰ δικαιώσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ προσπαθείᾳ πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ Περικλείου Ὠδείου, ὑπὲρ οὗ τόσα ἐδαπάνησεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία.

Καὶ ταῦτα ἐν συνόλῳ ὑπῆρξαν τὰ μέχρι σήμερον ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα τῆς πενταετοῦς ἀνασκαφῆς ἡμῶν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἀναμφισβήτητον πλέον ἐσωτερικὴν διάταξιν τοῦ Ὠδείου. Ἤδη ἐναπόκειται πλέον εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν ἡ περαιτέρω ἐργασία, χάριν τῆς ὁποίας ἀπὸ πενταετίας τοσαῦτα ἐδαπανήθησαν, ἵνα διὰ τῆς ἐξαγορᾶς τῶν παρακειμένων οἰκιῶν ἐπεκταθῇ ἡ ἀνασκαφὴ πρὸς Μ. καὶ οὕτως ἀποκαλυφθῇ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑταιρείας τελείως τὸ α'. ἔργον τοῦ Περικλέους, ἔστω καὶ ἐν ἐρειπιακῇ καταστάσει.

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ.

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΑΙΞΩΝῌ ΑΤΤΙΚΗΣ

(Πιρναρῇ καὶ Ἁλυκῇ Γλυφάδας) [1]

Εἰς τὰς ἄνω ὁριζομένας θέσεις ἡπλοῦτο ὁ ἀρχαῖος δῆμος τῶν Αἰξωνέων, οὗ συνέχειαν ἀπετέλουν αἱ Αἰξωνικαὶ Ἁλαὶ πέραν τῆς Βούλλας κατὰ τὸν ἐκεῖ Ἅγ. Νικόλαον. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐπεχειρήθησαν, τὸ μὲν ἵνα εὑρεθῇ ἀγροτική τις οἰκία (εἶχε προηγηθῆ ἀνασκαφὴ ὑπ᾽ ἐμοῦ τοιαύτης οἰκίας ἐν Καρελλᾷ τῆς ἀρχαίας Παιανίας τῆς ὑπένερθεν), τὸ δὲ ἵνα ἐξακριβωθῇ κατὰ πόσον οἱ πολλοὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ τύμβοι ἐκ χαλίκων δικαιολογοῦσι τὸ ἐν τῷ Γερμανικῷ χάρτῃ πολλάκις διδόμενον αὐτοῖς ὄνομα Grabhügel.

α΄) Ἀνασκαφὴ τύμβου καὶ περιφεροῦς κτίσματος.

Ἀνέσκαψα λοιπὸν ἐνταῦθα κατὰ τὸ μεθόριον τῆς Γλυφάδας καὶ τῆς Βούλλας, μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Πιρναρῆς τύμβον ἐκ χαλίκων ἔχοντα διάμετρον 20 μ., ὕψος δὲ 4,50 μ. Ἔτεμον αὐτὸν ἐπὶ δύο τρίτα περίπου τῆς διαμέτρου, χωρήσας καὶ ἔξω τῆς περιφερείας κάτω μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου. Οὐδὲν λείψανον ταφῆς εὗρον. Ὁλόκληρος ἀπετελεῖτο ἐκ λίθων, ὧν οἱ μείζονες ἦσαν ὡς κρηπὶς κάτω, οἱ δ᾽ ἄλλοι μικρότεροι, ἱκανὸν δὲ πλῆθος εἶχε περίπου μέγεθος καρύου!

Μεταξὺ τῶν λίθων συνέλεξα σποράδην διάφορα ὄστρακα ἀγγείων, ὧν πολλὰ εἶνε μυκηναϊκὰ ὑψιπόδων κυλίκων καὶ ἄλλων μικρῶν ἢ μεγάλων γραπτῶν ἢ καὶ ἀγράφων ἀγγείων,

---

(1) Ὅρα Milchhöfer Text z. d. Karten von Attika III-IV σ. 18 Lolling, Athen Mitteil, IV 193 ἑξ.

τινὰ γεωμετρικά, ἐλάχιστα κορινθιακὰ (πυξίδος μετὰ οἰνόχρου χρώματος), ληκύθου κοιλίαν, ὦτα κύλικος τῶν μελανομόρφων καὶ ἄλλα τινά, πάντα χαρακτηριστικὰ τεκμήρια κατερχόμενα μέχρι τοῦ 500 π. Χ. τὸ πολύ.

Οἱ τύμβοι οὗτοι πολλαχοῦ εἶνε πυκνοὶ κατὰ συστήματα ἢ ἐν γραμμῇ κείμενοι, φαίνονται περίπου σύγχρονοι, τὸ δὲ ὑλικὸν αὐτῶν εἶνε ὅμοιον πρὸς τοὺς λίθους τοὺς πληροῦντας τὰ πέριξ χωράφια τῶν ἀδελτέρων νῦν γεωργῶν. Πιστεύω, λοιπόν, ὅτι ἐσωρεύθησαν πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἀγρῶν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Πεισιστράτου καὶ ἴσως καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, μαρτυροῦσι δὲ πρῶτον περὶ τῆς πολιτικῆς εὐρωστίας τοῦ Κράτους τῶν Ἀθηναίων ἐξασφαλίζοντος ἐν τοῖς μεμακρυσμένοις ἀγροῖς καὶ δὴ κατὰ τὴν παραλίαν ἄνετον τὴν ἐπιμελῆ γεωργίαν, («eifrige Bodenkultur» Milchhöfer ἐν *Karten v. Attika* Text, Heft II σ. 22), δεύτερον περὶ τῆς δημωφελοῦς διοικήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων [1] καὶ τρίτον περὶ τῆς μεγάλης τότε ἐκτάσεως τῆς δουλείας· διότι τόσον ἐντατικὴ καλλιέργεια καὶ τόσον τελεία κάθαρσις τῶν ἀγρῶν (οἱ χάλικες κατὰ τὸ $^1/_3$ τοὐλάχιστον εἶνε μεγέθους καρύου) ἀπαιτεῖ οὐ μόνον πολλὰς χεῖρας ἀλλὰ καὶ ἀφειδῆ αὐτῶν χρῆσιν.

Φαίνεται ὅμως, ὅτι καὶ θρησκευτικὸς λόγος ἐπεκούρει τῇ γεωργικῇ φιλοτιμίᾳ· διότι ἐντεῦθεν τῆς Γλυφάδας πρὸς τὸν Ἅγ. Κοσμᾶν (τὴν Κωλιάδα ἄκραν) ὑπάρχουσιν ὅμοιοι τύμβοι ἐν τόπῳ πεδινῷ ἀλλὰ μὴ ἔχοντι χῶμα, ἅτε ἀποτελουμένῳ ἐκ συνεχοῦς βραχώδους αὐτοφυοῦς πλακός, ἔνθα οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀγρός, εἰμὴ ἀπωτέρω που. Διὰ τοῦτο ὑπομιμνήσκω τὴν γνώμην τοῦ Usener, Archiv für Relig.—Wiss. 1904,

(1) Πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθ. πολ. 16 καὶ τὰ παρὰ Sandys συγγενῆ χωρία, οἷς προσθετέον Πλουτ. Ἠθ. 552 A. «Ἀλλὰ Γέλωνα γ' ἴσμεν καὶ Ἱέρωνα τοὺς Σικελιώτας καὶ *Πεισίστρατον* τὸν Ἱπποκράτους, ὅτι πονηρίᾳ κτησάμενοι τυραννίδας, ἐχρήσαντο πρὸς ἀρετὴν αὐταῖς, καὶ παρανόμως ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἐλθόντες ἐγένοντο μέτριοι καὶ δημωφελεῖς ἄρχοντες, οἱ μὲν εὐνομίαν τε πολλὴν καὶ *γῆς ἐπιμέλειαν* παρασχόντες αὐτούς τε σώφρονας τοὺς *πελάτας* καὶ φιλεργοὺς ἐκ πολυτελῶν καὶ λάλων *κατασκευάσαντες*· Γέλων δὲ κλ.

275 ἑρμηνεύοντος τοὺς τοιούτους ἕρμακας ὡς δέσμευσιν τῶν κακῶν δαιμόνων ὑπὸ τοὺς λίθους καὶ οὕτω ὡς ἀνάθεσιν τοῦ τόπου εἰς τοὺς θεοὺς πρὸς ἐπίτευξιν εὐφορίας πρβλ. καὶ Gruppe Mythol. 887, σημ. 4.

Ἐκ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν περίχωρον τύμβων ἀξιοσημείωτον νομίζω ἕνα κείμενον παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον. Ἐν τῷ σώματι τούτου, ἀλλ' ὑψηλότερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, εἶχον κατασκευασθῆ κατὰ τὸν Δ' πιθανῶς αἰ. π. Χ. τάφοι διὰ μεγάλων πλακῶν μαρμάρου καὶ πώρου, κατασκαφέντες καὶ συληθέντες κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ τῆς νῦν ἑκατονταετηρίδα.

Τὸ μέγα πλῆθος τῶν μυκηναϊκῶν ὀστράκων τοῦ τύμβου ἤγαγέ με νὰ ἀναζητήσω συνοικισμὸν ἢ τάφους ἀναλόγους ἐν τοῖς πέριξ. Ἀληθῶς δ' εὗρον δύο συστάδας σπηλαιωδῶν μυκηναϊκῶν τάφων ἐν ὁμαλῷ σχετικῶς ἐδάφει παρὰ τὴν Ἁλυκὴν τῆς ἐκεῖ Πούντας, πάντων (περὶ τοὺς 50 περίπου) σεσυλημένων ἀπὸ 70ετίας καὶ ἐντεῦθεν, ὡς λέγουσιν, ἀλλ' αἱ τελευταῖαι σκαφαὶ θὰ ἐγένοντο πρὸ 30ετίας. Τούτων εἷς εἶνε ἀξιομνημόνευτος, διότι ἔχει δρόμον οὐχὶ ἀνοικτὸν ἄνω ἀλλὰ κλειστὸν ἤτοι συριγγώδη. Ἐκ τούτων τῶν τάφων προέρχονται πιθανῶς τὰ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα, ὅσα εὑρίσκονται ἐν μουσείοις τῆς Εὐρώπης ὡς προερχόμενα ἐξ Ἁλυκῆς τῆς Ἀττικῆς (π. χ. τοῦ Βερολίνου: Furtwängler, Beschreib. d. Vasensamml. I ἀριθ. 14-18, 23, 25-32, 35-37, 39-44 ἀγορασθέντα τῷ 1881).

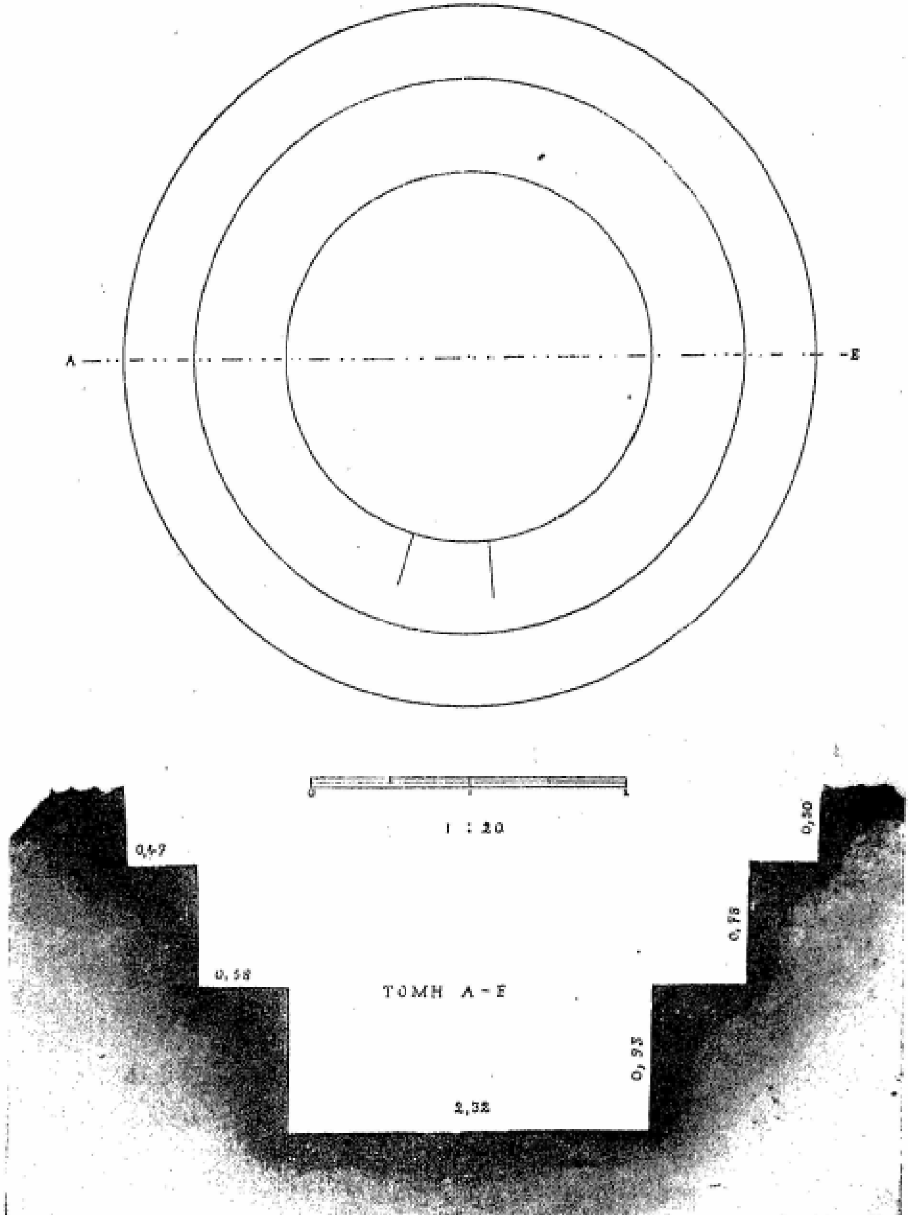
Διὰ πολλῶν δοκιμαστικῶν τάφρων ἀνεζήτησα ἀσύλητόν τινα, ἀλλὰ ματαίως. Ὁ τόπος ἀνήκει εἰς τὴν Βοῦλλαν, ἥτις εἶνε συνέχεια τῆς Γλυφάδας καὶ κτῆμα τῆς Μονῆς Πετράκι (Ἀθηνῶν).

Ὑπάρχουσι καὶ δύο σειραὶ ταφικῶν θαλάμων ὑπερεχόντων τοῦ πέριξ ἐδάφους, ἀλλὰ τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἄδεια τῶν τυμβωρύχων, ὥστε καὶ οὗτοι πάντες εἶνε κατεσκαμμένοι, πέριξ δ'

ἐν τοῖς χώμασιν εὑρίσκονται τεμάχια λατύπης, ἄλλα μὲν γράμμα τι, ἄλλα πτυχὴν ἱματίου ἢ μέρος κοσμήματος καὶ ἄλλα ἁπλῆν τὴν εὐγένειαν τῆς ἐργασίας δι᾽ ἐπιφανείας καμπύλης ἢ ἐπιπέδου δεικνύοντα. Ταῦτα παρὰ τὸν Ἅγ. Νικόλαον τῆς Πιρναρῆς, ἔνθα πολλὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ.

Ἔξω τῶν ταφικῶν τούτων στίχων εἵλκυσε τὴν προσοχήν μου τυμβοειδές τι ἀνάχωμα, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων περίπου πρὸς ΝΑ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Πιρναρῆς. Ἡ ἀνασκαφὴ ἔδειξεν, ὅτι τοῦτο εἶνε κτίσμα περιφερὲς περιβαλλόμενον ἔξωθεν ὑπὸ χωμάτων, ἐν οἷς διεκρίνοντο ἴχνη σκαφῶν λαθραίων βεβαίως. Τὰ ἐντὸς τοῦ κτίσματος χώματα ἐφαίνοντο μὴ ταραχθέντα. Ἐν αὐτοῖς εὑρέθησαν ἐπιπολαίως θραύσματα μαρμαρίνων ὑδριῶν ἐπιταφίων ἀναγλύπτων· κατὰ τἆλλα τὰ χώματα εἶνε ἱκανῶς καθαρά, ἐρυθρά, ἐστερημένα ὀστράκων εἰ μὴ κεράμων τινῶν. Τὸ κτίσμα ἔχει ἄνω διάμετρον 5.45μ. ἀλλ᾽ αὕτη συστέλλεται δίς, ὥστε τὸ κτίσμα ἔχει τὴν ἑπομένην (εἰκ. 1) κάτοψιν καὶ τομήν. Ὁ ἀνώτατος τοῖχος σῴζεται εἰς ὕψος 0.10-0,50 καὶ ἀποτελεῖται ἐκ μειζόνων λίθων, ὧν μεταξὺ παρεμβάλλονται μικρότεροι κατὰ τρόπον τεκτονικὸν ἀνακτέον εἰς καλοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους. Οἱ χαμηλότεροι ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἔνδον (ἔξωθεν δὲν ἐγυμνώθησαν, ἅτε μὴ ἀνασκαφέντες) ἐνέχουσιν, ὡς καὶ τὰ χώματα, τεμάχια κεράμων χονδρῶν. Ὁ πυθμὴν σχηματίζεται διὰ τοῦ φυσικοῦ ὡμαλισμένου βράχου κατὰ τὸ πλεῖστον, ὅσον δὲ μέρος δὲν εἶνε βράχος εἶνε ἔδαφος ἠσβεστωμένον ὡς καὶ ἡ ἐντὸς ὄψις τοῦ τοίχου 0.93. Πρὸς Ν ἀνοίγεται οἱονεὶ θυρὶς πλ. 0.48 διευρυνομένη πρὸς τὰ ἔξω ἐφ᾽ ὅσον χωρεῖ διατέμνουσα τοὺς τοίχους· δὲν ἐκαθαρίσθη ὅλη, (ἐνέχει λίθους), ἀλλ᾽ ἔχει τὰς παραστάδας ἐπικεχρισμένας ἀσβέστῳ. Πολλοὶ λίθοι ἐντὸς φαίνονται κεκαυμένοι μετρίως.

Τί ἦτο τὸ κτίσμα τοῦτο, ἀγνοῶ. Ἡ μετρία καῦσις τῶν λίθων ἢ τινων λίθων τῶν τοίχων θὰ ἠδύνατο νὰ ὠθήσῃ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ κτίσματος ὡς ἀσβεστοκαμίνου, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ «ἀνεμολόγος» θυρίς· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀντίκειται ὡς ἀνερμη-

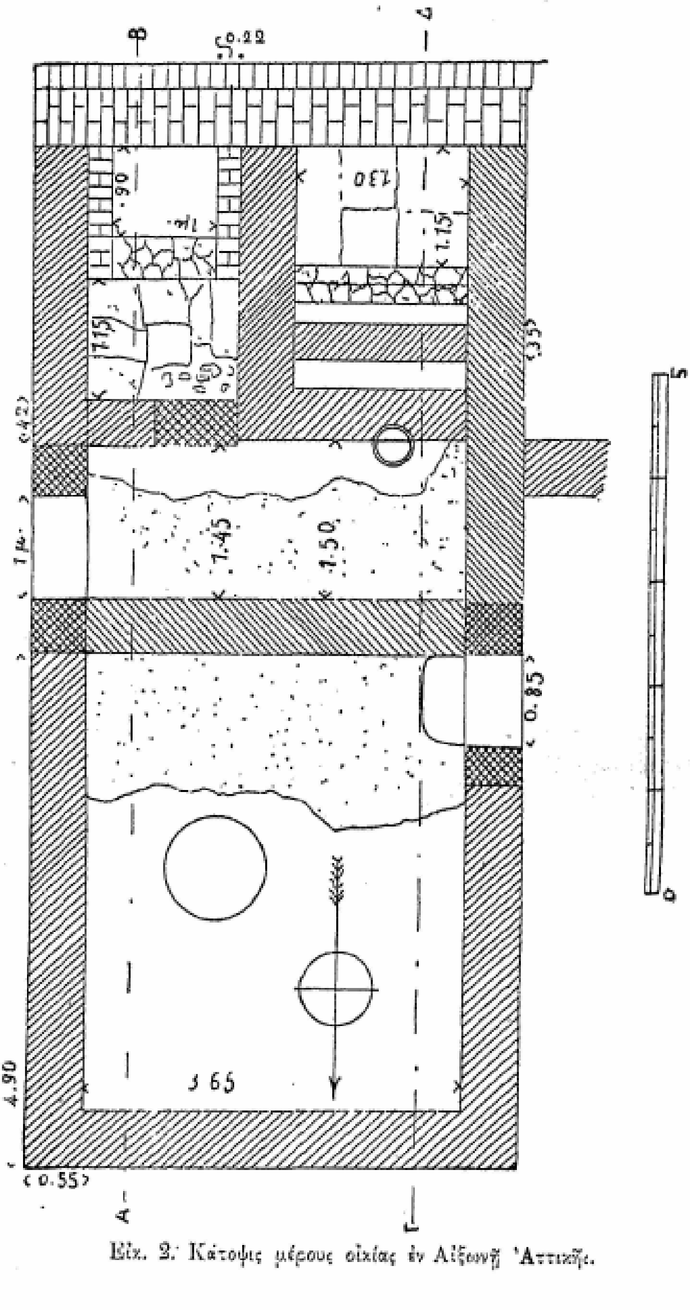
Εἰκ. 1 Κάτοψις καὶ τομὴ περιφεροῦς κτίσματος Αἰξωνῆς

νευτος ἡ ἐπίχρισις τοῦ δαπέδου καὶ τῶν τοιχωμάτων δι' ἀσβέστου ἔνδον καὶ ἡ συστολὴ τῆς διαμέτρου διὰ τῶν ἐσωτερικῶν συγκεντρικῶν τοίχων (αἱ ἀσβεστοκάμινοι διανοίγονται κάτω, ἵνα χωρῶσι πολλὰ φρύγανα) ὡς καὶ τὸ καθ' ὅλου ἀκανόνιστον καὶ μέτριον τῆς καύσεως.

β') Ἀνασκαφὴ οἰκίας.

Βαδίζοντες ἀπὸ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηρὰν ἐν προσεκβολῇ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Πούντας ἐπὶ ἓν χιλιόμετρον περίπου συναντῶμεν τὰ ἐρείπια μεγάλης οἰκίας καὶ παρ' αὐτὴν βαθέως ἀνεσκαμμένην ὑπὸ τυμβωρύχων ἐν τῷ βράχῳ δεξαμενὴν θολωτῶς ποτε ἐστεγασμένην ἀσβεστόκτιστον (σπόνδυλος ἀρραβδώτου κίονος ἐκ κοινοῦ λίθου ἐντετειχισμένος). Ὅτι πρόκειται περὶ οἰκίας, ἁπλῆ ἀπόδειξις ἦτο τὸ ἐκτενὲς καὶ πολύπλοκον τοῦ σχεδίου, ὅσον ἐφαίνετο, καὶ ὁ αὐτόθι μέγας λίθινος μύλος.

Ἀριστερὰ τῆς δεξαμενῆς μικρὸν κύρτωμα γῆς φέρει ἐπάνω ἐρείπιον κτίσματος ἀμελῶς ἐκτισμένου καὶ ἐπεσκευασμένου εἶτα δι' ἀσβέστου μάλιστα πρὸς Α. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπέδειξεν αὐτὸ ὡς ἐμφανίζεται διὰ τοῦ σχεδίου (εἰκ. 2 καὶ 2α). Ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς Δ τοῖχος ἔλειπέ ποτε, ἐκτίσθη δὲ ἐπὶ ψηφιδωτοῦ ἐδάφους (εἰκ. 3). Τὸ κτίσμα λοιπὸν ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς μεγάλης αἰθούσης διὰ ψηφιδωτοῦ ἐστρωμένης καὶ δύο μικρῶν βαθυτέρων μυχῶν πρὸς νότον (1,32×1,15 καὶ 1.00×0.90). Οἱ μυχοὶ οὗτοι εἶνε ἐστρωμένοι διὰ πλακῶν μαρμάρου ἢ ὀπτῶν πλίνθων, περικλείονται δι' ὀρθομαρμαρώσεως, ἧς λείψανα μόνον σῴζονται, καὶ χρησιμοποιοῦσιν ἄσβεστον, ἥτις κατὰ τὰς γωνίας ἐφαρμόζεται λοξῶς καὶ οὕτω καλῶς, ὥστε γίνεται φανερόν, ὅτι οἱ κατασκευάσαντες ἀπέβλεπον νὰ συγκρατήσωσιν ὑγρόν τι ἐντὸς τῶν βαθέων τούτων καὶ δυναμένων νἀποκλεισθῶσι μυχῶν. Ὁ μικρὸς μυχὸς πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἔχει καὶ πλινθόκτιστον ἐνίσχυσιν. Εἶνε πιθανώτατον, ὅτι οἱ μυχοὶ οὗτοι εἶνε λουτῆρες, διότι ἔχουσιν

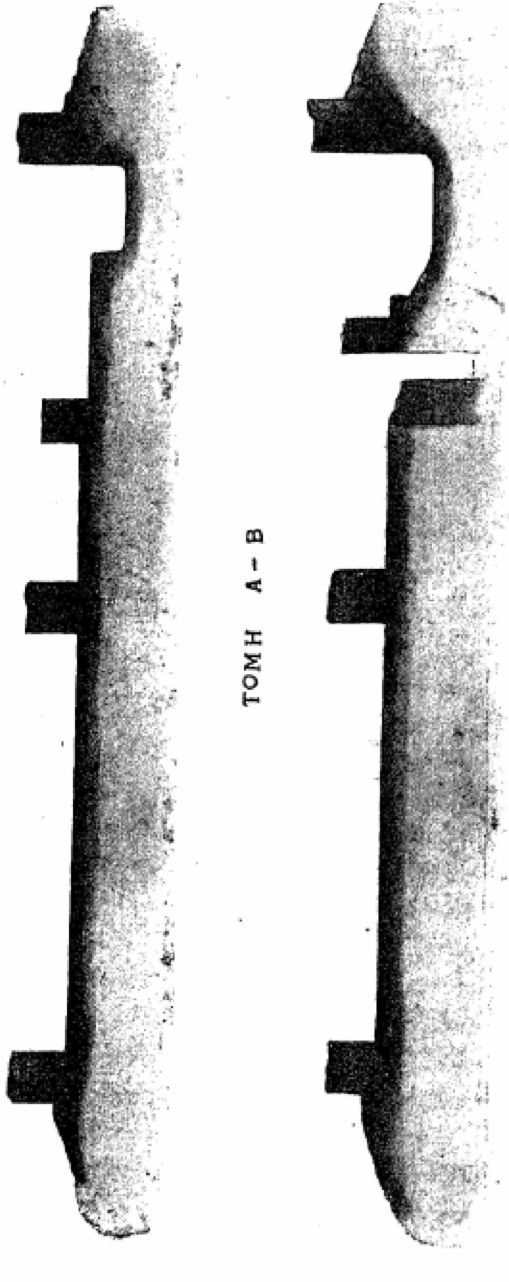

Εἰκ. 2. Κάτοψις μέρους οἰκίας ἐν Αἰξωνῇ Ἀττικῆς.

ὁμοιότητά τινα πρὸς τοὺς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφαίας ἐν Αἰγίνῃ καὶ πρὸς τοὺς πηλίνους (Priene 292 ἑξ. Τίρυνς Μυκῆναι) ἢ μαρμαρίνους (Μουσεῖον Βόλου) πλὴν τῆς διὰ τοὺς ἄκρους πόδας κοιλότητος. Ὁ μικρότερος μυχὸς ἔχει προθάλαμον πλακόστρωτον μείζονα καὶ ἴσως ἐπὶ τοῦ τοίχου 0.42 ἦτο θύρα παρὰ τὸν μέγαν λίθον, ὅστις καὶ παραστὰς αὐτῆς ἦτο καὶ τὴν γωνίαν τοῦ τοίχου περαιτέρω ἐσχημάτιζε. Τὴν θύραν ταύτην ὑποδηλοῖ καὶ ἡ ὑποχώρησις τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς αἰθούσης (εἰκ. 3). Ὁ μείζων μυχὸς ἔχει πρὸς Β τοῦ τοίχου 0.35 ἕτερον τοῖχον, ἀφ' οὗ χωρίζεται διὰ βαθέος στενοῦ χώρου, ὃν ἐκένωσα μέχρι βάθους 1 μ. Ὁ αὐτόθι πίθος, οὐχὶ ἀνωφελὴς ἐν λουτρῷ, ἐτέθη βαθέως μετὰ βλάβης τοῦ τοίχου, ὅστις ἦτο ἴσως ἄχρηστος κατὰ τὴν τελευταίαν χρῆσιν τοῦ κτίσματος, ὅτε θὰ ἐκλείετο ὁ μυχὸς διὰ τοῦ τοίχου 0.35 ἔχοντος θύραν ὑψηλότερον τῆς στάθμης τοῦ ἐδάφους. Ὁ βλαβεὶς ὑπὸ τοῦ πίθου τοῖχος εἶνε σύγχρονος τοῦ ψηφιδωτοῦ, ὅπερ ἐξικνεῖται μόνον μέχρις αὐτοῦ.

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ οἰκοδομήματος πρὸς βορρᾶν, ὡς εἴπομεν, ἀπετέλει ποτὲ ἕνα θάλαμον ψηφιδωτῶς ἐστρωμένον καὶ ἔχοντα εἴσοδον πρὸς Δ (πλὰξ ἔνδον ἐγγὺς ἀντὶ ψηφιδωτοῦ), ἀλλ' ἔπειτα διῃρέθη εἰς δύο, ὧν ὁ βόρειος ἐκράτησε τὴν ἀρχικὴν θύραν, ὁ δὲ νότιος προσέλαβε νέαν πρὸς ἀνατολὰς (πίθος ἔξω τεθαμμένος πρὸ αὐτῆς, κεκαλυμμένος δὲ διὰ κροκαλοπαγοῦς πλακός). Αἱ παραστάδες ἀμφοτέρων τῶν θυρῶν εἶνε μονόλιθοι ἐπὶ ἱκανὸν ὕψος. Ὁ κτισθεὶς πρὸς διαίρεσιν τοῦ δωματίου μεσότοιχος ἱδρύθη ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, πρὸς ἀπαλλαγὴν δὲ τούτου κατηδαφίσθη ὑφ' ἡμῶν κατὰ τὸ πλεῖστον.

Τὸ ψηφιδωτὸν εἶνε βεβλαμμένον ἐν ἀμφοτέροις τοῖς θαλάμοις, τοῦτο δ' ἐπέτρεψε νὰ ἐρευνήσωμεν βαθύτερον ἐν τῷ βορείῳ θαλάμῳ. Εὕρομεν δὲ εἰς βάθος 0.40 ὑπὸ τὸ ψήφωμα ἑτέραν στρῶσιν ἐξ ἀσβέστου, ἄμμου λεπτῆς θαλασσίας καὶ τετριμμένων κεράμων, εἰς τὸ ὕψος δὲ ταύτης κατέληγε τὸ στόμιον φρέατος κτιστοῦ ἐπὶ ἓν μέτρον βαθύτερον, εἶτα δὲ ἐσχηματισμένου ἐν τῷ στερεῷ βράχῳ ἐπὶ ἓν ἀκόμη μέτρον·

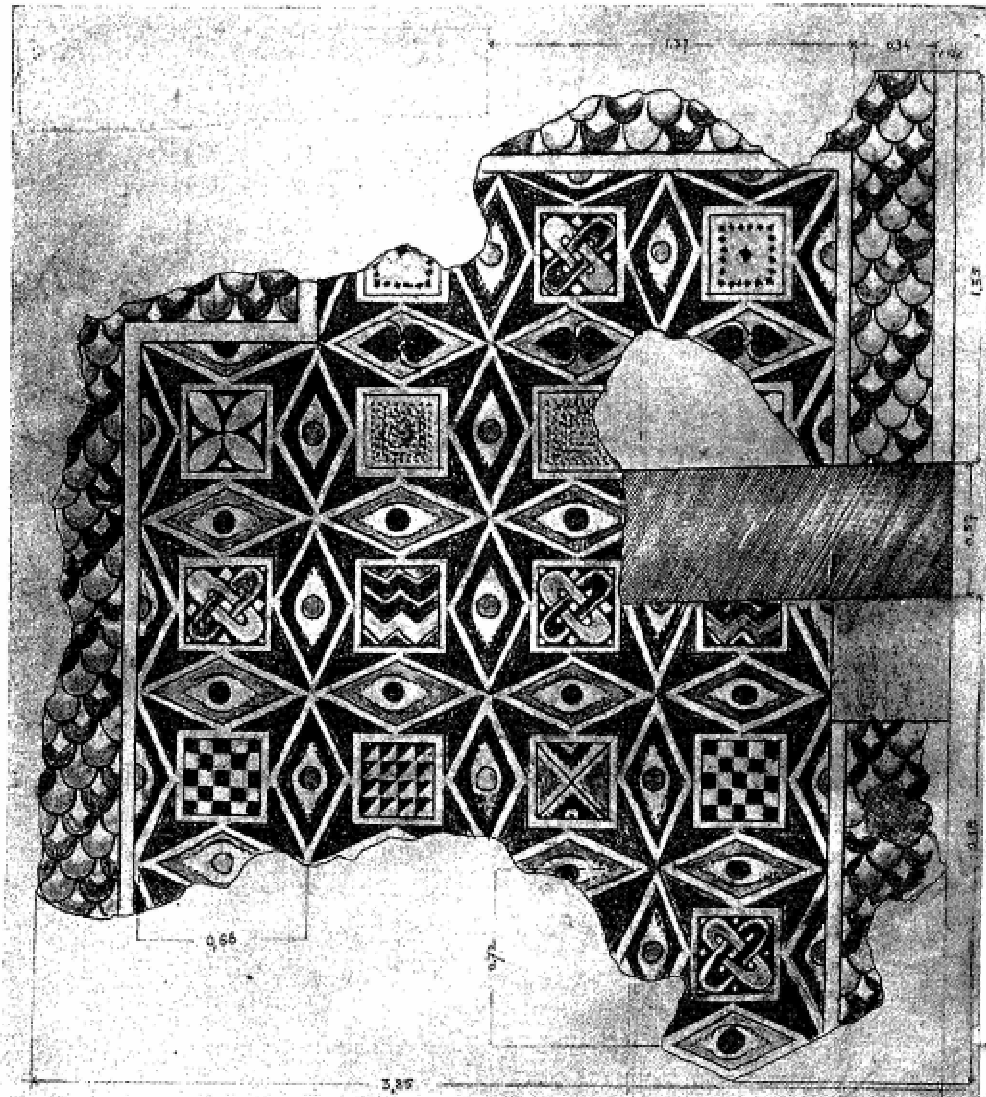

Εἰκ. 2α Τομαὶ τοῦ οἰκοδομήματος εἰκ. 2.

βαθύτερον ὅμως τὸ πέτρωμα εἶνε μαλακὸν (ὡς καὶ ἐν τῇ γείτονι τυμδωρυχημένῃ δεξαμενῇ) καὶ ἀπέπεσαν τὰ τοιχώματα, ὥστε τὸ βάθος διανοίγεται σιροειδῶς· ἕνεκα δὲ κινδύνου πτώσεως τῶν τοιχωμάτων δὲν ἐκαθάρισα αὐτὸ ὅλον ἀλλ' ἠρκέσθην νὰ διακόψω τὴν ἐργασίαν εὐθὺς ὡς εἰς βάθος 4.10 ἀπὸ τοῦ στομίου ἀνέδλυσεν ὕδωρ. 'Εν τοῖς χώμασιν ἐλάχιστα ὄστρακα ἀγγείων ῥωμαϊκῶν, πλείονα δὲ κεράμων χονδρά.

Οὕτω γίνεται φανερόν, ὅτι κατ' ἀρχὰς τὸ δάπεδον τοῦ κτιρίου τούτου ἢ ἄλλου τινὸς παλαιοτέρου ἦτο 0,40 ταπεινότερον καὶ ἐχρησιμοποίει τὸ φρέαρ, ἔπειτα ἐκτίσθη ἢ διερρυθμίσθη οὕτω τὸ οἰκοδόμημα, ὥστε τὸ δάπεδον στρωθὲν 0.40 ὑψηλότερον ἐκάλυψε τὸ φρέαρ καὶ προσέλαβε ψήφωμα. 'Ο 'Ο νότιος τοῖχος τότε ἦτο ὁ τεμνόμενος ὑπὸ τοῦ πίθου πρὸς Β. τοῦ δυτικοῦ λουτρικοῦ μυχοῦ. Τὸ κλειστὸν φρέαρ τότε θὰ ἀντικατέστησεν ἡ ἀνεσκαμμένη νῦν δεξαμενή. Κατά τινα χρόνον ἔπειτα διερρυθμίσθησαν τὰ πράγματα ἄλλως: ὁ θάλαμος βίᾳ τοῦ ψηφιδωτοῦ διῃρέθη εἰς δύο, ὁ νότιος τοῖχος κατηδαφίσθη ἐν μέρει, μετερρυθμίσθησαν δ' οἱ μυχοὶ τῶν λουτήρων καὶ γενικὴ τῶν τοίχων ἐπισκευὴ δι' ἀσβέστου ἐγένετο. Τὸ ἔδαφος ἔξω τοῦ κτιρίου κατὰ τὴν τελευταίαν καὶ ἴσως καὶ τὴν προτελευταίαν περίοδον ἔκειτο ὑψηλότερον ἢ τὸ ψηφιδωτὸν (οἱ τοῖχοι πρὸς Α καὶ Δ δὲν ἦσαν ὁρατοί, τόσον εἶνε ἀμελῶς ἐκτισμένοι), ἀλλὰ πρὸς νότον ἔνθα ὁ τοῖχος θὰ ἦτο νεόδμητος, διεμορφώθη δι' ἐπιστρώσεως ὀπτῶν πλίνθων ἀμέσως παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ κτίσματος.

Ἂν τὴν κατασκευὴν τοῦ φρέατος καὶ τὴν καταστροφὴν ἀποδώσωμεν εἰς πρωΐμους μ. Χ. 'Ρωμαϊκοὺς χρόνους, τότε ὁ μέγας θάλαμος ὁ ψηφωτῶς ἐστρωμένος θὰ εἶνε τῶν πρωΐμων χριστιανικῶν χρόνων, ἡ δὲ τρίτη καὶ τελευταία περίοδος τοῦ οἰκοδομήματος ἔτι νεωτέρα, ἃς εἴπωμεν βυζαντιακή. Καθ' ἅπαντας τούτους τοὺς χρόνους κατῳκεῖτο ἡ παραλία αὕτη, ἥτις νῦν ἀπὸ τοῦ Φαλήρου μέχρι καὶ πέραν τοῦ Σουνίου μένει ἀκατοίκητος, ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶνε μοναστηριακὸν κτῆμα, δὲν ἀνετράπη δ' ἀκόμη ὁ ἀναχρονιστικὸς νόμος ὁ κωλύων τὴν μεταδίβασιν εἰς ἰδιώτας καὶ τὴν ἀναγκαίαν χρησιμοποίησιν καὶ ἐκμετάλ-

Εἰκ. 3. Ψηφιδωτὸν τοῦ οἰκοδομήματος εἰκ. 2 καὶ 2α.

λευσιν αὐτοῦ. Ὅτι ἡ δευτέρα περίοδος ἀνάγεται εἰς ῥωμαϊκοὺς ἤτοι πρωτοχριστιανικοὺς χρόνους, δεικνύει τὸ ψηφιδωτὸν (εἰκ. 3).

Πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ κτιρίου ἀναχωρεῖ τοῖχος καὶ ἴσως καὶ ἄλλοι ἀναχωροῦσιν ἀλλοθέν ποθεν (δὲν ἐγένετο ἔρευνα), συνδέοντες αὐτὸ πρὸς ἄλλα μέρη τοῦ ὅλου μεγάλου οἰκοδομήματος, ὧν ἀνεσκάψαμεν ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἕτερα 4 δωμάτια σποράδην, χωρὶς νὰ εὕρωμεν ἀξιόλογόν τι. Ἐπισκευαί τινες εἶνε βυζαντιακαὶ ὡς καὶ πηλίνη σφραγὶς (ἄρτων, προσφορῶν χριστιανικῶν) φέρουσα σταυρόν. Ἐν τῷ κέντρῳ ἑνὸς δωματίου εὑρέθη ὄρυγμα πλευρᾶς 1 μέτρου καὶ βάθους 0.50 ἀγνώστου μοι σημασίας. Ὅτε διεκόπη ἡ ἐργασία, ἔκλεισα τὸ φρέαρ καὶ ἐπέχωσα ἐλαφρῶς τὸ ψηφιδωτόν.

Παρὰ τὴν παραλιακὴν ὁδὸν καὶ 25 μ. περίπου πρὸς βορρᾶν αὐτῆς ὀλίγον πέραν τοῦ ξενοδοχείου τῆς Γλυφάδας ἐσκάψαμεν πρὸς ἐξαγωγὴν φαινομένου μαρμάρου· ἀλλὰ τοῦτο εἶνε παραστὰς θύρας κτιρίου, κολοβὴ ἄνω, ἀδρῶς πως εἰργασμένη. Πρὸ αὐτῆς εὑρέθη τὸ ἐπίκρανον πεποιημένον μετὰ βαρέος κυματίου ἐκ στήλης ἐπιτυμβίου μαρμαρίνης καὶ σῷζον ἐπὶ τῆς νῦν στενῆς πλευρᾶς (ἔνθα ἀπεξεσμένον τὸ κυμάτιον τῆς πρῴην στήλης, τὰ γράμματα

ΓΗΣ
ΜΟΥ
Αἰξων] ΕΥΣ

Τὸ δάπεδον πρὸ τῆς παραστάδος ἐστρωμένον διὰ πλακῶν μαρμάρου, ἔνδον δὲ δι' ὀπτῶν πλίνθων καὶ εἰς ὕψος ἀνώτερον κατὰ 0.05μ.

Μνημονεύω ἐνταῦθα καὶ στήλης ἐπιτυμβίου ἐντετειχισμένης ἐν τῷ συνοικισμῷ τῆς Γλυφάδας (οἰκία Χρ. Πάσχου). Ἔχει ὕψος ἴσως 2.40μ. ἀλλ' ὁρατὸν εἶνε μόνον 1.95. πλ. 0.58—

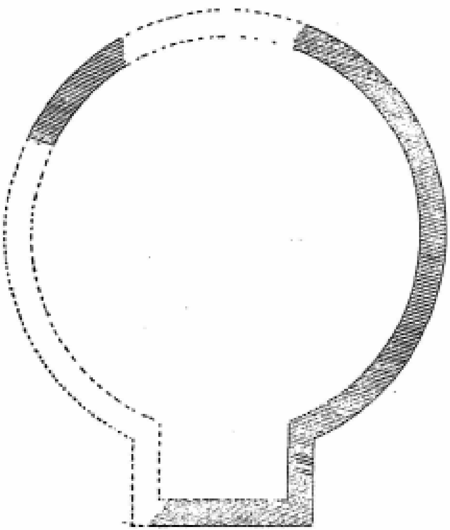
0.61 καὶ πλέον καὶ πάχος 0,24. Ἐπὶ τῆς προσόψεως ἄνω ἔχει κυμάτιον, ὑπ' αὐτὸ ἐπιγραφὴν

ᴗΚΛΗΣΣΗΛΩΝΟ. = Τιμ]οκλῆς Σήλωνο[ς,

ὑπ' αὐτὴν δύο ῥόδακας (ἀνὰ ἕνα δὲ εἰς τὰς ἑκατέρωθεν στενὰς πλευρὰς τῆς στήλης) καὶ ὑπ' αὐτοὺς στέφανον μύρτου, ὡς ἐσημείωσα.

γ' «Ἱερὸς κύκλος.»

Εἰς τὸν κολπίσκον τῆς θαλάσσης παρὰ τὴν Πούνταν (πρὸς τὴν Γλυφάδαν), ἔνθα θὰ ἦτο ὁ λιμὴν τῶν Αἰξωνέων, ἀμέσως παρὰ τὴν θάλασσαν ὑπάρχει κύκλος (εἰκ. 4) ἐσχηματι-

Εἰκ. 4.

σμένος διὰ διπλῆς σειρᾶς ἀντινώτων μεγάλων ὀγκολίθων, ἔχων διάμετρον 30 μέτρων περίπου, ὅστις διὰ τὴν βαρεῖαν ταύτην φράξιν δὲν δύναται νὰ εἶνε ἁλώνιον, ἀφ' οὗ μάλιστα ἔχει καὶ γωνιώδη παρέκκλισιν πρὸς τὴν γῆν, ἐν ᾧ εἶνε ἀνοικτὸς (νῦν τοὐλάχιστον) πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὁ κύκλος δὲν

σῴζεται ὁλόκληρος, ἡ παραλιακὴ ἀκατάσκευος ἀκόμη ὁδὸς διατέμνει αὐτόν, τὸ δὲ δεξιὸν τῷ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὁρῶντι μέρος αὐτοῦ εἶνε κατεστραμμένον κατὰ τὸ πλεῖστον, ἢ ἴσως κρύπτεται ἐν μέρει ὑπὸ τῶν σχοίνων. Ἡ δι' ἀντινώτων λίθων κτίσις εἶνε συνήθης πάλαι, ἀλλὰ ὑψηλότερον ὁ φραγμὸς οὗτος θὰ ἦτο ἐκτισμένος πιθανῶς διὰ πλίνθων ὠμῶν. Τὸ μέγεθος τῶν λίθων αἰνίττεται παλαιοὺς χρόνους.

Ἡ θάλασσα μόλις ἀπέχει 10 μ. ἀπὸ τοῦ κύκλου τούτου, πιστεύω δέ, ὅτι οὗτος ἦτο ἡ ἀγορὰ τοῦ δήμου, εἰς ἣν ἐκομίζοντο ἐκ τῆς θαλάσσης ἀμέσως τὰ προϊόντα τῆς ἁλιείας, τοὖψον τὸ σύνηθες (πρβλ. C I gr. II, 2,960 ὀψαριοπωλεῖον) ὅθεν κυριολεκτεῖται τὸ (ὀ)ψάρι(ον) παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῶν ἰχθύων· Ἠρνήθην τὴν ὕπαρξιν πάλαι κυκλικῶν ἀγορῶν ἐν τοῖς *Θηβαϊκοῖς* μου (=Ἀρχ. Δελτ. 1917) σ. 372_{4} καὶ πρέπει νὰ διορθώσω τὴν πλάνην μου. Ὁ Wilhelm ἐν Jahreshefte 1909, 134 ἑξ. μνημονεύει παραδειγμάτων, οἷον τὸ ἐξ Ἐρυθρῶν «*ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ εἰς τὸν κύκλον στῆσαι τõ Ζηνὸς τἀγοραίο τὴν δευτέρην πρυτανίην*» καὶ τὸ Ig II 604 «*ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν στήλῃ λιθίνῃ καὶ στῆσαι ἐν Ἡρακλείῳ τῷ ἐν κύκλῳ ἐν Χολαργέων*». Κυκλικὴ δ' εἶνε καὶ ἡ ἀγορά, ἣν περιγράφει ὁ Ὅμηρος Ἰλ. Σ 497 ἑξ καὶ καλεῖ «*ἱερὸν κύκλον*». Περὶ δὲ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἰθακησίων λέγει (Ὀδ. ζ 267), ὅτι ἦτο «*ῥυτοῖσι λάεσσι κατωρυχέεσσ' ἀραρυῖα*» καθὼς δηλ. ἡ τῶν Αἰξωνέων. Λείπουσιν ὅμως ἐνταῦθα οἱ *ξεστοὶ λίθοι*, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ Φαίακες ἐν τῇ ἀγορᾷ αὐτῶν (θ, 6), ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξαν.

Ἡ ἐξεδροειδὴς γωνιώδης παρέκκλισις ἴσως ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἄλλην χρῆσιν τῆς ἀγορᾶς ἤτοι διὰ τὰς συνόδους τῶν δημοτῶν, δι' ἃς ἐκυριολεκτεῖτο ἡ λέξις ἀγορὰ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ἑλλ. ἀρχαιότητος, καὶ διὰ τὰς δίκας, αἵτινες ἐπὶ Ὁμήρου ἐγίνοντο ὡσαύτως ἐν τῇ ἀγορᾷ (Ὀδ. μ. 439 ἑξ. Ἰλ. Λ 807, Π. 387 Σ. 497 ἑξ.).

Ὅτι πρόκειται ἀληθῶς περὶ ἀγορᾶς, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ-

του, ὅτι αἱ παράλιοι πόλεις συνήθως ἐποίουν τὴν ἀγορὰν εἰς τὸν λιμένα, ὡς καὶ νῦν, ὥστε κατέληξεν ἐνιαχοῦ ἡ λέξις ἀγορὰ νὰ σημαίνῃ λιμένα, ὡς ἐν Θεσσαλίᾳ (Ἡσύχ. λ. ἀγορά). Λέγει δ' ὁ Vitruvius 1, 7, 1 «si erunt moenia secundum mare, area, ubi forum constituatur, eligenda proxime portum». Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἰθακήσιοι (Ὀδ. ζ 263ἑξ.)(¹) παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν λιμένα εἶχον τὴν ἀγοράν.

Καὶ οἱ Φαίακες δ' εἶχον ἀγορὰν «ἥ σφιν παρὰ νηυσὶν τέτυκτο· ἐλθόντες δὲ καθῖζον ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοισιν πλησίον» (θ. 5 ἑξ.) ὁμοίως δὲ πιθανώτατα καὶ οἱ Πύλιοι (γ, 4 ἑξ.).

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

(¹) Καλὸς δὲ λιμὴν ἑκάτερθε πόληος,
λεπτὴ δ' εἰσίθμη· νῆες δ' ὁδὸν ἀμφιέλισσαι
(265) εἰρύαται· πᾶσιν γὰρ ἐπίστιόν τι ἑκάστῳ.
ἔνθα δέ τέ σφ' ἀγορὴ καλὸν ποσιδήιον ἀμφίς,
ῥυτοῖσιν λάεσσι κατωρυχέεσσ' ἀραρυῖα.
ἔνθα δὲ νηῶν ὅπλα μελαινάων ἀλέγουσιν
πείσματα καὶ σπεῖρα καὶ ἀποξύνουσιν ἐρετμά.

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΑΛΥΖΙΑΝ

Ἡ κατὰ τὸν Μύτικαν τῆς Ἀκαρνανίας ἐνεργηθεῖσα δι᾿ ἐμοῦ ἀνασκαφὴ τῆς Ἑταιρείας σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ βορείως τοῦ χωρίου παρὰ τὸν λιμένα τοποθετουμένου ἱεροῦ τοῦ Ἡρακλέους. Ἰδοὺ τί γνωρίζομεν περὶ τοῦ τόπου ἐκ τοῦ Στράβωνος (Ι, 21): «*Ἀπὸ δὲ Λευκάδος ἑξῆς Πάλαιρος καὶ Ἀλυζία τῆς Ἀκαρνανίας εἰσὶ πόλεις, ὧν ἡ Ἀλυζία πεντεκαίδεκα ἀπὸ θαλάσσης διέχει σταδίους, καθ᾿ ἣν ἔστι λιμὴν Ἡρακλέους, ἱερὸς καὶ τέμενος, ἐξ οὗ τοὺς Ἡρακλέους ἄθλους, ἔργα Λυσίππου, μετήνεγκεν εἰς Ῥώμην τῶν ἡγεμόνων τις, παρὰ τόπον κειμένους διὰ τὴν ἐρημίαν*». Τὸν Λιμένα τοῦ Ἡρακλέους, μετὰ τὴν βεβαίαν ὡς ἐξ ἄλλων εἰδήσεων τοποθέτησιν τῆς Ἀλυζίας παρὰ τὴν Καντήλαν, ἔχομεν ἀναμφισβητήτως ἐπὶ τοῦ βορείως τοῦ Μύτικα ὁρμίσκου, ὅστις σήμερον λέγεται Βοῦλκος, τὸ δὲ τέμενος ὑπεδείκνυον τὰ πρὸ πολλοῦ γνωστὰ πελεκημένα μάρμαρα, τὰ φαινόμενα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας. Ἀλλ᾿ ἡ ἀνασκαφὴ οὐδὲν ἀπέδωκεν εὕρημα σχετικὸν πρὸς τὸ Ἡράκλειον. Ἀνεκαλύφθη τετράγωνος κρηπὶς ἔχουσα πλευρὰν 9,30 μ. καὶ τέσσαρας βαθμίδας, περικλείουσα κατεστραμμένην σαρκοφάγον. Περὶ τὸ κρηπίδωμα τοῦτο ἀνευρέθησαν διάφορα μάρμαρα, διατηρούμενα καλῶς, ὀρθοστάται, δόμοι, ἐπιστύλια μετὰ ζωφόρου ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου, καὶ γεῖσα Ἰωνικά, ἐπιτρέποντα γενικῶς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ μνημείου. Τοῦτο θὰ εἶχεν ἐξωτερικὸν παρόμοιον πρὸς τὸ τοῦ Μαυσωλείου καὶ ἄλλων Μικρασιατικῶν τάφων. Ἐπὶ τῆς κρηπῖδος δηλ. θὰ ἀνυψοῦτο ὑψηλὴ βάσις μετὰ ὁριζοντίων γείσων καθ᾿ ὅλας τὰς

πλευρᾶς καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως θὰ ἠγείρετο ναΐσκος. Τοῦτον ὑποδεικνύουσιν ὀρθοστάται μικρότεροι, κιονόκρανα Ἰωνικὰ καὶ ἀκρωτηρίων συντρίμματα. Ἓν τούτων, γωνιαῖον, διετηρήθη κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος εἰς 37 τεμάχια καὶ μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας πρὸς συγκόλλησιν. Διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐργασίας μέλλει νὰ ἀποβῇ μετὰ τὴν συγκόλλησιν ἀξιολογώτατον ἀρχιτεκτονικὸν κόσμημα καὶ κτῆμα τοῦ Ἐθν. Μουσείου πρωτότυπον. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο περιέχει καὶ τὰς καλυτέρας διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ μνημείου ἐνδείξεις. Ἐπειδὴ ἡ ἐπεξεργασία τῶν φύλλων τῆς ἀκάνθης ὁμοιάζει μεγάλως, μάλιστα κατὰ τὴν ἰδιόρρυθμον θλάσιν αὐτῶν εἰς ὀρθὰς γωνίας, πρὸς ἐκείνην τῶν κιονοκράνων τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐξέδρας Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, οἱ χρόνοι τοῦ μικροῦ Μαυσωλείου τῆς Ἀλυζίας δὲν θὰ εἶναι παλαιότεροι τοῦ β' ἡμίσεως τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος.

Περὶ τὸ σχετικῶς μεγαλοπρεπὲς τοῦτο ἐπιτάφιον μνημεῖον ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι τάφοι καὶ κατασκευαὶ πολλαὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ μνημεῖον, ὡς φαίνεται, ἦτο εἰς τὸν τόπον μοναδικὸν διὰ τὸ ὡραῖον ὑλικὸν αὐτοῦ, ὅπερ ἦτο μάρμαρον τῆς Πεντέλης. Ἀλλὰ τότε ποῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ Ἡράκλειον, ὅπερ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα εἶχε τόσον πλοῦτον καὶ σπουδαιότητα, ὥστε νὰ δοθῇ παραγγελία σπουδαίου ἀναθήματος εἰς τὸν μέγαν Λύσιππον;

Εἰς τὸ ἐρώτημα ἀπαντῶμεν ἀδιστάκτως ἀπὸ τοῦδε. Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ εἶχον συντελεσθῆ μερικαὶ τοὐλάχιστον ἐκ τῶν κατασκευῶν τοῦ Ἡρακλείου, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη μετὰ τὴν κατερείπωσιν ἢ καταστροφὴν τοῦ ἱεροῦ τὸ μνημεῖον ἐπιφανοῦς προσώπου τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Διότι ἱκανὰ ἐκ τῶν μαρμάρων παρουσιάζουσι τὴν ἀφανῆ πλευρὰν καλύτερον κατὰ πολὺ εἰργασμένην ἢ τὴν ὄψιν. Ἔπειτα συνελέχθησαν ἱκανὰ συντρίμματα βάθρων μετὰ ὡραιοτάτης Ἀττικῆς βάσεως λαμπρᾶς ἐργασίας τοῦ Δ' αἰῶνος. Τὰ βάθρα ταῦτα πιθανώτατα θὰ ἐβάσταζον τοὺς περιφήμους ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους. Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ ἐπιφανὴς Ἀλυζιεὺς ἢ ξέ-

νος δυνάστης ἐχρησιμοποίησε τὸ ἄχρηστον ἀπομεῖναν ὑλικὸν τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ. Ἐννοοῦμεν προσέτι καλῶς καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερομένην ἐρημίαν τῶν τόπων καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀπόσπασιν τοῦ σπουδαίου ἀναθήματος ἐγκατάλειψιν τοῦ ἱεροῦ.

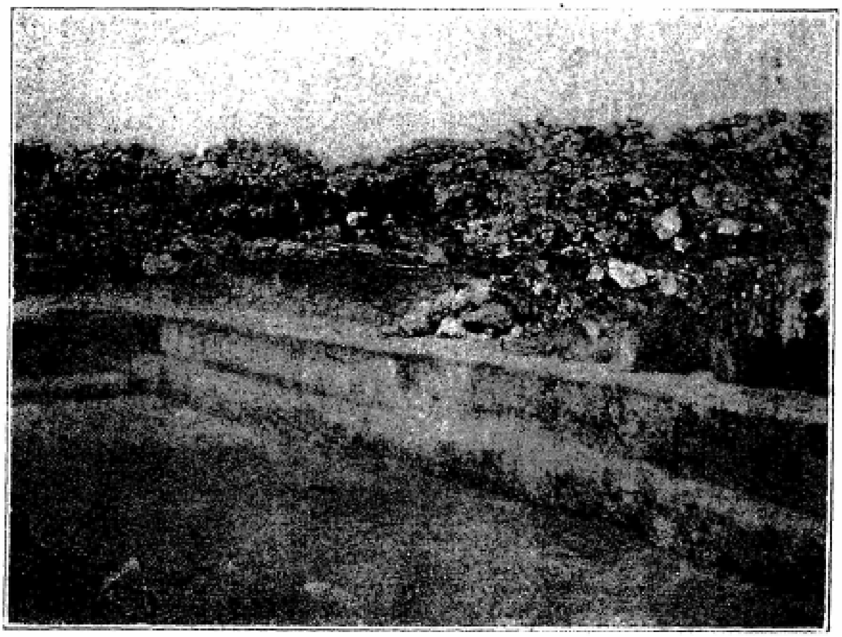
Ἡ περαιτέρω ἔρευνα περὶ τοῦ Μαυσωλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ θὰ συνεχισθῇ δι' ἐπαναλήψεως τῆς ἀνασκαφῆς.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΜΑΛΙΟΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τὸ ὑπὸ ἔρευναν ἐν Μαλίοις ἀνάκτορον κατέχει πολὺ μεγαλυτέραν ἔκτασιν ἢ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας πρὸ ἐτῶν ἀγορασθὲν ἔδαφος, διὰ ταῦτα περιωρίσθην κατ' ἀνάγκην εἰς δοκιμαστικὰς μᾶλλον ἀνασκαφάς.

Οὐχ ἧττον ἡ μέχρι τοῦδε ἐργασία ἔδειξεν, ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ ἀνακτόρου εὐρυτάτου μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς.

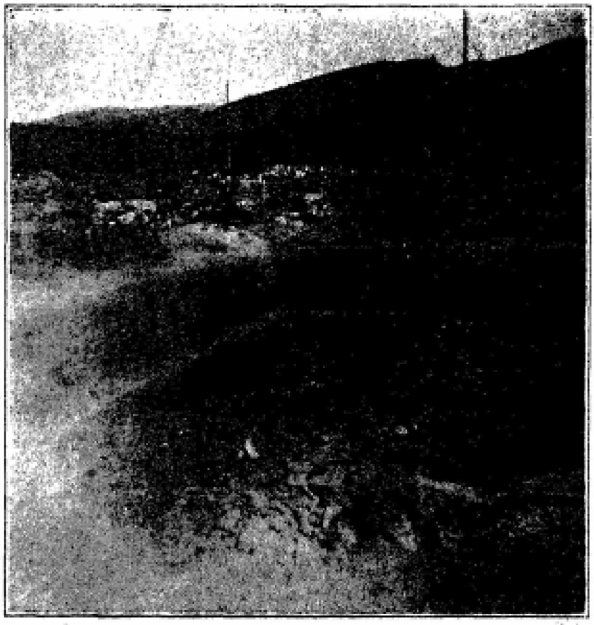

Εἰκὼν 1.

Διὰ 8—10 ἐργατῶν ἐργασθεὶς ἐπὶ τρία δεκαπενθήμερα ἀπεκάλυψα πολλὰ μέρη τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῶν ἀνακτόρων. Τὸ ἀποκαλυφθὲν τμῆμα τοῦ πρὸς δυσμὰς τοίχου εἶναι ἐκτισμένον διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων, εἴδους ἀσβεστολίθου ἢ πώρου λίθου περιέχοντος πολλὴν ἄμμον καὶ διὰ τοῦτο καλουμένου ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων **ἀμμούδα** (εἰκ. 1).

Αἱ ἁρμογαὶ τῶν λίθων ἀκριβέσταται. Καίτοι δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἶναι ἐπιμελῶς ἐξεσμένον, οὐχ ἧττον ἐκαλύπτετο διὰ χρίσματος ἀσβέστου. Ἔξωθεν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ τοίχου γύρω ὑπάρχει εὐθυντηρία. Πρὸ ταύτης δὲ πλακόστρωτον ἐκ πλακῶν ἀκανονίστων.

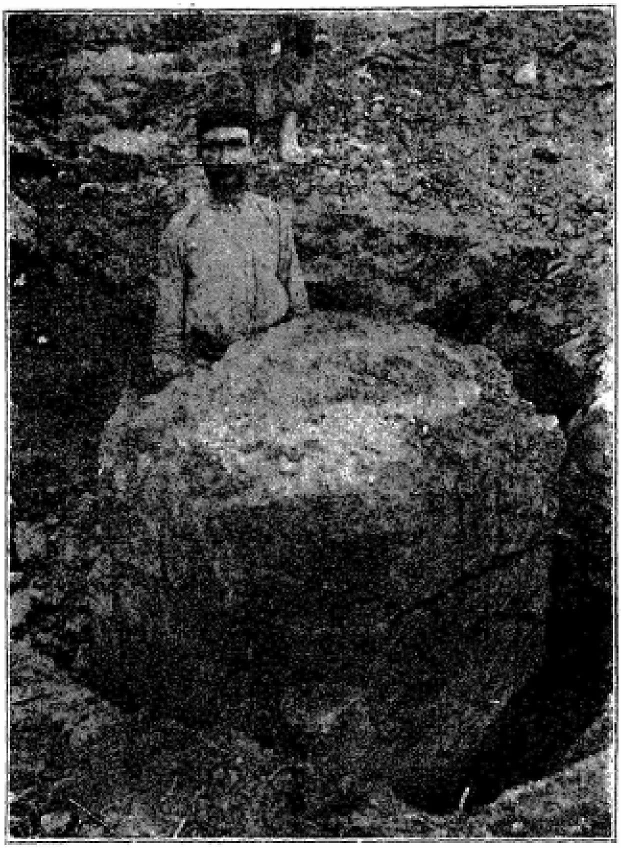
Ἐπίσης ἀπεκαλύψαμεν μέρος τοῦ πρὸς νότον (εἰκ. 2. καὶ 6) ἐξωτερικοῦ τοίχου, ἐπίσης ἐπιμελοῦς ἐργασίας μετ' εὐθυντηρίας πολὺ στενῆς (0,05 μ.).

Εἰκὼν 2.

Ἐπίσης ἀπεκαλύψαμεν καὶ μέρος τοῦ πρὸς βορρᾶν ἐξωτερικοῦ τοίχου. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι παρουσιάζουσι πανταχοῦ τὰς συνήθεις εἰς τὰ Μινωϊκὰ κτίρια προεξοχάς. Ἐφ' ὅσον φαίνεται μέχρι τοῦδε τὸ ἀνάκτορον θὰ εἶχε μῆκος μεγαλύτερον τῶν 80 μέτρων. Οἱ ἀριθμοὶ ὅμως οὗτοι δεικνύουσι μόνον τὸ ἐλάχιστον ὅριον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀνακτόρων, διότι τῶν

μὲν ἄλλων πλευρῶν μέρη μόνον ἀπεκαλύψαμεν, τῆς δὲ ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἴχνη, καὶ ταῦτα οὐχὶ βέβαια. Πλὴν τῶν περιφερικῶν τοίχων μεγάλων καὶ παχυτάτων, ἐνιαχοῦ μέχρι δύο μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν ἀπεκαλύφθη ἐπίσης τὸ ἀνώτε-

Εἰκὼν 3.

ρον μέρος τετραγώνου στήλης, ἧς ἑκάστη πλευρὰ ἓν μέτρον, εἶναι δηλ. διπλασία σχεδὸν τῶν ἀναλόγων στηλῶν ἐν Κνωσῷ. Ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν παρειᾶς εἶναι κεχαραγμένον τὸ σημεῖον τοῦ διπλοῦ πελέκεως (εἰκ. 3).

Πανταχοῦ εὑρίσκομεν διεσπαρμένα μεταξὺ τῶν χωμάτων τεμάχια κονιάματος ἀσβέστου, κεχρωματισμένου δι᾿ ἐρυθροῦ διαφόρων ἀποχρώσεων καὶ σπανιώτερον δι᾿ ἄλλων χρωμάτων.

Εὑρέθησαν καὶ τεμάχια φέροντα ἴχνη τοιχογραφίας, ἀλλὰ πολὺ μικρά. Ἄξια σημειώσεως εἶναι δύο μικρὰ τεμάχια κονιάματος ἐκ τοιχογραφίας ἀναγλύπτου, χρώματος πρασίνου.

Οἱ τοῖχοι, ἐφ᾿ ὅσον φαίνονται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντων μερῶν, εἰσὶν ᾠκοδομημένοι ὡς ἑξῆς: Εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εὐθὺς ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ἐκτίζοντο διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων καταλαμβανόντων τὸ ἥμισυ ἢ τὰ δύο τρίτα τοῦ πάχους αὐτῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ τοίχου πρὸς τὰ ἔσω συνεπληροῦτο διὰ λιθοδομῆς ἐκ λίθων λογάδων μετ᾿ ἀφθόνου πηλοῦ.

Συνήθως ὑπάρχει εἷς δόμος ξεστῶν λίθων μεγάλων, σπανιώτερον δύο ἢ καὶ τρεῖς τοιοῦτοι. Ἐξωτερικῶς οἱ τοῖχοι ἔχουσιν εὐθυντηρίαν, οὐχὶ ἴσου πάχους εἰς πάσας τὰς προσόψεις τῶν ἀνακτόρων. Εἰς τὴν δυτικὴν πρόσοψιν ἡ εὐθυντηρία, ἔχουσα πλάτος 0,45 περίπου καὶ ἴσον ὕψος ἀπὸ τοῦ πλακοστρώτου τῆς αὐλῆς ἠδύνατο νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς πρόχειρον κάθισμα.

Εἰς τὸν νότιον τοῖχον προέχει μόλις 0,05. Ὑπὲρ τοὺς ξεστοὺς λίθους ἡ οἰκοδομὴ ἐξηκολούθει διὰ μικρῶν λίθων καὶ μεγάλων ὠμῶν πλίνθων.

Κατὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ἀπετέφρωσε καὶ τὰ ἀνάκτορα ταῦτα, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα τέως ἀποκαλυφθέντα Μινωϊκὰ ἀνάκτορα, τὰς μὲν πλίνθους ὤπτησε καὶ κατέστησεν αὐτὰς σκληροτάτας, τοὺς δὲ λίθους μετέβαλεν εἰς ἄσβεστον, ἥτις καὶ αὕτη ἀνελύθη κατόπιν διὰ βροχῶν καὶ ἐσκληρύνθη ἐνιαχοῦ μέχρις ἀπολιθώσεως διὰ τοῦ χρόνου καὶ συνεσωματώθη μετὰ τῶν πλίνθων οὕτως, ὥστε ἀπετελέσθησαν ὄγκοι συμπαγεῖς σκληρότατοι, δυσχεραίνοντες μεγάλως τὰς ἀνασκαφάς. Καὶ εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους ἐγίνετο χρῆσις μεγάλων ξεστῶν λίθων, πλὴν οὐχὶ γενικῶς. Συνηθέστερον οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἐκτίζοντο διὰ πλίνθων καὶ μικρῶν λίθων μετὰ πολλοῦ πηλοῦ ἀναμίξ.

Σημεῖα ἢ γράμματα κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἐπί τινων λίθων τῶν τοίχων ἢ τῶν στηλῶν εἶναι κεχαραγμένα Μινωϊκὰ Σημεῖα. Εὕρομεν μέχρι τοῦδε τοιαῦτα τὰ ἑξῆς: τὸν διπλοῦν πέλεκυν ἐπὶ στήλης τετραγώνου (εἰκ. 3), τὸν

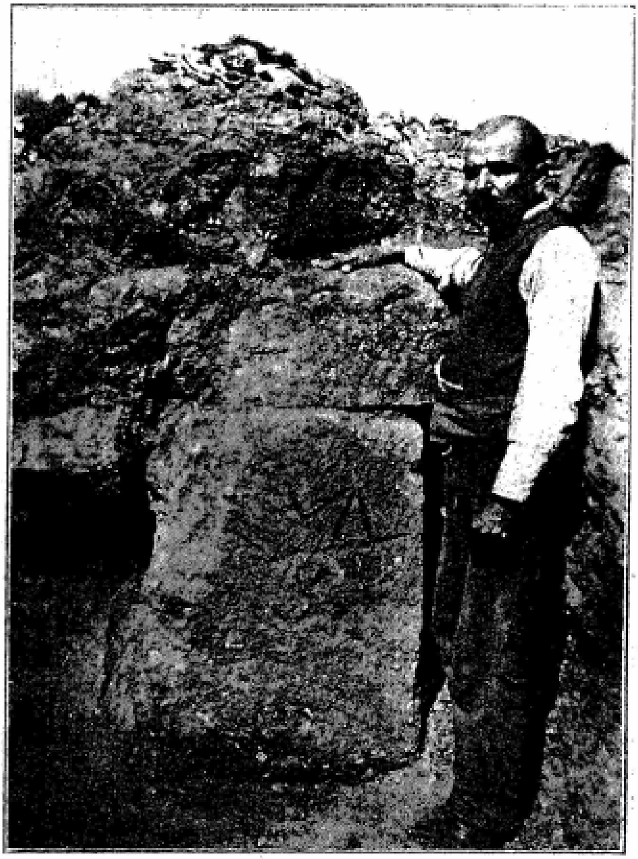
Εἰκὼν 4

ἑξάκτινον ἀστέρα ἐπὶ τεμαχίων λίθων ἀπεσπασμένων ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐπὶ μεγάλου λίθου ἐπίσης κρημνισμένου εὑρέθη σημεῖον, ὅπερ εἶναι ἑξάκτινος ἀστήρ, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς μιᾶς τῶν κεραιῶν τοῦ ὁποίου προσετέθη κλαδίον (εἰκ. 4). Ὅμοιον σύνθετον σημεῖον δὲν ἀπαντᾷ οὔτε ἐν Κνωσῷ οὔτε ἐν Φαιστῷ ἢ Ἁγ. Τριάδι ἢ Τυλίσῳ. Οὐδὲ τὸ ἐν εἰκόνι 5 σημεῖον ἐνθυμοῦμαι νὰ ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ.

Ὅσα τεμάχια ἐξωτερικῶν λίθων ἀπεκαλύφθησαν μέχρι σήμερον σώζουσι καταφανῆ τὰ ἴχνη ἐπιχρίσματος δι᾽ ἀσβέ-

στου καὶ ὅπου ἀκόμη ἡ οἰκοδομὴ ἔχει τὴν πρόσοψιν ἐπιμελῶς ξεστήν.

Τὰ πατώματα ὅσα εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε ἐπισκευάζοντο

Εἰκὼν 5.

ὡς ἑξῆς· μετὰ τὴν ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους ἐστρώννυτο λευκὴ γῆ εἰς πάχος παλάμης, ἐπὶ ταύτης δὲ λεπτὸν στρῶμα ἐκ μίγματος ἀσβέστου καὶ ἄμμου (ταράτσα), ἡ δὲ ἐπιφάνεια ἐχρίετο δὲ διαλύσεως ἀσβέστου κεχρωματισμένης συνήθως δι' ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ

Κινητὰ εὑρήματα.

Ταῦτα ἦσαν ἐλάχιστα ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἡ σπάνις τούτων δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἔκτασιν, οὐδὲ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν κτιρίων καὶ μοὶ φαίνεται δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ ἀνάκτορα μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν λεηλασίαν, μείναντα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνοι-

Εἰκὼν 6.

κτά, ὡς ἐρείπια, προὐκάλουν διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτῶν τοὺς θησαυροθήρας καὶ τοὺς περιέργους, οἵτινες τὰ μὲν ἔχοντα ἀξίαν πράγματα συναπεκόμιζον, τὰ δὲ εὐτελῆ, καὶ μάλιστα τὰ πήλινα, κατέθραυον εἰς μικρότατα τεμάχια.

Μεταλλικά.

Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ χώρου τῶν ἀνακτόρων καὶ εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ εὕρισκον οἱ ἐργάται σχεδὸν καθ' ἑκάστην μικρότατα τεμάχια φύλλων χρυσοῦ. Τοιαῦτα εὗρον καὶ οἱ χωρικοὶ πρὸ 50 περίπου ἐτῶν. Ἄγγλος ἀξιωματικός, ὁ Spratt, περιηγούμενος τότε τὴν Κρήτην πρὸς χάραξιν τοῦ χάρτου τῆς νήσου, διηγεῖται ὡς ἐξῆς τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ· (Travels and Researches in Crete τόμος σελ. 112). «Διερχόμενος τοῦ χωρίου Μάλια ἔμαθον παρὰ χωρικῶν ὅτι πρὸ ἐτῶν ποιμήν τις εὗρεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο λεπτὰ φύλλα χρυσοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τοῦτο μαθόντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μάλια καὶ ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσι μεταλλεῖον χρυσοῦ, εἰργάσθησαν δραστηρίως ἐπὶ ἑβδομάδας σκάπτοντες. Ἀντημείφθησαν δὲ δι' ὀλίγων οὐγγιῶν τοῦ πολυτίμου μετάλλου».

Καὶ εἰς ἐμὲ διηγήθησαν ταῦτα πολλοὶ γέροντες. Εἷς μάλιστα τούτων ἐνθυμεῖται ἀκόμη, ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1853 περίπου, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Κρήτην ὁ Σουλτάνος, εὑρέθη χρυσὸς εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Ἔκτοτε ὁ τόπος ὠνομάσθη *Χρυσόλακκος*.

Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν μέχρι τοῦδε ποῦ εἶναι ἐπικεκολλημένα τὰ λεπτότατα ταῦτα φύλλα χρυσοῦ καλύπτοντα κοσμήματα ἐκ πορσελάνης. Καὶ ἐν Τυλίσῳ εὕρομεν στλεγγίδα χαλκῆν ἐπικεχρυσωμένην διὰ τοιούτων φύλλων. Ἐνταῦθα ὅμως οὐδέποτε ἕως τώρα εὑρέθησαν τὰ φύλλα ταῦτα σχετιζόμενα πρὸς ἄλλα ἀντικείμενα ἐκ πορσελάνης ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης. Ἐν τούτοις πρόχειρος καὶ πιθανὴ μοῦ φαίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ φύλλα ταῦτα ἀρχικῶς ἐπικάλυπτον ἀντικείμενα ἐκ φθαρτῆς ὕλης, οἷον ἐκ ξύλου ἢ ὀστοῦ, ἵνα φαίνωνται ταῦτα ὡς χρυσᾶ. Τὰ χρυσᾶ φύλλα ὅσα εὕρομεν ἐφέτος ἕλκουσι δύο περίπου γραμμάρια.

Πλὴν τῶν φύλλων τούτων εὕρομεν καὶ δύο ψήφους περιδεραίου χρυσᾶς. Εἶναι καὶ αὗται λεπτόταται καὶ ἐσωτερικῶς θὰ εἶχον σκελετὸν ξύλινον ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης.

Χαλκᾶ ἀντικείμενα.

Καὶ ταῦτα σπανιώτατα. Εὑρέθη μία μόνον λεπὶς μαχαιρίου, μία περόνη χαλκῆ κατιωμένη καὶ συντετριμμένον ταινίδιον χαλκοῦ. Ὅμοια εὑρέθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἀνασκαφὰς Μινωϊκῶν κατοικιῶν. Περὶ τῶν ἐν Τυλίσῳ ὑφ' ἡμῶν εὑρεθέντων ἐξεφράσαμεν τὴν γνώμην, ὅτι ἐφυλάσσοντο ταῦτα εἰς τὰ χαλκουργεῖα διὰ πρόχειρον χρῆσιν πρὸς κατασκευὴν χαλκῶν ἀντικειμένων, ὅπως καὶ σήμερον εἰς τοιαῦτα ἐργαστήρια ἔχουσιν οἱ τεχνῖται πρόχειρα πέταλα καὶ ταινίας καὶ σύρματα χαλκοῦ κλπ.

Ὀστέϊνα.

Ἐλάχιστα μικρὰ τεμάχια εἰργασμένου ἐλεφαντόδοντος εὑρεθέντα ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων μαρτυροῦσι τὴν ὕπαρξιν κομψοτεχνημάτων, οἷον περίπου εἶναι τὸ περίφημον ἐν Κνωσῷ εὑρεθὲν παιγνίδιον (;) σκακίου ἢ δάμας (B.S.A. VII 1900-1 σελ. 79 εἰκ. 25).

Εὕρομεν καὶ πολλά, πλέον τῶν τριάκοντα, τεμάχια ὀστῶν κατοικιδίων ζῴων, ἰδίᾳ βοῶν καὶ αἰγῶν, ἅτινα ἔχουσιν εἰς τὸ μέσον περίπου ὀπὴν διὰ τρυπάνου, εἰσὶ δὲ ἀποκεκομμένα ἑκατέρωθεν διὰ πριονίου. Πάντα εἰσὶν ἐκ πλευρῶν βοῶν ἢ μικροτέρων ζῴων ἢ καὶ ὀστᾶ τοῦ ταρσοῦ τῶν αὐτῶν ζῴων. Οὐδὲν τούτων ἔχει οἱονδήποτε χάραγμα ἢ ἄλλο κόσμημα. Δυσκόλως νομίζω δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς περίαπτα φερόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων, διότι εἰσὶν εὐμεγέθη καὶ ἐντελῶς ἀδιακόσμητα. Εὑρέθησαν ὅλα ἐντὸς μικροῦ δωματίου, ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος πιστεύομεν ὅτι ἦτο ἱερόν, ἢ παράρτημα τούτου, διὰ τὸ πλῆθος τῆς σποδοῦ, ἥτις εὑρέθη ἐντὸς αὐτοῦ καὶ τῶν πολλῶν μικρῶν κωνικῶν ἀδιακοσμήτων φιαλιδίων ἢ καψακίων.

Πήλινα.

Ἐφέτος οὐδὲν ἀκέραιον πήλινον ἀγγεῖον εὑρέθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ οὐδὲ καὶ εἰς τεμάχια συγκολλώμενα. Εὑρέθησαν

μόνον πολλὰ τεμάχια γαστρίων, ὀλίγα μὲν πανταχοῦ, πλεῖστα δὲ εἰς τὸ διαμέρισμα ἐκεῖνο ἔνθα εὑρέθησαν καὶ τὰ προειρημένα ὀστᾶ. Τὰ πήλινα τεμάχια ἀνήκουσιν εἰς φιάλας, ἀμφορεῖς μετὰ διλόβου στομίου, λαμπτῆρας, πρόχους καὶ ὅλα τὰ εἴδη καὶ σχήματα τῆς μεσομινωϊκῆς καὶ τῆς πρωΐμου ὑστερομινωϊκῆς περιόδου. Σημειώσεως ἄξιον εἶναι τεμάχιον πίθου, μεσομινωϊκοῦ σχήματος, φέροντος εἰς τοὺς ὤμους κεχαραγμένον μέγα σημεῖον τοῦ Μινωϊκοῦ ἀλφαβήτου.

Ἡ ἔλλειψις ὅμως ἀκεραίων πηλίνων ἀγγείων εἰς τὰς τοῦ ἔτους τούτου ἀνασκαφὰς δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει καὶ νὰ ἀπελπισθῶμεν ὅτι θὰ εὑρεθῶσι τοιαῦτα· διότι ἐφέτος περιωρίσθημεν εἰς τὰ ἄκρα μόνον τῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν προέβαινον αἱ ἔρευναι ἡμῶν ἀρκετὰ βαθέως.

Ἔρευναι περὶ τὰ ἀνάκτορα.

Ἀπέχουσι ταῦτα ἓν περίπου χιλιόμετρον ἀπὸ τῆς βορείας ἀκτῆς. Πανταχοῦ δὲ μέχρι τῆς ἀκτῆς ταύτης φαίνονται ἐν συνεχείᾳ θεμέλια οἰκιῶν καὶ οἱ ἀγροὶ εἶναι κατάσπαρτοι ἀπὸ γαστρία τῆς ἐποχῆς τῶν ἀνακτόρων. Εὐθὺς δὲ ἄνω τοῦ αἰγιαλοῦ φαίνονται ὀστᾶ ἀνθρώπινα μετὰ πολλῶν γαστρίων ἀναμίξ.

Ταῦτα ἀσφαλῶς μαρτυροῦσι τὴν ὕπαρξιν τάφων. Ἕνα τούτων ἐπιπολαιότατα κείμενον ἐκαθαρίσαμεν. Ἀλλ' εὕρομεν, ὡς εἰκός, καὶ τὸν σκελετὸν τελείως ἀποσυντεθειμένον καὶ τὰ ἀγγεῖα εἰς μικρότατα θραύσματα. Ἀσφαλῶς ὅμως τὰ θραύσματα ταῦτα μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ ἐνταῦθα τάφοι εἰσὶ σύγχρονοι πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν ἀνακτόρων, κειμένων ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος, τὸ ἔδαφος ταπεινοῦται βαθμηδὸν καὶ εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν χιλιομέτρου ἀπολήγει εἰς ἀμμώδη παραλίαν, παρ' ἣν ὑπάρχει ἄφθονος πηγὴ ὕδατος καὶ μικρὸν ἕλος. Εἰς τοὺς μεταξὺ τῆς παραλίας ταύτης καὶ τῶν ἀνακτόρων ἀγροὺς εἶναι πάλιν τὸ ἔδαφος κατεσπαρμένον ἀπὸ γαστρία Μινωϊκὰ καὶ πολλοὶ τοῖχοι κτιρίων φαίνονται εἰς τὸ

ἔδαφος. Εἰς ἕνα τῶν ἀγρῶν τούτων εὑρέθη χαλκοῦν εἰδώλιον δημοσιευθὲν πέρυσιν ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ 'Αρχ. Δελτίον. Εἰς ἄλλον δὲ ἀγρὸν παρακείμενον ὁ ἰδιοκτήτης καλλιεργῶν αὐτὸν τὸν παρελθόντα χειμῶνα παρετήρησεν, ὅτι ὁ ποῦς τοῦ ἑτέρου τῶν βοῶν ἐβυθίσθη εἰς τὴν γῆν. Εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμήν, ὥς μοι διηγήθη ὁ ἴδιος, στάμνος κεχωσμένη ἐκεῖ, εἰς ἣν ἐβυθίσθη ὁ ποῦς τοῦ βοός. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἐνήργησα μικρὰν σκαφὴν καὶ παρετήρησα ὅτι εὑρίσκεται μικρὰ οἰκία. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ἠρευνήθησαν, ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων ἀκανονίστων καὶ πολλοῦ πηλοῦ. Τὸ πάτωμα ἦτο οἷον καὶ τῶν ἀνακτόρων περίπου. Παρὰ τὴν στάμνον δὲ εὕρομεν καὶ τρεῖς πίθους μεσομινωϊκοὺς εἰς τεμάχια καὶ πολλὰ θραύσματα ἀγγείων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ἡ δὲ προειρημένη στάμνος εἶναι καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὴν διακόσμησιν καὶ τὰ χρώματα ἀκριβὲς ἀντίγραφον τῆς ἐν Φαιστῷ εὑρεθείσης καὶ φυλαττομένης εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. 5835). Ἀτυχῶς ἡ ἐπιφάνεια καὶ τὰ χρώματα τῆς ἡμετέρας εἰσὶ πολὺ βεβλαμμένα.

Ὑστερομινωϊκοὶ τάφοι.

Πρὸς δυσμὰς τῶν ἀνακτόρων εἰς ἀπόστασιν δύο ἢ τριῶν περίπου χιλιομέτρων, εἰς τὴν θέσιν Ἁγ. Πελαγία, παρὰ τὴν ἄμπελον τοῦ Μιχαὴλ Κοσμᾶ, ὑπάρχει βραχῶδες ὕψωμα εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὀφρὺν τοῦ ὁποίου φαίνεται σειρὰ χαμηλῶν σπηλαίων. Παρὰ τὰ σπήλαια ταῦτα χωρικοὶ κόπτοντες λίθους, παρετήρησαν ὅτι εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σπήλαια ταῦτα ὑπάρχουσι πήλιναι κασσέλαι. Κατόπιν δὲ καὶ ἄλλος παρετήρησε τὰ αὐτά. Μαθὼν ταῦτα παρὰ τῶν χωρικῶν, ἐν ᾧ εἰργαζόμην ἐφέτος εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐνόμισα ὅτι μοὶ ἐπιβάλλετο νὰ ἐρευνήσω καὶ ἐνταῦθα ἓν τοὐλάχιστον τῶν σπηλαίων τούτων.

Ἀποσπάσας ἐκ τῆς κυρίας ἀνασκαφῆς δύο ἐργάτας πεπειραμένους ἠρεύνησα τὸ σπήλαιον, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀμπέλου τοῦ Μιχαὴλ Κοσμᾶ. Τὸ σπήλαιον ἔχει σμικρυνθῆ διότι ἔχει ἀποκοπῆ πολὺ μέρος ὑπὲρ τὸ στόμιον τῆς ὀροφῆς

αὐτοῦ πρὸς ἐξόρυξιν λίθων. Ἔξω τοῦ σημερινοῦ στομίου καὶ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου εὕρομεν πέντε πηλίνας λάρνακας ὑστερο-μινωϊκῆς ἐποχῆς. Τινὲς τούτων εἶχον τὰ καλύμματα αὐτῶν. Ἦσαν ὅμως ταῦτα κεκινημένα. Αἱ λάρνακες εἶναι πᾶσαι τετράγωνοι, οὐδεμία τούτων λουτηροειδής, τὰ δὲ σκεπάσματα αὐτῶν εἶναι ἀπομίμησις ἀετοειδοῦς στέγης οἰκίας. Ἑκάστη περιεῖχεν ἕνα σκελετόν.

Ὁ εἷς τούτων ἦτο γυναικὸς καὶ εἷς παιδίου δεκαπέντε περίπου ἐτῶν· διὰ τοὺς ἄλλους δὲν δύναμαι νὰ ἀποφανθῶ ἀκόμη. Ἀγγεῖα πήλινα εὑρέθησαν ὑπὸ τὰς λάρνακας πάντα ὑστερο-μινωϊκὰ ἢ ὄψιμα Μυκηναϊκά. Καὶ αἱ λάρνακες καὶ τὰ ἀγγεῖα εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ λευκοῦ πηλοῦ καὶ τελείως ὠπτημένα ἐν κλιβάνῳ. Δὲν ἐκαθαρίσθησαν ὅμως ἀκόμη ἐντελῶς, διὸ ἡ περιγραφὴ αὐτῶν ἀναβάλλεται μετὰ τὸν ἐν τῷ Μουσείῳ καθαρισμόν.

Τάφοι ὅμοιοι ὑπάρχουσιν ἀσφαλῶς καὶ ἄλλοι ἐκεῖ πλησίον, φαίνονται ὅμως σεσυλημένοι, ὡς καὶ ὁ ἐξετασθεὶς ὑφ' ἡμῶν.

Συμπέρασμα.

Αἱ τοῦ ἔτους τούτου ἔρευναι, περιορισθεῖσαι, εἰς δοκιμαστικὰς μᾶλλον ἐξερευνήσεις τοῦ ἐδάφους, ἀπέδειξαν τὰ ἑξῆς :

Πρῶτον ὅτι τὸ εἰς θέσιν Ἄζυμο ὑπὸ ἐξέτασιν ἀνάκτορον εἶναι εὐρύτατον κατέχον χῶρον 8 στρεμμάτων καὶ πλέον.

Δεύτερον, ὅτι τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν μεσομινωϊκὴν γ'. περίοδον, ἤτοι ἀντιστοιχεῖ χρονικῶς οὐχὶ πρὸς τὰ φαινόμενα νῦν ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ Φαιστοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὑποκείμενα τούτοις, ὧν μόνον ἐλάχιστα μέρη φαίνονται. Τοῦτο δὲ εἶχε μεγίστην ἐπιστημονικὴν σημασίαν, διότι ἐν Κνωσῷ μὲν καὶ Φαιστῷ δὲν δύναταί ποτε νὰ ἐξερευνηθῇ τελείως τὸ μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον, διότι οὐδεὶς ἔχει τὸ θάρρος νὰ καταστρέψῃ τὰ ὑπάρχοντα ὑστερομινωϊκὰ ἀνάκτορα τὰ καλύπτοντα τὰ παλαιότερα. Ἐνταῦθα ὅμως οὐδὲν σοβαρὸν κώλυμα ὑπάρχει, ἵνα ἐξερευνηθῇ τελείως τὸ Μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον. Σώζον-

ται δὲ εὐτυχῶς οἱ τοῖχοι τούτου εἰς ἱκανὸν ὕψος, ὥστε ἡ ὁριστικὴ αὐτοῦ ἐξερεύνησις θὰ μᾶς διδάξῃ καὶ τὸ σχέδιον καθ' ὃ ᾠκοδομήθη καὶ τὸν τρόπον τῆς τοιχοδομίας, καὶ τῶν κονιαμάτων καὶ τῶν πατωμάτων κατὰ τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην χρονικὴν περίοδον.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἀπέδειξαν αἱ τοῦ ἔτους τούτου ἔρευναι, οὔτε ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα ὑπάρχουσι παλαιότερα οἰκοδομήματα οὔτε ἐκτίσθησαν ἄλλα κτίρια ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, τὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν μας θὰ εἶναι σαφέστερα

Τρίτον, ἐβεβαιώθη ἡ ὕπαρξις ἐρειπίων εὐρείας πόλεως περὶ τὰ ἀνάκτορα καὶ συγχρόνου πρὸς ταῦτα.

Τέταρτον, ἐξηκριβώθη ἡ θέσις τῆς συγχρόνου νεκροπόλεως.

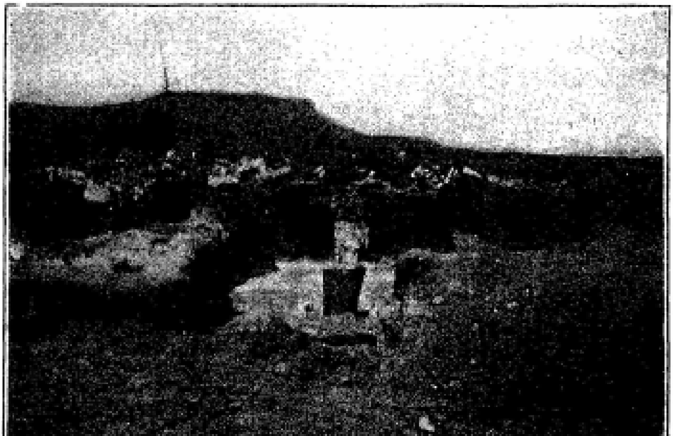
Πέμπτον, ἐδιδάχθημεν ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων δὲν ἐγκατελείφθη τελείως ὁ τόπος, ἀλλ' ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις ἡ ὑστερομινωϊκὴ 3—4 μίλια δυτικώτερον τῆς παλαιᾶς.

ΙΩ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΙΣ ΝΙΡΟΥ ΧΑΝΙ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τοῦ εἰς θέσιν Νίρου Χάνι σχεδὸν ἐπερατώθη· ὑπολείπεται μόνον ὁ καθαρισμὸς ἐκ χωμάτων καὶ λίθων δωματίων τινῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσιν ἐργασίαν 3—4 ἡμερῶν.

Τὸ μικρὸν ἀνάκτορον συνέκειτο ἐκ 36 δωματίων καὶ διαδρόμων καὶ δύο αὐλῶν, μιᾶς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν μεγάλης (εἰκ. 1), ἐξ ἧς καὶ ἡ κυρία εἰς τὸ οἰκοδόμημα εἴσοδος, καὶ μιᾶς κατὰ τὴν νότιον πλευράν (εἰκ. 2). Ἀμφότεραι αἱ αὐλαὶ εἶναι πλακόστρωτοι διὰ πλακῶν ἐκ κυανοῦ σχιστο-

Εἰκών 1.

λίθου· εἰς τὸ νότιον κράσπεδον τῆς ἀνατολικῆς αὐλῆς ἀπεκαλύφθη μικρὰ ἐξέδρα ἐκ τριῶν ἀναβαθμῶν, καὶ παρ' αὐτὴν εὑρέθη τὸ λίθινον μέγα σύμβολον τῶν διπλῶν κεράτων (εἰκ. 3)· ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι ἐτέλει ἡ ἐξέδρα καὶ τὸ παρ' αὐτὴν

μέρος τῆς πλακοστρώτου αὐλῆς ἱερόν τινα σκοπόν, οἷον καὶ οἱ θεατρικοὶ χῶροι τῶν ἀνακτόρων Φαιστοῦ καὶ Κνωσοῦ. Εἰς τὴν αὐτὴν αὐλὴν εὑρέθησαν καὶ δύο φρεατοειδῆ ὀρύγματα βάθους δύο καὶ δύο καὶ ἡμίσεος μέτρων καὶ πλάτους 2 μέτρων χρησιμεύοντα πρὸς ὑποδοχὴν καὶ φύλαξιν τῶν ὑδάτων τῆς αὐλῆς. Τὸ σωζόμενον ὕψος τῶν τοίχων τοῦ ἀνακτόρου εἶναι 1—

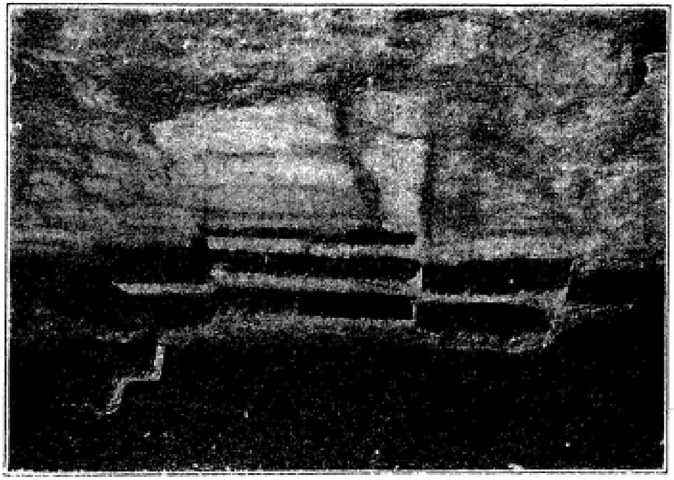

Εἰκὼν 2.

1 $^1/_2$ μέτρον. Σύγκεινται δὲ οἱ τοῖχοι εἴτε ἐκ ξεστῶν πώρων λίθων κατ' ἰσοδομικὸν ῥυθμόν, εἴτε ἐξ ἀκατεργάστων λίθων καὶ ἀφθόνου πηλοῦ, εἴτε ἐκ μεγάλων ὀρθογωνίων ὠμῶν πλίνθων στεροποιηθεισῶν πολλαχοῦ ἐκ τοῦ τρομεροῦ πυρός, τὸ ὁποῖον κατέστρεψε καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἀνάκτορον, ἀπανθρακώσαν τὴν ἄφθονον ξυλείαν καὶ ἀσβεστοποιῆσαν πολλαχοῦ τοὺς λίθους καὶ εἰς μίαν συμπαγῆ μᾶζαν πολλαχοῦ μετατρέψαν λίθους καὶ πλίνθους.

Κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν αἱ ἀποθῆκαι αὐτοῦ, πέντε τὸν ἀριθμόν· ἐν αὐταῖς ὑπῆρχον πίθοι πήλινοι μεγάλοι· ἕνεκα ὅμως τῆς μικρᾶς ἐπιχώσεως τῆς πλευρᾶς ταύτης, οἱ πίθοι εἶχον

ἀναμοχλευθῇ καὶ θραυσθῇ διὰ τῆς καλλιεργείας τοῦ ἀγροῦ καὶ τῆς ἀφαιρέσεως οἰκοδομικοῦ ὑλικοῦ εἰς προγενεστέρας ἐποχάς, καὶ μόνον αἱ βάσεις δέκα ἐξ αὐτῶν εὑρέθησαν κατὰ χώραν· οἱ λοιποὶ εὑρέθησαν τεθραυσμένοι εἰς πολλὰ τεμάχια, ὧν συνέλεξα τὰ σημαντικώτερα φέροντα πλαστικὰ σπειροειδῆ θέματα καὶ ζώνας. Παρὰ τοὺς πίθους συνέλεξα ἀπηνθρακωμένα ὄσπρια, ἤτοι μικροὺς κυάμους καὶ δύο εἰδῶν ὀρόβους, τὰ ἐν Κρήτῃ σήμερον καλούμενα *ρόβι* καὶ *παποῦλες*. Τινὲς τῶν πίθων πιθανώτατα περιεῖχον ἔλαιον, διότι τὸ χῶμα εἰς τὸν πυθ-

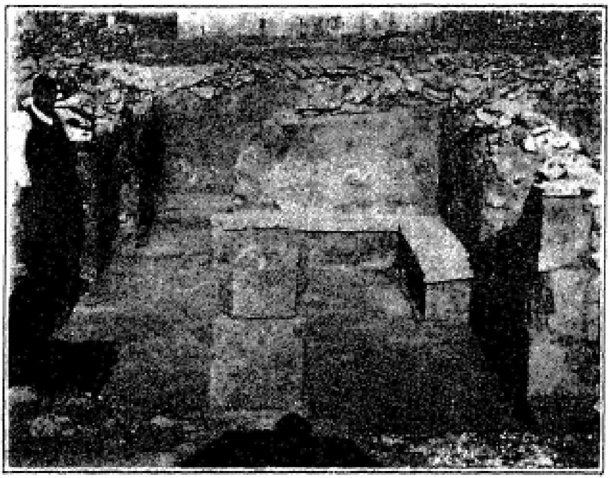

Εἰκὼν 3.

μένα τούτων ἦτο μαῦρον καὶ κεχυμένον. Τὰ πλεῖστα τῶν καθαρισθέντων δωματίων εἶνε πλακόστρωτα διὰ γυψίνων πλακῶν, τινὰ δέ, τὰ σημαντικώτερα, ἔχουσι καὶ ὀρθομαρμάρωσιν ἐκ γυψίνων ἐπίσης πλακῶν· αἱ βάσεις τῶν παραστάδων πασῶν τῶν θυρῶν εἶναι ἐπίσης ἐκ γύψου καὶ ἔχουσι τὸ γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Κρητικῶν ἀνακτόρων ζητοειδὲς σχῆμα ἢ ἐν σχήματι Γ ἢ Τ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπάτουν αἱ ξύλιναι δοκοί.

Ἐκ τῶν τελευταίων καθαρισθέντων δωματίων τὸ σημαντικώτερον εἶναι τὸ ἔχον τὰ δύο γύψινα ἑδώλια (εἰκ. 4), φω-

τιζόμενον ὑπὸ αὐλῆς φωταγωγοῦ διὰ μέσου τριῶν τετραγώνων στύλων (Pilastres) ἐκ ξεστῶν πώρων λίθων.

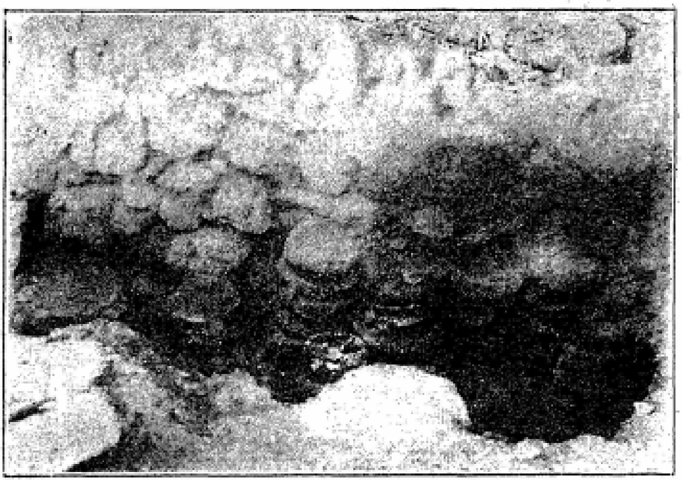

Εἰκὼν 4.

Περὶ τὸ κέντρον τοῦ ἀνακτόρου εὑρέθη καὶ κλῖμαξ δίπτερος φέρουσα εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον, ἧς σώζονται σήμερον πέντε ἀναβαθμοὶ ἐκ γύψου. Τὸ σημαντικώτερον τῶν μέχρι τοῦδε καθαρισθέντων δωματίων εἶναι τετράγωνον δῶμα 16 περίπου τετραγ. μέτρων διαιρούμενον εἰς 2 ἄνισα μέρη διὰ χαμηλοῦ ἐκ χώματος ἀσβεστωμένου περιθωρίου. Τοῦτο ἦτο τὸ σημειωθὲν Ἱερὸν τοῦ ἀνακτόρου, διότι εἰς τὸ μεῖζον αὐτοῦ διαμέρισμα εὑρέθησαν 4 χαλκοῖ πελώριοι πελέκεις, δύο μὲν σχεδὸν ἀκέραιοι, οἱ δὲ ἄλλοι δύο εἰς τεμάχια· ὁ μείζων ἔχει μῆκος 1,18, πλάτος 0,63, οἱ δ᾽ ἄλλοι μῆκος περὶ τὰ 0,94 καὶ πλάτος 0,54. Οἱ πελέκεις ὑπέστησαν ὀξείδωσιν μεγάλην. Εἰς τὸ μικρότερον διαμέρισμα τοῦ Ἱεροῦ ἦσαν ἄπειροι κύαθοι πήλινοι ἐν τέφρᾳ καὶ χώματι μέλανι ἐκ καύσεως.

Πάντα τὰ δωμάτια καὶ οἱ διάδρομοι εἶχον καὶ δεύτερον ὄροφον, ὡς ἀσφαλῶς ἐξάγεται ἐκ τῆς εὑρέσεως ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἐπιχώσει τῶν γυψίνων πλακῶν τῆς στρώσεως τοῦ δευτέρου

ὀρόφου καὶ βάσεων τῶν παραστάδων· μόνον αἱ ἀποθῆκαι (εἰκ. 5) φαίνονται μονώροφοι καὶ δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ ἐπίχωσις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἦτο ἀβαθής.

Εἰκὼν 5.

Ἐπίσης πάντα τὰ διαμερίσματα ἦσαν κεκανονιαμένα καὶ κεχρωματισμένα καί τινα τοιχογραφημένα, ἀτυχῶς ὅμως τὰ κονιάματα, πλὴν ἐλαχίστων τεμαχίων, εἶχον καταπέσει καὶ μόνον μικρὰ τεμάχια κατώρθωσα νὰ συλλέξω καὶ μεταφέρω εἰς τὸ Μουσεῖον, ὅπου πρόκειται νὰ καθαρισθῶσι καὶ δείξωσιν ἡμῖν τὰ εἰκονιζόμενα θέματα.

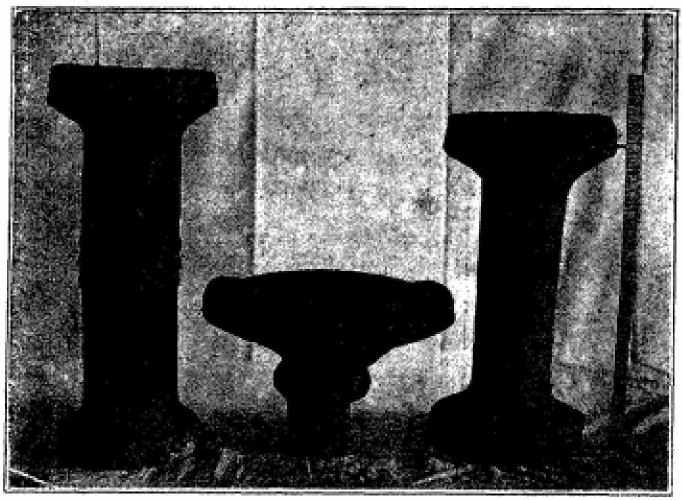
Ἐκ τῶν πεντήκοντα περίπου ἐξ ὠμοῦ πηλοῦ τριπόδων βωμῶν τῶν εὑρισκομένων εἰς τρία δωμάτια κατώρθωσεν ὁ τεχνίτης τοῦ Μουσείου, ἐλθὼν τῇ προσκλήσει μου ἐπὶ τόπου, νὰ ἐξαγάγῃ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ διασώσῃ, περιβαλὼν διὰ γύψου ὀκτὼ μετακομισθέντας εἰς τὸ Μουσεῖον, ὅπου πρόκειται νὰ ἀνασυγκροτηθῶσι· πάντες ἦσαν ἐπιμελῶς ἀσβεστωμένοι καὶ κεχρωματισμένοι διὰ δύο ἢ τριῶν χρωμάτων ἕκαστος.

Ἄλλα κινητὰ εὑρήματα εἶναι δεκάδες τινὲς πηλίνων ἀγγείων γραπτῶν (εἰκ. 6) τῆς Ὑστερομινωϊκῆς Α. ἐποχῆς, τεθραυσμέ-

Εἰκὼν 6

νων κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ μελλόντων νὰ συγκολληθῶσι καὶ συμπληρωθῶσιν ὑπὸ τοῦ τεχνίτου τοῦ Μουσείου καί τινες λίθινοι λαμπτῆρες (εἰκ. 7).

Εἰκὼν 7.

Καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο ἀνάκτορον ἔχει ὑποστῆ φοβερὰν καταστροφὴν ἐκ τοῦ πυρός· ἡ ἄφθονος ξυλεία, ἣν περιεῖχεν, ἐγένετο αἰτία τῆς μεγάλης φθορᾶς αὐτοῦ, καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἄμεσος ἐργασία στερεωτική.

Εἶναι ὅμως ἀνάγκη ὅπως εἰδικὸς ἀρχιτέκτων ἀποσταλῆ ἐπὶ τόπου καὶ καταρτίσῃ τὸ σχέδιον τοῦ οἰκοδομήματος πρὸς δημοσίευσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι ἢ τοῖς Πρακτικοῖς. Πρὸς τοῦτο παρακαλῶ ὅπως ἡ Σεβ. Ἑταιρεία συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀρχιτέκτονος.

Πρὸς φύλαξιν τοῦ σπουδαίου μνημείου εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ἄμεσος φροντίς. Τὸ μνημεῖον εὑρίσκεται παρὰ τὴν κεντρικὴν ἀρτηρίαν Ἡρακλείου Λασιθίου καὶ ἑκατοντάδες ἀνθρώπων διέρχονται παρ' αὐτὸ καθ' ἑκάστην, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐνίοτε καὶ μετὰ τῶν κτηνῶν αὐτῶν πειρῶνται νὰ εἰσέρχωνται καὶ τὸ βλέπωσι, βαδίζοντες ἐπὶ τῶν ἑτοιμορρόπων τοίχων. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν Σεβ. Ἑταιρείαν ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἄμεσον λῆψιν τῶν καταλλήλων μέτρων.

Σ. Γ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

'Εν ἐκτάκτῳ συνελεύσει τῶν ἑταίρων γενομένῃ τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1919 ἐψηφίσθη νέος ***κανονισμὸς τῆς ἐν 'Αθήναις Πρακτικῆς Σχολῆς*** *τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας ἔχων οὕτω:*

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

τῆς ἐν ***'Αθήναις Πρακτικῆς Σχολῆς*** *τῆς* ***'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας.***

Ἄρθρον 1. 'Εν τῷ Καταστήματι τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας ἱδρύεται καὶ λειτουργεῖ *Πρακτικὴ 'Αρχαιολογικὴ Σχολή*, αὐτὴ ἡ κατὰ τὰ ἄρθρα 1 (Β. Διάταγμα τῆς 5 Φεβρουαρίου 1918) καὶ 46 (Β. Διάταγμα τῆς 21 Νοεμβρίου 1894) Σχολὴ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ ἁπλῶς 'Αρχαιολογικὴ Σχολὴ καλουμένη. Σκοπὸν δ' ἔχει αὕτη τὴν προαγωγὴν τῆς 'Αρχαιολογικῆς ἐπιστήμης καὶ μόρφωσιν ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων καὶ τὴν παρ' ἡμῖν διάδοσιν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων καὶ διέγερσιν ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας τέχνης. Διαιρεῖται δὲ ἡ Σχολὴ εἰς Α'. καὶ Β'. τμῆμα. 'Η ἐν αὐτῇ διδασκαλία παρέχεται δωρεὰν εἰς πάντας.

ΤΜΗΜΑ Α'.

Ἄρθρον 2. Τὸ πρῶτον τμῆμα, τὸ καὶ κύριον τμῆμα τῆς Σχολῆς, σκοπὸν ἔχει τὴν διὰ πρακτικῆς διδασκαλίας καὶ ἀσκήσεων καὶ ἀρχαιολογικῶν ἐκδρομῶν πληρεστέραν μόρφωσιν τῶν Φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἀσχοληθῶσιν εἰδικῶς περὶ τὴν σπουδὴν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης καὶ νὰ προσκτήσωνται

τὴν ἀναγκαίαν πρακτικὴν μόρφωσιν πρὸς κατάληψιν ἀρχαιολογικῶν θέσεων.

Ἡ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ διδασκαλία διαρκεῖ διετίαν· οἱ δὲ ἐγγραφέντες ἐν τῷ μητρῴῳ τῆς Σχολῆς φοιτηταὶ καὶ παρακολουθήσαντες τὰ μαθήματα ἀνελλιπῶς δύνανται μετὰ τὸ τέλος τῆς διετίας, ἀπὸ 1 μέχρι 15 'Ιουνίου, νὰ ὑποστῶσιν ἐξετάσεις πρὸς λῆψιν πτυχίου.

Πρὸς ταῖς ἐπὶ πτυχίῳ ἐξετάσεσι ταύταις ὑποβάλλονται οἱ φοιτηταὶ καὶ εἰς ἐξετάσεις μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πρώτου ἔτους. Δύο δ' αὐτῶν διαπρέψαντες ἐν τῇ δοκιμασίᾳ ταύτῃ, καθ' ὁμόφωνον γνώμην τῆς Σχολῆς, λαμβάνουσι παρὰ τῆς Ἑταιρείας ἐπὶ ἓν ἔτος πεντηκοντάδραχμον ἕκαστος μηνιαῖον χορήγημα, ὅπερ ὅμως παύει, ἂν τυχὸν μὴ παρακολουθῶσιν οὗτοι ἀνελλιπῶς τὰ τοῦ δευτέρου ἔτους μαθήματα.

Τὰ τῶν ἐξετάσεων θέλουσι καθορισθῇ ἐν ἰδιαιτέρῳ Κανονισμῷ συνταssομένῳ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς· ἐγκρίνον δ' αὐτὸν τὸ Συμβούλιον ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον πρὸς κύρωσιν διὰ Β. Διατάγματος.

***Ἄρθρον** 3*. Πτυχιούχους τῆς Πρακτικῆς 'Αρχαιολογικῆς Σχολῆς διαπρέψαντας ἐν ταῖς ἐξετάσεσι καὶ συνιστωμένους ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς δύναται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας ν' ἀποστέλλῃ εἰς Ἑσπερίαν ὡς ὑποτρόφους, ἐπὶ ἓν ἢ δύο τὸ πολὺ ἔτη ἕκαστον, πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Μουσείων καὶ πληρεστέραν ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνοκριτικὴν μόρφωσιν αὐτῶν.

Ἄρθρον 4. Προσωρινὴ διάταξις. 'Εντέλλεται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας, ἵνα ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Κυβερνήσει, ὅπως διὰ νόμου θεσπισθῶσι τὰ ἑξῆς περίπου περὶ τῶν πτυχιούχων τῆς Σχολῆς:

«Ὁ φέρων πτυχίον τῆς Πρακτικῆς 'Αρχαιολογικῆς Σχολῆς »δύναται νὰ διορίζηται ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων β' ἢ καὶ α' »τάξεως· ὑπηρετήσας δὲ διετίαν ὡς ἐπιμελητής, κεκτημένος »δὲ καὶ πτυχίον τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, »δύναται προτάσει τοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κρά-

»τους, νὰ προάγηται εἰς ἔφορον ἀρχαιοτήτων· διορισθεὶς δὲ »καθηγητὴς ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει ἢ γυμνασιάρχης ἐν ταῖς »ἐπαρχίαις, διορίζεται κατὰ προτίμησιν καὶ τοπικὸς ἐπιμελη»τὴς τῶν ἀρχαιοτήτων λαμβάνων ἐπιμίσθιον δραχμῶν πεν»τήκοντα«.

ΤΜΗΜΑ Β΄.

***Ἄρθρον** 5.* Τὸ δεύτερον τμῆμα τῆς Σχολῆς σκοπὸν ἔχει τὴν δι᾽ ἐλευθέρας διδασκαλίας καὶ διαλέξεων, περιστρεφομένων περὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν τέχνην καὶ περὶ θέματα ἀρχαιολογικά, ἱστορικά, μνημειακὰ καὶ καλολογικά, καὶ δι᾽ ἀρχαιολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδρομῶν διάδοσιν εἰς τὸ κοινὸν ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικοτεχνικῶν γνώσεων καὶ διέγερσιν τοῦ συναισθήματος τοῦ καλοῦ ἐν τῇ τέχνῃ.

***Ἄρθρον** 6.* Ἡ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ διδασκαλία καὶ διαλέξεις γίνονται δημοσίᾳ. Πᾶς τις ἔχει ἐλευθέραν εἴσοδον εἴτε ὡς ἀκροατὴς εἴτε ὡς μαθητής. Μαθηταὶ ὀνομάζονται ὅσοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ παρακολουθήσωσιν ἀνελλιπῶς τὰ μαθήματα καὶ τὰς διαλέξεις τοῦ τμήματος, θελήσωσι νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν τῷ μητρῴῳ τῆς Σχολῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται οὗτοι εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους νὰ λαμβάνωσι παρὰ τῆς Σχολῆς ἐνδεικτικὸν φοιτήσεως.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.

***Ἄρθρον** 7.* Καθηγηταὶ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 1 Πρακτικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς διορίζονται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας, ἐπὶ μηνιαίᾳ ἀμοιβῇ δραχμῶν ἑκατόν, οἱ ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου εἰδικοὶ καθηγηταὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, ἤτοι ὁ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας, οἱ δύο καθηγηταὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς, ὁ καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης ὁ καθηγη-

τῆς τῆς νομισματολογίας καὶ δύο τῶν καθηγητῶν τῆς ἱστορίας, προωρισμένοι νὰ διδάσκωσιν ἱστορίαν καὶ ἱστορικὴν γεωγραφίαν. Διορίζονται πρὸς τούτοις καθηγηταὶ δύο τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνωτέρων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων ἢ ἐφόρων ἀρχαιοτήτων. Ἐκλέγουσι δ' ἐξ ἑαυτῶν οἱ Καθηγηταὶ ἀνὰ διετίαν ἕνα διευθυντὴν τῆς Σχολῆς.

Ἂν τὸ διδακτικὸν τοῦτο προσωπικὸν δὲν ἐπαρκῇ πρὸς πλήρωσιν πασῶν τῶν ἀναγκῶν τῆς Σχολῆς, καθ' ὁμόφωνον γνώμην τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν, δύναται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας νὰ διορίσῃ ἕνα ἐπὶ πλέον καθηγητήν, λόγιον τεχνοκρίτην, προωρισμένον νὰ διδάσκῃ ἀποκλειστικῶς ἐν τῷ Β' τμήματι τῆς Σχολῆς.

***Ἄρθρον** 8.* Τὰ ἐν τῇ Σχολῇ μαθήματα ἄρχονται τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσι τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Μαΐου, αἱ δὲ ἐξετάσεις γίνονται κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ἰουνίου.

Ἀναγράφονται δὲ τὰ μαθήματα καὶ αἱ διαλέξεις ἐν Προγράμματι συντασσομένῳ ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς καὶ δημοσιευομένῳ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Δύναται δὲ νὰ ἐκδίδηται καὶ συμπληρωματικὸν μετὰ τὸν Σεπτέμβριον πρόγραμμα διαλέξεων καὶ μαθημάτων.

Ἕκαστος καθηγητὴς δύναται νὰ συντάξῃ σύντομον ἔκθεσιν τοῦ περιεχομένου τῶν κατὰ τὴν διετίαν μαθημάτων του, μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ τρία τυπογραφικὰ φύλλα. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην δημοσιεύει ἡ Ἑταιρεία χάριν τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς, εἰς οὓς παρέχεται αὕτη ἀντὶ λεπτῶν πεντήκοντα.

***Ἄρθρον** 9.* Περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδρομῶν ἀποφασίζει ἑκάστοτε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας κατὰ πρότασιν τῆς Σχολῆς. Ἐκδίδεται δὲ πρόγραμμα περὶ τούτων καὶ δημοσιεύονται καὶ τοπογραφικὰ σχέδια τῶν ἐπισκεπτέων ἀρχαιολογικῶν χώρων, ἅτινα διανέμονται δωρεὰν εἰς τοὺς μετέχοντας τῆς ἐκδρομῆς. Εἰς τοὺς φοιτητὰς κυρίως καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς παρέχεται ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας καὶ πᾶσα δυνατὴ οἰκονομικὴ εὐκολία καὶ συνδρομή.

***Ἄρθρον** 10.* Πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἄσκησιν τῶν μαθη-

τῶν τῆς Σχολῆς θέλει χρησιμεύει καὶ τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας μέλλον νὰ ἱδρυθῇ Μουσεῖον ἐκμαγείων, ἐν ᾧ θέλουσι κατατεθῇ ἀντίτυπα τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης, εἰκόνες καὶ φωτογραφίαι. Ἰδιαιτέρα φροντὶς θέλει καταβληθῇ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας πρὸς ἐκπόνησιν καὶ κατάθεσιν ἐν τῷ Μουσείῳ τούτῳ ἀπεικονισμάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι μωσαϊκῶν, τοιχογραφιῶν καὶ ἁγιογραφιῶν.

Ἄρθρον 11. Πᾶσα ἐνέργεια ἢ ἐργασία τῆς Σχολῆς μέλλουσα νὰ προκαλέσῃ δαπάνην ἐκτελεῖται κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πιστώσεως ἐψηφισμένης ὑπ' αὐτοῦ.

Ἄρθρον 12. Ὁ παρὼν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων ψηφισθεὶς Κανονισμὸς τῆς Σχολῆς ἐγκρινόμενος διὰ Β. Διατάγματος προσάπτεται εἰς τὸν Ὀργανισμὸν τῆς Ἑταιρείας, ὡς παράρτημα αὐτοῦ, καὶ ἀντικαθιστᾷ τὸν διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 7 Ἰουνίου 1918 ἐγκεκριμένον Κανονισμόν, ὅστις καταργεῖται.

Β'.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει ἐψηφίσθη καὶ ἡ ἀκόλουθος προσθήκη εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθρον ἀκροτελεύτιον.

Εἰς τὸν διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 11 Φεβρουαρίου 1899 ἐγκεκριμένον Ὀργανισμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας προστίθεται τὸ ἑξῆς ἀκροτελεύτιον ἄρθρον (ὡς ἄρθρον 47):

«Ὁ μισθὸς τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας Ἐπιμελητοῦ τῆς Βιβλιοθήκης δύναται νὰ ὁρισθῇ μέχρι διακοσίων πεντήκοντα δρ. κατὰ μῆνα, ὁ δὲ μισθὸς τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 21 πρώτου κλητῆρος τῆς Ἑταιρείας συμ-

πληρώσαντος εἰκοσιπενταετῆ ὑπηρεσίαν, δύναται νὰ αὐξήσῃ μέχρις ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δρ. κατὰ μῆνα.»

Ἐν τῇ ἐκτάκτῳ συνελεύσει τῶν Ἑταίρων γενομένῃ τῇ 1 Δεκεμβρίου 1919 ἐψηφίσθη ἡ ἀκόλουθος προσθήκη εἰς τὸ ἄρθρον 23 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας.

Εἰς τὸ ἄρθρον 23 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας προστίθεται τὸ ἑξῆς ἐδάφιον:

«Πρὸς ἐπέκτασιν δὲ τῶν ἑαυτῆς ἐργασιῶν δύναται πρὸς τούτοις ἡ Ἑταιρεία νὰ ἱδρύσῃ Ἀρχαιολογικὴν Σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποτελουμένην ἐκ Προέδρου, Ἀντιπροέδρου καὶ Γραμματέως καὶ ἐκ μελῶν ἀορίστου ἀριθμοῦ διοριζομένων πάντων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας. Μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας ἢ ἔφοροι ἀρχαιοτήτων τοῦ δημοσίου ἢ ἀρχαιολογοῦντες ἐπιστήμονες, ἀποστελλόμενο εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐκτέλεσιν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου, θεωροῦνται πρόσεδρα μέλη τῆς Σχολῆς, ἐφ' ὅσον χρόνον διαμένουσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ Α. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Σχολῆς. Τὰ μέλη τοῦ Προεδρείου καὶ τὰ πρόσεδρα μέλη, ἐφ' ὅσον τοιαῦτα μέλη τυγχάνουσι διατρίβοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποτελοῦσι συμβούλιον συσκεπτόμενον καὶ ἀποφασίζον περὶ τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας. Ἔργον δ' ἔχει ἡ Σχολὴ τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ δημοσίευσιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἱστορικῶν μνημείων καὶ πρὸς τούτοις τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπισκευήν, ὑποστήριξιν καὶ συντήρησιν τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἱστορίας. Τὰ πρὸς τὸν καταρτισμόν, τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰς ἐργασίας τῆς Σχολῆς, τὰ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὰ τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως, τὰ τῆς ἐξευρέσεως χρηματικῶν πόρων πρὸς λειτουργίαν τῆς Σχολῆς καὶ πάντα τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν

τῶν ἐν τῷ ἐδαφίῳ τούτων διατάξεων θέλει καθορίσει τὸ Συμβούλιον ἐν Κανονισμῷ, ὅστις ἐγκρινόμενος ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, θέλει ὑποβληθῆ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον πρὸς ἔγκρισιν διὰ Β. Διατάγματος, ἵνα οὕτως ἀποτελέσῃ παράρτημα τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας».

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1919.

Α΄

Ἐκδοθέντα

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1918. Τεῦχος α΄—γ΄. Ἀντίτυπα 500.

Β΄

Πωληθέντα

1) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔτους 1913. Ἀντίτυπον 1.
2) Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν ὑπὸ Π. Καββαδία. Ἀντίτυπα 24.
3) Comptes rendus du Congrès International d' Archeologie 1re Session d'Athènes Ἀντίτυπον 1.
4) Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. ὑπὸ Χ. Τσούντα. Ἀντίτυπον 1.
5) Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· ὑπὸ Γ. Π. Οἰκονόμου. Ἀντίτυπα 2.
6) Τοπογραφία Δελφῶν ὑπὸ Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου. Ἀντίτυπα 23.

Γ΄.

Διανεμηθέντα κατὰ τὸν Ὀργανισμόν·

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1916. Τεῦχος α΄—δ΄. Ἀντίτυπον 1.
2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1917. Τεῦχος α΄—δ΄. Ἀντίτυπον 1.
3) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1918. Τεῦχος α΄—γ΄. Ἀντίτυπα 28.
5) Εὑρετήριον Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐτῶν 1883—1887 ὑπὸ Ἀλεξ. Λαμπροπούλου Ἀντίτυπον 1.
6) Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ 1885—1890· ὑπὸ Π. Καββαδία καὶ Γ. Καβεράου. Ἀντίτυπον 1.
7) Τοπογραφία Δελφῶν ὑπὸ Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου. Ἀντίτυπα 15.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΟΥ 1916.

Τὰ τρία πρῶτα τυπογραφικὰ φύλλα τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1916 εἶχον ἤδη ἐκτυπωθῆ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὅτε, ἐπελθούσης κατὰ Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1917 τῆς ἐν σελ: 12ῃ τῶν Πρακτικῶν τοῦ 1918 ἀναφερομένης ἐν τῇ συγκροτήσει τοῦ Συμβουλίου μεταβολῆς, τὰ φύλλα ταῦτα ἀνετυπώθησαν μετὰ πολλῶν μεταβολῶν, ὧν σπουδαιόταται αἱ ἀκόλουθοι:

Ἀντὶ τοῦ ἐν σελ. 5 Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκτυπώσει ἀναγράφη τὸ Συμβούλιον τοῦ 1918—1920.

Ἡ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ 1916 ἄρχεται διὰ τῶν ἑξῆς ἐν σελ. 27:-

«Τῇ 19 Ἰουνίου 1916 συνῆλθεν ἡ Ἑταιρεία εἰς ἔκτακτον συνέλευσιν, ἵνα «ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ παραχθέντος ἐν τῷ Συμβουλίῳ κενοῦ διὰ τοῦ θανάτου «τοῦ τέως Ἀντιπροέδρου Γεωργίου Μιστριώτου, ἐψήφισε δὲ τροποποίησιν τοῦ «Ὀργανισμοῦ, καθ' ἣν Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας ὁρίζεται ἡ *Α. Β. Υ.* «*ὁ πρίγκιψ Νικόλαος, δεύτερον δ' Ἀντιπρόεδρον* ἀντικαθιστῶντα τὸν Πρόεδ«ρον εἰς πᾶσαν κατὰ τὸν Ὀργανισμὸν ἐνέργειαν σχετιζομένην πρὸς τὴν οἰκο«νομικὴν διαχείρισιν ἐκλέγει τὸ Συμβούλιον ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μελῶν. Ἐν τῇ «αὐτῇ συνελεύσει ἡ *Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος Γεώργιος ἀνεκηρύχθη Συμπρόε«δρος τῆς Ἑταιρείας. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν Κωνσταντῖνος, Πρόεδρος «τῆς Ἑταιρείας*, εὐδοκήσας ἐνέκρινε τὰς ἀποφάσεις ταύτας τῆς Συνελεύσεως «κυρώσας τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δη«μοσίας Ἐκπαιδεύσεως Β. Διάταγμα τῆς 6 Ἰουλίου 1916».

Ταῦτα πάντα διεγράφησαν καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐν τῇ ἀνατυπώσει ἐτέθησαν τάδε:

«Προσερχόμενον τὸ Συμβούλιον ἐνώπιον Ὑμῶν ἵνα λογοδοτήσῃ περὶ τῶν «πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους 1916 ἀνακοινοῖ ἐν πρώτοις ὅτι διὰ Β. Διατάγματος τῆς 6 Ἰουλίου 1616 ἐνεκρίθη ἡ ἐν τῇ Συνελεύσει τῆς 19 Ἰου«νίου ἀποφασισθεῖσα ὑφ' ὑμῶν τροποποίησις τῶν ἄρθρων 9 καὶ 10 τοῦ Ὀρ«γανισμοῦ, δι' ἧς ἐπληρώθη τὸ παραχθὲν ἐν τῷ Συμβουλίῳ κενὸν διὰ τοῦ «θανάτου τοῦ τέως Ἀντιπροέδρου Γεωργίου Μιστριώτου».

Ἐν τῇ σελίδι 28 ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς:

«Ἠραίωσε δὲ ὁ θάνατος καὶ τὰς τάξεις τῶν ἐπιτιμίων ἑταίρων, διότι ἔ«πληξε δύο τῶν ἐπιφανεστάτων παρ' ἡμῖν πολιτικῶν ἀνδρῶν, *τὸν Γεώργιο Θεοτόκην καὶ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην*. Ἀπώλεσεν αὐτοὺς ἡ Πα-

«τρὶς καὶ ὁ Βασιλεύς, καθ' ἃς ἡμέρας ***καταδυναστεύεται ἡ Ἑλλὰς καὶ κατα-***
«τυραννεῖται ὁ ἀσάλευτος Κωνσταντῖνος, ὁ ἐρρωμένως καὶ εὐστόχως ὑπὲρ
«σωτηρίας τοῦ λαοῦ του ἀγωνιζόμενος δαφνηφόρος Βασιλεύς».

Ταῦτα πάντα ἀπηλείφθησαν ἐν τῇ ἀνατυπώσει.

Ἐν τῇ σελίδι 41ῃ ὑπάρχουσι τάδε:

«Δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν τὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας νὰ ἀναπτυχθῶσιν, ὡς ἔ-«πρεπε, καὶ νὰ βαδίσωσι γοργῶς καὶ εὐσταθῶς κατὰ τὸ λῆξαν τοῦτο ἔτος 1916, «ὅπερ ἦτο ἔτος πικρίας καὶ θλίψεως. Ἡ γεραρὰ Ἑταιρεία ἡμῶν ἡ ἱδρυθεῖσα «τῷ 1837 ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ συνυφανθεῖσα μετὰ τοῦ ἀπὸ «τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας βίου τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἡ-«γηθεῖσα ἐν τῇ πολιτιστικῇ καὶ πατριωτικῇ ἐξελίξει τοῦ Ἔθνους, ἀόκνως δ' «ἐργασθεῖσα πρὸς δόξαν αὐτοῦ, καταπλήσσεται ἐπὶ τῇ ἐνσκηψάσῃ εἰς τὸ ἔθνος «συμφορᾷ Βλέπουσα δὲ στερρῶς ἐμμένοντας πάντας τοὺς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ «φρόνημα. Ἕλληνας, συσπειρωμένους περὶ ***τὸν ἔνδοξον ἤδη Βασιλικὸν θρόνον*** «ὅστις εὐσταθής, κραταιὸς καὶ εὐθαλὴς ἔχει ἱδρυθῆ ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος «καὶ τοῦ Κόδρου, ἔχει δι' ἐλπίδος, ὅτι θέλουσιν ἀνατείλει ἡμέραι δικαιοσύνης «καὶ ἐπανορθώσεως, ὅτι τὸ ἀρξάμενον ἔτος θέλει λήξει ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς «διὰ τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ διὰ τὸν ***ἐλευθερωτὴν καὶ σωτῆρα Βασιλέα»***.

Ταῦτα πάντα ἀπηλείφθησαν ἐν τῇ ἀνατυπώσει.

Τῶν ἐν τῷ τεύχει τούτῳ Πρακτικῶν τῶν τεσσάρων ἐτῶν 1916 - 1919 συνεπληρώθη ἡ ἐκτύπωσις κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1922.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1916

Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1917.

Πρακτικὰ τοῦ 1918

Πρακτικὰ τοῦ 1919

